

รายงานการวิจัย

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุ ในจังหวัดนครราชสีมา

(Factors Influencing Role and Function of Radio Personalities
in Nakhon Ratchasima Province)

คณะผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการ
นายวีรพงษ์ พลนิกรกิจ
สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ
สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

ผู้ร่วมวิจัย
นางสาวหนึ่งทัย ขอดอกลาง

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ปีงบประมาณ 2543
ผลงานวิจัยเป็นความรับผิดชอบของคณะผู้วิจัย

ธันวาคม 2544

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุในจังหวัดนครราชสีมา (Factors Influencing Role and Function of Radio Personalities in Nakhon Ratchasima Province) นี้ อาจไม่สามารถสำเร็จลงได้หากขาดความอนุเคราะห์จากหลายฝ่าย

ผู้วิจัยขอบคุณคณาจารย์ผู้ประสานวิชาความรู้ในทุกระดับการศึกษาของผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. กริช สีบสนธิที่ชุดประกายความคิดและชี้แนะแนวทาง และรองศาสตราจารย์ ดร. ประภาวดี สีบสนธิ ที่ให้กำลังใจ และให้การสนับสนุนให้ผู้วิจัยได้มีเวลาศึกษาค้นคว้าและดำเนินการวิจัยจนสามารถแล้วเสร็จลงได้ด้วยดี

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณนักขัตติยการวิทยุฯ และบุคลากรจากสถานีวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดนครราชสีมาทุกท่านที่สละเวลาให้ข้อมูลและข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ยิ่งต่อการทำวิจัย

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์บำรุง สุขพรรณ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์พยอม ก้อนในเมืองที่ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย และขอบคุณเพื่อนคณาจารย์ อันได้แก่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรชุน ไชยเสนะ อาจารย์ ดร. ชุมพร วิทยาคุณ อาจารย์ ดร.รัตนวรรณ วิญญาลัยสวัสดิ์ อาจารย์นรินทร ฉิมสุนทร อาจารย์ตติชาติ วงศ์กอบลาก อาจารย์นิธิวัฒ ทาเวียง และอาจารย์อิศรา ประนูลศุข ที่เป็นกำลังใจ และให้การช่วยเหลือผู้วิจัยด้วยความโดยตลอด และขอบคุณ คุณรัชนีกร ทองนา เจ้าหน้าที่ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งช่วยประสานงานและอำนวยความสะดวกตลอดการวิจัย

และท้ายที่สุด ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ และคุณตา คุณยาย ที่ทำให้ผู้วิจัยมีวันนี้

วีรพงษ์ พนิกรกิจ

หนึ่งหทัย ขอผลกลาง

ธันวาคม 2544

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา” มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา ศึกษาบทบาท และหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา และเพื่อแสวงหาแนวทางที่พึงประสงค์ในการแสดงบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้เทคนิควิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก นักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา ควบคู่ไปกับการวิจัยเอกสาร

ผลการวิจัยพบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมาที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานีวิทยุฯ ที่รัฐเป็นเจ้าของ โดยสามารถจำแนกได้ 2 กลุ่ม คือ นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ และนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐที่มีการบริหารจัดการ โดยรัฐเอง แต่มีลักษณะในแนวตั้ง นักจัดรายการวิทยุฯ เป็นบุคลากรของรัฐ มีระบบการควบคุมแบบรวมศูนย์อำนวย ไว้ส่วนกลาง และให้ส่วนห้องถินปฏิบัติตาม

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค การบริหารจัดการแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ การบริหารจัดการ โดยหน่วยงานของรัฐ และการบริหารจัดการ โดยบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทาน มีระบบการควบคุมแบบแยกส่วนระหว่างรัฐที่เป็นเจ้าของกับบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทาน การควบคุมของรัฐนั้นเป็นแบบรวมศูนย์อำนวย (ในรูปแบบของการกำหนดนโยบาย ให้สัมปทาน ฯลฯ) ไว้ส่วนกลาง และให้ส่วนห้องถินปฏิบัติตาม โดยรัฐควบคุมแบบ Allocative Control ในขณะที่ บริษัทเอกชนผู้รับสัมปทานจะควบคุมเชิงปฏิบัติการ (Operative Control)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ ได้แก่ โครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ และระบบการควบคุมทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ การควบคุมระดับชาติ การควบคุมระดับหน่วยงาน และการควบคุมระดับปัจจัยบุคคล ปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม และปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์ทำให้มีบทบาทในการให้ความบันเทิง ให้ความรู้และแจ้งข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ และหน้าที่ที่มีได้ปฏิบัติ คือ การวิจารณ์ปัญหาสังคมและการแลกเปลี่ยนความรู้

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค จำนวนเป็น ๓ ประเภท คือ นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ และนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทด้วยตนเองโดยย่อย

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค ทั้ง ๓ ประเภท ได้แก่ โครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ ระบบการควบคุม ระบบตลาด ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยภัยธรรมนูญ และปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์ ทำให้ นักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมาเน้นบทบาทหลักที่เหมือนกัน คือ การให้ความบันเทิงและให้ข้อมูลข่าวสาร แต่มีหน้าที่ที่มิได้ปฏิบัติแตกต่างกันดังนี้

หน้าที่ที่มิได้ปฏิบัติของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน คือ การวิจารณ์ปัญหาสังคม การเลกเปลี่ยนความรู้ การพัฒนาสติปัญญา และการสร้างมาตรฐานทางปัญญา

หน้าที่ที่มิได้ปฏิบัติของนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ คือ การวิจารณ์ปัญหาสังคม และการให้สถานภาพแก่นักคลื่น

หน้าที่ที่มิได้ปฏิบัติของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทด้วยตนเองโดยย่อย คือ การวิจารณ์ปัญหาสังคม การให้สถานภาพแก่นักคลื่น การระดมความร่วมมือ การสร้างบุคลิกใหม่แก่ผู้ฟัง การสร้างมาตรฐานทางปัญญา และการประสานสามัคคี

ABSTRACT

The research "Factors Influencing Role and Function of Radio Personalities in Nakhon Ratchasima Province" aims to study the roles, functions, and factors influencing the performance of radio personalities in Nakhon Ratchasima province, and to find out the desirable roles they should have. The methodology is qualitative research, which uses in-depth interview technique and documentary research.

It was found that the radio personalities working in the state-own radio system can be divided into 2 groups: those under state system and those under dual system. The radio personalities working in the state system, which operates under vertical management by the state, are government officials. The management system is centrally controlled and the local management has to follow the central policy. The dual system has 2 parts of management: state sector and concessionary private sector. While the state sector uses centrally controlled management (policy, concession, etc.), the private sector uses allocative and operative control.

The influence of the ownership, management system, 3 levels of control system: national, organizational, and individual judgements, society, cultures, and demographic factors on radio personalities in the state system has impact on their roles in entertaining, educating, and informing listeners. Those influences cause them to lack social-problem criticism and knowledge exchange.

The radio personalities in the dual system could be divided into 3 groups: government officials who work for concessionary private sectors, independent radio personalities, and personnel of private agency.

The radio personalities in the dual system are also influenced by the ownership, management system, 3 levels of control system: national, organizational, and individual judgements, market system, society, cultures, and demographic factors. These factors affect them to have similar main roles in entertainment and information dissemination. Nevertheless their functions are different.

Those influences cause the government officials who work for concessionary private sectors to lack social-problem criticism, knowledge exchange, intellectual development, and intellectual standardization.

Those influences cause the independent radio personalities to lack social-problem criticism and status conferral.

Those influences cause the radio personalities who are personnels of private agency to lack social-problem criticism, status conferral, cooperation mobilization, emergence of a new framework for the personality, intellectual standardization, and social integration.

๑
สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๙
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๑
สารบัญ.....	๒
สารบัญตาราง.....	๓
สารบัญแผนภูมิ.....	๔
บทที่ 1 บทนำ	๑
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
ปัญหานำการวิจัย.....	๕
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๕
ขอบเขตของการวิจัย.....	๕
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๖
ประโยชน์ที่คาดหวังได้รับ.....	๖
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	๔๐
แหล่งข้อมูล.....	๔๐
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๔๒
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๔๔
บทที่ 4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา	๔๖
บทที่ 5 บทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา	๘๗
บทที่ 6 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๓๖
สรุป.....	๑๓๖
อภิปรายผล.....	๑๔๙
ข้อเสนอแนะ.....	๑๕๕
บรรณานุกรม.....	๑๕๘
ภาคผนวก.....	๑๖๐
ประวัติผู้วิจัย.....	๑๖๗

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงโครงสร้างการเป็นเจ้าของ.....	47
ตารางที่ 2 แสดงลักษณะการบริหารจัดการ.....	49
ตารางที่ 3 แสดงรายชื่อบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทาน	62
ตารางที่ 4 แสดงการควบคุมระดับหน่วยงาน.....	66
ตารางที่ 5 แสดงแหล่งรายได้จำแนกตามโครงสร้างและหน่วยงานต้นสังกัด.....	78
ตารางที่ 6 แสดงบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ.....	88
ตารางที่ 7 แสดงเนื้อหารายการในหนึ่งสัปดาห์ที่นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้าง ระบบรัฐนำเสนอ.....	89
ตารางที่ 8 แสดงบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ หน้าที่ที่ไม่ได้ปฏิบัติ และปัจจัยที่มีอิทธิพล.....	96
ตารางที่ 9 แสดงบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และ จัดรายการให้กับบริษัทเอกชน.....	101
ตารางที่ 10 แสดงบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน หน้าที่ที่ไม่ได้ปฏิบัติ และปัจจัยที่มีอิทธิพล..	108
ตารางที่ 11 แสดงบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ.....	113
ตารางที่ 12 แสดงบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ หน้าที่ที่ไม่ได้ปฏิบัติ และปัจจัยที่มีอิทธิพล.....	120
ตารางที่ 13 แสดงบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา	124
ตารางที่ 14 แสดงบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา หน้าที่ที่ไม่ได้ปฏิบัติ และปัจจัยที่มีอิทธิพล.....	128
ตารางที่ 15 แสดงการเปรียบเทียบปัจจัยที่มีอิทธิพลและบทบาทหน้าที่ของ นักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา.....	131

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ 1 แสดงองค์กรสื่อมวลชนกับพังพลักดันทางสังคม.....	9
แผนภูมิที่ 2 แสดงสายงานบังคับบัญชาของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย.....	50
แผนภูมิที่ 3 แสดงสายงานบังคับบัญชาของสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพภาคที่ 2	54
แผนภูมิที่ 4 แสดงสายงานบังคับบัญชาของสถานีวิทยุประจำถิ่น.....	55
แผนภูมิที่ 5 แสดงสายงานบังคับบัญชาของสถานีวิทยุกระจายเสียงทหารอากาศ	56
แผนภูมิที่ 6 แสดงสายงานบังคับบัญชาของสถานีวิทยุกระจายเสียงราชดำเนินพันธ์.....	57
แผนภูมิที่ 7 แสดงสายงานบังคับบัญชาของสถานีวิทยุกระจายเสียงพิทักษ์สันติราษฎร์	58
แผนภูมิที่ 8 แสดงสายงานบังคับบัญชาของสถานีวิทยุกระจายเสียงกรมอุตุนิยมวิทยา.....	59
แผนภูมิที่ 9 แสดงระบบคลาค.....	73
แผนภูมิที่ 10 แสดงการขายตรง.....	73
แผนภูมิที่ 11 แสดงการขายผ่านคนกลาง	74

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สื่อวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่น ได้รับการยอมรับว่า เป็นสื่อมวลชนที่มีศักยภาพสูงในการเข้าถึงมวลชนผู้รับสารอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะในสังคมชนบทซึ่งประชาชนเป็นรับสื่อดังกล่าวมากกว่าสื่อประเภทอื่น ๆ เนื่องด้วยลักษณะทางธรรมชาติของสื่อที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชนชน กล่าวคือ สามารถตอบสนองความต้องการพื้นที่ได้ทุกช่วงเวลาโดยไม่มีอุปสรรคด้านเวลา และสถานที่รวมทั้งปราศจากข้อจำกัดในการอ่านออกเสียงได้

นักจัดรายการวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่น (นักจัดรายการวิทยุฯ) ในฐานะผู้ปฏิบัติงานนับเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของการบูรณาการสื่อสารมวลชนแขนงดังกล่าว นักจัดรายการวิทยุฯ ได้รับการคาดหวังจากสังคมว่า มีบทบาทในการนำลักษณะทางธรรมชาติของสื่อวิทยุกระจายเสียงมาใช้ประโยชน์สำหรับให้ความบันเทิง นำเสนอข้อมูล ข่าวสาร และเสนอความคิดเห็นแก่ประชาชน อันเป็นภารกิจเบื้องต้นที่พึงประสงค์ของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนทุกแขนง นอกเหนือไปจากนี้ ในสังคมที่กำลังพัฒนา นักจัดรายการวิทยุฯ เป็นสื่อมวลชนที่มีโอกาสเข้าถึงประชาชนมากกว่าสื่อประเภทอื่น ๆ จึงมีบทบาทอย่างยิ่งต่อกระบวนการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะในชุมชนท้องถิ่น นักจัดรายการวิทยุฯ สามารถใช้สื่อดังกล่าวทำหน้าที่อย่างใกล้ชิดกับประชาชนผู้รับสาร ดังนั้น นักจัดรายการวิทยุฯ จึงสามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้รายงานข่าวสารและให้ความรู้เพื่อการส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการให้ความบันเทิงและผลในเชิงธุรกิจได้

อย่างไรก็ตาม ในสังคมปัจจุบัน นักจัดรายการวิทยุฯ นักได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมอยู่เสมอในการแสดงบทบาทและการทำหน้าที่ในฐานะสื่อมวลชน เช่น เป็นเพียงสื่อของรัฐ ทำหน้าที่เป็นปากเสียงทางการเมือง เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐและคณะรัฐบาล (อุบลรัตน์ ศิริบุศักดิ์, 2536 : 68) เน้นผลประโยชน์ทางธุรกิจและการตลาด รายการที่มีสาระประโยชน์มีน้อยและค่อนข้างน่าเบื่อ หนดไป เพราะความนิยมต่ำทำให้ผู้สนับสนุนรายการไม่นิยมนำสินค้ามาลงโฆษณา (ธรรมเกียรติ กันอธิ, 2541 : 136) และมีการพัฒนาซ้ำโดยเฉพาะในเรื่องของการนำเสนอข้อมูลข่าวสารสู่ประชาชน ด้วยความถูกต้องและรอบด้าน (ชวรรงค์ ลิมป์ปักษ์ปานี, 2541 : 172) คุณภาพของเนื้อหาค่อนข้างค่อนข้างไม่ดีในสถานีวิทยุของรัฐและที่ดำเนินการบริหารโดยภาครัฐ(บุญรักษ์ บุญญูเขตมาลา, 2542 : 128)

ประเด็นข้อวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าว ส่งผลต่อความพยายามศึกษาวิจัยให้ทราบสาเหตุหรือปัจจัยแห่งการทำหน้าที่ดังกล่าว เนื่องด้วยความแนวคิดถูกปฏิเสธโดยศาสตร์การเมือง เชื่อว่า ในการทำหน้าที่สื่อมวลชนของนักจัดรายการวิทยุฯ ย่อมไม่แตกต่างจากวิชาชีพสื่อมวลชนอื่น ๆ กล่าวคือ ต้องมีปัจจัยเข้ามา มีอิทธิพลต่อการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ทั้งนี้ เนื่องด้วยสื่อวิทยุกระจายเสียงก็มีลักษณะเช่นเดียวกับสื่อประเภทอื่น ๆ ที่ต้องปฏิบัติงานภายใต้โครงสร้าง และบริบททางสังคม อันได้แก่ ปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การศึกษาให้เข้าใจในปัจจัยดังกล่าว จะทำให้สามารถมองภาพโครงสร้างที่เป็นอยู่ จนสามารถเสนอแนวทางแก้ไขได้ชัดเจนขึ้น

เมื่อพิจารณาปัจจัยทางการเมือง โครงสร้างที่เห็นได้ชัดเจนและเป็นรูปธรรม คือ โครงสร้างการเป็นเจ้าของ ซึ่งวิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อของรัฐ ที่รัฐเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ เนื่องด้วยคลื่นวิทยุ เสียงของวิทยุเป็นคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด รัฐจึงต้องเข้ามายield เป็นผู้จัดสรรคลื่นความถี่ ดังนั้น จึงพบว่า ในปัจจุบันหน่วยงานราชการเป็นเจ้าของสถานีวิทยุกระจายเสียงตามกฎหมาย เช่น กรมประชาสัมพันธ์ กองทัพนัก กองทัพอากาศ เป็นต้น

เมื่อพิจารณาถึงระบบการบริหารจัดการ ประเด็นที่น่าสนใจ คือ ปัญหาอันเกิดจากกระบวนการบริหารจัดการที่บุคคลภายนอกเป็นผู้บริหารจัดการและการควบคุมของรัฐเจ้าของคลื่นความถี่ ดังที่ ช่วงค์ ลินปีปักหมาภี (2541 : 173) กล่าวถึง ปัญหาของระบบวิทยุในปัจจุบันว่า แม้ในปัจจุบันจะมีภาคเอกชนเข้าไปรับสัมปทานหรือเช่าช่วงเวลาในสถานีวิทยุหลายแห่ง โดยเพิ่มเนื้อหาที่หลากหลาย นอกเหนือจากความบันเทิง อาทิ เช่น ความรู้ ข่าวสาร แต่ด้วยปัญหาลักษณะกรรมสิทธิ์ของสื่อ ทำให้บริษัทเอกชนดังกล่าวซึ่งคงขาดอิสระในการดำเนินงาน เนื่องด้วยถูกจับตามองจากรัฐอยู่ตลอดเวลา การเข้าไปลงทุนดำเนินการในธุรกิจวิทยุกระจายเสียงจึงเป็นธุรกิจที่ปราศจากความแน่นอน เนื่องจากหน่วยงานราชการซึ่งเป็นเจ้าของคลื่นสามารถยกเลิกสัมปทานหรือสัญญาเช่าโดยไม่ต้องแจ้งล่วงหน้า

นอกจากลักษณะ โครงสร้างการเป็นเจ้าของและการบริหารจัดการแล้ว ปัจจัยที่ควบคุมการปฏิบัติงานของนักจัดรายการวิทยุฯ อีกปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาทอย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ กฎหมาย และกฎ ระเบียบต่าง ๆ ในทางนิติบัญญัติ แม้จะมีข้อกำหนดระบุไว้ชัดเจนให้นักจัดรายการวิทยุฯ มีสิทธิ เสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารมากขึ้น ดังบทบัญญัติตามมาตรา 40 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่สื่อมวลชนมีเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารและแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดของรัฐธรรมนูญ โดยไม่ต้องอยู่ใต้อัณฑิตของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ

หรือเจ้าของกิจการ แต่ต้องไม่ขัดต่อจรรยาบรรณแห่งการประกอบวิชาชีพ แต่ในขณะที่นักจัดรายการ วิทยุฯ ยังต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายเดียวกัน อย่างเคร่งครัด เช่น ระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2535 การควบคุมของคณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติ (กกช.) ซึ่งเป็นระเบียบเดินเรื่องทำให้สหช่วยช่วงเปลี่ยนผ่านนี้ในทางปฏิบัตินั้นจะเป็นอย่างไร จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพของนักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ รวมทั้งการควบคุมตนเองอันเนื่องมาจากการประสมการณ์ในการทำงานยังนั้นเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่น่าสนใจ

นอกจากปัจจัยทางการเมือง โครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ ระบบการควบคุมกฎหมาย และจริยธรรมดังกล่าวแล้ว ปัจจัยทางเศรษฐกิจก็เป็นปัจจัยสำคัญ อีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อนักจัดรายการวิทยุฯ ดังที่อุบลรัตน์ ศิริชุติกิตติ (2534 : 46) ได้ชี้ให้เห็นว่า วิทยุเป็นสื่อที่ต้องพึ่งพารายได้จากโฆษณาทั้งหมด เสียงจากผู้ฟังแม้จะมีความสำคัญต่อนักจัดรายการ แต่ในทางปฏิบัติก็ไม่มีอำนาจซึ่งความอยู่รอดของรายการเรعن้ำงานของสปอนเซอร์ และ ดังที่ ยกรัง ปลดเปลื้อง (2536 : 102) ได้ชี้ให้เห็นถึงเรื่องคิวเพลง ว่า ค่ายเพลงมีอิทธิพลต่อรายการเพลง แต่ค่ายเพลงกับบริษัทเจ้าของรายการเพลงหรือคิวเมลักษณะของการมีผลประโยชน์ร่วมกัน ต้องพึงพิจารณา เกี่ยวกับซึ่งกันและกัน โดยเจ้าของรายการได้รับรายได้จากค่ายเพลง เป็นรายได้จากสปอนเซอร์โฆษณา และคิวเพลง

บทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ นอกจากจะดำเนินการปัจจัยภายนอกที่มีบทบาทแล้ว ปัจจัยทางสังคม ยังได้แก่ กลุ่มองค์กรชุมชน และผู้ฟังนับเป็นปัจจัยที่ควรดำเนินในการปฏิบัติหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ โดยเฉพาะตามรัฐธรรมนูญใหม่ ซึ่งให้ความสำคัญต่องค์กรภาคประชาชน ได้มีสิทธิ เสรีภาพและสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดความต้องการของคนเองได้ ดังนั้น จึงเป็นที่สนใจศึกษาว่า กลุ่มองค์กรชุมชนและผู้ฟัง มีอิทธิพลต่อนบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ หรือไม่ อย่างไร

เมื่อถูกกล่าวถึงกลุ่มผู้ฟังอันเป็นปัจจัยทางสังคมที่มีบทบาทต่อนักจัดรายการวิทยุฯ และเนื่องด้วยนักจัดรายการวิทยุฯ เป็นบุคคลหนึ่งที่อยู่ในสังคม จึงเกิดเป็นคำถามว่า วัฒนธรรมที่แวดล้อมการปฏิบัติงานของนักจัดรายการวิทยุฯ ทั้งที่เป็นวัฒนธรรมประจำชาติและวัฒนธรรมในท้องถิ่น จังหวัด นครราชสีมา นั้น มีบทบาทกำหนดการทำหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ หรือไม่ อย่างไร

ในขณะที่โครงสร้างอำนาจเดิมของสื่อมวลชนยังคงอยู่และมีแนวโน้มจะคงอยู่ต่อไป นักจัดรายการวิทยุฯ ต้องเผชิญกับกระแสกดดันอันเนื่องมาจากราสเตเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ สังคมมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนสิทธิมนุษยชนมากขึ้น ประชาชนตื่นตัวที่จะตรวจสอบและมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม

ของรัฐ ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับผลประโยชน์สาธารณะ และต้องการเป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดเนื้อหา ค่าง ๆ ที่สื่อมวลชนจะนำเสนอ

จากสภาพสังคมและกระแสการเรียกร้องสิทธิ และเสรีภาพดังกล่าว ทำให้มีความพยายามจะปฏิรูประบบการสื่อสารมวลชนขึ้น ซึ่งการนำเสนอความพยายามดังกล่าวจะสัมฤทธิ์ผลเป็นรูปธรรม และอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่สามารถจะกระทำได้ในทางปฏิบัติ คือเมื่อได้มีการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อนบทบาทหน้าที่และลักษณะการแสดงออกซึ่งบทบาทและการทำงานนี้ที่ในปัจจุบันของนักจัดรายการ วิทยุ จึงจะสามารถนำไปสู่ข้อสรุปและบทเสนอแนะในลำดับต่อไปได้อย่างชัดเจน

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยได้ศึกษาด้านความสำคัญของการแสดงบทบาทและการทำงานนี้ที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ รวมถึงปัจจัยแวดล้อมที่มีบทบาททั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการจัดรายการ วิทยุของนักจัดรายการวิทยุท้องถิ่น จึงได้ให้ความสนใจต่อการศึกษาปัจจัยโครงสร้างและปัจจัยทาง สังคมที่มีอิทธิพลต่อนบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดครรภารสีนา เช่น ลักษณะ การเป็นเจ้าของ กระบวนการจัดการ ระบบการควบคุม ระบบคลาด การเมือง สังคมและวัฒนธรรม ว่าปัจจัยดังกล่าวมีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ หรือไม่ อย่างไร และส่งผลต่อการปฏิบัติภารกิจและต่อจริยธรรมสื่อมวลชนหรือไม่ อย่างไร รวมถึง ลักษณะการแสดงบทบาทและการทำงาน ที่นักจัดรายการวิทยุฯ ในช่วงก่อนและหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2540 และบทบาท และหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ เมื่อได้มีข้อบัญญัติในพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสาร และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมาตรา 40 ทั้งนี้ เพื่อให้งานวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา และทดลองค้นคว้าฐานการทำงานของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดครรภารสีนา ให้สามารถปฏิบัติงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพตามหลักวิชาชีพและจรรยาบรรณสื่อมวลชน เพื่อประโยชน์โดยตรงต่อ ประชาชนผู้รับสารซึ่งต้องการรับสารที่สื่อมวลชนนำเสนอไป และเนื่องจากงานวิจัยส่วนใหญ่ที่ ศึกษาเกี่ยวกับผู้ส่งสาร นักศึกษาสถาบันหรือองค์กรผู้ส่งสาร แต่มีงานวิจัยจำนวนไม่มากนักที่จะ ศึกษาถึงตัวปัจจัยบุคคล งานวิจัยนี้ จึงมุ่งจะกระตุ้นให้ผู้เกี่ยวข้องในวงการสื่อสารมวลชนได้ให้ ความสนใจ และใช้เป็นข้อมูลสำหรับวางแผนและพัฒนาวิชาชีพด้านวิทยุกระจายเสียง งานวิจัยนี้ มิใช่เพียงเป็นการศึกษาสถานภาพปัจจุบันของนักจัดรายการวิทยุฯ ท้องถิ่น แต่จะเป็นการวิเคราะห์ แนวโน้ม เป็นการเสนอแนวทางการพัฒนา และเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับนัก จัดรายการวิทยุฯ ได้นำผลจากการวิจัยนี้ไปพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับวงสื่อสารมวลชน ต่อไป

นอกจากนั้น ผู้วิจัยต้องการให้งานวิจัยนี้สะท้อนให้ผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องในทุกส่วนทั้งภาค
รัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนได้ทราบนักถึงภาวะที่เป็นอยู่ และแนวโน้มของวิชาชีพนักจัดรายการ
การวิทยุฯ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหรือกำหนดนโยบายระดับมหาวิทยาลัยให้สื่อมวลชนท่องถิ่นได้มีบท
บาทและหน้าที่อันเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในท้องถิ่นของตน

ปัญหานำการวิจัย

1. ปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อนบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัด
นครราชสีมา
2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา
ดังกล่าวมีอิทธิพลในลักษณะใด
3. นักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา มีบทบาทและหน้าที่อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัด
นครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อแสวงหาแนวทางที่พึงประสงค์ในการแสดงบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ใน
จังหวัดนครราชสีมา

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัด
นครราชสีมา มุ่งศึกษานักจัดรายการวิทยุกระจายเสียงที่มีอายุการทำงานในวิชาชีพนักจัดรายการวิทยุฯ
ในจังหวัดนครราชสีมา อย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 10 ปีขึ้นไป โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) ประกอบกับการศึกษาเอกสาร (documentary) ที่เกี่ยวข้องในช่วงระหว่างเดือน
สิงหาคม 2543 ถึงเดือนพฤษภาคม 2543

นิยามคัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ปัจจัยที่มีอิทธิพล	หมายถึง ปัจจัยที่เข้ามากำหนด หรือ ส่งผลทั้งโดยตรง หรือโดยอ้อมต่อ การปฏิบัติงานของนักจัดการวิทยุฯ ในจังหวัดนราธิวาส ดังได้แก่ โครงสร้างการเป็นเจ้าของ ระบบการควบคุม ระบบตลาด สังคม วัฒนธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ เป็นต้น
นักจัดการวิทยุ	หมายถึงบุคคลที่ประกอบวิชาชีพเป็นผู้ดำเนินรายการและผู้ประกาศทาง สถานีวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดนราธิวาส โดยปฏิบัติงานในพื้นที่ จังหวัดนราธิวาส
บทบาท	หมายถึง การทำงานหน้าที่ที่เพื่อประสงค์ของนักจัดการวิทยุกระจายเสียง ในจังหวัดนราธิวาส
หน้าที่	หมายถึง การกิจในวิชาชีพของนักจัดการวิทยุกระจายเสียงใน จังหวัดนราธิวาส
จรรยาบรรณ	หมายถึง หลักจริยธรรมซึ่งได้ตราไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นหลักแห่ง ความประพฤติ ปฏิบัติของผู้ประกอบวิชาชีพวิทยุกระจายเสียง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบบทบาทและหน้าที่ของนักจัดการวิทยุฯ ในจังหวัดนราธิวาส
2. ได้ทราบถึงบทบาทและหน้าที่ของนักจัดการวิทยุฯ ในจังหวัดนราธิวาส
3. ได้ทราบถึงอุปสรรคและปัญหาในการทำงานของนักจัดการวิทยุฯ ในจังหวัดนราธิวาส อันจะส่งผลต่อการกำหนดแนวทางในการทำงานที่ในฐานะสื่อมวลชน ท่องถิ่น
4. ได้แนวทางที่เพื่อประสงค์ของนักจัดการวิทยุฯ ในฐานะสื่อมวลชนท้องถิ่นที่ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดังบันทึกที่ 8

5. ได้แนวทางที่พึงประสงค์ในการส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพของสื่อมวลชนท้องถิ่น โดยเฉพาะนักจัดรายการวิทยุ
6. ได้แนวทางในการนำไปกำหนดทิศทางการพัฒนาระบบการสื่อสารมวลชนให้สามารถก่อประโยชน์ต่อสังคมโดยส่วนรวมได้มากขึ้น
7. เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายระดับประเทศให้สื่อมวลชนท้องถิ่นมีบทบาทและหน้าที่ อันเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุในจังหวัดนครราชสีมา” ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีด้านการสื่อสารมวลชนและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยจำแนกเป็น 7 กลุ่ม ดังนี้

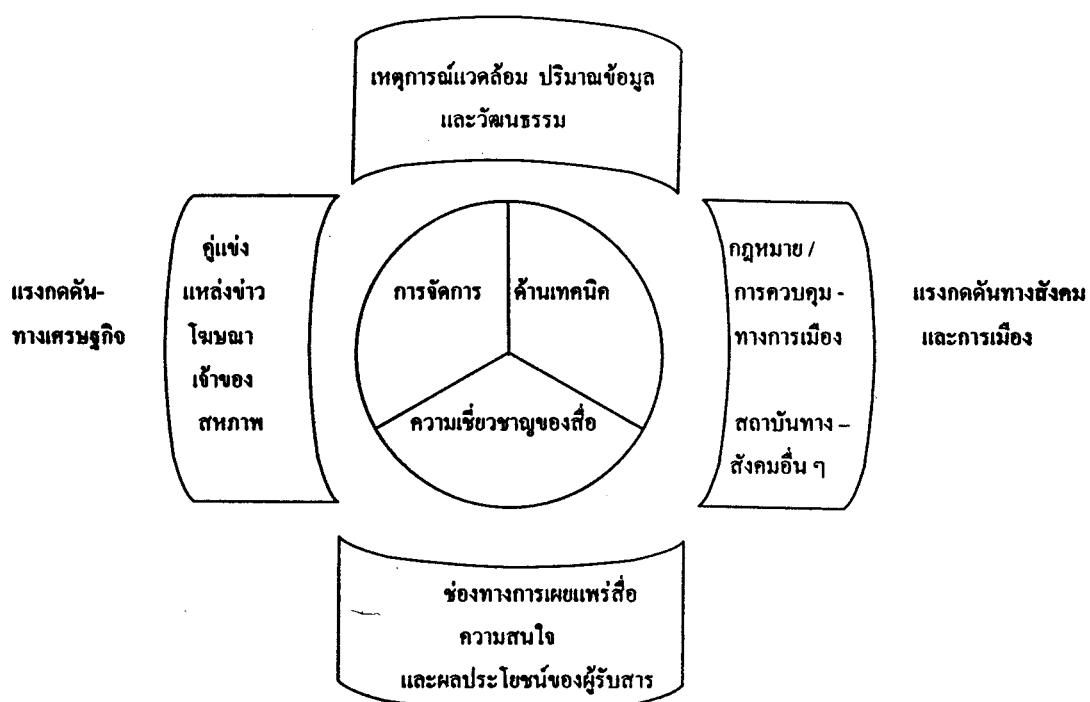
1. แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรสื่อมวลชน (Media Organization)
2. แนวคิดของกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy of Media)
3. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมของสำนัก Birmingham
4. ทฤษฎีปรัชญาของสื่อมวลชน (Normative Theories of Media Performance)
5. ทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism)
6. จรรยาบรรณ (Code of Ethics)
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรสื่อมวลชน (Media Organization)

องค์กรสื่อมวลชน หมายถึง หน่วยงาน หรือสถาบันที่ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารมวลชนแบบต่าง ๆ Dennis McQuail (1994 : 190) กล่าวถึงความสำคัญขององค์กรสื่อมวลชนว่า เป็นสถาบันหนึ่งในสังคม มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบริบทแวดล้อมในสังคม ในฐานะเป็นผู้บริหาร จัดการกับความขัดแย้ง ประนีประนอม ไกด์เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในสังคม

Gerbner (อ้างถึงใน McQuail, 1994 : 190) กล่าวว่า สื่อมวลชนเป็นบุคคลที่ต้องปฏิบัติงานภายใต้ความกดดันจากบทบาทหน้าที่ภายนอก เช่น ลูกค้า (เช่น โฆษณา) คู่แข่ง (สื่ออื่น ๆ ในประเภทเดียวกัน) อำนาจที่เป็นทางการ (กฎหมายและการเมือง) ผู้เชี่ยวชาญ (expert) องค์กรอื่น ๆ ที่แวดล้อมภายนอก และกลุ่มผู้ฟัง Gerbner มองว่า บทบาทการมีอำนาจ (power roles) และอิทธิพลที่แท้จริงของสื่อมวลชนนี้ไม่สามารถแยกจากกันได้ ในทางตรงข้าม กลับมีความสอดคล้อง ซ้อนทับ และส่งเสริมซึ่งกันและกัน การสั่งสมกันของปัจจัยที่มีบทบาทและอำนาจที่เป็นจริงดังกล่าวช่วยเสริมอำนาจของสื่อมวลชนให้มีความเด่นมากขึ้น

แผนภูมิที่ 1 แสดงองค์กรสื่อมวลชนกับพลังผลักดันทางสังคม

การวิเคราะห์สื่อมวลชนในฐานะเป็นผู้ผลิตและส่งข่าวสารต่าง ๆ ที่สำคัญ McQuail (1994 : 189) กล่าวว่า สามารถวิเคราะห์ได้หลายระดับ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาลักษณะการทำงานที่แตกต่างกันของแต่ละระดับ และรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมขององค์กรระดับนั้น กับสังคมภายนอก การจัดแบ่งการวิเคราะห์องค์กรสื่อมวลชนสามารถแบ่งได้ในหลายระดับ โดย McQuail ได้กล่าวถึงการจัดระดับการวิเคราะห์องค์กรสื่อมวลชนตามแนวคิดของ Dimmick and Coit (1982) ไว้ ดังนี้

1. การวิเคราะห์องค์กรสื่อระดับข้ามชาติ (supra-national)
2. การวิเคราะห์องค์กรสื่อระดับสังคม (society)
3. การวิเคราะห์องค์กรสื่อระดับอุตสาหกรรม (industry)
4. การวิเคราะห์องค์กรสื่อระดับข้ามองค์กร (supra-organizational)
5. การวิเคราะห์องค์กรสื่อระดับชุมชน (community)
6. การวิเคราะห์องค์กรสื่อระดับภายในองค์กร (intra-organizational)
7. การวิเคราะห์องค์กรสื่อระดับปัจเจกบุคคล (individual)

การจัดองค์กรสื่อเป็นลำดับขั้นดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงระดับของการบริหารจัดการอำนวย ซึ่งองค์กรระดับที่สูงกว่ามีบทบาทโดยตรงต่อองค์กรในระดับรองลงไป และแม้ว่าตามแนวคิดนี้จะให้ความสำคัญกับสังคม ในลักษณะสังคมเป็นศูนย์กลาง (society – centric perspective) โดยสื่อมวลชน ยังคงต้องขึ้นตรงต่อสังคม แต่การปฏิบัติงานของสื่อมวลชนดำเนินไปในลักษณะของการสร้างความสมดุลระหว่างอำนวยส่วนต่าง ๆ ในสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างสื่อกับสังคมจะดำเนินไปอย่างมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและมีการต่อรองในด้านอำนวยกับบริบททางสังคม

การวิจัยนี้ ใช้แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรสื่อมวลชนในการวิเคราะห์ระดับที่ย่อยที่สุดกล่าวคือ ระดับปัจจัยบุคคล โดยพิจารณาบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ดังกล่าว

แนวคิดของกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy of Media)

แนวคิดของกลุ่มทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับปัจจัยโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และการเมือง โดยยุ่งกับพื้นฐานความเชื่อว่า ปัจจัยเหล่านี้ มีบทบาทในการกำหนดการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชน ทั้งบริบททางการเมืองที่มีอิทธิพลมาแต่เดิมและยังคงมีบทบาทในปัจจุบัน และปัจจัยทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่มีบทบาทและอิทธิพลเพิ่มขึ้นในลักษณะการผูกขาดและการครอบครองสื่อ

กลุ่ม Political Economy of Media เป็นกลุ่มที่วิเคราะห์ตามแนวคิดของ Marx กาญจนากวarge (2541: 133-134) อธิบายไว้ว่า มีแนวคิดหลัก (concept) 3 แนวคือ โครงสร้างเศรษฐกิจของสังคม ชุดสาหกรรมสื่อมวลชน และเนื้อหา/ผลผลิตของสื่อมวลชนที่กลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองสนใจว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร ทั้งนี้ กลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองให้ความสนใจในการวิเคราะห์โครงสร้างการเป็นเจ้าของ (ownership) ระบบการควบคุม และระบบตลาดของสื่อ โดยเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจและการเมืองของสังคม ทั้งจากการดำเนินการของสื่อและธุรกิจอื่นที่เกี่ยวข้อง

ส่วนการวิเคราะห์ระดับเนื้อหา กลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองเชื่อว่าส่วนหนึ่งของเนื้อหาของสารที่สื่อมวลชนนำเสนอจะถูกกำหนดโดยระบบตลาด ผลประโยชน์ของเจ้าของเงินทุนหรือผู้ตัดสินใจระดับนโยบาย และอาจถูกกำหนดโดยผู้รับสารอีกส่วนหนึ่งด้วย

ในการวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการของสื่อมวลชนในระบบทุนนิยม กลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองได้ทำนายว่า จะเกิดปรากฏการณ์ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ คือ

- 1) สื่อที่ดำเนินการอิสระจากระบบทุนจะล้มหายไป แต่สื่อที่จะดำเนินการต่อไปจะมีอิสระ น้อยลง
- 2) จะเกิดการรวมศูนย์ (concentration) ของตลาดในทุกระดับ
- 3) ผู้ดำเนินการสื่อจะใช้กลยุทธ์การผลิตที่ลดความเสี่ยงและเกิดการลดทุนในสาขาที่ทำกำไร น้อย
- 4) เกิดความไม่สมดุลของเนื้อหาข่าวสารทางการเมือง

กาญจนฯ แก้วเทพ (2541 : 135-136) อธิบายทัศนะล่าสุดของกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองว่า ภายใต้สังคมทุนนิยมปัจจุบันที่การผลิตมีมากกว่าความต้องการของประชาชน ดังนั้น จึงต้องมีการเร่งทั้งปรินาณและคุณภาพการบริโภคของประชาชน สื่อจึงทำหน้าที่เป็นผู้ผลิต “กลุ่มผู้รับสาร” (audience) ให้กลายเป็น “สินค้า” เพื่อขายให้แก่ธุรกิจโฆษณา

สำหรับการมองอนาคตของระบบสื่อมวลชน ไม่ว่าจะเป็นสังคมประเภทใด กลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองได้ทำนายแนวโน้มของสื่อมวลชนว่า จะเกิดการรวมศูนย์ของสื่อ โดยอำนาจของการเป็นเจ้าของสื่อ (ownership) จะอยู่ในมือคนกลุ่มน้อย ส่วนค่านิยมธุรกิจของข่าวสารจะมีความสำคัญมากขึ้นในระดับโลก และบทบาทการควบคุมของรัฐจะน้อยลง

ลักษณะโครงสร้างการเป็นเจ้าของ

ขวัญเรือน กิตติวัฒน์ (2526 : 117) ได้จำแนกประเภทของสถานีวิทยุกระจายเสียง โดยพิจารณาจากการเป็นเจ้าของและการดำเนินกิจการของสถานีวิทยุกระจายเสียง เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. สถานีวิทยุกระจายเสียงของรัฐ และดำเนินการบริหารและจัดการโดยบุคลากรของรัฐ ได้แก่ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย (สวท.)
2. สถานีวิทยุกระจายเสียงของรัฐ ซึ่งรัฐเป็นเจ้าของในฐานะผู้บริหารกิจการและวางแผนนโยบายหลัก ส่วนการดำเนินการ อนุญาตให้บุคคลภายนอกเข้ามาชื่อเวลา ซึ่งอาจอยู่ในรูปของบริษัท หรือรายบุคคล รายได้จะมาจากการโฆษณาสินค้า สถานีวิทยุส่วนใหญ่ ในปัจจุบันจะใช้ระบบนี้
3. สถานีวิทยุกระจายเสียงซึ่งรัฐวิสาหกิจเป็นผู้ดำเนินการ มีส่วนราชการต่าง ๆ เป็นผู้ถือหุ้น บริหารงานในรูปของคณะกรรมการวิสาหกิจ ได้แก่ สถานีวิทยุองค์การสื่อสารมวลชน

- แห่งประเทศไทย (อ.ส.ม.ท.) รายได้จะมาจากการโฆษณาสินค้า หรือจากการขายเวลาของสถานี (ทั้งในรูปของการเช่าเป็นช่วง หรือเหมาเวลาทั้งหมด)
4. สถานีวิทยุกระจายเสียงของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ ซึ่งทำสัญญาให้บริษัทเอกชนเช่าช่วงเวลา อาจเป็นรายปีหรือหลายปีแล้วแต่ข้อตกลง โดยสถานีผู้ให้สัมปทานจะได้รับประโยชน์แน่นอนจำนวนหนึ่งจากบริษัทเอกชนตามเวลาที่ได้ตกลงกัน

จากลักษณะการจัดแบ่งสถานีวิทยุกระจายเสียงเป็นประเภทต่าง ๆ ตามโครงสร้างการเป็นเจ้าของดังกล่าว สายทิพย์ สุคติพันธ์ (2534 : 22) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า สำหรับสถานีวิทยุกระจายเสียงส่วนใหญ่ที่ดำเนินกิจการแบบธุรกิจ หน่วยราชการจะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ตามกฎหมาย (legal ownership) แต่ในระดับการบริหารจัดการ (management ownership) จะอยู่ในระบบธุรกิจเกือบสิ้นเชิง

ระบบตลาดของสื่อมวลชน

นับแต่แรกเริ่มที่วิทยุกระจายเสียงเข้ามายืนหยัดในประเทศไทย เป็นช่วงเวลาเดียวกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้ามายืนหยัดในสังคมไทย โดยผ่านกระแสการพัฒนาประเทศที่เน้นไปที่วัฒนธรรม บริโภคนิยม จนคุณเมืองว่า วิทยุกระจายเสียงถูกยกเป็นเครื่องมือในการนำแบบแผนการบริโภคของเศรษฐกิจแบบทุนนิยมไปสู่ส่วนต่าง ๆ ของสังคมไทยอย่างรวดเร็ว ทั้งในลักษณะของการโฆษณาโดยตรงและการโฆษณาแฝงไปกับเนื้อหาของรายการ

สายทิพย์ สุคติพันธ์ (2534 : 23) กล่าวว่า ในปัจจุบัน สถานีวิทยุกระจายเสียงที่มีการประกอบการในเชิงธุรกิจ อาจซึ่งขยายเวลาได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. สถานีขยายเวลาเอง คือ ขยายเวลาให้กับนักจัดรายการเป็นราย ๆ ไป
2. สถานีขยายเวลาให้กับบริษัทโฆษณา ในลักษณะของมีเดียบอร์ดเกอร์ จากนั้น จึงจ้างนักจัดรายการมาจัดเตรียมบางช่วงเวลา

ระบบการควบคุมสื่อมวลชน

สายทิพย์ สุคติพันธ์ (2534 : 22) ได้จำแนกประเด็นการควบคุมออกเป็น 2 ระดับคือ allocative control และ operative control กล่าวคือ allocative control เป็นการควบคุมของหน่วยงานต้นสังกัดที่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายของสถานี ได้แก่ การตัดสินใจทำสัญญา ยกเลิกหรือต่อสัญญากับบริษัทผู้รับสัมปทาน สำหรับ operative control นั้นเป็นการควบคุมด้านการดำเนินรายการ และเกี่ยวข้องกับการโฆษณาสินค้าและบริการ

ในกระบวนการควบคุมสื่อมวลชนของรัฐ เท่าที่ดำเนินมาจากอดีตถึงปัจจุบัน สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่

1. การควบคุมทางการเมือง
2. การควบคุมโศกภูมาย ระบุข้อบังคับต่าง ๆ

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การควบคุมทางการเมือง

ลักษณะวิวัฒนาการของวิทยุกระจายเสียงไทย มิได้ก้าวหน้าไปด้วยศักยภาพของตัวเอง แต่เนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ ของสังคมเป็นแรงผลักดัน ไม่ว่าปัจจัยทางการขยายตัวของสังคมที่ต้องการสื่อสำหรับการสื่อสารที่รวดเร็วและกว้างไกล ปัจจัยความเจริญทางเทคโนโลยีที่พัฒนาอยู่ตลอดเวลา ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยที่มีบทบาทมากที่สุด คือ “การเมือง” เพราะวิทยุกระจายเสียงไทยมีกำหนดมาพร้อมกับความผันแปรทางการเมือง (ขวัญเรือน กิตติวัฒน์, 2526 : 125)

อุบลรัตน์ ศิริขุศักดิ์ (2536 : 68) กล่าวว่า ระบบวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เป็นสื่อของรัฐ ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือทางการเมืองที่สร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐ และcombe รัฐบาล และเมื่อเข้าสู่ยุคอำนวยงานนิยมแบบอุปถัมภ์ เช่น ในปัจจุบัน ได้มีการขยายศิทธิการประกอบการให้แก่เอกชน พร้อมเปิดให้มีโฆษณาได้อย่างกว้างขวาง จึงอาจกล่าวได้ว่า โครงสร้างของระบบวิทยุและโทรทัศน์ เป็นโครงสร้างที่เอื้ออำนวยให้แก่ฝ่ายรัฐและธุรกิจเอกชนในการใช้สื่อเพื่อประโยชน์ทางการเมืองและการค้า ผู้ผลิตรายการจึงมัก “เขียนเชอร์” ตัวเองก่อนจะถูกเขียนเชอร์ด้วยกระบวนการของรัฐและธุรกิจ วัฒนธรรมที่ยอมรับอำนาจและอิทธิพลของการควบคุมทางการเมืองและธุรกิจ ได้ก่อให้เกิดความต้องการภาพรวมการที่เน้นการโฆษณาชวนเชื่อทางการเมือง และการค้าเป็นกระแสหลัก

บุญรักย์ บุญญะเขตมาดา (2542 : 118) กล่าวว่า ระบบวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ของไทยยังคงอยู่ในการครอบครองของรัฐทั้ง โดยตรงและในลักษณะของการให้เอกชนเข้าช่วงเวลา เปิดโอกาสให้เอกชนผลิตรายการผ่านทางสื่อที่บุญรักย์ บุญญะเขตมาดา เรียกว่า “การเมืองว่าด้วยการขัดผังรายการ” ทำให้ระบบการแบ่งชั้นทางค้านสื่อกระจายเสียงขาดความเป็นธรรม ให้ความสำคัญ ต่อกำไรของผู้ถือกรรมสิทธิ์ ส่งผลต่อเนื้อหารายการซึ่งมากด้วยปริมาณ แต่ยังคงค้อยในคุณภาพ ซึ่ง

บุญรักษ์ บุญญาคมานาค ได้สรุปว่า สาเหตุประการหนึ่งมาจากการ ความไม่เป็นเอกภาพในการจัดการ เชิงระบบ

2. การควบคุมโดยกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ

นอกจากลักษณะการควบคุมทางการเมืองดังกล่าวแล้ว ประเด็นที่น่าสนใจอีกมิติหนึ่ง คือ มิติทางค้านกฎหมาย เช่น กฎหมายและข้อบังคับต่าง ๆ ของสถานวิทยุ เป็นต้น เมื่อนำมา พิจารณาประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งได้มีการบัญญัติข้อ กำหนดเกี่ยวกับ สิทธิ เสรีภาพในการสื่อสาร นำเสนอข้อมูล และการพัฒนาสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้เกิดคำถามว่า สื่อมวลชนจะปฏิบัติน้ำท่อย่างไร ภายใต้กฎหมายและ ควบคุมอันเป็นกรอบจำกัด ในขณะที่รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้ให้สิทธิ เสรีภาพแก่ผู้ประกอบวิชาชีพ มากขึ้น

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้มีการกำหนด สิทธิ เสรีภาพในการสื่อสาร นำเสนอข้อมูล และการพัฒนาสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ ตามมาตรฐานต่าง ๆ ที่สำคัญ ดังนี้

มาตรา 39 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวาระหนึ่งจะกระทำไม่ได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่ง กฎหมายเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิใน ครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดี ของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน

การสั่งปิด โรงพิมพ์ สถานวิทยุกระจายเสียง หรือสถานวิทยุโทรทัศน์ เพื่อลิตรอนเสรีภาพ ตามมาตรฐานนี้จะกระทำไม่ได้

การให้นำข่าวหรือบทความไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์จะกระทำไม่ได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ใน ภาวะการสงครามหรือการรบ แต่ทั้งนี้ จะต้องกระทำการโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่ง ได้ตราขึ้นตามความในวรรคสอง

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์ หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย ทั้งนี้ ตามที่ กฎหมายบัญญัติ

การให้เงิน หรือทรัพย์สินอย่างอื่นอุดหนุนหนังสือพิมพ์ หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชน รัฐจะกระทำมิได้

มาตรา 40 คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ

ให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ตามวาระหนึ่ง และกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การดำเนินการตามวาระสองคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะอื่น รวมทั้ง การแข่งขัน โดยเสรีและเป็นธรรม

มาตรา 41 พนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์ ย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่ตอกย้ำถึงความต้องการหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าของกิจการนั้น แต่ต้องไม่ขัดต่อจรรยาบรรณแห่งการประกอบวิชาชีพ

มาตรา 58 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลนั้นจะกระทบต่อกำลังซ่อนของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้ส่วนเสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 59 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือส่วนราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อกุศลภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่กฎหมายบัญญัติ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดของกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมือง เป็นกรอบการวิเคราะห์ปัจจัย โครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ การควบคุม และระบบตลาดภายในประเทศ สำหรับสังคม

เศรษฐกิจและการเมืองไทยปัจจุบันว่า มีอิทธิพลต่อนบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา หรือไม่ อย่างไร

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมของสำนัก Birmingham

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยทางวัฒนธรรมที่มีบทบาทต่อการปฏิบัติน้ำที่ในฐานะสื่อมวลชน คือทฤษฎีวัฒนธรรมวิพากษ์ (Critical Cultural Theory) (McQuail, 1994 : 100) ซึ่งยังคงศึกษาเกี่ยวกับกลไกอุดมการณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมของสื่อเป็นศูนย์กลางเช่นเดียวกับแนวคิดวัฒนธรรมด้วยเดิม แต่แนวคิดดังกล่าว ก็เริ่มให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของผู้รับสารกثุ่มต่าง ๆ ในสังคมมากขึ้น Stuart Hall ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาวัฒนธรรมร่วมสมัย (Centre for Contemporary Cultural Studies) ได้ประมวลแนวทางของสำนัก Birmingham ไว้ดังนี้

สำนัก Birmingham ปฏิเสธการอธิบายสังคมโดยแบ่งโครงสร้างส่วนล่างและส่วนบนของสังคมที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์ (ideal) และ พลังผลักดัน (material forces) ออกจากกัน และได้นิยามวัฒนธรรมว่า เป็นทั้งวิถีทาง (means) และคุณค่า/ค่านิยม (value) ที่เกิดขึ้นและดำเนินอยู่ในกลุ่มต่าง ๆ ในลักษณะของการรังสรรค์ประวัติศาสตร์การรวมกลุ่ม ความสัมพันธ์ภายนอกกลุ่ม และมีบทบาทในการบริหารจัดการกับการดำเนินอยู่ของกลุ่มคนต่าง ๆ ภายในสังคม

กาญจนा แก้วเทพ (2541 : 145-146) กล่าวว่า การศึกษาวัฒนธรรม สำนัก Birmingham เห็นว่าไม่จำเป็นต้องศึกษาแต่ตัวผลผลิตของวัฒนธรรม (product) แต่ควรให้ความสนใจกับ “กระบวนการทางวัฒนธรรม” (cultural process) ซึ่งหมายถึงสิ่งอันเป็นปกติธรรมชาติที่เราทำกันอยู่เป็นปกติวิถี และการศึกษาของสำนัก Birmingham เป็นการศึกษาวัฒนธรรมที่กำลังมีชีวิตอยู่ (lived culture) โดยสิ่งที่วิเคราะห์คือ กระบวนการทางสังคม (social process) วิธีการปฏิบัติการ (practices) และความหมาย (meaning) ที่อยู่ในกิจกรรมนั้น ส่วนเป้าหมายร่วมของการศึกษาของสำนักคือ ต้องการทำความเข้าใจว่าในระบบใหญ่นี้ สังคมทำงานอย่างไร ในระดับบุคคล คือสถาบันต่าง ๆ ทำงานอย่างไร และในระดับที่เล็กที่สุดคือ ระดับปัจเจกบุคคลนั้น ชีวิตประจำวันของบุคคลถูก “สร้าง” (construct) ขึ้นมาได้อย่างไร ในการวิเคราะห์สื่อมวลชนนั้น ก็ต้องใช้หลักการเดียวกันทั้งการวิเคราะห์ผู้ส่งสารและผู้รับสารในฐานะที่สื่อมวลชนก็เป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง

อุบลรัตน์ ศิริบุศักดิ์ (2542 : 71) กล่าวว่า แนวคิดตามกรอบการศึกษาของสำนัก Birmingham ไม่เห็นด้วยกับการใช้เพียงโครงสร้างส่วนล่าง (เศรษฐกิจ) และโครงสร้างส่วนบน

(วัฒนธรรม กฎหมาย การเมือง) เป็นกรอบวิเคราะห์วัฒนธรรม แต่ Hall มองว่า วัฒนธรรมนี้ใช้เพียง ภาพสะท้อนของกระบวนการผลิตทางเศรษฐกิจ หากแต่ถูกสร้างสรรค์จากผู้รับสาร ในลักษณะของ การวิเคราะห์ความหมายของเนื้อหาในสื่อ และการตีความของผู้รับสาร การสื่อสารมวลชนเข้ามามีบทบาทในฐานะผู้สร้างฉันทามติให้เกิดขึ้น โดยใช้อุดมการณ์เป็นตัวเชื่อมโยงสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมของสำนัก Birmingham นี้ ผู้จัดได้ใช้เป็นกรอบวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม และสังคมที่มีอิทธิพลต่อนบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการฯ ในจังหวัดนครราชสีมา

ทฤษฎีบรรยายฐานของสื่อมวลชน (Normative Theories of Media Performance)

ทฤษฎีบรรยายฐานของสื่อมวลชนเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการควบคุม ปกป้องและกำกับดูแล กระบวนการทำงานของสื่อมวลชนโดยผ่านกลไกต่าง ๆ เช่น กฎหมาย จรรยาบรรณและผู้รับสาร พร้อมเป็นการตรวจสอบการทำงานที่ข้องสื่อคุ้งว่า สื่อมวลชนได้ทำงานที่อะไรมากกว่าเพียงการแสวงหากำไรหรือไม่ และสื่อมีนิบทบาทต่อสังคมอย่างไรบ้าง

การศึกษาการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนตามแนวทางทฤษฎีบรรยายฐาน จะศึกษาใน 2 ระดับ คือ

- ระดับโครงสร้าง (structure) เป็นการตรวจสอบบรรยายฐานในเชิงโครงสร้างของสื่อมวลชน เช่น สื่อมีเสรีภาพจากรัฐหรือไม่ การเสนอข่าวสารดำเนินไปโดยมีหลักประกันค้านสิทธิ เสรีภาพ หรือไม่เพียงใด
- ระดับปฏิบัติงาน (performance) เป็นการตรวจสอบการปฏิบัติงานของสื่อในระดับองค์กร หรือระดับตัวบุคคลว่า ได้ทำงานอย่างมีกฎหมาย มีแนวทางด้านวิชาชีพ และมีจรรยาบรรณเป็นกรอบกำหนดหรือไม่ อย่างไร

แนวคิดของทฤษฎีบรรยายฐานของสื่อมวลชนสามารถจัดได้เป็นหลายกลุ่ม ตามสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจและการเมืองที่เปลี่ยนไป ซึ่งกรอบแนวคิดสำคัญที่ผู้จัดเลือกนำมาศึกษานี้ 2 แนวทาง คือ

- ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Democratic-Participant Theory)
- ทฤษฎีสื่อมวลชนเพื่อการพัฒนา (Development Media Theory)

1. ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Democratic-Participant Theory)

จุดกำเนิดของทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม มาจากการยอมรับหลักการบางประการ ในทฤษฎีบรรทัดฐานมาปรับและเสนอหลักการใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหาความเป็นจริงในสังคม แนวคิดสำคัญของกลุ่มทฤษฎีนี้ คือ เน้นการสื่อสารในแนวนอน (horizontal) คือระหว่างประชาชนในระดับเดียวกัน มากกว่าการสื่อสารในแนวตั้ง (vertical) โดยเฉพาะจากบันลือล่าง และพยายามต่อต้านการผูกขาดทางธุรกิจของเอกชน และต่อต้านการใช้อำนาจรัฐในลักษณะการรวมศูนย์อำนาจ พร้อมเสนอทางออกที่เหมาะสมที่สุด คือ ต้องหันกลับมาให้ความสำคัญกับความต้องการ ผลประโยชน์ และตอบสนองต่อความคาดหวังทุกค้านของผู้รับสาร

McQuail (1994 : 131-132) นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ ได้ระบุหน้าที่สำคัญของสื่อมวลชน ตามทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

- ผลเมืองทุกคน และชนกลุ่มน้อยอยู่ทุกกลุ่ม มีสิทธิที่จะเข้าถึงสื่อมวลชน และมีสิทธิที่จะใช้สื่อเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง
- องค์กรของสื่อและเนื้อหาสื่อจะต้องไม่ถูกควบคุมจากหน่วยงานรัฐ
- สื่อจะต้องมีอยู่เพื่อประชาชน มิใช่เพื่อตัวองค์กรเอง มิใช่เพื่อนักวิชาชีพหรือบรรดาลูกค้า (ภาคธุรกิจ) ของสื่อ
- กลุ่ม องค์กร และชุมชนควรจะเป็นเจ้าของสื่อ ได้เอง
- สื่อขนาดเล็กที่มีลักษณะปฏิสัมพันธ์ (interactive) และเปิดโอกาสให้ผู้รับสารมีส่วนร่วม ย้อนคิดว่าสื่อขนาดใหญ่ที่ดำเนินการโดยนักสื่อสารมวลชนมืออาชีพ และเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว
- การสื่อสารมีความสำคัญเกินกว่าที่จะปล่อยให้อยู่ในมือของนักวิชาชีพสื่อมวลชนเท่านั้น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ทบทวนและหน้าที่ของนักข่าวรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา

2. ทฤษฎีสื่อมวลชนเพื่อการพัฒนา (Development Media Theory)

นอกเหนือจากการศึกษาภายใต้กรอบทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมแล้ว ผู้วิจัยได้เลือกทฤษฎีสื่อมวลชนเพื่อการพัฒนา (Development Media Theory) ซึ่งเหมาะสมและสอดคล้องกับสังคมไทยในฐานะเป็นประเทศที่ยังถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศโลกที่ 3 ซึ่งต้องการการพัฒนาในทุกด้านเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น หากจะนำแนวคิดของทฤษฎีบรรทัดฐานมาใช้ในการปฏิบัติงานด้านสื่อสารมวลชน

จึงควรได้รับการคัดแปลงให้เข้ากับเงื่อนไขและสถานการณ์ของสังคม อาทิ การใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาสังคม เป็นต้น

McQuail (1994 : 131) กล่าวถึงหน้าที่สำคัญของสื่อมวลชนตามแนวคิดทฤษฎีสื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาไว้ ดังนี้

1. สื่อมวลชนต้องยอมรับและเข้าร่วมดำเนินการในงานพัฒนาประเทศที่สอดคล้องกับแผนและนโยบายการพัฒนาของสังคมโดยรวม
2. เสริมภาพของสื่อมวลชนจะมีได้ภายใต้ขอบเขตที่กำหนดไว้ว่า ต้องเข้มแข็งกับลำดับความสำคัญของการพัฒนาทางเศรษฐกิจและความต้องการการพัฒนาในทุกด้านของสังคม
3. เนื้อหาของสื่อ ต้องให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมและภาษาของชาติเป็นอันดับแรก
4. ข่าวและสารสนเทศของสื่อต้องให้ความสำคัญกับประเทศที่กำลังพัฒนาด้วยกัน โดยเฉพาะประเทศที่อยู่ใกล้ชิดกันทางภูมิศาสตร์
5. ผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อทุกแขนง และทุกระดับชั้นต้องปฏิบัติงานอย่างมีเสรีภาพ พร้อมกับความรับผิดชอบต่อสังคม
6. เพื่อผลประโยชน์ของประเทศ รัฐมีสิทธิเข้าแทรกแซงการทำงานของสื่อมวลชนได้ เช่น การให้ทุนสนับสนุน การเขียนเชอร์

สำหรับในประเทศไทย การใช้สื่อเพื่อการพัฒนาตามแนวคิดนี้ปรากฏอย่างชัดเจนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินับที่ 8 ที่ให้ความสำคัญเป็นอย่างสูงต่อการพัฒนาคนและสังคมโดยเฉพาะการนำสื่อมวลชนมาใช้ประโยชน์ด้านการพัฒนาผู้ผลิตสื่อ ดังนี้

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มวิชาชีพทางด้านสื่อสารมวลชนที่เข้มแข็ง เพื่อกำกับดูแลและตรวจสอบสื่อมวลชนด้วยกันเองให้มีความรับผิดชอบต่อการพัฒนาคนและสังคม มีจรรยาบรรณในการผลิตสื่อต่าง ๆ ต่อสังคม มีการกำหนดมาตรฐานการนำเสนอข่าว และมาตรการควบคุมและลงโทษผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและเผยแพร่สื่อสารมวลชนและสื่อสารสนเทศที่บิดเบือนข้อเท็จจริงและเป็นภัยต่อพดิกรรมการเรียนรู้และคุณภาพชีวิตของประชาชน
2. ส่งเสริมการปฏิรูปองค์กรสื่อของรัฐให้มีสถานะเป็นองค์การมหาชน ที่มีการกิจในการพัฒนาคนและสังคมที่ชัดเจน หรือเป็นบรรษัทสาธารณะที่มีลักษณะเป็นธุรกิจสื่อสารมวลชนที่ปลดขาดจากการควบคุมของรัฐ หรือก่อตั้งผลประโยชน์ธุรกิจใด ๆ โดยมีอิสระในการบริหารกิจการและบริหารรายได้เดี่ยงตัวเอง รักษาความเป็นกลางแห่งข้อมูลข่าวสารและความเป็นอิสระในด้านรายการเพื่อประโยชน์ของมหาชนและสร้างคุณภาพแห่งระบบสื่อสารมวลชนของประเทศไทย

3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีศูนย์กลางการวิจัยและผลิตสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในรูปแบบใหม่ รวมทั้งเผยแพร่และฝึกอบรมบุคลากรให้มีทักษะและความชำนาญด้านการผลิตสื่อมัลติมีเดีย
4. ส่งเสริมให้มีการจัดสรรกำไรส่วนหนึ่งของสื่อทุกประเภท เพื่อพัฒนาบุคลากร และมาตรฐานการผลิตของตนเอง ควบคู่ไปกับการส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนพัฒนาบุคลากรสื่อประเภทที่ซึ่งตนเองไม่มีได้
5. ส่งเสริมการผลิตสื่อเพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชน และครอบครัว โดยสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อ
6. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิตและเผยแพร่สื่อในรูปแบบพิเศษสำหรับผู้ด้อยโอกาส โดยเฉพาะคนพิการ เพื่อความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงสื่อประเภทต่าง ๆ
7. ส่งเสริมความร่วมมือ ระหว่างหน่วยงานภาครัฐและสื่อสารมวลชนในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องเป็นประโยชน์และทันต่อการแก้ปัญหาในแต่ละสถานการณ์ โดยส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐใช้ประโยชน์จากการประชาสัมพันธ์เชิงรุก
8. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาครัฐและเอกชนจัดแปลงภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย รวมทั้งวิจัยและพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับแปลงภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย เพื่อเป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์
9. ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมการผลิต พัฒนา และเผยแพร่เทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคนและสังคมในรูปแบบต่าง ๆ
10. ส่งเสริมและสนับสนุนการยกระดับคุณภาพ ทักษะความรู้ จริยธรรม และความรับผิดชอบ ต่อสังคมของบุคลากรผู้ผลิตสื่อทุกประเภทอย่างต่อเนื่อง
11. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีหน่วยงานอิสระจัดทำมาตรฐานในการวัด และประเมินคุณภาพและความนิยมรายการสื่อสารมวลชนแต่ละประเภทเพื่อประโยชน์ในการปรับปรุง การดำเนินรายการ การสนับสนุนด้านโฆษณาและงบประมาณและการให้แรงจูงใจแก่ผู้ผลิตรายการสร้างสรรค์
12. สร้างหลักประกันความมั่นคงในการทำงานและความก้าวหน้าในวิชาชีพ ตลอดจนเสริมสร้างสวัสดิการแก่บุคลากรในวงการสื่อสารมวลชน พร้อมทั้งให้ความคุ้มครองในด้านสิทธิและเสรีภาพแก่ผู้ผลิตสื่อในการเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงอย่างอิสระ
13. สร้างหลักประกันความมั่นคงในการทำงาน และความก้าวหน้าในวิชาชีพ ส่งเสริมและพัฒนาศูนย์หรือสถาบันฝึกอบรมด้านโทรศัพท์มือถือให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ : 2542, 49-52)

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดบรรทัดฐานด้านสื่อมวลชนมาศึกษาลักษณะบทบาทที่นักข้าราชการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา ดำเนินอยู่ภายใต้ปัจจัยสำคัญต่าง ๆ ทั้งในระดับโครงสร้างและระดับปฏิบัติงาน ว่า ได้ดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับบรรทัดฐานของการทำหน้าที่สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาและประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมหรือไม่ อย่างไร

ทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism)

ทฤษฎีหน้าที่นิยม ให้ความสำคัญกับการสื่อสารมวลชนในฐานะเป็นระบบหนึ่งของระบบสังคม โดยมองครุ่นทั้งหมด ซึ่งจะเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้สังคมสามารถดำรงอยู่และพัฒนาต่อไปได้โดยตั้งคามาณว่า สื่อมวลชน อันเป็นหนึ่งในระบบข้อของสังคม ได้ทำหน้าที่อย่างไรบ้างเพื่อให้สังคมบรรลุเป้าหมายและสามารถดำรงอยู่ได้

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมของสหประชาชาติ (UNESCO) ได้จัดตั้งคณะกรรมการชีวะประท้วงประเทศเพื่อศึกษาปัญหาการสื่อสาร (International commission for the study of communication problems) ขึ้นในปี 1976 โดยมี Sean MacBride เป็นประธาน และได้มีการตีพิมพ์รายงานชื่อ “Many Voices One World” ภายในมีเนื้อหาที่กล่าวถึงหน้าที่ของ การสื่อสาร โดยรวม และหน้าที่ของสื่อมวลชนต่อบุคคลและสังคมไว้ดังนี้

1. หน้าที่ต่อบุคคล

- (1) หน้าที่ด้านข้อมูล (information)
- (2) หน้าที่ด้านการขัดเกลาทางสังคมหรือสังคมประกิจ (socialization)
- (3) หน้าที่ด้านการจูงใจ (motivation)
- (4) หน้าที่ด้านการโต้แย้งและแสดงความคิดเห็น (debate and discussion)
- (5) หน้าที่ด้านการศึกษา (education)
- (6) หน้าที่ด้านส่งเสริมวัฒนธรรม (cultural promotion)
- (7) หน้าที่ด้านบันเทิง (entertainment)
- (8) หน้าที่ด้านการประสานสามัคคี (integration)

2. หน้าที่ต่อสังคม

- (1) ความจำเป็นทางสังคม (a social need)
- (2) เครื่องมือทางการเมือง (a political instrument)
- (3) พลังทางเศรษฐกิจ (an economic force)
- (4) ศักยภาพทางการศึกษา (an educational potential)

- 4.1 การพัฒนาสติปัญญา (intellectual development)
- 4.2 สร้างนวัตกรรมใหม่ (emergence of a new framework for the personality)
- 4.3 สร้างมาตรฐานทางปัญญา (intellectual standardization)
- 4.4 ทำหน้าที่เป็นโรงเรียน (the school)
- 4.5 ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ (an exchange of knowledge)
- (5) แรงกระตุ้นวัฒนธรรม (an impulse to culture)

McQuail (1994 : 78-79) กล่าวว่า หน้าที่หลักสำคัญของสื่อมวลชน ตามที่ Lasswell ได้กล่าวไว้ว่า สื่อมวลชนมีหน้าที่ดังนี้

- 1) ระวังระวังเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม (surveillance of the environment)
- 2) ประสานส่วนต่างๆ ในสังคมเพื่อแสดงปฏิกิริยาสนองตอบต่อสภาพแวดล้อม (correlation of the parts of the society in responding to its environment)
- 3) การถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรม (the transmission of the cultural heritage)

ต่อมา Wright ได้พัฒนาแบบแผนพื้นฐานของ Lasswell เพื่ออธิบายผลกระทบของสื่อในมิติอื่นๆ และได้เพิ่มเติมหน้าที่ประการที่สื่อมวลชนคือ ความบันเทิง พร้อมกันนี้ Wright ได้สรุปความคิดพื้นฐานการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนต่อสังคมไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. หน้าที่ให้ข้อมูล (information)
 - การให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์ และสถานการณ์ในสังคม และในโลก
 - แสดงความสัมพันธ์ของอำนาจ
 - ทำให้นักกรรมการปรับตัว และความก้าวหน้าเป็นไปโดยสะดวก
2. หน้าที่ประสานสัมพันธ์ (correlation)
 - อธิบาย ศึกษา และวิพากษ์วิจารณ์นัยของเหตุการณ์และข้อมูลข่าวสาร
 - ให้การสนับสนุนผู้ที่อยู่ในอำนาจที่ถูกต้องและบรรทัดฐานที่เป็นที่ยอมรับในสังคม
 - ทำให้เกิดการขัดเกลาทางสังคมหรือสังคมประกิจ (socializing)
 - ประสานกิจกรรมต่างๆ ของสังคม
 - สร้างความสอดคล้องกัน (consensus) ในสังคม
 - จัดลำดับความสำคัญของสถานภาพในสังคม

3. หน้าที่สร้างความต่อเนื่อง (continuity)
 - การแสดงออกให้เห็นถึงวัฒนธรรมหลัก (dominant culture) และยอมรับวัฒนธรรมข้อย (subculture) และการพัฒนาวัฒนธรรมใหม่
 - ดำเนินรักษาไว้ซึ่งค่านิยมร่วมของสังคม
 4. หน้าที่ให้ความบันเทิง (entertainment)
 - ให้ความสนุกสนาน ความเพลิดเพลิน และวิถีทางของการพักผ่อน
 - ลดความตึงเครียดในสังคม
 5. หน้าที่ระคุณความร่วมมือ (mobilization)
 - รณรงค์เพื่อเป้าหมายของสังคมในด้านการเมือง สงเคราะห์ การพัฒนาเศรษฐกิจ การทำงาน และศาสนา

Figure 1. The effect of the number of hidden neurons on the performance of the neural network.

พระธรรมปีกุก (2537 : 8-9, 24-25) “ได้กล่าวถึงหน้าที่และบทบาทสำคัญของสื่อมวลชน” ไว้ดังนี้

1. ทำหน้าที่พื้นฐานในฐานะเป็นแหล่งข่าวสารข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำตรงประเด็น นำเชื่อถือ หรือเชื่อถือได้ ให้ถึงขั้นว่าเป็นหลักฐานที่ใช้ยังคงต่อไปได้
 2. เป็นชานระหว่างกับให้แก่สังคม มีอะไรที่จะเป็นปัญหาที่จะทำให้เกิดภัยอันตรายแก่สังคม สื่อมวลชนจะต้องยกเรื่องนั้นขึ้นมาพิจารณาช่วยบอกรถล่วง มาช่วยบอกรถล่วง เป็นการ เดือนภัยเพื่อสังคมจะได้พะยามหลีกเลี่ยงปัญหาเหล่านั้น
 3. เป็นผู้ชี้ขุมทรัพย์บอกรถล่วง โฉมลักษณะแก่สังคม ซึ่งเป็นด้านบวก มีความหมายรวมถึงการให้ ความรู้ต่างๆ โดยเฉพาะสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ๆ สิ่งที่เป็นความริเริ่มสร้างสรรค์ที่ดี สื่อมวลชนก็ เอานานอกกล่าวคนในสังคมนี้ ให้มีความคิดริเริ่ม มีการค้นพบ หรือได้รู้อะไร มีความคิด ใหม่ๆ ทำอะไรๆ ที่เป็นการสร้างสรรค์ สื่อมวลชนก็นำมาสนับสนุน เอามาช่วยเผยแพร่ ให้
 4. เป็นผู้นำที่คือของสังคม เป็นผู้นำในการสร้างสรรค์ที่จะพาสังคมไปสู่ความเจริญก้าวหน้า ซึ่งเป็นเรื่องของการนำในการทำงานความคิด ที่บวกกว่าเป็นผู้สร้างทัศนคติ ค่านิยม นิติธรรม และกระแสความคิดที่ถูกต้อง

ช่วงค์ ลินปีปักษ์ปานี (2541 : 172) กล่าวว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ในต่างจังหวัดโดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีบทบาทต่อความคิดของประชาชนมาก ดังจะพบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ หลายคนสามารถอาศัยความนิยมของประชาชนในพื้นที่มาเป็นฐานคะแนนเสียงในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ ในขณะเดียวกัน สิ่งที่นักจัดรายการวิทยุฯพยายามสอดแทรกเนื้อหาสาระ เรื่องราวความเป็นไปของสังคม ชุมชนนำเสนอในรายการ ไม่ว่าจะเป็นรายการในลักษณะ การนำข่าวของหนังสือพิมพ์มาอ่านในช่วงเช้า นับว่าเป็นส่วนหนึ่งของการบุนการประชาสังคม (อันหมายถึง กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสาธารณะ หรือมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นสังคม) ของสื่อวิทยุกระจายเสียง

นอกจากนี้ ช่วงค์ ลินปีปักษ์ปานี (2541 : 184) ได้เสนอว่า ในสถานะที่ความสำคัญของประชาสังคมกำลังทวีความสำคัญขึ้น สื่อมวลชนควรมีบทบาทดังนี้

1. สื่อมวลชนต้องแสดงบทบาทในฐานะสื่อของประชาชนมากขึ้น คือ กล้าคัดเลือกข่าวที่ เป็นประโยชน์ของประชาชนนานา民族ให้มากขึ้น
2. สื่อมวลชนอาจแสดงบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการทางประชาสังคม เช่น กระตุ้นให้ประชาชนตระหนักรับพลังของตน
3. หากสื่อมวลชนยึดถือว่าตนเองเป็น “กระจาย” สะท้อนความเป็นไปในสังคม สื่อมวลชน อาจสามารถเสนอข้อวิพากษ์วิจารณ์หรือข้อคิดเหียงของกระบวนการ “ประชาสังคม” ว่า เป็นทางออกของสังคมไทยจริงหรือไม่

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีหน้าที่นิยมเป็นกรอบในการวิเคราะห์การแสดงบทบาทในฐานะสื่อมวลชนของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดราชสีมา

จรรยาบรรณ (Code of Ethics)

คุณภาพการทำงานของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชน เป็นประเด็นสำคัญที่มีผู้สนใจ วิเคราะห์ และวิจารณ์เป็นอย่างมาก ทั้งในด้านจิตวิญญาณและความสามารถของนักสื่อสารมวลชน โดยการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนต้องข้อสังเกตเสมอว่า ผลิตผลงานที่ไม่ได้มาตรฐานทางวิชาชีพ ขาดจิตวิญญาณของความเป็นสื่อมวลชน ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ย่อหักโ�นไปกว่าที่พึงจะเป็น

ในขณะเดียวกัน ผู้ปฏิบัติวิชาชีพสื่อสารมวลชนทุกแขนง มักถูกมองว่า ขาดโอกาสในการพัฒนาความสามารถ เมื่อเข้าไปอยู่ในองค์กรใด มักประสบปัญหาทั้งในด้านค่าตอบแทน ขาดสวัสดิการ

ที่เหมาะสม และเนื่องด้วยปัจจัยข้ามกัดต่าง ๆ ทำให้สื่อมวลชนกล้ายเป็นเพียงส่วนหนึ่งของระบบ อุตสาหกรรมสื่อสารมวลชน ไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปัจจัยเหล่านี้ ส่งผลไปสู่ความสงสัยต่อการ ทำหน้าที่สื่อมวลชน ว่าจากข้อข้ามกัดต่าง ๆ ดังกล่าว สื่อได้ปฏิบัติตามคุณความรับผิดชอบ และมีมาตรฐาน เพียงใด จากเหตุผลดังกล่าววนี้เอง จึงทำให้ต้องมีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อ สารมวลชน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการควบคุมและตรวจสอบการทำหน้าที่ของสื่อ และในอีกด้านหนึ่ง ก็เป็น ปัจจัยที่จะสร้างความมั่นใจแก่สาธารณะทั้งความตระหนักต่อความรับผิดชอบในการปฏิบัติตามคุณ

แนวคิดเกี่ยวกับจรรยาบรรณ

บุญรักษ์ บุญญาเบฒมาลา (2542 : 219) ตั้งข้อสังเกตว่า บุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นนักสื่อสาร สาธารณะ อันหมายถึงผู้มีบทบาทในการใช้สื่อเป็นช่องทางเผยแพร่ความคิดเห็น ซึ่งมิใช่เพียงแค่สื่อมวลชน แต่เป็นบุคคลที่มีบทบาทในการนำเสนอความคิด ความเห็น หรือข้อเท็จจริงสู่สาธารณะ ได้ ความมีคุณสมบัติดังนี้

1. ต้องตระหนักว่า เมื่อเขารสื่อสารออกไป เขายังผู้ถูกคาดความเห็นเหล่านั้น เพราะฉะนั้น เขายังต้องมีความรู้ดีพอ เข้าใจประเด็นและนัยต่าง ๆ ที่นำเสนออย่างเหมาะสมกับกลาโหมและโอกาส ตระหนักถึงระดับความกว้างขวางของแหล่งข้อมูล ตลอดจนรับในมุมมองอื่น ๆ ของประเด็นที่เขานำเสนอ

2. ควรคัดเลือกและนำเสนอข่าวสารของตนเองอย่างเป็นธรรม เคารพความเที่ยงตรง ไม่จงใจ ตกแต่งหรือบิดเบือน และสร้างความเสมอภาคแห่งความคิด

3. ควรมีสัญจรรองเรื่องราวที่เกี่ยวกับสาธารณะประโยชน์ให้มากจนเห็นว่าเรื่องส่วนรวม สำคัญกว่าเรื่องส่วนตัว

4. เคารพการทักษิหง คือ เต็มใจรับฟังข้อมูลและข้อคิดเห็นที่ไม่เหมือนกับของตนเอง

นอกจากนี้ บุญรักษ์ บุญญาเบฒมาลา ได้เสนอว่า ใน การก้าวเข้าสู่ระบบสื่อสารมวลชนที่ พึงประสงค์ สิ่งที่ต้องเร่งดำเนินการ คือ

1. ในแง่กฎหมาย ควรจัดระเบียบกฎหมายที่บังคับกับบริการใน การแสดงออก

2. ในแง่จริยธรรม แต่ละส่วนของระบบสื่อสารมวลชน ต้องขัดต่อการปกป้องตนเองที่มี ประสิทธิภาพจริง ที่มิใช่เพียงเป็นหลักการอันเข้มงวด แต่เป็นจิตสำนึกของสื่อมวลชนเองที่ต้อง ตระหนักถึงภารกิจในการสร้างสรรค์งานที่มีคุณภาพ

3. ในແຜ່ນົກຈິຈະບັນສື່ອມວລັບຄວາມປັບຕົວໃຫ້ມີຂາດຖຸນໃຫຍ່ເຊື້ອ ລັດການແປ່ງບັນກັນແອງກາຍໃນສື່ອປະເທດເດືອກກັນ ເພື່ອໃຫ້ມີສັກຍາການໃນການດໍາເນີນົກຈິຈຳຂ້າມຫາດີ

4. ໃນຮະດັບທ້ອງດິນ ຮະບັນສື່ອມວລັບຄວາມຕ້ອງທຳຕົວໃຫ້ເປັນຕົວແທນຂອງທ້ອງດິນໃຫ້ນາກເຊື້ອ ສ້າງສິ່ງທີ່ເປັນຄວາມຕ້ອງການຂອງທ້ອງດິນໂດຍຕຽນ

ຫຼັກຈົກຈະບັນຮຽນສື່ອສາມາລັບຄ້ານວິທີ່ໂທຣທັກນີ້

ນອກຈາກຫຼັກຈົກຈະບັນຮຽນຂອງສື່ອມວລັບໂດຍກາພຣວມ ດັ່ງແນວຄີຂອງບູລູຮັກຍ໌ ບູລູລະເບມາລາແລ້ວ ບູລູເລີຍ ສຸກຄິລິກ ໄດ້ກຳລ່ວງຄົງຫຼັກປັບປຸງພື້ນຖານຂອງຜູ້ປະກອບວິຊາຊື່ພື້ນຖານສື່ອສາມາລັບຄ້ານວິທີ່ໂທຣທັກນີ້ ກະຍາຍເສີ່ຍແລ້ວວິທີ່ໂທຣທັກນີ້ທີ່ຕີໃນສັງຄົມປະຊາບປີໄຕຍ ໄວດັ່ງນີ້

1. ສ່າງເສີ່ນການປັບປຸງຮຽນຂອງສື່ອມວລັບໂດຍກາພຣວມ ອັນນີ້ພະນັກຍັນຕີຢືນປະນຸງ
2. ສ່າງເສີ່ນການສຶກຍາ ຈົບປັນຮຽນ ສິລັບປັນຮຽນ ຂັບຮຽນນີ້ແມ່ນປະເພີ້ອັນດິງນາຂອງຫາດີຮ່ວມທັງສ່າງເສີ່ນໃຫ້ປະຊານກະທຳແຕ່ຄວາມຕີ ເປັນປະໂບຫົນຕ່ອງສັງຄົມແລ້ວປະເທດໜີ້
3. ມີຈິຕສຳນັກ ມີຄວາມຮັບຜິດຂອບຕ່ອງສັງຄົມ ປະເທດໜີ້ ແລ້ວສ່າງເສີ່ນຂ່າວສາຮ່າທີ່ສ້າງເກີບຕົກນີ້ໃຫ້ແກ່ປະເທດໜີ້ ຄາສານາ ແລ້ວພະນັກຍັນຕີຢືນ
4. ປະກອບວິຊາຊື່ພື້ນຖານຂອງສື່ອມວລັບໂດຍກາພຣວມ ມີຄຸນຮຽນດ້ວຍເກີບຕົກພະລັກຄົງແລ້ວສັກຄົງແກ່ວິຊາຊື່ພົນ
5. ມີຄວາມເປັນກາລາໃນການເມືອງ ໄນຝັກໄຟ່ທີ່ເອັນເອີ້ນໄປໃນການໄດ້ການນິ້ງ ແລ້ວໄໝ່ຖືກການຈຳໄດ້ບັນດາບູຄຄລ່ອງຄ່ອງຄ່າໃດໆ
6. ສ່າງເສີ່ນແລ້ວສ້າງຄວາມນິ້ນຄົງໃຫ້ແກ່ປະເທດໜີ້ ແລ້ວສ່າງເສີ່ນກວາມຮັກ ຄວາມສາມັກຄົງຂອງການໃນຫາດີ
7. ໃຊ້ສິຖິແລ້ວເສີ່ນກາພອຍ່າງມີຂອນເຫດ ຮ່ວມທັງເຄາພສິຖິເສີ່ນກາພອງບູຄຄລ່ອ່ນກາຍໄດ້ບັນດາບູຄຄີແກ່ຮັບຮັນນູ້
8. ສ່າງເສີ່ນສິຖິໃນການຮັບຮູ້ຂໍ້ມູນຂ່າວສາຮ່າທີ່ຂອງປະຊານ
9. ແສງໜ້າຂໍ້ເທິ່ງຈິງ ແລ້ວນໍາເສນອຕ່ອງປະຊານອຍ່າງຕຽງໄປຕຽນນາ
10. ທໍາຮັງຄຸນຮຽນແລ້ວສຶກຮຽນຂອງສັງຄົມ
11. ປົງສິ່ນພະນັກຍັນຕີ ທີ່ມີຂອນ ອັນຈະກ່ອໄຫ້ເກີດຄວາມສັງສົນໃນເສີ່ນກາພອງການປະກອບອາຊີ່ພ ແກ້ວທີ່ໃຫ້ເກີດຄວາມສັງສົນໃນສັກຄົງຂອງການປະກອບອາຊີ່ພ ແກ້ວທີ່ໃຫ້ເກີດການຄົກກົງການກົດກົນໃນການທໍາທຳທີ່ສື່ອສາມາລັບຄ້ານວິທີ່ໂທຣທັກນີ້
12. ປະກອບວິຊາຊື່ພ ດ້ວຍຄວາມເຄາພສິຖິແລ້ວທັງພໍ່ສິນທາງປູລູ້າຂອງຜູ້ອື່ນທີ່ປະກອບອາຊີ່ພ ເດີຍກັນ

สิทธิและหน้าที่รับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชนด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

1. เพยแพร์ข้อมูลข่าวสารและประจวบคตให้แพร่หลาย เพื่อให้ประชาชนทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศได้รับรู้ ชื่นชม และเลื่อมใสในองค์พระมหากษัตริย์ และพระราชวงศ์
2. ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ ความรับผิดชอบและจิตสำนึกรักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
3. เป็นสื่อกลางในการให้ข้อมูลข่าวสาร การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อความเข้าใจอันดีและถูกต้อง โดยคำนึงถึงสิทธิและความเสมอภาคในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน
4. ส่งเสริมการศึกษา จริยธรรม ศิลปวัฒนธรรม ให้ความรู้ความบันเทิง โดยไม่ขัดกับขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและศีลธรรมอันดีงามของชาติ รวมทั้งสร้างค่านิยมที่ถูกต้องแก่ประชาชน
5. ส่งเสริมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม คุณภาพชีวิต ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชาติ
6. ปกป้องอธิบดีฯ รักษาความมั่นคง ผลประโยชน์ของสังคมและประเทศไทย
7. ปกป้องและส่งเสริมเสรีภาพของประชาชนตามกฎหมาย และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองสิทธิประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม
8. ใช้วิารณญาณที่ดีในการเสนอข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง เป็นธรรม ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของสังคมและรับผิดชอบในความเสียหาย อันเกิดจากการเสนอข้อมูลข่าวสารนั้น ๆ
9. ให้บริการแก่สาธารณะ ประชาชน สังคม และประเทศไทย ตามโภกาสอันควร

มาตรฐานการประกอบวิชาชีพของสื่อมวลชน

1. มีความซื่อสัตย์สุจริต ยึดถือความถูกต้องของข้อมูลข่าวสารที่นำเสนอ
2. มีความยุติธรรมในการประกอบอาชีพ ปฏิบัติตาม และปฏิบัติน้ำที่โดยปราศจากอคติใด ๆ
3. ขึ้นมั่นในศักดิ์ศรีของวิชาชีพ ไม่เห็นแก่อำนาจสิ淫ชังได ๆ
4. ประกอบอาชีพด้วยความเคารพกฎหมาย ใช้เสรีภาพในขอบเขตของกฎหมาย
5. รำรงความถูกต้องของสังคม
6. รำรงคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรมในสังคม
7. รำรงเสรีภาพ และความเป็นประชาธิปไตย
8. มุ่งมั่นพัฒนาคุณภาพของสังคม และคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในสังคม
9. ไม่ใช้อภิสิทธิ์ของการประกอบอาชีพ ในการแสวงหาผลประโยชน์
10. ไม่ใช้เหตุผลส่วนตัว อาศัยอาชีพทำร้ายบุคคล หรือองค์กร
11. ไม่ทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ใด
12. ไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ต้องการพิสิทธิ์ของผู้อื่น

จรรยาบรรณ

1. มีความซื่อสัตย์ต่อวิชาชีพ ไม่รับสินบนหรือสินจ้างรางวัล ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ของความเป็นสื่อมวลชนเพื่อประโยชน์ของตนเอง หรือพากพ้อง การแสวงหาข่าวท่องคำนินการด้วยความซื่อสัตย์ถูกต้องตามกฎหมาย
2. ไม่กระทำการใด ๆ ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน ก่อให้เกิดการแตกความสามัคคีระหว่างคนในชาติ หรือส่งผลกระทบต่อสันพันธุ์ไมตรีอันดีระหว่างประเทศ
3. ไม่เสนอข่าวสาร หรือกระทำการใด ๆ ที่เป็นการลบหลู่ ดูถูกเหยียดหยาม หรือนำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อชาติ ศาสนา พรวมทางกษัตริย์ ขนบธรรมเนียมประเพณี และสิ่งอันเป็นที่เคารพสักการะของบุคคลทั่วไปไม่ว่าของชนชาติใด
4. เคราะห์สิทธิส่วนบุคคล เกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้อื่นและไม่เสนอข่าวสารหรือกระทำการใด ๆ อันเป็นการทำลายชื่อเสียงและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น
5. ไม่กล่าวหาผู้อื่น โดยปราศจากหลักฐานใด ๆ ให้เกียรติ และรักษาศักดิ์ศรีของบุคคลที่ตกเป็นข่าวในทุกกรณี เปิดโอกาสให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการเสนอข่าวสาร ได้ชี้แจงแก้ไขจากการถูกกล่าวหา รวมทั้งไม่ตัดสินว่าผู้ใดกระทำผิด โดยยังไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรม
6. เสนอข้อมูลข่าวสาร อย่างตรงไปตรงมา ไม่บิดเบือนหรือแต่งเติม หรือแสดงความคิดเห็นของตนซึ่งจะทำให้ข้อมูลข่าวสารนั้นผิดไปจากความจริง และต้องแยกแยะให้ชัดเจนระหว่างข่าวสาร ข้อเท็จจริง กับนักวิเคราะห์ข่าวที่เป็นความคิดเห็นของผู้วิเคราะห์ โดยไม่จงใจให้เกิดความเข้าใจผิดในการแยกแยะระหว่างข้อเท็จจริงและความคิดเห็น
7. ไม่ส่งเสริม เพย์แพร์ภาพข่าวและข่าวสาร สินค้า/บริการ ที่เป็นภัยต่อสังคม หรือทำลายวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคม
8. ระมัดระวังในการเสนอข่าวสาร หรือกระทำการใด ๆ อันอาจจะทำให้บุคคลหรือองค์กรเกิดความไม่ปลอดภัยทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สิน
9. ไม่เสนอข้อมูลข่าวสารหรือกระทำการใด ๆ ที่แสดงออกถึงความทารุณ โหดร้าย ขาดนุษยธรรม เป้าเดือนหรืออุจุด รวมทั้งพฤติกรรมของผู้ร้ายอันผิดธรรมชาติ อันเป็นเหตุให้เกิดอาชญากรรม
10. มีความเสมอภาคในการเสนอข้อมูลข่าวสารและมีความเป็นกลางทางการเมือง ไม่ฝักใฝ่เออนเอียงไปทางใดทางหนึ่ง หากได้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองควรยุติบทบาททางการเป็นสื่อมวลชน เพื่อความยุติธรรมในการเสนอข่าว
11. มีวิจารณญาณที่ดี มีคุณธรรม และมีจิตสำนึกที่ดีในการเสนอข้อมูลข่าวสารที่อาจกระทบต่อจิตใจ หรือความรู้สึกของบุคคลอื่นที่ตกเป็นข่าว

12. ระมัดระวังในการเสนอข้อมูลข่าวสาร ที่อาจเป็นการละเมิดสิทธิของสตรี เด็กและเยาวชน และผู้ด้อยโอกาส การเสนอเรื่องราวข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำผิดของบุคคลเหล่านี้ต้องคำนึงถึงอนาคต และการเปิดโอกาสให้ได้กลับคืนเป็นคนดี สามารถดำรงชีวิตที่มีเกียรติในสังคมได้ต่อไป ตลอดจนไม่เสนอชื่อ/ที่อยู่ และภาพของญาติที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิด อันอาจจะทำให้พวกรебาเหล่านี้ไม่สามารถดำรงชีวิตที่มีเกียรติในสังคมได้

13. ควรหนักในความสำคัญของคน ที่จะช่วยอนุรักษ์ภาษาไทยอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ โดยการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง สุภาพ ถูกกาลเทศะ

จารยานบรรณวิชาชีพ นักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ. 2538 (กรมประชาสัมพันธ์ : 2541, 18-20)

หมวด 1 ความทั่วไป

เพื่อประกาศความสำนึก และความรับผิดชอบของนักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ ให้ประจักษ์แก่สาธารณะ คณะกรรมการบริหารสมาคมนักวิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทยในการประชุมครั้งที่ 2/2538 เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2538 มีมติให้ตราประมวลจารยานบรรณวิชาชีพนักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ เพื่อชัดถือเป็นหลักปฏิบัติไว้ดังต่อไปนี้

1. ประมวลจารยานบรรณ ฉบับนี้ เริ่กกว่าประมวลจารยานบรรณวิชาชีพนักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ. 2538

2. ให้ใช้ประมวลจารยานบรรณวิชาชีพ นักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ. 2538 ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2538 เป็นต้นไป

3. ในประมวลจารยานบรรณวิชาชีพ นักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ ฉบับนี้

คำว่า “จารยานบรรณ” หมายถึง หลักจริยธรรมซึ่งได้ตราขึ้นไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นหลักแห่งความประพฤติ ปฏิบัติ ของผู้ประกอบวิชาชีพ

คำว่า “ข่าว” หมายถึง บรรดาเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม และได้รับการเรียนรู้เป็นรายงานด้วยลายลักษณ์อักษรหรือคำพูดเพื่อนำเสนอทางสื่อสารมวลชน วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

คำว่า “วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์” หมายถึง วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ตามความในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2530

คำว่า “นักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์” หมายถึง ผู้ประกอบวิชาชีพเป็นผู้จัดรายการ, ผู้ดำเนินรายการและผู้ประกาศ ตามความในกฎกระทรวงฉบับที่ 14 (2537) ออกตามความในพระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2498 และระเบียบกรมประชาสัมพันธ์ว่าด้วยการทดสอบและอนรับผู้ประกอบของสถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2537

คำว่า “องค์กร” หมายถึง หน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ที่ได้จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายฯ ของที่กรปฏิบัติงานหลักเรื่องเดียวกัน

คำว่า “บุคคล” หมายถึง ปัจเจกบุคคลในสังคมของชาติโดยส่วนรวม ปราศจากชื่อการแบ่งชั้นวรรณะ เชื้อชาติ ศาสนา

คำว่า “การโฆษณา” หมายถึง การกระทำใด ๆ ของนักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ เพื่อให้ข้อมูล ข่าวสาร ของสินค้าหรือบริการ เพยแพร่ผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

คำว่า “ภาพ” หมายถึง ภาพ ทั้งภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว ที่ไม่ถูกซึ่งปรากฏบนเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์

หมวด 2 จรรยาบรรณในการเสนอข่าว

เพื่อสนับสนุนสิทธิแห่งการรับรู้ (Right to know) ของประชาชน นักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ ที่มีความรับผิดชอบในการเสนอข่าว และความสำนึกรักต่อวิชาชีพของคน ดังต่อไปนี้

1. ไม่เสนอข่าวและภาพซึ่งรู้อยู่แล้วว่าเป็นเท็จในลักษณะใด ๆ
2. ไม่เสนอข่าวและภาพซึ่งทำให้ประชาชนเสียใจว่า เกิดการแตกแยกประเทศหรือความมั่นคงแห่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และสันพันธุ์ไมตรีอันดีระหว่างประเทศ
3. ไม่เสนอข่าวและภาพลามกอนาจาร ซึ่งขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
4. ไม่เสนอข่าวลือและภาพไร้สาระ ชวนให้หลงเชื่อลงมาย
5. ไม่เสนอข่าวและภาพด้วยความลำเอียงอันอาจทำให้สาธารณชน วินิจฉัยคลาดเคลื่อน
6. ไม่สอดคล้องความเห็นใด ๆ ของคนลงไว้ในข่าว
7. ในกรณีคัดลอกข้อความจากหนังสือพิมพ์หรือหนังสืออื่น ต้องแจ้งให้ทราบซึ่งแหล่งที่มาของข้อความนั้น
8. ภาษาที่ใช้ในการเสนอข่าวและการบรรยายภาพ ต้องสุภาพ ปราศจากความหมายไม่เชิงเหยียดหยาม กระทบกระเทบเปรี้ยบเปรย เสียดสี
9. ไม่ใช้การเสนอข่าวและภาพ เป็นไปในทางโฆษณาตนเอง
10. ไม่เสนอข่าวและภาพ ซึ่งขัดกับสาธารณะประโยชน์ของประชาชน และสังคมประเทศไทยฯ
11. ไม่เสนอข่าวและภาพ ซ้ำเติม รายละเอียด บุคคล องค์กร สถานบัน ซึ่งตกเป็นข่าว
12. ไม่เสนอข่าวและภาพ ในเชิงคุณมิ่นเหยียดหยาม ลัทธิความเชื่อในศาสนาใด ๆ
13. พึงให้ความเคารพต่อ สิทธิของบุคคล องค์กร และสถานบัน อื่น ตามกฎหมาย
14. พึงรับผิดชอบแก่ไขโดยเปิดเผย และไม่ซักซ้าย ถ้าเกิดความเสียหายแก่บุคคล องค์กร หรือสถานบัน ในการเสนอข่าวผิดพลาด คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

15. พึงจะเว้นการรับอามิสสินจ้างได ๆ ให้ทำหรือจะเว้นการกระทำเกี่ยวกับการเสนอข่าวอย่างคงไปต่อ

หมวด 3 จรรยาบรรณในการแสดงความเห็นและการวิพากษ์วิจารณ์

ในการแสดงความเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์นักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ พึงมีความรับผิดชอบและความสำนึกร่วมกันด้วยความสำนึกรับผิดชอบต่อ ชาติ ศาสนा พระมหากษัตริย์

1. พึงแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์ด้วยความสำนึกรับผิดชอบต่อ ชาติ ศาสนा พระมหากษัตริย์
2. พึงแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์ภาษาได้บันญญูดีของกฎหมาย เสริมภาพในการแสดงความคิดเห็น เพื่อประโยชน์ของสาธารณะ กระทำได้อย่างเปิดเผย
3. พึงแสดงความคิดเห็นชี้นำ และการวิพากษ์วิจารณ์อันเป็นการส่อไปในทางมีอคติในทางหนึ่งทางใด
4. พึงเคารพความคิดเห็น และการวิพากษ์วิจารณ์ของผู้อื่น ซึ่งไม่ตรงกับความคิดเห็นของตน
5. พึงแสดงความคิดเห็นของตน ด้วยความสุภาพ และด้วยความรอบคอบภายใต้ประเด็นของข้อเท็จจริงนั้น ๆ
6. พึงปฏิบัติต่อนุกูล องค์กรหรือสถาบันด้วยความสุภาพและมีเกียรติเสมอ กดบไม่คำนึงถึงฐานะความมั่งคั่งทางสังคม
7. พึงจะเว้นการแสดงความเห็นชวนเชื้อเว้นแต่การกระทำเข่นนั้น เป็นประโยชน์สูงสุดของชาติ

หมวด 4 จรรยาบรรณในการประกาศโฆษณา

ในการประกาศโฆษณา ข้อความ เครื่องหมาย รูปภาพ ทั้งภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว ทางสื่อ วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งดำเนินการโดยนักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ พึงมีความรับผิดชอบ และความสำนึกร่วมกันด้วยความสำนึกรับผิดชอบต่อ ชาติ ศาสนा พระมหากษัตริย์

1. พึงดำเนินการโฆษณาสินค้าหรือบริการด้วยการให้ข่าวสารที่ถูกต้อง ไม่โ้อ้อคเกินความจริง ภายใต้บันญญูดีแห่งกฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้อง
2. พึงดำเนินการโฆษณาภาษาไทยข้อมูลของศิลธรรม วัฒนธรรม และอารีประเพณี อันดีของประชาชน
3. พึงจะเว้นการโฆษณาสินค้าหรือบริการเป็นการหลอกลวง ไม่ว่าจะกระทำด้วยรูปแบบใด ๆ
4. พึงจะเว้นการโฆษณาสินค้าหรือบริการโดยมีเจตนาให้หลงเชื่องมงาย
5. พึงจะเว้นการโฆษณา ทำลายคู่แข่งขันทางการค้าโดยไม่เป็นธรรม
6. พึงจะเว้นการโฆษณาสินค้าหรือบริการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

7. พึงจะเว้นการ โฆษณาสินค้าหรือบริการที่จะเป็นภัยแก่สุขภาพหรือทำให้วัฒนธรรมเสื่อมโทรม
8. พึงจะเว้นการ โฆษณาสินค้าหรือบริการที่มีเจตนาเพื่อค้ากำไรเกินควร
9. พึงจะเว้นการ โฆษณาสินค้าหรือบริการเดียดศีผู้อื่น
10. พึงจะเว้นการ โฆษณาโน้มน้าว ชื่นนำให้ใช้สิทธิเลือกตั้งผู้หนึ่งผู้ใด โดยได้รับอนุมัติสินจ้าง ตอบแทนหรือไม่ก็ตาม เว้นแต่ได้รับอนุญาตหรือเป็นไปตามระเบียบของทางราชการ ให้กระทำ เช่นนั้นได้
11. พึงจะเว้นการประการหรือ โฆษณาสินค้าหรือบริการ โดยปราศจากชื่อผู้ผลิตหรือบริการ
12. พึงจะเว้นการประการโฆษณาสินค้า บริการ หรือกิจการที่ส่งสัมภាត จะเป็นภัยต่อความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน

หมวด 5 ความประพฤติ

ในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรม (behavior) ต่าง ๆ ของนักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ พึงมีความรับผิดชอบ และมีความสำนึกรักต่อวิชาชีพของตน ดังต่อไปนี้

1. นักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ ต้องบำเพ็ญตนให้สมเกียรติแห่งวิชาชีพอของตน
2. นักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ ต้องประพฤติดีตามจรรยาบรรณวิชาชีพ ให้สมเกียรติตามฐานะในสังคมของตน
3. นักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ ต้องพยายามเรียนรู้ระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ของสังคม เพื่อเข้าร่วมงานสังคมได้โดยปราศจากความเครствеิน
4. นักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ พึงจะเว้นการ atrocitor ที่เป็นนักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์
5. นักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ พึงจะเว้นการเรียกร้องสิทธิประโยชน์ อันมิควรได้โดยไม่เป็นธรรม
6. นักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ จะไม่เปิดเผยความลับของผู้สนับสนุนรายการให้แก่กูร่างขันทางธุรกิจการค้าไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม
7. นักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ ต้องเป็นผู้รักนายระเบียบโดยเคร่งครัด ไม่สร้างความเสื่อมเสียในหมู่คณะ และสมาคมวิชาชีพอของตน

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพ จรรยาบรรณสื่อสารมวลชน ด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ และจรรยาบรรณวิชาชีพ นักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ. 2538 เป็นกรอบในการวิเคราะห์ปัจจัยด้านจรรยาบรรณที่มีอิทธิพลต่อนบทบาทและหน้าที่ในฐานะสื่อมวลชนของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดกรุงราชสีมา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในประเทศไทยงานวิจัยที่ศึกษาบทบาทและการทำหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุกระจายเสียง มีจำนวนน้อย งานวิจัยส่วนใหญ่ มักศึกษาองค์กรผู้ผลิต หรือรูปแบบของรายการมากกว่าศึกษาปัจจุบัน บุคคล อย่างไรก็ตามงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ เรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุ ในจังหวัดนครราชสีมา” มี 8 หัวข้อ ดังนี้ คือ

1. งานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยเชิงโครงสร้างของสถานีวิทยุท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่กำหนดครุปแบบและเนื้อหารายการวิทยุ” โดยวีรพงษ์ พลนิกรกิจ (2542) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบ และเนื้อหารายการวิทยุท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเพื่อศึกษาปัจจัยเชิงโครงสร้าง ซึ่งกำหนดครุปแบบและเนื้อหารายการ

ผลการศึกษาด้านปัจจัยเชิงโครงสร้าง พนวณ ปัจจัยโครงสร้างการเป็นเจ้าของ ระบบการควบคุม และระบบตลาด เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดครุปแบบและเนื้อหารายการวิทยุท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยปัจจัยการควบคุมนั้นการศึกษาพบว่า มี 3 ระดับคือ การควบคุมระดับชาติ การควบคุมระดับหน่วยงาน ซึ่งจำแนกตามพื้นที่การควบคุมได้เป็น 3 ส่วน คือ การควบคุมส่วนกลาง ควบคุมส่วนภูมิภาค และการควบคุมส่วนท้องถิ่น และการควบคุมระดับบุคคล จากโครงสร้างที่เป็นระบบรัฐ (state system) กล่าวคือ รัฐเป็นเจ้าของ และมีการบริหารจัดการเอง จะมีการควบคุมจากส่วนกลางที่เป็นการควบคุมในระดับ allocative control ที่เป็นการควบคุมของหน่วยงานต้นสังกัดที่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายของสถานี ได้แก่ การตัดสินใจทำสัญญา ยกเลิกหรือต่อสัญญากับบริษัทผู้รับสัมปทาน ส่วนการควบคุมส่วนท้องถิ่นหรือระดับสถานีเป็นการควบคุมในระดับ operative control ซึ่งเป็นการควบคุมด้านการดำเนินรายการ และเกี่ยวกับการโฆษณาสินค้าและบริการ ส่วนโครงสร้างที่เป็นระบบทวิภาค (dual system) กล่าวคือ รัฐหรือรัฐวิสาหกิจเป็นเจ้าของ แต่ให้บุคคลภายนอกบริหารจัดการ มีการควบคุมจากรัฐหรือรัฐวิสาหกิจที่เป็นเจ้าของเป็นการควบคุมระดับ allocative control และการควบคุมของบริษัทผู้รับสัมปทานเป็นการควบคุมระดับ operative control

สำหรับปัจจัยระบบตลาดนั้น มีลักษณะดังนี้คือ รัฐหรือรัฐวิสาหกิจที่เป็นเจ้าของคลื่นให้สัมปทานแบ่งบริษัทเอกชน ใน 3 รูปแบบ ได้แก่ เช่าเหมาทั้งคลื่น เช่าบางช่วงเวลา และเอกชนลงทุนสร้างสถานี ซึ่งบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทานจะทำหน้าที่เป็นผู้ขายเวลาโฆษณาใน 2 ลักษณะ คือ ขายเวลาให้กับเจ้าของสินค้าโดยตรง และการขายผ่านคนกลาง สุดท้ายจะจึงจะถึงผู้ฟังกลุ่มนี้เป้าหมายเจ้าของสินค้าโดยเฉพาะสินค้าส่วนกลางที่ซื้อเวลาโฆษณาผ่านคนกลาง ที่เป็นบริษัทตัวแทน

โภษณาจะกำหนดครูปแบบและเนื้อหารายการมาให้นักจัดรายการวิทยุฯ ส่วนเจ้าของสินค้าท้องถิ่น จะไม่กำหนดครูปแบบและเนื้อหารายการ แต่จะเป็นผู้ให้รายละเอียดข้อมูลของสินค้าที่เจ้าของสินค้ากำหนดน่ายหรือดำเนินธุรกิจอยู่

งานวิจัยชิ้นนี้แสดงให้เห็นถึงปัจจัยเชิงโครงสร้างอันได้แก่ โครงสร้างการเป็นเจ้าของระบบการควบคุม และระบบตลาดเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดครูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คำตามคือ ปัจจัยดังกล่าวมีอิทธิพลต่องบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมาด้วย หรือไม่ อ่อน弱 ไร

2. งานวิจัยเรื่อง “การกำหนดครูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการข่าววิทยุกระจายเสียง” โดยศรีประภัสสร สุทธิเสวันต์ (2535) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาครูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการข่าววิทยุกระจายเสียง รวมทั้งปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดครูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการวิทยุกระจายเสียง ผลการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดครูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการข่าววิทยุกระจายเสียง พบว่า ปัจจัยที่กำหนดครูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการข่าววิทยุฯ มี 3 ส่วนคือ

1) ผู้ควบคุมนโยบายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่

- 1.1) นโยบายในระดับรัฐบาล คือระบุว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ถือว่าเป็นนโยบายหลักที่สถานีวิทยุฯ ทุกแห่งต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด
- 1.2) นโยบายในระดับหน่วยงานเจ้าของสถานี คือคณะกรรมการบริหารสถานีวิทยุฯ ของแต่ละแห่ง ทำหน้าที่กำกับดูแล ทำให้การควบคุมรักษาความปลอดภัย minden และมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาแผนงานตามที่สถานีวิทยุฯ เสนอขึ้นมา โดยให้สอดคล้องกับนโยบายในระดับรัฐบาล และ
- 1.3) นโยบายในระดับปฏิบัติงานของสถานีแต่ละแห่ง คือผู้อำนวยการสถานี หัวหน้าสถานี หัวหน้าหน่วยงานผลิตข่าว ที่มีอำนาจสิทธิขาดในการกำหนดการปฏิบัติงาน เป็นการกำหนดนโยบายในขั้นตอนสุดท้ายก่อนจะไปถึงผู้ปฏิบัติงาน โดยสามารถกำหนดว่า “ให้นำสักัญญาออกอากาศ รวมทั้งกำหนดวิธีการนำเสนอ และมีอำนาจในการลงโทษ

2) ผู้ผลิตหรือผู้จัดรายการ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

- 2.1) ผู้จัดรายการวิทยุอิสระ ที่เป็นผู้คิดครูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการข่าวเอง รวมทั้งเป็นผู้คัดเลือกข่าวสำหรับออกอากาศทั้งหมดแต่เนื้อหารายการข่าวถูกควบคุมโดยตรงจากนโยบายในระดับรัฐบาล ซึ่งจำกัดเนื้อหาทางค้านการเมือง หรือไม่ให้ออก

อากาศเนื้อหาที่ขัดแย้งกับนโยบายรัฐ และกระบวนการที่ต้องการมั่นคงของประเทศ

- 2.2) ผู้จัดการข่าวของสถานีวิทยุฯ ซึ่งจะเป็นผู้กำหนดแนวทางวิธีการนำเสนอ ส่วนรูปแบบรายการข่าวถูกกำหนดจากนโยบายของสถานี

3) ผู้อุปถัมภ์รายการ ส่วนใหญ่ไม่มีส่วนในการกำหนดครูปแบบและวิธีการนำเสนอ แต่มีบางส่วนที่กำหนดเนื้อหาข่าวที่เกี่ยวข้องกับการเมือง และธุรกิจการค้า และจะกำหนดแนวทางข้อมูลของสินค้าที่โฆษณาในรายการเท่านั้น

งานวิจัยชิ้นนี้ ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่กำหนดครูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการข่าววิทยุฯ อันได้แก่ ผู้ควบคุมนโยบายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง ผู้ผลิตรือผู้จัดการของ แลผู้อุปถัมภ์รายการ ทำให้สงสัยว่าปัจจัยดังกล่าวมีผลกระทบต่อการนำเสนอ ปัจจัยดังกล่าวมีอิทธิพลต่อบทบาทและหน้าที่อื่นๆ ของนักข่าวรายการวิทยุฯ ในช่วงหัวหน้าครรราชสีมาหรือไม่ อย่างไร

3. งานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยกำหนดลักษณะการดำเนินรายการสนทนากล่าวทางวิทยุ” โดย เติมศักดิ์ ชาญปราณ (2541) ศึกษารูปแบบ ลักษณะวิธีการดำเนินรายการสนทนากล่าวทางวิทยุ ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบ วิธีการและขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินรายการสนทนากล่าวทางวิทยุ และผู้สื่อสาร ลักษณะเฉพาะตัว และลักษณะร่วมกันในค้านการแสดงบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ ภายใต้แรงกดดันจากเงื่อนไขปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินรายการสนทนากล่าวทางวิทยุในแต่ละขั้นตอน ผลการวิจัย พบว่า การดำเนินรายการสนทนากล่าวทางวิทยุ อยู่ภายใต้เงื่อนไขและปัจจัยตามแนวคิดทฤษฎีสื่อมวลชน โดยจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก สามารถสรุปปัจจัยที่มีผลต่อลักษณะการดำเนินรายการได้เป็น ๕ ปัจจัย คือ ทัศนคติ อุดมการณ์ ความเชื่อ ภูมิหลัง ประสบการณ์ทางวิชาชีพ ระบบอุปถัมภ์และเครือข่ายความสัมพันธ์ วัฒนธรรมการดำเนินงาน ขององค์กร กระแสความสนใจของสื่อมวลชนและประชาชนที่มีต่อสถานการณ์ข่าวในแต่ละช่วง และความสามารถเฉพาะตัวของสื่อมวลชนในการแสดงบทบาทสื่อมวลชนภายใต้เงื่อนไขและข้อจำกัดต่าง ๆ ผู้ดำเนินรายการวิทยุกระจายเสียงยอมรับในศักยภาพของสื่อที่ตนดำเนินการอยู่ว่า รายการวิทยุขังคงมีศักยภาพในการควบคุมสังคม สร้างบรรยากาศแห่งความเห็นพ้องต้องกัน อย่างมากหรือกลับเกลื่อนความขัดแย้งในสังคม อย่างไรก็ตาม งานวิจัยพบว่า ผู้ดำเนินรายการที่มีการศึกษาสูง มีวัยรุ่นและมีประสบการณ์ในการทำงาน ยังคงมีลักษณะวัฒนธรรมแบบปัจจุบันนิยม

งานวิจัยชิ้นนี้ ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่กำหนดครูปแบบและวิธีการดำเนินรายการสนทนาทางวิทยุกระจายเสียง อันได้แก่ ผู้ผลิตหรือผู้จัดรายการเอง ระบบอุปกรณ์ วัฒนธรรมขององค์กร กระแสความสนใจของสื่อและผู้รับสาร และความสามารถพิเศษของผู้ดำเนินรายการ ทำให้สังสัยว่า ปัจจัยดังกล่าววนอกจากจะกำหนดครูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการของนักจัดรายการวิทยุฯ แล้ว ปัจจัยดังกล่าวมีอิทธิพลต่อนบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมาหรือไม่ อย่างไร

4. งานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อโครงสร้างและการจัดรายการของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11” โดย สุพัชรินทร์ โพธิ์ทองนา (2541) ระบุว่าปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรของ สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 และโครงสร้างการจัดองค์กรดังกล่าว มีผลต่อการจัดรายการ รูปแบบ และเนื้อหาของรายการหรือไม่ อย่างไร ผลการวิจัยที่ได้พบว่า ปัจจัยที่มีนิยนาท กือ ปัจจัยการใช้อำนาจของรัฐ ในฐานะผู้ถือครองกรรมสิทธิ์การเป็นเจ้าของ (state ownership) มี影响力的ในการควบคุม และกำหนดโครงสร้างขององค์กร ส่งผลต่อการกิจหน้าที่หลัก การบริหารจัดการรายได้ และนโยบายด้านรายการ นอกเหนือนั้น ยังส่งผลกระทบต่อเนื่องถึงการดำเนินงานด้านรายการ สัดส่วน รูปแบบ และเนื้อหา ปัจจัยอำนาจของรัฐ พยายามกำหนดนโยบายในลักษณะการควบคุมทางกฎหมายและรูปแบบที่มาของรายได้ ตลอดระยะเวลา 10 ปี ของการดำเนินงาน ลักษณะการปรับตัวทางของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ดำเนินไปตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป โดยเน้นในเชิงส่งเสริมธุรกิจ แต่อย่างไรก็ตาม สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยยังคงเป็นสื่อโทรทัศน์ของรัฐ ที่โครงสร้างองค์กรเปลี่ยนไปตามนโยบายการควบคุมของรัฐ ในแต่ละยุคสมัย

งานวิจัยดังกล่าว ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย อันได้แก่ ปัจจัยจากอำนาจของรัฐ ทำให้สังสัยว่า ปัจจัยดังกล่าววนอกจากจะกำหนดโครงสร้างองค์กรสื่อมวลชนแล้ว ในความเป็นจริงปัจจัยดังกล่าว มีอิทธิพลต่อนบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมาหรือไม่ อย่างไร

5. งานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์เนื้อหารายการเพื่อท่องถิ่นของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 12 สุราษฎร์ธานี” โดยวิษะ กลิ่นเสาวคนธ์ (2536) มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เข้าใจลักษณะ โครงสร้าง เนื้อหารายการ ขั้นตอน และวิธีการดำเนินการผลิตรายการ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการกำหนดเนื้อหารายการ “ข่าวท่องถิ่นภาคใต้” ของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 12 ผลการวิจัยด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการกำหนดเนื้อหารายการ พบว่า ปัจจัยด้านโครงสร้างการ

บริหารและนโยบาย เป็นปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานของฝ่ายข่าวสถานี โทรทัศน์แห่งประเทศไทยซอง 12 สุรษฎิ์ธานี ให้ทำหน้าที่ตามนโยบายของกรมประชาสัมพันธ์ ก็อกราประชาสัมพันธ์ หรือเป็นกระบวนการเสียงให้กับรัฐ ซึ่งเป็นกรอบการปฏิบัติที่ควบคุมไม่ให้ทำข่าวได้หลายแห่งหลายบุคคล ข่าวที่มีประโยชน์กับประชาชน ถ้าหากมีความขัดแย้งกับแนวทางปฏิบัติ ฝ่ายงานข่าวก็ไม่สามารถทำได้ แนวทางที่ทำได้จะมีเพียงเสนอข่าวที่ไม่ทำให้รัฐเสียหาย และมุ่งเน้นเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐกับประชาชน

งานวิจัยชิ้นนี้ ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยค้านโครงการสร้างการบริหารและนโยบาย เป็นปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานของฝ่ายข่าวสถานี โทรทัศน์แห่งประเทศไทยซอง 12 สุรษฎิ์ธานี ให้ทำหน้าที่ตามนโยบายของกรมประชาสัมพันธ์ จึงสังสัยว่า ปัจจัยดังกล่าวซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อสื่อวิทยุโทรทัศน์ในจังหวัดสุรษฎิ์ธานีนั้น สำหรับสื่อวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดนราธิวาส โดยเฉพาะนักจัดรายการวิทยุฯ แล้ว ปัจจัยดังกล่าวจะมีอิทธิพลต่อนบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนราธิวาสหรือไม่ อย่างไร

6. งานวิจัยเรื่อง “บทบาทของข่าวท้องถิ่นที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี” โดยนริศรา บัวขาว (2541) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะเนื้อหาของ “ข่าวท้องถิ่น” ที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนท้องถิ่นประเภท หนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์ในจังหวัดอุบลราชธานี และเพื่อศึกษาบทบาทของ “ข่าวท้องถิ่น” ที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนท้องถิ่นแต่ละประเภทในฐานะสื่อมวลชนสำหรับชุมชนท้องถิ่น ผลการศึกษาทางค้านบทบาทของ “ข่าวท้องถิ่น” ที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนท้องถิ่น โดยเฉพาะด้านวิทยุกระจายเสียงฐานะสื่อมวลชนสำหรับชุมชนท้องถิ่นพบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการกำหนดลักษณะเนื้อหาและการแสดงบทบาทของข่าวท้องถิ่นที่นำเสนอทางสื่อมวลชนประเภทวิทยุกระจายเสียงได้แก่ โครงสร้างการเป็นเจ้าของสื่อที่วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อของรัฐ ซึ่งมีนโยบายในการใช้สื่อมวลชนเพื่อเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนเกิดภูมิใจต่อรัฐบาล ทำให้ไม่สามารถทำหน้าที่ของสื่อในอันที่จะเป็นมาตรฐานคุณภาพสอดคล้องการทำงานของรัฐได้ การศึกษาขึ้นพบว่า ปัจจัยค้านงบประมาณที่มีก่อนข้างจำกัด และบุคลากรที่มีน้อยและต้องทำหน้าที่หลากหลายในเวลาเดียวกัน นอกจากนี้บุคลากรค้านงานข่าวไม่ได้จบการศึกษาทางค้านสื่อสารมวลชนโดยตรง การทำงานจึงต้องอาศัยประสบการณ์จากการเรียนรู้ และการฝึกฝนเป็นสำคัญ รวมทั้งปัจจัยค้านนโยบายในการบริหารงานที่มีลักษณะของการรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง จึงทำให้รายการไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

งานวิจัยชนิดนี้ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยด้านโครงสร้างการเป็นเจ้าของ นโยบายการบริหารงาน งบประมาณ และบุคลากรเป็นปัจจัยที่มีผลต่องานบทบาทของวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดอุบลราชธานี จึงเกิดคำถามว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านการผลิตรายการในสถานีวิทยุฯ โดยเฉพาะในจังหวัดนราธิวาสเป็นอย่างไร จะมีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่องานบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ และปัจจัยนั้นมีอิทธิพลต่องานบทบาทและหน้าที่ดังกล่าวอย่างไร แตกต่างหรือไม่อย่างไรกับการศึกษาวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดอุบลราชธานี

7. งานวิจัยเรื่อง “คิวเพลง” โดยยกย่อง ปลดเปลือก (2536) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจุดมุ่งหมายของ “คิวเพลง” ความเป็นมาและวิธีการจัด “คิวเพลง” และอิทธิพลของบริษัทผู้ผลิตผลงานเพลงที่มีต่อรายการเพลง ผลการศึกษาพบว่า “คิวเพลง” คือ การส่งเสริมการจำหน่ายเพลงรูปแบบหนึ่ง ซึ่ง บริษัทเจ้าของผลงานเพลงหรือค่ายเพลงจะว่าจ้างบริษัทเจ้าของรายการเพลงหรือนักจัดรายการให้เปิดเพลงของตนในรายการตามวัน เวลา สถานี และจำนวนที่ตกลงกัน โดยบริษัทเจ้าของรายการ เพลงหรือผู้จัดรายการจะได้รับผลตอบแทนในลักษณะค่าจ้างเปิดเพลงเป็นรายเดือน ระบบคิวเพลงทำให้บริษัทเจ้าของรายการเพลงหรือผู้จัดรายการมีรายได้จากการคิวเพลง และรายได้จากสปอตโฆษณา แต่ทำให้เปิดเพลงได้ในวงจำกัด ไม่มีอิสระในการนำเสนอรายการ ถ้ารับคิวเพลงมากจะทำให้ความสันติธรรมห่วงนักจัดรายการวิทยุฯ และผู้ฟังจะน้อดลง เพราะต้องเร่งเปิดเพลงให้ครบคิว การทำงานของผู้จัดรายการจะทำแบบท่าทางหน้าที่มากกว่าทำงานตามความชอบ ด้านผู้ฟังเองไม่สามารถกำหนดความต้องของเพลง เช่น ในอดีต ทำให้ผู้ฟังบางกลุ่มเกิดอาการเบื่อหน่ายได้

งานวิจัยชนิดนี้ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยด้านระบบตลาด โดยเฉพาะคิวเพลง ซึ่งเป็นแหล่งรายได้ของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นปัจจัยที่มีผลต่องานบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ จึงเกิดคำถามว่า ปัจจัยด้านระบบตลาด โดยเฉพาะคิวเพลงมีอิทธิพลต่องานบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนราธิวาส หรือไม่ อย่างไร

8. งานวิจัยเรื่อง “นักจัดรายการวิทยุกับการเผยแพร่ข้อมูลทางวิชาการ” โดยสุภารณี เวชพงศ์(2540) ได้ทำการสำรวจวิจัยบทบาทการทำหน้าที่ในการให้ความรู้ในเชิงวิชาการจากนักจัดรายการวิทยุฯ จาก 46 จังหวัดทั่วประเทศ โดยได้ข้อมูลจากนักจัดรายการวิทยุจำนวน 804 ราย ผลการวิจัย พบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ส่วนใหญ่เห็นว่า บทบาทที่พึงปรารถนาสำหรับวิชาชีพสื่อมวลชนตามลำดับ คือ การให้ความบันเทิงแก่สังคม ทำหน้าที่เป็นครูให้การศึกษาอบรมแก่ผู้ฟัง การเผยแพร่ข้อมูลทางวิชาการ การแสดงความคิดเห็นส่วนตัว และการเป็นผู้นำทางความคิดของสังคมได้ และ

นักจัดการวิทยุฯ ส่วนใหญ่ มองเห็นว่า แม้บทบาทที่สำคัญที่สุด คือ การให้ความบันเทิง กระนั้นก็ตามนักจัดการก็สามารถทำหน้าที่ในการให้การศึกษาอบรมโดยอาศัยการเผยแพร่ข่าวสารทางรายการวิทยุกระจายเสียงได้

นอกจากนี้ ในงานวิจัยของสุภาณี เวชพงศา ยังได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ถ้านักจัดการวิทยุกระจายเสียงสำเร็จการศึกษาทางด้านนิเทศศาสตร์โดยตรง จะเป็นประโยชน์มาก เพราะปัจจุบัน นักจัดการวิทยุฯ มองว่า สิ่งที่คนของต้องการปรับปรุงมากที่สุด คือ คุณภาพของตัวนักจัดการวิทยุฯ เช่น และการเผยแพร่ข้อมูลทางวิชาการ ซึ่งอยู่กับตัวนักจัดการวิทยุฯ เช่นว่า ควรหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเองหรือไม่ และแนวทางสำคัญในการส่งเสริมการทำหน้าที่ดังกล่าว คือ ควรพยายามแสวงหาหนทางและคำอนว่า จะทำย่างไรจึงจะให้นักจัดการวิทยุฯ ควรหนักในบทบาทหน้าที่ของตน

งานวิจัยดังกล่าว มีประโยชน์ในแง่ของการชี้ให้เห็นถึงบทบาทในการทำหน้าที่ด้านการให้ความรู้ในเชิงวิชาการแก่ประชาชน ทำให้เกิดข้อสงสัยว่า นักจัดการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมาได้ปฏิบัติตามบทบาทดังกล่าวหรือไม่ และปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ โดยเฉพาะด้านการศึกษาของนักจัดการวิทยุฯ นั้นเป็นปัจจัยที่มีกำหนดบทบาทและหน้าที่ของนักจัดการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมาหรือไม่ อย่างไร

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบนบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุ ในจังหวัดนครราชสีมา” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ใช้เทคนิควิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) นักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) ควบคู่ไปกับการวิจัยเอกสาร (documentary research)

ประเภทข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งประเภทของข้อมูล และมีหน่วยของการวิเคราะห์ในแต่ละประเภท ของข้อมูล ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบนบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้หน่วยของการวิเคราะห์ในระดับปัจจุบัน
2. บทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้หน่วยของการวิเคราะห์ในระดับปัจจุบัน

แหล่งข้อมูล

1. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบนบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา

ประชากร ได้แก่

- 1.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) ได้แก่ นักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา ที่ปฏิบัติงานในวิชาชีพนักจัดรายการวิทยุฯ อย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 10 ปีขึ้นไปในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา
- 1.2 เอกสาร (documentary) ได้แก่ ผังโครงสร้างการบริหารจัดการของสถานีวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดนครราชสีมา และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา

ประชากร ได้แก่

- 2.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) ได้แก่ นักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา ที่ปฏิบัติงานในวิชาชีพนักจัดรายการวิทยุฯ อย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 10 ปีขึ้นไปในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา
- 2.2 เอกสาร (documentary) ได้แก่ หนังสือและเอกสารข่าวที่นักจัดรายการวิทยุฯ ใช้ในการปฏิบัติงานในวิชาชีพ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยกำหนดประชากรโดยอาศัยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) จากนักจัดรายการวิทยุฯ ที่ปฏิบัติงานเป็นผู้ประกาศข่าว และจัดรายการวิทยุ ประเภทต่าง ๆ อันได้แก่ รายการเพลง รายการสารคดี รายการข่าว ฯลฯ ทั้งนี้นักจัดรายการวิทยุฯ ต้องปฏิบัติงานในวิชาชีพอย่างต่อเนื่องในจังหวัดนครราชสีมา เป็นระยะเวลา 10 ปีขึ้นไปในสถานีวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมาทั้งสิ้น 7 สถานี ได้แก่

1. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย (สวท.) จังหวัดนครราชสีมา
2. สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพภาคที่ 2 (ทภ.2) จังหวัดนครราชสีมา
3. สถานีวิทยุประจำถิ่น (วปถ.3) จังหวัดนครราชสีมา
4. สถานีวิทยุกระจายเสียงทหารากาด (ทอ.03) จังหวัดนครราชสีมา
5. สถานีวิทยุกระจายเสียงพิทักษ์สันติรายณ์ (สวพ.2) จังหวัดนครราชสีมา
6. สถานีวิทยุกระจายเสียงกรมอุตุนิยมวิทยา (สอต.) จังหวัดนครราชสีมา
7. สถานีวิทยุกระจายเสียงราชคำริสัมพันธ์ (รส.) จังหวัดนครราชสีมา

ทั้งนี้ มีจำนวนนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมาทั้งสิ้น 84 คน ในจำนวนดังกล่าว มีนักจัดรายการวิทยุฯ ที่ปฏิบัติงานในวิชาชีพอย่างต่อเนื่องในจังหวัดนครราชสีมา เป็นระยะเวลา 10 ปีขึ้นไป จำนวน 22 คน กิตเป็นร้อยละ 26 การได้มาซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังกล่าว ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลจากสถานีวิทยุกระจายเสียง และใช้เทคนิค snowball ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้รายชื่อ ดังไปนี้

- 1) วีระวรรณ กลัคเพ็ชร์
- 2) รัชฎาภรณ์ ใจน้ำสุดิน
- 3) วิภา รัตนะ
- 4) สนองศักดิ์ จันทร์สวัสดิ์

- 5) เตือนใจ โพธิ์สูง
- 6) นานิตย์ มหาสิทธิ์
- 7) อรุณี รัตนพุก
- 8) ชนกนุช ขาวจันทร์
- 9) สุพรรณทิกา ศิลปัชช
- 10) สุคลสวัสดิ์ สามใจ
- 11) พ.อ.อ.ประยูร สุขปาน
- 12) จิระศักดิ์ เกษมนติ
- 13) รัชนี เกียรติยศ
- 14) มัณฑนา แก้วถูล
- 15) นที เทอดไท
- 16) สมศักดิ์ เอกบัว
- 17) รุ่งอรุณ กรีฑาเวช
- 18) สุภารักษ์ ศรีลอง
- 19) วิษณุ ศรีลอง
- 20) เชาว์รัช ถนนเล็ก
- 21) จ.ส.อ.ราวดี พรนัย
- 22) ปราณี ลีเสน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนกบาลและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา

กลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างคือ ประชากรทั้งหมด

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ภายใต้กรอบคำถาม ดังนี้

- ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ ชื่อ – นามสกุล อายุ อายุการทำงาน การศึกษา ภูมิลำเนา สถานภาพ ลักษณะการเป็นเจ้าของรายการ รายได้จากการจัดรายการ สถานีวิทยุฯ ที่จัด จำนวนรายการที่จัดในปัจจุบัน และ จำนวนเวลาในการจัดรายการ
- ข้อมูลเกี่ยวกับรายการ เช่น สาเหตุที่มาประกอบวิชาชีพนักจัดรายการวิทยุฯ ประเภท ของรายการที่จัด ลักษณะการจัดรายการ เวลาในการเตรียมตัวก่อนการจัดรายการแต่ละ ครั้ง กลวิธีการติดต่อสื่อสารกับผู้ฟัง เนื้อหาที่นำมาเสนอในรายการ ภาษาที่ใช้ในการจัด รายการ เป็นต้น
- ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพล เช่น โครงสร้างการเป็นเจ้าของ นโยบายสถานี นโยบาย บริษัท ระบบเศรษฐกิจ ระบบการตลาด ผู้สนับสนุนรายการ คิวเพลง การแบ่งขันจากสื่อ อื่น ระบบการควบคุมทางการเมือง ระบบที่ดิน ภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ ภูมิธรรมชาติ ภูมิวัฒนธรรม ในท้องถิ่น และจรรยาบรรณ เป็นต้น

ทั้งนี้ การสัมภาษณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้ใช้แบบบันทึกเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ส่วนเอกสารที่เป็นผังโครงสร้างการบริหารจัดการ และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องนั้น ผู้วิจัยได้ จดบันทึก และขอสำเนาจากทางสถานีวิทยุกระจายเสียง

2. ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาท และหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา

กลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างคือ ประกาศกร้าวทั้งหมด

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก โดย การสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ภายใต้กรอบคำถาม ดังนี้

- ข้อมูลเกี่ยวกับการทำหน้าที่สื่อมวลชนตามทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชน ทั้งด้าน ปัจจัยที่มาทำหน้าที่ระดับโครงสร้าง อันได้แก่ ความมีเสรีภาพทางการสื่อ หลักประกันด้าน สิทธิ เศรษฐกิจ และระดับปฏิบัติงาน กฎ ระบบที่ดิน และจรรยาบรรณ (ทั้งที่เป็นลายลักษณ์ อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร) และการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายประชาธิปไตยแบบ มีส่วนร่วม และทฤษฎีสื่อมวลชนเพื่อการพัฒนา
- ข้อมูลเกี่ยวกับการทำหน้าที่สื่อมวลชนตามทฤษฎีหน้าที่นิยม เช่น หน้าที่ในการให้ข้อมูล ข่าวสาร แจ้งข่าวสารความเป็นไปของสังคม เพยแพร่เรื่องราว ความก้าวหน้าของ

เทคโนโลยี การให้สถานภาพแก่นักศึกษา กำหนดควรทางสังคม และประสานความสัมพันธ์ เป็นต้น

ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นค้านอื่น ๆ เช่นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 และ พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543 และแนวโน้มของวิทยุกระจายเสียงในทศวรรษหน้า เป็นต้น

ทั้งนี้ การสัมภาษณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้ใช้แบบที่กเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ส่วนเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทำการจดบันทึก

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลตามประเด็นที่ตั้งไว้และตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลแล้ว จะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งมาจากการกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เอกสารที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการวิเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยวิเคราะห์ในประเด็นต่อไปนี้

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา วิเคราะห์ในด้าน โครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ ระบบการควบคุม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม และวัฒนธรรม ว่ามีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ หรือไม่ อย่างไร โดยใช้แนวคิดในบทที่ 2 มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรสื่อมวลชน (Media Organization) แนวคิดของกลุ่มเศรษฐกิจการเมือง (Political Economy of Media) และแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมของสำนัก Birmingham
2. บทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา โดยวิเคราะห์ว่า จากปัจจัยที่มีอิทธิพลดังกล่าว ส่งผลให้นักจัดรายการวิทยุฯ แสดงบทบาทอย่างไร และส่งผลให้ต้องละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ใด และการแสดงบทบาทหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ มีความเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตบ้างหรือไม่ อย่างไร โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีในบทที่ 2 มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ได้แก่ ทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชน (Normative Theories of Media Performance) ทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism) และแนวคิดเกี่ยวกับจรรยาบรรณ (Code of Ethics)

3. วิเคราะห์แนวทางที่พึงประสงค์ในการแสดงบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯในจังหวัดนครราชสีมา และนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาอันเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อนักจัดรายการวิทยุฯ โดยนำข้อค้นพบทั้งหมดมาวิเคราะห์ ให้สอดคล้องกับความเป็นจริงทางสังคม

การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ (reliability) การสัมภาษณ์นักจัดรายการวิทยุฯ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลจากการเปรียบเทียบระหว่างนักจัดรายการวิทยุฯ ด้วยกันเอง และระหว่างนักจัดรายการวิทยุฯ กับบุคคลภายนอก ฝ่าย (cross-check) ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเป็นจริง หรือความแม่นยำ (validity) การบันทึกเทป ผู้วิจัยจึงเป็นผู้บันทึกเอง

การนำเสนอข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้การนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ โดยนำเสนอคิด และทฤษฎีในบทที่ 2 นавิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และจากการวิเคราะห์เอกสาร โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์เป็น 2 บท คือ

บทที่ 4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา

บทที่ 5 บทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา

บทที่ 4

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุในจังหวัดนครราชสีมา” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานักจัดข่าวที่มีอิทธิพลต่อบบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อศึกษาบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา และเพื่อแสวงหาแนวทางที่พึงประสงค์ในการแสดงบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่เลือกศึกษาได้แก่ นักจัดรายการวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดนครราชสีมาที่จัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 10 ปีขึ้นไป โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบบทบาทและหน้าที่ดังกล่าว ซึ่งประกอบด้วยประเด็นต่อไปนี้

1. โครงสร้างการเป็นเจ้าของ
2. การบริหารจัดการ
3. ระบบการควบคุม
4. ระบบเศรษฐกิจ
5. แหล่งรายได้
6. ปัจจัยทางสังคม
7. ปัจจัยภัณฑ์ธรรม
8. ปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์ของนักจัดรายการวิทยุฯ

ดังนี้รายละเอียด ต่อไปนี้

1. โครงสร้างการเป็นเจ้าของ

การศึกษานักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา รวมจำนวนนักจัดรายการวิทยุฯ ทั้งสิ้น 22 คน พบร่วมกับ นักจัดรายการวิทยุฯ ดังกล่าวปฏิบัติงานในสถานีวิทยุกระจายเสียง (สถานีวิทยุฯ) ที่มีลักษณะโครงสร้างการเป็นเจ้าของ คือ รัฐเป็นเจ้าของ ซึ่งหมายถึง การครอบครองเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายในสถานีวิทยุฯ ของหน่วยงานราชการค่าย ๆ มีรายละเอียดตามตารางที่ 1

หน่วยงานต้นสังกัด	สถานีวิทยุกระจายเสียง
กรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี	สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย (สวท.) จังหวัดนครราชสีมา
กองบิน 1 กองทัพอากาศ กระทรวงกลาโหม	สถานีวิทยุกระจายเสียงทหารอากาศ (ทอ.03) จังหวัดนครราชสีมา
● กองทัพภาคที่ 2 กองทัพบก กระทรวงกลาโหม ● กรมการทหารสื่อสาร กองทัพบก กระทรวงกลาโหม	● สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพภาคที่ 2 (ทภ.2) จังหวัดนครราชสีมา ● สถานีวิทยุประจำถิ่น (วปค.3) จังหวัดนครราชสีมา
● กองสำรวจสื่อสาร สำนักงานสำรวจแห่งชาติ ● กองสารนิเทศ สำนักงานสำรวจแห่งชาติ	● สถานีวิทยุกระจายเสียงพิทักษ์สันติ รายภูร (สวพ.) จังหวัดนครราชสีมา ● สถานีวิทยุกระจายเสียงราชดำเนินสันพันธ์ (รส.) จังหวัดนครราชสีมา
กรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงคมนาคม	สถานีวิทยุกระจายเสียงกรมอุตุนิยมวิทยา (สอต.) จังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 1 แสดงโครงสร้างการเป็นเจ้าของ

จากตารางที่ 1 แสดงโครงสร้างการเป็นเจ้าของ พนว่า รัฐเป็นเจ้าของสถานีวิทยุฯ (7 สถานี) แสดงให้เห็นว่า สถานีวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมารัฐมุกขลักษณะสิทธิ์การเป็นเจ้าของ (state monopoly) คลื่นความถี่วิทยุกระจายเสียง และหากลักษณะโครงสร้างดังกล่าว ส่งผลให้นักจัดรายการวิทยุฯ ที่ปฏิบัติงานภายใต้โครงสร้างดังกล่าว ไม่มีอิสระในการทำงานที่เท่าที่ควร และมีบทบาทเป็นเครื่องมือ ประชาสัมพันธ์ของรัฐกล่าวคือ ให้ข้อมูลและเผยแพร่ข่าวสารที่เอื้อประโยชน์ต่อหน่วยงานต้นสังกัด ได้แก่ กรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี, กองบิน 1 กองทัพอากาศ, กองทัพภาคที่ 2 และ กรมการทหารสื่อสาร กองทัพบก กระทรวงกลาโหม, กองสารนิเทศ และกองสำรวจสื่อสาร สำนักงานสำรวจแห่งชาติ และกรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงคมนาคม โดยเฉพาะนักจัดรายการที่เป็นบุคลากรของ สถานีวิทยุฯ พยายามหลีกเลี่ยงการนำเสนอข่าวสารที่จะสร้างความขัดแย้งหรือมีผลกระทบต่อหน่วยงานต้นสังกัด ทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ มีบทบาทคือ การให้ข้อมูลข่าวสารและให้ความรู้เป็นหลัก ตามแนวโน้ม hely ที่ได้รับจากหน่วยงานต้นสังกัด ซึ่งข่าวสารที่ได้รับอาจไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างพอเพียง

แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว รัฐควรกระจายการเป็นเจ้าของสถานีวิทยุฯ โดยการจัดสรรคลื่นความถี่วิทยุฯ ให้กับภาคประชาชนได้เป็นเจ้าของ ทั้งนี้ เพื่อให้นักขัตたりายการวิทยุฯ ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสื่อมวลชนมีอิสระในการทำหน้าที่และเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถดำเนินการและรูปแบบที่เป็นความต้องการของประชาชน มิใช่เพื่อเป็นเพียงสื่อประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานของรัฐเท่านั้น

การจัดสรรคลื่นความถี่วิทยุฯ ที่เป็นสื่อของรัฐ ควรได้รับการปฏิรูปใหม่สถานะเป็นองค์การมหาชน ที่มีภารกิจในการพัฒนาคนและสังคมที่ชัดเจน หรือเป็นบรรษัทสาธารณะที่มีลักษณะเป็นธุรกิจสื่อสารมวลชนที่ปลดขาดจากการควบคุมของรัฐ หรือกลุ่มผลประโยชน์ธุรกิจใด ๆ โดยมีอิสระในการบริหารกิจการและบริหารรายได้เดี่ยวตัวเอง รักษาความเป็นกลางแห่งข้อมูลข่าวสารและความเป็นอิสระในด้านรายการเพื่อประโยชน์ของมหาชนและสร้างคุณภาพแห่งระบบสื่อสารมวลชนของประเทศ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า มาตรา 26 ตามพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543 ซึ่งได้ระบุ ในวรรค 4 ว่า การจัดทำแผนแม่บทกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ และการอนุญาตให้ประกอบกิจการดังกล่าว ต้องคำนึงถึงสัดส่วนที่เหมาะสมระหว่างผู้ประกอบการภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยจะต้องขัดให้ภาคประชาชนได้ใช้คลื่นความถี่ไม่น้อยกว่าร้อยละห้าสิบ ในกรณีที่ภาคประชาชนยังไม่มีความพร้อมให้คณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.) ให้การสนับสนุนเพื่อให้ภาคประชาชนมีโอกาสใช้คลื่นความถี่ในสัดส่วนตามที่กำหนดก็ตาม แต่ภาคประชาชน โดยเฉพาะนักขัตたりายการวิทยุฯท้องถิ่น ควรร่วมกันติดตามและตรวจสอบการทำงานของ กสช. เพื่อให้มีการจัดสรรสัดส่วนของคลื่นความถี่ของภาคประชาชนตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นคลื่นของประชาชนอย่างแท้จริง ปราศจากการครอบจำกัดจากฝ่ายใด ๆ ภาคประชาชนและนักขัตたりายการวิทยุฯ ท้องถิ่นควรหาแนวทางความร่วมมือ และเตรียมความพร้อมในการร่วมกันวางแผนการดำเนินงานสื่อวิทยุ โดยอาจอาศัยศักยภาพของนักขัตたりายการวิทยุฯ ท้องถิ่นเป็นพื้นฐานในการศึกษาเรียนรู้ร่วมกัน

นอกจากการศึกษาลักษณะโครงสร้างการเป็นเจ้าของดังกล่าวแล้ว การศึกษาประเด็นการบริหารจัดการเป็นอิकประสานนี้ที่จะทำให้ได้ภาพของโครงสร้างการเป็นเจ้าของของสถานีวิทยุฯ ในจังหวัดครรราชสีมาที่มีผลต่อนบทบาทของนักขัตたりายการวิทยุฯ ที่ปฏิบัติงานภายในสถานีวิทยุฯ ดังกล่าวที่ชัดเจนขึ้น จากการศึกษาพบว่า สถานีวิทยุฯ ในจังหวัดครรราชสีมา มีการบริหารจัดการ ดังนี้

2. การบริหารจัดการ

การบริหารจัดการ หมายถึง ลักษณะการดำเนินงานของสถานีวิทยุฯ อาทิ การดำเนินงานด้านรายการ การจัดวางแผนรายการและจัดสรรสัดส่วนรายการวิทยุประเภทต่าง ๆ เพื่อออกอากาศตามช่วงเวลาที่เหมาะสม การดำเนินงานทางด้านการกระจายเสียงฯลฯ จากการศึกษาการบริหารจัดการของสถานีวิทยุฯ ในจังหวัดนราธิวาสฯ พบว่า มีลักษณะการบริหารจัดการจำแนกตามโครงสร้างการเป็นเจ้าของได้ดังตารางที่ 2

ลักษณะการเป็นเจ้าของ : รัฐเป็นเจ้าของ		
การบริหารจัดการ	หน่วยงานต้นสังกัด	สถานีวิทยุฯ
รัฐเป็นเจ้าของบริหารจัดการเอง	กรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี	สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย (สวท.) จังหวัดนราธิวาสฯ
รัฐเป็นเจ้าของแต่ให้บุคคลภายนอกบริหารจัดการ	กองทัพภาคที่ 2 กองทัพบก กระทรวงกลาโหม กรมการทหารสื่อสาร กองทัพบก กระทรวงกลาโหม กองบิน 1 กองทัพอากาศ กระทรวงกลาโหม กองสารนิเทศ สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภค กองตรวจสื่อสาร สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภค กรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงคมนาคม	สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพภาคที่ 2 (ทก.2) จังหวัดนราธิวาสฯ สถานีวิทยุประจำถิ่น (วปจ.3) จังหวัดนราธิวาสฯ สถานีวิทยุกระจายเสียงทหารอากาศ (ทอ.03) จังหวัดนราธิวาสฯ สถานีวิทยุกระจายเสียงราชคำริสัมพันธ์ (รศ.) จังหวัดนราธิวาสฯ สถานีวิทยุกระจายเสียงพิทักษ์สันติราษฎร์ (สวพ.) จังหวัดนราธิวาสฯ สถานีวิทยุกระจายเสียงกรมอุตุนิยมวิทยา (สอต.) จังหวัดนราธิวาสฯ

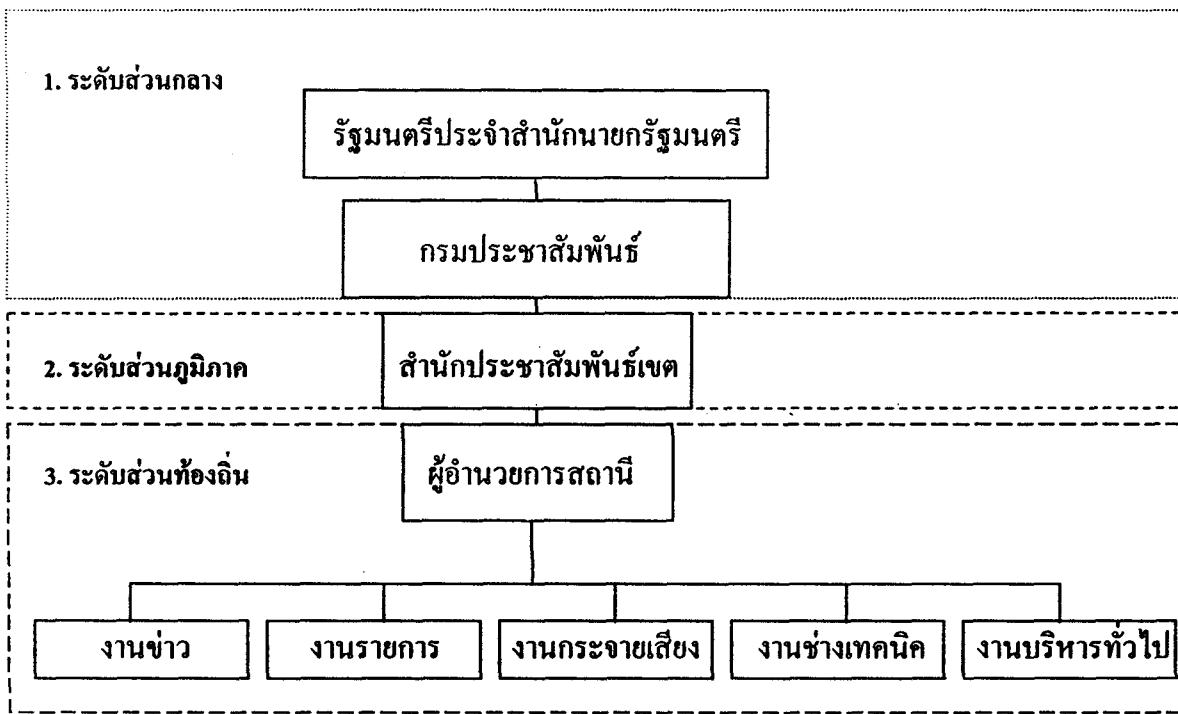
ตารางที่ 2 แสดงลักษณะการบริหารจัดการ

จากการศึกษาลักษณะการบริหารจัดการของสถานีวิทยุฯ ในจังหวัดนราธิวาสฯ (ดังตารางที่ 2) สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

- 1) รัฐเป็นเจ้าของและบริหารจัดการเอง
- 2) รัฐเป็นเจ้าของแต่ให้บุคคลภายนอกบริหารจัดการ

1) รัฐเป็นเจ้าของและบริหารจัดการเอง

การบริหารจัดการโดยรัฐเป็นเจ้าของและบริหารจัดการเอง เป็นสถานีวิทยุฯ ที่รัฐเป็นเจ้าของ และมีการบริหารจัดการโดยบุคลากรของรัฐ ไม่มีบุคลากรภายนอก เช่น บุคลากรของบริษัทเอกชนเข้า ค้านในงานทางธุรกิจ เรียกได้ว่า เป็นระบบรัฐ (state system) มีหน่วยงานด้านสังกัด 1 หน่วยงาน คือ กรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี ได้แก่ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัด นครราชสีมา โดยมีลักษณะการบริหารจัดการตามผังงานบังคับัญชา แบ่งเป็น 3 ระดับ ดังแผน ภูมิที่ 2 ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 แสดงผังงานบังคับัญชาของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

จากแผนภูมิที่ 2 สามารถจำแนกการบริหารจัดการตามพื้นที่ได้เป็น 3 ระดับ รายละเอียด ดังนี้

ระดับส่วนกลาง

ระดับส่วนกลาง หมายถึง การบริหารจัดการจากกรุงเทพมหานคร อันเป็นที่ตั้งของหน่วยงาน ต้นสังกัด โดยมีสายงานบังคับัญชาตามลำดับ ดังนี้ คือ ระดับสูงสุดคือรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี รองลงมาคือ อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ โดยในระดับนี้จะเป็นผู้ให้หนังสือราชการดำเนิน

งานของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย (สวท.) กำกับและดูแลการปฏิบัติงานของ สวท.รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร การอกระเบียบคำสั่งให้ปฏิบัติ

ระดับส่วนภูมิภาค

ระดับส่วนภูมิภาค หมายถึง การบริหารจัดการระดับภาค โดยมีสายงานบังคับบัญชาเริ่มจากสำนักประชาสัมพันธ์เขต (แม้ว่าสำนักประชาสัมพันธ์เขตจะอยู่ในส่วนของการบริหารราชการส่วนกลาง แต่มีพื้นที่ความรับผิดชอบและที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค) มีผู้อำนวยการสำนักประชาสัมพันธ์เขต 1 (พอ.สปบ.) โดย พอ.สปบ.1 รับผิดชอบในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น นครราชสีมา ชัยภูมิ เลย หนองบัวลำภู อุดรธานี หนองคาย ศกลนคร กาฬสินธุ์ และมหาสารคาม มีหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติงานของ สวท. นครราชสีมา ประสานการดำเนินงานด้านนโยบายและแผนของกรมประชาสัมพันธ์ในราชการบริหารส่วนกลางกับราชการบริหารส่วนภูมิภาค รวมทั้งการดำเนินการฝึกอบรมในด้านการประชาสัมพันธ์และด้านการสื่อสารมวลชน การให้คำปรึกษาและปฏิบัติงานร่วมหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

ระดับส่วนท้องถิ่น

ระดับส่วนท้องถิ่น หมายถึง การบริหารจัดการในระดับสถานี อันเป็นที่ตั้งและสถานที่ในการกระจายเสียงของสถานีวิทยุฯ โดยมีสายบังคับบัญชา มีผู้อำนวยการสถานีทำหน้าที่คุ้มครอง บริหารงานบุคลากร และงบประมาณภายในสถานีทั้งหมด การบริหารจัดการภายในสถานีแบ่งเป็นงานต่าง ๆ ได้แก่ งานข่าว งานรายการ งานกระจายเสียง ฝ่ายช่างเทคนิค และงานบริหารทั่วไป

กล่าวโดยสรุปถึงสถานีวิทยุฯ ที่รัฐเป็นเจ้าของและมีการบริหารจัดการโดยบุคลากรของรัฐเอง พบว่า มีการบริหารจัดการแบบแนวตั้ง มีลำดับขั้นตอนการดำเนินงาน มีนโยบายที่กำหนดจากระดับส่วนกลางหรือส่วนบุบ แสดงให้เห็นว่า นักจัดรายการวิทยุฯที่ปฏิบัติงานภายใต้โครงสร้างของสถานีวิทยุฯ ที่รัฐเป็นเจ้าของ และมีการบริหารจัดการองซึ่งเป็นระบบรัฐ (State system) นั้น อยู่ภายใต้การเมือง กล่าวคือ มีหน่วยงานต้นสังกัด คือสำนักนายกรัฐมนตรีที่มีฝ่ายการเมืองเข้ามายกเว้นข้อ ทำให้การทำหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯอยู่ภายใต้อำนาจทางการเมืองและหน่วยงานต้นสังกัด ต้องปฏิบัติงานตอบสนองนโยบายจากส่วนกลางหรือส่วนบุบที่กำหนดให้ปฏิบัติ โดยการมีอิทธิพลจะเป็นไปโดยทางอ้อมกล่าวคือ ไม่ได้มีอิทธิพลต่อการทำการตลาดโดยตรงต่อนักจัดรายการวิทยุฯแต่มีอิทธิพล ในรูปของนโยบายที่มีอยู่ทั่วไป หมายความว่า สำนักนายกรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีมีอำนาจดีกรีมีอำนาจประชารัฐ ถึงสำนักประชาสัมพันธ์เขต และผู้อำนวยการสถานี แล้วจึงมาถึงระดับปฏิบัติงานคือ นักจัดรายการวิทยุฯ

การบริหารจัดการดังกล่าว ทำให้นักจัดรายการวิทยุไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ด้านต่าง ๆ ทำให้การท่าหน้าที่ไม่มีความเป็นอิสระมากนัก ส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่ต้องอยู่ภายใต้กรอบอันจำกัด จากการศึกษา พบว่า นอกเหนือจากการให้ความบันเทิงอันเป็นบทบาทหลักของนักจัดรายการวิทยุ แล้ว นักจัดรายการวิทยุ จึงมีบทบาทเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ของรัฐ ให้สาระความรู้ ข้อมูลข่าวสารตามที่สถานีกำหนด อันหมายถึง เป็นข้อกำหนดหรืออนิจกรรมทางการเมืองในขณะนี้ และเป็น การส่งข้อมูลแบบการสื่อสารทางเดียว (one-way communication) จากระดับส่วนกลางไปยังประชาชน ในท้องถิ่น

ปัจจัยทางการเมืองดังกล่าว เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจมากในแวดวงสื่อสารมวลชน นักวิชาการและผู้ที่เกี่ยวข้องพยายามเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างกว้างขวาง ซึ่งแนวทาง แก้ไขปัญหាដันเนื่องมาจากอำนาจทางการเมือง และเป็นรูปแบบอันพึงประสงค์สำหรับสื่อมวลชน ท้องถิ่นประการหนึ่ง คือ สถานีวิทยุกระจายเสียงควรปลดออกจากโครงสร้างประจำของเมือง โดยให้ สถานีวิทยุ มีโครงสร้างการบริหารจัดการอิสระจากการเมือง ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณจาก รัฐ หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนสนับสนุนเงินงบประมาณกันเอง ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของกลุ่ม ชุมชน หรือสมาคม ฯลฯ และรัฐทำหน้าที่เพียงกำกับดูแลด้านการกำหนดวัดถูกประสงค์การจัดตั้ง การกำหนด นโยบายและแผนแม่บท การติดตามตรวจสอบมาตรฐานการปฏิบัติงาน กำหนดมาตรฐานด้าน เทคโนโลยีในการส่งกระจายเสียง รวมทั้งการติดตามและตรวจสอบด้านงบประมาณ แต่ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว การบริหารจัดการภายใน พร้อมกันนี้ ควรเปิดโอกาสให้กลุ่ม องค์กร และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน การบริหารจัดการ ทั้งนี้ให้ชุมชนได้มีโอกาสกำหนดเนื้อหารายการ รูปแบบรายการ และมีส่วนร่วม ในการนำเสนอรายการเพื่อให้ตรงกับความต้องการและเกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างแท้จริงให้มากที่ สุด

2) รัฐเป็นเจ้าของแต่ให้บุคคลภายนอกบริหารจัดการ

สถานีวิทยุ ที่รัฐเป็นเจ้าของในฐานะผู้บริหารและเป็นผู้วางแผนนโยบายหลัก ทั้งด้านบุคลากร งบ ประมาณ ด้านรายการนั้นจะกำหนดโดยเนื้อหารายการหลักและกำหนดให้ปฏิบัติตามระเบียบของ คณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติ (กกช.) และคณะกรรมการบริหาร กิจการวิทยุกระจายเสียง (กบว.) ของส่วนราชการนั้น อาทิเช่น คณะกรรมการบริหารสถานีวิทยุ กระจายเสียงพหารอาหาศ (กบว.ทอ.) และคณะกรรมการบริหารสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพภาค

ที่ 2 ส่วนค้านการดำเนินงานทางธุรกิจให้บุคคลภายนอกที่อยู่ในรูปบริษัทเข้าดำเนินการ ซึ่งเรียกได้ว่า เป็นระบบทวิภาค (dual system) มีหน่วยงานต้นสังกัด 6 หน่วยงาน คือ

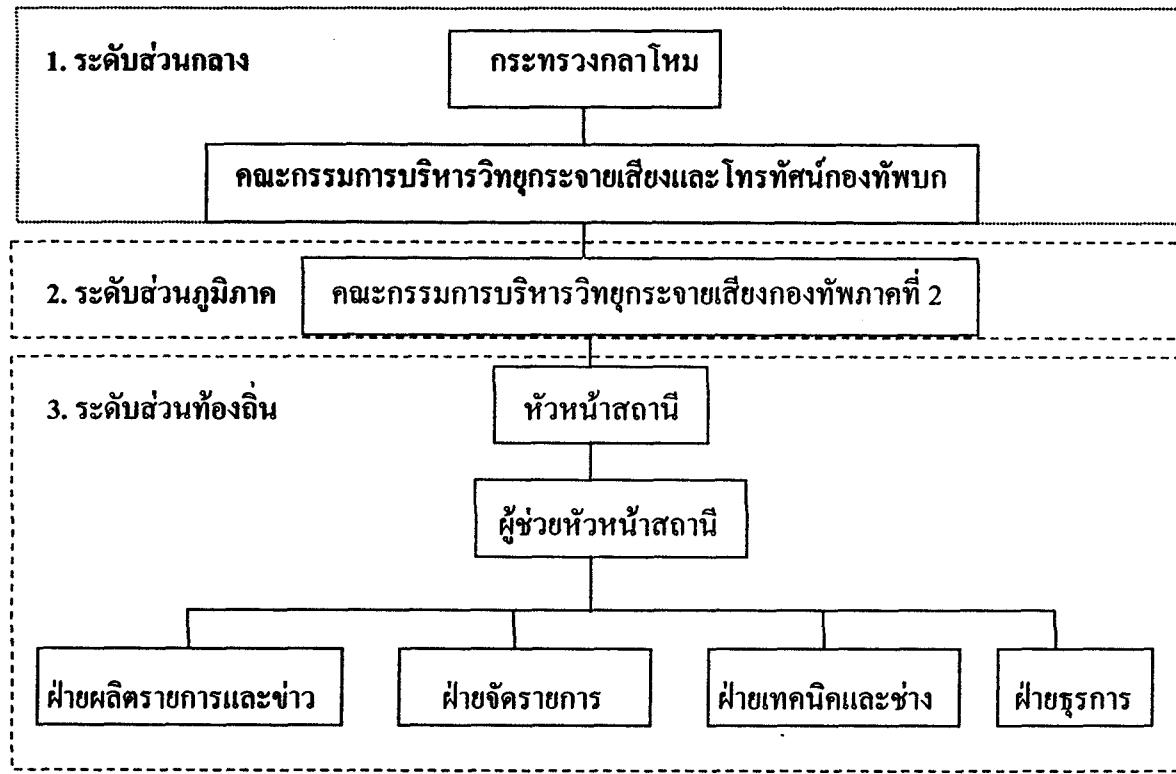
- กองทัพภาคที่ 2 กองทัพบก กระทรวงกลาโหม
ได้แก่ สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพภาคที่ 2 (ทก.2) จังหวัดครราชสีมา
- กรมการทหารสื่อสาร กองทัพบก กระทรวงกลาโหม
ได้แก่ สถานีวิทยุประจำถิ่น (วปค.3) จังหวัดครราชสีมา
- กองบิน 1 กองทัพอากาศ
ได้แก่ สถานีวิทยุกระจายเสียงทหารอากาศ (ทอ.03) จังหวัดครราชสีมา
- กองสารนิเทศ สำนักงานตำรวจนแห่งชาติ
ได้แก่ สถานีวิทยุกระจายเสียงราชดำเนินพันธ์ (รส.) จังหวัดครราชสีมา
- กองตำรวจนสื่อสาร สำนักงานตำรวจนแห่งชาติ
ได้แก่ สถานีวิทยุพิทักษ์ สันติราษฎร์ (สวพ.) จังหวัดครราชสีมา
- กรมอุดหนุนวิทยา กระทรวงคมนาคม
ได้แก่ สถานีวิทยุกระจายเสียงกรมอุดหนุนวิทยา (สอต.) จังหวัดครราชสีมา

จากการศึกษาพบว่า สถานีวิทยุฯ ดังกล่าวมีการบริหารจัดการแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การบริหารจัดการโดยหน่วยงานของรัฐ และการบริหารจัดการโดยบริษัทธุรกิจ รายละเอียด ดังนี้

2.1 การบริหารจัดการโดยหน่วยงานของรัฐ

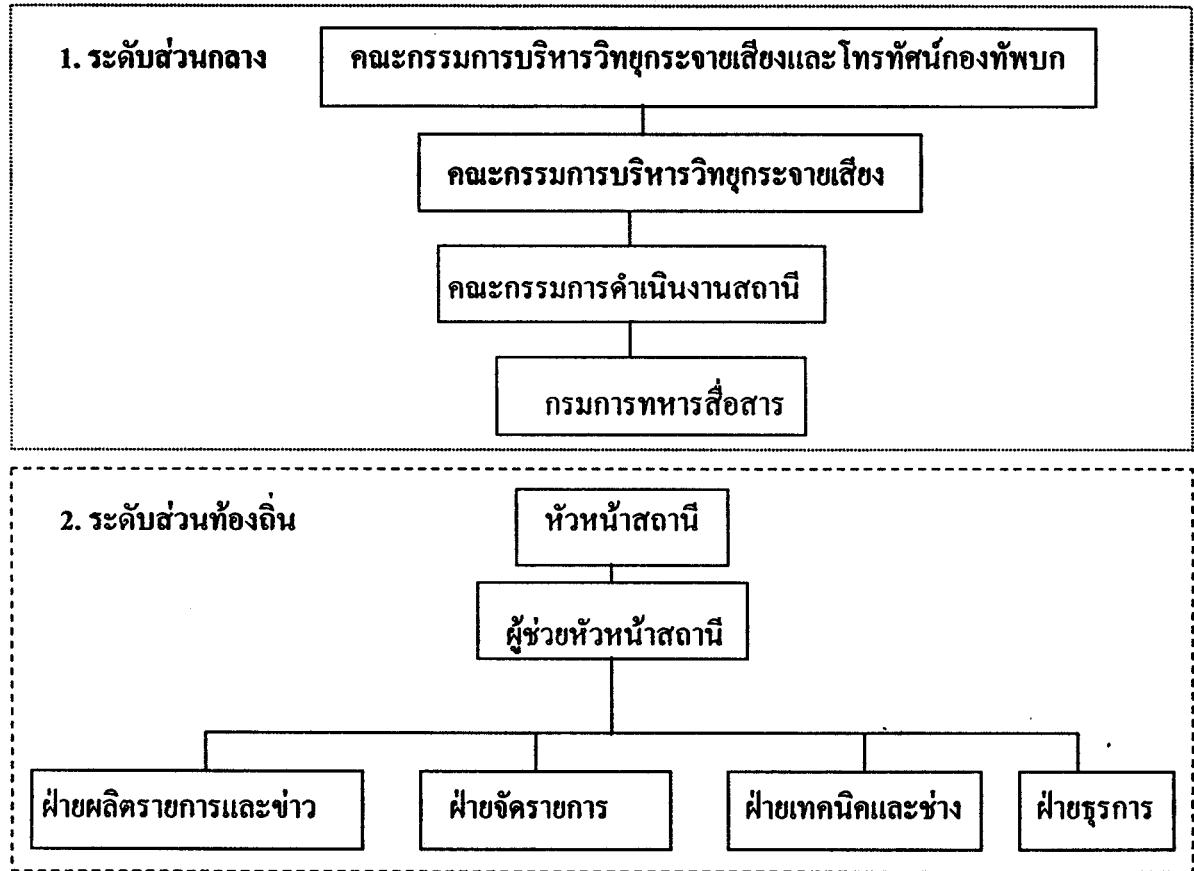
การบริหารจัดการโดยหน่วยงานของรัฐ เป็นการบริหารจัดการของหน่วยงานของรัฐที่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ตามกฎหมาย ในฐานะผู้บริหารและเป็นผู้ดูแล นโยบายหลักสถานี โดยเมื่อให้สัมปทาน เวลาแก่บุคคลภายนอกที่อยู่ในรูปบริษัทแล้ว หน่วยงานของรัฐที่เป็นเจ้าของจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการดำเนินงานทางค้านธุรกิจ เช่น การขยายเวลาหรือการรับโขymna การบริหารจัดการโดยหน่วยงานรัฐ สามารถจำแนกตามพื้นที่การบริหารจัดการได้เป็น 3 ระดับ คือ ระดับส่วนกลาง ระดับส่วนภูมิภาค และระดับส่วนท้องถิ่น ดังแผนภูมิที่ 3 - 8

กองทัพภาคที่ 2 กองทัพนก กระทรวงกลาโหม : สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพภาคที่ 2 (ทภ.2)
จังหวัดนครราชสีมา

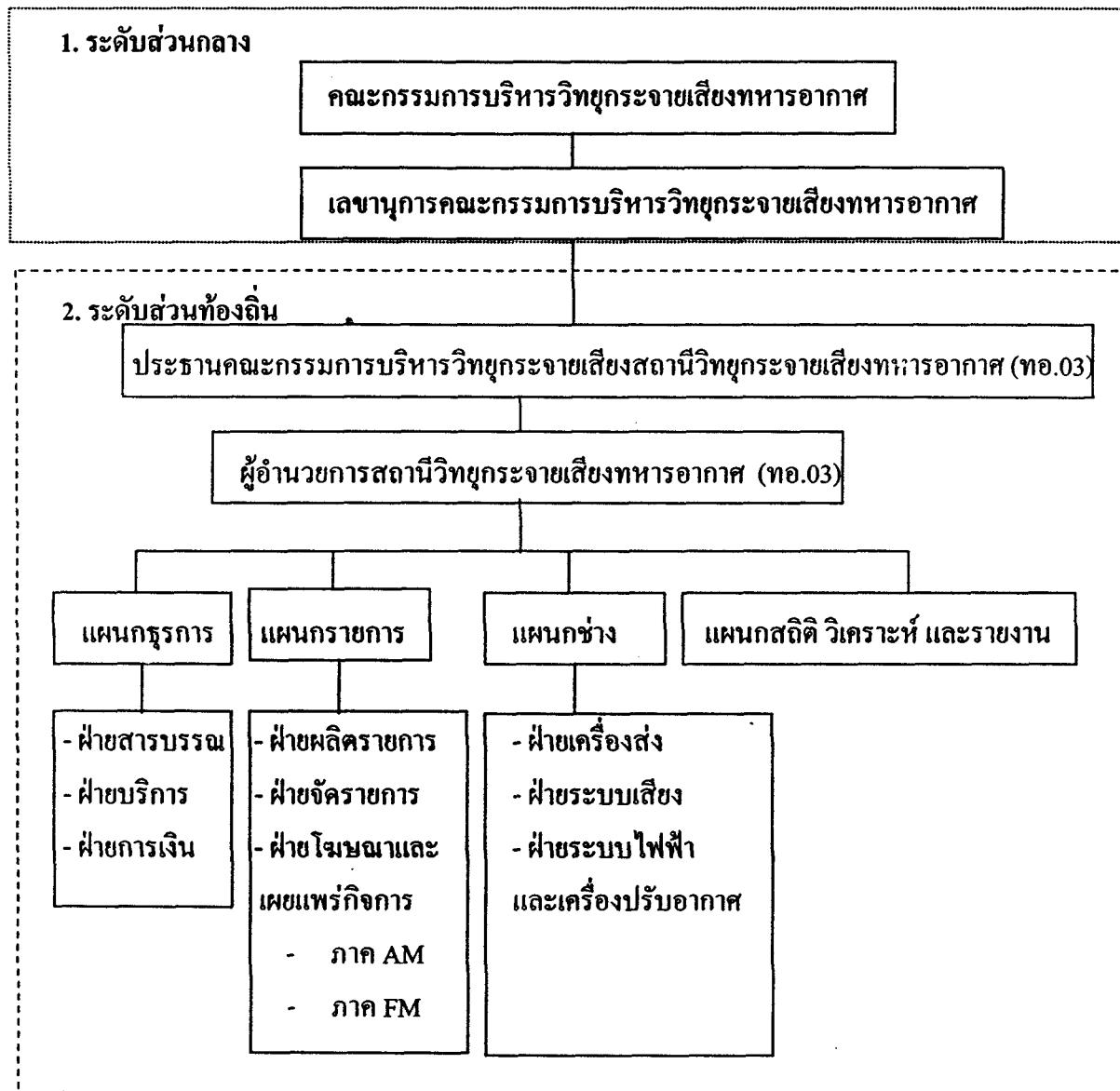
แผนภูมิที่ 3 แสดงสายงานบังคับบัญชาของสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพภาคที่ 2

**กระบวนการทหารสื่อสาร กองทัพนก กระทรวง谷โหน : สถานีวิทยุประจำถิ่น (วปอ.3) จังหวัด
นครราชสีมา**

แผนภูมิที่ 4 แสดงสายงานบังคับบัญชาของสถานีวิทยุประจำถิ่น

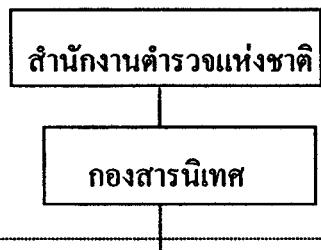
กองบิน 1 กองทัพอากาศ : สถานีวิทยุกระจายเสียงทหารอากาศ (ทอ.03) จังหวัดนราธิวาส

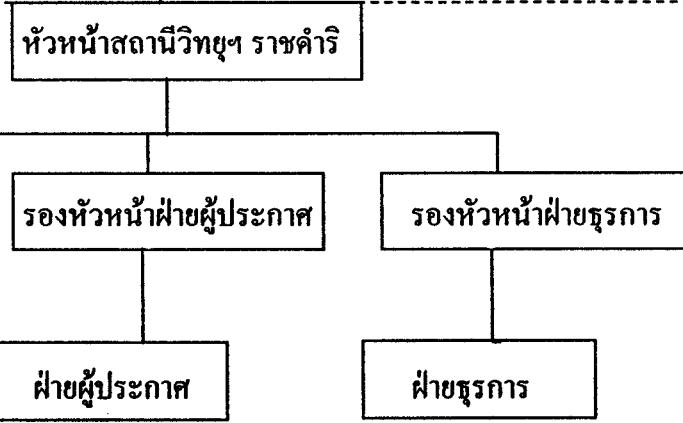
แผนภูมิที่ 5 แสดงสายงานบังคับบัญชาของสถานีวิทยุกระจายเสียงทหารอากาศ

**กองสารนิเทศ สำนักงานตำรวจนครบาล : สถานีวิทยุกระจายเสียงราชดำเนินสัมพันธ์ (รส.)
จังหวัดนครราชสีมา**

1. ระดับส่วนกลาง

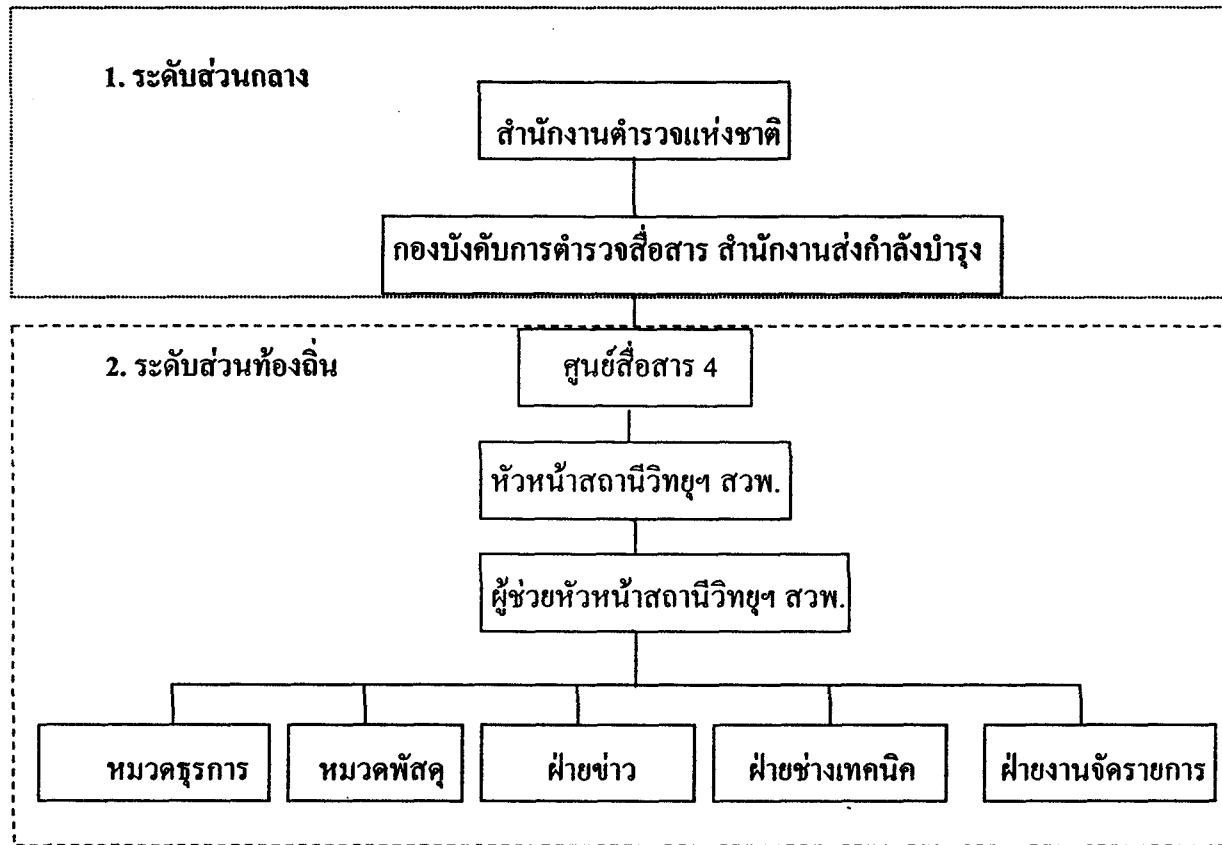

2. ระดับส่วนท้องถิ่น

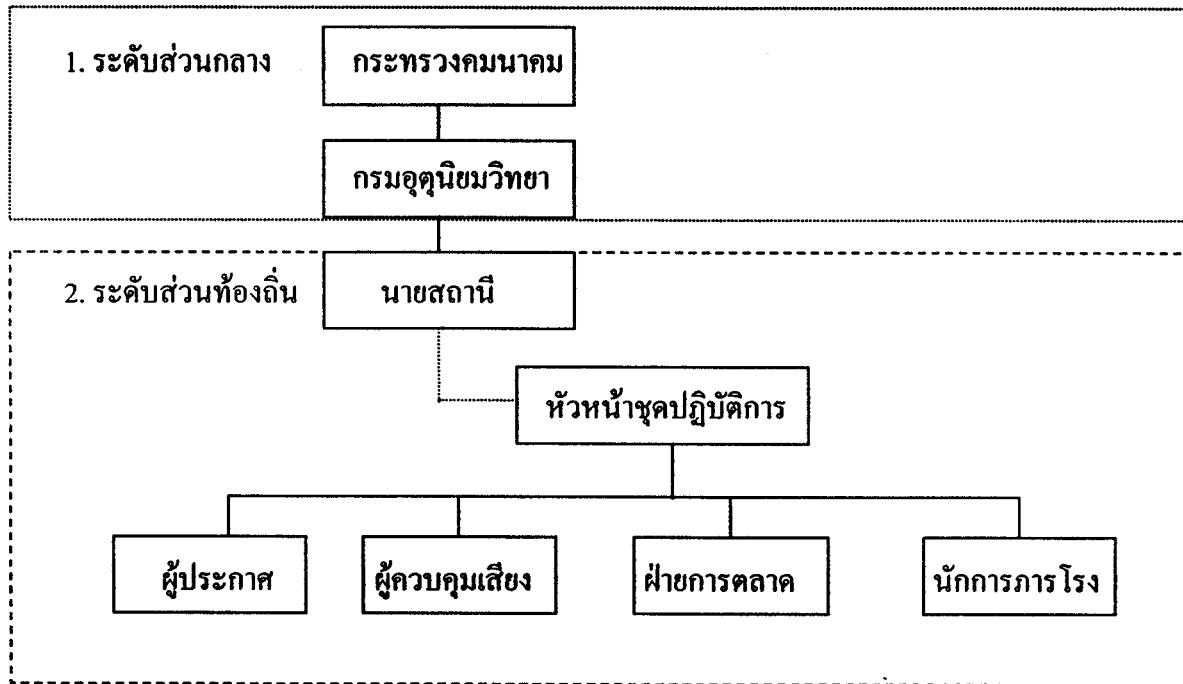
แผนภูมิที่ 6 แสดงสายงานบังคับบัญชาของสถานีวิทยุกระจายเสียงราชดำเนินสัมพันธ์

**กองตรวจสอบสื่อสาร สำนักงานตำรวจนแห่งชาติ : สถานีวิทยุกระจายเสียงพิทักษณ์สันติราษฎร์ (สวพ.)
จังหวัดนครราชสีมา**

แผนภูมิที่ 7 แสดงสายงานบังคับบัญชาของสถานีวิทยุกระจายเสียงพิทักษณ์สันติราษฎร์

**กรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงคมนาคม : สถานีวิทยุกระจายเสียงกรมอุตุนิยมวิทยา (สอต.) จังหวัด
นครราชสีมา**

แผนภูมิที่ 8 แสดงสายงานบังคับบัญชาของสถานีวิทยุกระจายเสียงกรมอุตุนิยมวิทยา

จากแผนภูมิที่ 3-8 สามารถจำแนกการบริหารจัดการตามพื้นที่ได้เป็น 3 ระดับ รายละเอียด ดังนี้

ระดับส่วนกลาง

ระดับส่วนกลาง หมายถึง การบริหารจัดการจากกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นที่ตั้งของหน่วยงาน ด้านสังกัด จากการศึกษาพบว่า สถานีวิทยุฯ มีการบริหารจัดการที่แตกต่างกัน ดังนี้

สถานีวิทยุฯ ทภ.2 จังหวัดนครราชสีมา มีคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ กองทัพนัก (กบว.ทภ.) รับผิดชอบในระดับนโยบายทางด้านบุคลากร งบประมาณ ฯลฯ ของสถานีวิทยุฯ กองทัพภาคที่ 2 ทั้งหมด

สถานีวิทยุฯ วป.3 จังหวัดนครราชสีมา มีคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและ โทรทัศน์กองทัพนัก คณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียง คณะกรรมการดำเนินงานสถานี และ กรรมการทหารสื่อสารรับผิดชอบในระดับนโยบายด้านบุคลากร งบประมาณ รวมทั้งอุปกรณ์ต่าง ๆ

ภายในสถานี และเป็นผู้พิจารณาการให้สัมปทานหรือการต่อสัญญาทำสัญญากับบริษัทเอกชน ส่วนการจัดรายการจะกำหนดให้ปฏิบัติตามระเบียบของ กกช.

สถานีวิทยุฯ ทอ.03 จังหวัดนครราชสีมา มีคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียง กองทัพอากาศ (กบว.ทอ.) รับผิดชอบในระดับนโยบายทางด้านบุคลากร งบประมาณ ฯลฯ ด้านการปฏิบัติการโดยเฉพาะในส่วนของการจัดรายการจะกำหนดให้ปฏิบัติตามระเบียบของ กกช.

สถานีวิทยุฯ รส. จังหวัดนครราชสีมา มีผู้บังคับการกองสารนิเทศ และหัวหน้าสถานีวิทยุฯ ราชดำเนินสันพันธ์ เป็นผู้กำหนดนโยบาย และกำหนดการปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบของ กกช. และเป็นผู้พิจารณาการให้สัมปทานหรือการต่อสัญญาทำสัญญากับบริษัทเอกชน

สถานีวิทยุฯ สวพ. จังหวัดนครราชสีมา มีผู้บังคับการกองสำรวจสื่อสาร สำนักงานส่งกำลังบำรุง และหัวหน้าสถานีวิทยุฯ พิทักษ์สันติราษฎร์ เป็นผู้กำหนดนโยบาย และกำหนดการปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบของ กกช. และเป็นผู้พิจารณาการให้สัมปทาน หรือการต่อสัญญาทำสัญญากับบริษัทเอกชน

สถานีวิทยุฯ สอต. จังหวัดนครราชสีมา มีอธิบดีกรมอุตุนิยมวิทยา เป็นผู้กำหนดนโยบาย และกำหนดการปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบของ กกช. และพิจารณาการให้สัมปทานหรือการต่อสัญญา กับบริษัทเอกชน

แม้ว่าการบริหารจัดการระดับส่วนกลางดังกล่าวจะแตกต่างตามศักดิ์สิทธิ์ แต่มีความเหมือนกันที่ระดับส่วนกลางจะเป็นผู้กำหนดนโยบายหลัก อาทิ ด้านการปฏิบัติหน้าที่และคุณสมบัติของบุคลากร ด้านรายการที่ต้องปฏิบัติตามระเบียบของ กกช. และเป็นผู้มีอำนาจในการให้สัมปทานหรือต่อสัญญา รวมทั้งทำสัญญากับบริษัทเอกชนรายใด ๆ ได้เช่นเดียวกันทุกสถานี

จากการบริหารจัดการระดับส่วนกลางดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าเป็นการบริหารจัดการแบบรวมศูนย์อำนาจ (centralization) ทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ ไม่มีเสรีภาพในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ ดังนี้ ควรกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยใช้การบริหารจัดการแบบกระจายอำนาจ (decentralization) คือให้ส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการบริหารหรือกำหนดนโยบายการทำงานของนักจัดรายการวิทยุฯ ซึ่งทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ มีเสรีภาพในการปฏิบัติงานและสามารถแสดงบทบาทตอบสนองต่อความเป็นท้องถิ่น ได้มากขึ้น ทั้งนี้เพรานักจัดรายการวิทยุฯ ปฏิบัติงานในท้องถิ่น และมีความใกล้ชิดกับท้องถิ่นมากกว่าส่วนกลาง

ระดับส่วนภูมิภาค

ระดับส่วนภูมิภาค หมายถึง การบริหารจัดการระดับภาค จากการศึกษา พบว่า สถานีวิทยุที่มีการบริหารจัดการในระดับส่วนภูมิภาค มีเพียงสถานีเดียว คือ สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพภาคที่ 2 จังหวัดนราธิวาส ในการบริหารจัดการระดับภาคดังกล่าว มีสาขางานบังคับบัญชาเริ่มจากคณะกรรมการบริหารสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพภาคที่ 2 ซึ่งรับผิดชอบสถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพภาคที่ 2 ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น นครพนม บุรีรัมย์ ชัยภูมิ เลย ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ หนองแวง กาฬสินธุ์ และอุบลราชธานี เป็นต้น รับผิดชอบด้านการควบคุมด้านบุคลากร งบประมาณ และการดำเนินการของสถานีวิทยุฯ ในส่วนของการจัดราชการจะกำหนดให้ปฏิบัติตามระเบียบท่อง กกช.

ระดับส่วนท้องถิ่น

ระดับส่วนท้องถิ่น หมายถึง การบริหารจัดการในระดับสถานี อันเป็นที่ตั้งและสถานที่ในการกระจายเสียงของสถานีวิทยุฯ โดยมีสายบังคับบัญชาไม่ผูกอ่อนวยการสถานี / หัวหน้าสถานี หรือนายสถานีของแต่ละสถานีทำหน้าที่ควบคุมการปฏิบัติงานของบุคลากรด้านต่าง ๆ และบริหารงานตามนโยบายที่ได้รับมอบหมายจากส่วนกลาง ไม่มีอำนาจในการให้สัมปทานหรือต่อสัญญาทำสัญญากับบริษัทเอกชนใด ๆ และไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินกิจการในเวลาที่ให้สัมปทาน ยกเว้นสถานีวิทยุฯ สอต. จังหวัดนราธิวาส ซึ่งมีนายสถานีควบคุมเฉพาะนิยามตามที่ได้รับมอบหมายจากส่วนกลางและกำกับดูแลการรายงานข่าวพยากรณ์อากาศ แต่การควบคุมการปฏิบัติงานของบุคลากรจะอยู่ในกำกับของบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทาน

จากการบริหารจัดการในระดับส่วนท้องถิ่นดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า สถานีวิทยุฯ ทุกแห่งมีลักษณะการจัดโครงสร้างไม่แตกต่างกัน คือ มีการจัดแบ่งสายงานอย่างเป็นระบบและแบ่งงานเป็นฝ่ายหรือแผนกรับผิดชอบดูแลงานในฝ่ายหรือแผนกของตน แต่พบว่า การบริหารจัดการดังกล่าวเป็นการบริหารและกำกับดูแลเฉพาะด้านการจัดสรรบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ แต่ในด้านการบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับรายได้ เช่น ด้านรายการหรือการจัดสรร โฆษณาจะเป็นความรับผิดชอบของบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทาน ดังมีรายละเอียดดังไปนี้

2.2 การบริหารจัดการโดยบริษัทเอกชน

การบริหารจัดการโดยบริษัทเอกชน มีลักษณะการบริหารจัดการโดยรัฐที่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายในฐานะผู้บริหารและเป็นผู้วางแผน นโยบายหลักของสถานี และให้บริษัทเอกชนผู้

รับสัมปทานบริหารจัดการในค้านธุรกิจ ซึ่งบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทานจะเป็นผู้กำหนดค่าฯ และขายเวลาโฆษณาให้กับเจ้าของสินค้าหรือบริการ หรือนักจัดรายการวิทยุ อิสระ

ราชชื่อบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทานในสถานีวิทยุฯ ในจังหวัดนนครราชสีมาและสถานีวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้การบริหารจัดการของบริษัทเอกชน สามารถแสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

บริษัทเอกชน	ที่ตั้งสำนักงานใหญ่	สถานีวิทยุฯ	สังกัด
1. บริษัท ศิลา นาร์เก็ตติ้ง จำกัด	กรุงเทพมหานคร	● สถานีวิทยุฯ กองทัพภาคที่ 2 (ทก.2) จังหวัดนนครราชสีมา (ระบบ AM และ FM) ● สถานีวิทยุฯ ทหารอากาศ (ทอ.03) จังหวัดนนกรราชสีมา (ระบบ AM และ FM) ● สถานีวิทยุประจีวิทยุ (วปจ.3) จังหวัดนนกรราชสีมา	กองทัพบก กระทรวงกลาโหม กองทัพอากาศ กระทรวงกลาโหม กรมการทหารสื่อสาร กองทัพบก กระทรวงกลาโหม
2. บริษัท ชันพัฒนา จำกัด	กรุงเทพมหานคร	สถานีวิทยุฯ ราชคำริสัมพันธ์ (รส.) จังหวัดนนกรราชสีมา	กองสารนิเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
3. บริษัท วีไล นาร์เก็ตติ้ง จำกัด	กรุงเทพมหานคร	สถานีวิทยุฯ พิทักษ์สันติราษฎร์ (สวพ.) จังหวัดนนกรราชสีมา	กองตำรวจน้ำสื่อสาร สำนักงานตำรวจนแห่งชาติ
4. บริษัท สมาร์ท บอนบี จำกัด	กรุงเทพมหานคร	สถานีวิทยุฯ กรมอุตุนิยมวิทยา (สอต.) จังหวัดนนกรราชสีมา	กรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงคมนาคม

ตารางที่ 3 แสดงรายชื่อบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทาน

จากตารางที่ 3 แสดงรายชื่อบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทาน ซึ่งให้เห็นว่าจังหวัดนนกรราชสีมา มีบริษัทเอกชนเพียง 4 บริษัทที่ได้รับสัมปทานสถานีวิทยุฯ จำนวน 6 แห่ง ทั้ง 4 บริษัทเป็นบริษัทที่มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่ส่วนกลาง คือ กรุงเทพมหานคร และพบว่ามี 1 บริษัท คือ บริษัท ศิลามาร์เก็ตติ้ง จำกัด ที่ได้รับสัมปทาน 3 สถานีและทั้ง 3 สถานี เป็นสถานีวิทยุฯ ในสังกัดกระทรวงกลาโหมทั้งสิ้น ทำให้เกิดการผูกขาดการบริหารจัดการโดยบริษัทเอกชนในส่วนกลาง ทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ

ส่วนท้องถิ่นที่ไม่สามารถซื้อหรือเช่าเวลาได้โดยตรง แต่ต้องเช่าเวลาต่อจากบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทานอีกต่อหนึ่ง ซึ่งราคาย่อมต้องสูงขึ้น และบริษัทฯ อาจขึ้นราคาก่าเช่าโดยไม่จำเป็นต้องแจ้งล่วงหน้าได้ ทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระจำนวนหนึ่งไม่สามารถรับค่าเช่าเวลาที่สูงขึ้นได้ต้องคืนเวลาให้กับทางบริษัทฯ ไป

แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว คือ หากเป็นความต้องการของหน่วยงานรัฐที่เป็นเจ้าของคลื่นความถี่ที่จะให้สัมปทานแก่บริษัทเอกชน หน่วยงานนั้น ๆ ควรดำเนินการเบ่งบัดที่สุด และไม่นุ่งเน้นถึงรายได้เป็นหลัก แต่ควรพิจารณาจากคุณภาพของเนื้อหารายการ และประโยชน์ของผู้ฟังในท้องถิ่นรวมทั้งการกระจายการให้สัมปทานแก่บริษัทเอกชน โดยไม่ให้ระบุตัวอยู่ที่บริษัทนั่นเอง บริษัทฯ ได้รับและดำเนินถึงความสำคัญของท้องถิ่นมากกว่ารายได้ที่หน่วยงานต้นสังกัดของสถานีวิทยุฯ จะได้รับ

นอกจากนี้ การบริหารจัดการในสื่อของรัฐ ควรเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โดยร่วมกำหนดทิศทางการแสดงบทบาทในฐานะสื่อมวลชนท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา

นอกจากการศึกษาด้านการบริหารจัดการแล้ว การศึกษาระบบการควบคุมการปฏิบัติงานของนักจัดรายการวิทยุฯ จะทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนราธิวาสได้ ซึ่งจากการศึกษา พบว่า สถานีวิทยุฯ ในจังหวัดนราธิวาส มีระบบการควบคุมนักจัดรายการวิทยุฯ ดังนี้

3. ระบบการควบคุม

ระบบการควบคุม หมายถึง อำนาจบังคับ ขับขี้ของหน่วยงานหรือบุคคลผู้มีอำนาจ จากการศึกษาพบว่า ระบบการควบคุม เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ โดยสามารถจำแนกได้เป็น 3 ระดับ คือ การควบคุมระดับชาติ การควบคุมระดับหน่วยงาน และการควบคุมระดับบังเกบบุคคล รายละเอียด ดังนี้

3.1 การควบคุมระดับชาติ

การควบคุมระดับชาติ เป็นการควบคุมจากหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแล และตรวจสอบความเรียบร้อยของสถานีวิทยุกระจายเสียงที่มีอยู่ทั่วประเทศ ทั้งการจัดตั้ง การข้ามสถานี และลักษณะทางเทคนิค และคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่ รวมทั้งการดำเนินรายการ การใช้ภาษา

การโฆษณาธุรกิจ ฯลฯ ตามระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2535 ประกาศ และหนังสือเวียนต่าง ๆ ซึ่งการควบคุมระดับชาตินี้ถูกกำหนดไว้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ กิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติ (กกช.)

ตามระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2535 หมวด 6 การดำเนินรายการ มีข้อกำหนดระบุไว้ดังนี้

ข้อ 29 ใน การดำเนินบริการส่งวิทยุกระจายเสียง และดำเนินบริการส่งวิทยุโทรทัศน์ สถานี ต้อง

- (1) ประกาศชื่อสถานี ที่ตั้ง และแจ้งเวลาอ่านน้อบชั่วโมงละหนึ่งครั้ง หรือทุกครั้งที่ มีการเปลี่ยนรายการ
- (2) ให้ความร่วมมือเผยแพร่รายการของทางราชการตามควรแก่กรณี
- (3) ในการดำเนินการ โฆษณา หรือบริการธุรกิจ ถ้ามีกฎหมายอื่นใดกำหนดให้ต้อง ปฏิบัติ สถานีต้องปฏิบัติตามกฎหมายนั้นให้ถูกต้องด้วย
- (4) ออกอากาศข่าวเดือนภัทที่ทางราชการส่งมาเป็นระบบตามควรแก่กรณี

ข้อ 30 สถานีต้องไม่ฝึกไฟหรือกระทำการเป็นฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในทางการเมือง

(กรมประชาสัมพันธ์, 2539)

จากข้อกำหนดดังกล่าวข้างต้น แสดงว่ามีการกำหนดให้สถานีปฏิบัติ ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่เหล่านี้คือ นักจัดรายการวิทยุ สังเกตได้ว่า ทั้งนักจัดรายการวิทยุที่อยู่ภายใต้โครงสร้างการบริหารจัดการ ระบบรัฐ และนักจัดรายการวิทยุที่อยู่ภายใต้โครงสร้างการบริหารจัดการระบบทวิภาคพยาบาลหลัก เลี่ยงข้าวที่สร้างความแตกแยก ความสัมสันให้เกิดแก่ประชาชน รวมทั้งไม่เสนอข่าวสารการเมืองที่ ไม่ก่อประโยชน์ต่อรัฐบาล และเสนอข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานด้านสังกัด ที่มีเนื้อหาอื้อ ประโยชน์ต่อหน่วยงานด้านสังกัด กล่าวคือ นักจัดรายการวิทยุที่อยู่ภายใต้โครงสร้างการบริหารจัด การระบบรัฐซึ่งรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีที่มาจากฝ่ายการเมืองเป็นผู้กำกับดูแลจะเสนอ เนื้อหาในลักษณะที่อื้อประโยชน์ต่อฝ่ายรัฐบาลที่เป็นผู้กำกับดูแลนโยบาย ส่วนนักจัดรายการวิทยุ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างการบริหารจัดการระบบทวิภาคพยาบาลนำเสนอเนื้อหาข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานด้านสังกัด เช่น สถานีวิทยุฯ ทภ.2 จะเสนอข่าวเกี่ยวกับกองทัพนัก เป็นต้น และเสนอเฉพาะ รายการเพลงเพื่อป้องกันปัญหาผลกระทบจากการเสนอข้อมูลดังกล่าว

ตัวอย่างการควบคุมระดับชาติอิกลักษณะนี้ คือ การกำหนดคุณสมบัติของนักจัดรายการ วิทยุฯ ดังข้อกำหนดจากกฎกระทรวง ฉบับที่ 14 (พ.ศ. 2537) ออกตามความในพระราชบัญญัติ วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2498 หมวด 2 ผู้จัดรายการและผู้ดำเนินรายการ ดังนี้

ข้อ 9 ผู้จัดราชการต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

- (1) มีสัญชาติไทย
- (2) ได้รับประกาศนียบัตรหรือปริญญาทางด้านสื่อมวลชนหรือผ่านการอบรม และได้รับประกาศนียบัตรในด้านการจัดราชการจากกรมประชาสัมพันธ์ หรือนมีความรู้ความชำนาญหรือประสบการณ์เพียงพอเกี่ยวกับการจัดราชการตามหลักเกณฑ์ที่กรมประชาสัมพันธ์ประกาศกำหนด
- (3) ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสีย หรือบกพร่องในศีลธรรม
- (4) ไม่เป็นบุคคลที่เป็นภัยต่อความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร

ข้อ 10 ผู้ดำเนินราชการนอกจากต้องมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้จัดราชการตามข้อ 9 แล้ว ต้องสามารถพูดและออกเสียงภาษาไทยได้ถูกต้องชัดเจนและ ได้รับใบรับรองเป็นผู้ประกาศจากกรมประชาสัมพันธ์อีกด้วย

เมื่อพิจารณาจากข้อกำหนดในข้อ 10 ดังกล่าว พบว่า เมื่อกฎระเบียบที่เป็นลายลักษณ์อักษรดังกล่าว จะเป็นเกณฑ์มาตรฐานที่ควบคุมการใช้ภาษาของนักจัดราชการวิทยุฯ เพื่อความเป็นมาตรฐานเดียวกันของนักจัดราชการวิทยุฯ ทั่วประเทศ แต่กลับเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับนักจัดราชการวิทยุฯ ท้องถิ่นที่มีความสามารถในการใช้ภาษาถิ่น แต่ไม่ชำนาญการใช้ภาษากลาง ทำให้นักจัดราชการวิทยุฯ จำนวนไม่น้อยที่ซึ่งไม่ได้ใบรับรองผู้ประกาศ แม้จะจัดราชการเป็นเวลานาน โดยเฉพาะในปัจจุบันซึ่งกรมประชาสัมพันธ์เข้มงวดกับกฎระเบียบที่นักจัดราชการวิทยุฯต้องมีใบผู้ประกาศ นักจัดราชการวิทยุฯ อิสระ (นักจัดราชการวิทยุฯ อิสระ หมายถึง นักจัดราชการวิทยุฯ ในจังหวัดคราชสินาท่ออยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค ที่มิใช่บุคลากรประจำองستانีวิทยุฯหรือบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทาน แต่เป็นผู้ซึ่งทำงานบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทาน) ได้รับผลกระทบจากการปัจจัยดังกล่าวมากกว่านักจัดราชการวิทยุฯกลุ่มนี้ เนื่องจากนักจัดราชการวิทยุฯ อิสระจำนวนไม่น้อยยังสอบไม่ผ่าน ซึ่งสถานีวิทยุฯ จะไม่พิจารณาให้เช่าเวลาสำหรับนักจัดราชการวิทยุฯ อิสระที่ซึ่งไม่ได้รับใบรับรองผู้ประกาศ ในขณะที่นักจัดราชการวิทยุฯที่เป็นบุคลากรของสถานีวิทยุฯและบุคลากรจากบริษัทเอกชนมักถูกควบคุมและกำหนดให้สอบผู้ประกาศก่อนเงื่อนไขจะสามารถดำเนินราชการวิทยุได้ นอกจากนั้น กฎระเบียบดังกล่าว ยังไม่ส่งเสริมลักษณะความเป็นท้องถิ่นในด้านภาษาของชุมชนอีกด้วย

ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาบทวนการออกใบรับรองผู้ประกาศให้กับนักจัดราชการวิทยุฯ ท้องถิ่น ที่ใช้ภาษาถิ่นในการจัดราชการ เพื่อให้เอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ คงอยู่กับ

ท้องถิ่น โดยอาจเป็นการออกใบรับรองผู้ประกาศท้องถิ่น เพื่อขึ้นทะเบียนนักจัดรายการวิทยุฯ ของท้องถิ่นให้ถูกต้องดังต่อไป

3.2 การควบคุมระดับหน่วยงาน

การควบคุมระดับหน่วยงานเป็นการควบคุมของสถานีวิทยุฯ และบริษัทเอกชน ทั้งนี้สามารถจำแนกตามโครงสร้างการเป็นเจ้าของ และการบริหารจัดการ ได้ตามตารางที่ 4 ดังนี้

การเป็นเจ้าของ	การบริหารจัดการ	ระบบการควบคุม	หน่วยงานต้นสังกัด	สถานีวิทยุฯ
รัฐเป็นเจ้าของ	รัฐที่เป็นเจ้าของนบริหารจัดการเอง	1. ส่วนกลาง ▶ allocative control 2. ส่วนภูมิภาค/ท้องถิ่น ▶ operative control	● กรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี	● สถานีวิทยุฯแห่งประเทศไทย (สวท.) จังหวัดนครราชสีมา
รัฐเป็นเจ้าของ	รัฐที่เป็นเจ้าของให้บริษัทเอกชนบริหารจัดการ	1. รัฐ ▶ allocative control 2. บริษัทผู้รับสัมปทาน ▶ operative control	● กองบิน 1 กองทัพอากาศ กระทรวงกลาโหม ● กองทัพภาคที่ 2 กองทัพบก กระทรวงกลาโหม ● กรมการทหารสื่อสาร กองทัพบก กระทรวงกลาโหม ● กองสารนิเทศ สำนักงานตำรวจนครบาล ● กองตำรวจน้ำสื่อสาร สำนักงานตำรวจนครบาล ● กรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงคมนาคม	● สถานีวิทยุฯ ท่าอากาศยาน (ทอ.03) จังหวัดนครราชสีมา ● สถานีวิทยุฯ กองทัพภาคที่ 2 (ทก.2) จังหวัดนครราชสีมา ● สถานีวิทยุฯประจำจังหวัด (วปจ.3) จังหวัดนครราชสีมา ● สถานีวิทยุฯราชคำริสัมพันธ์ (รศ.) จังหวัดนครราชสีมา ● สถานีวิทยุฯ พิทักษ์สันติราษฎร์ (สวพ.) จังหวัดนครราชสีมา ● สถานีวิทยุฯ กรมอุตุนิยมวิทยา (สอต.) จังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 4 แสดงการควบคุมระดับหน่วยงาน

จากตารางที่ 4 แสดงการควบคุมระดับหน่วยงานดังกล่าว สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

1) ระบบรัฐ : รัฐเป็นเจ้าของและบริหารจัดการเอง

ระบบรัฐ หมายถึง ระบบที่มีลักษณะเชิงโครงสร้างที่รัฐเป็นเจ้าของและมีการบริหารจัดการโดยบุคลากรของรัฐ ซึ่งสามารถจำแนกตามพื้นที่ที่ควบคุม แบ่งเป็น 3 ส่วนคือ การควบคุมส่วนกลาง การควบคุมส่วนภูมิภาค และการควบคุมส่วนท้องถิ่น มีรายละเอียด ดังนี้

1.1) การควบคุมส่วนกลาง เป็นการควบคุมระดับนโยบาย ของหน่วยงานต้นสังกัดที่เป็นเจ้า

ของกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายของสถานีที่อยู่ส่วนกลาง โดยหน่วยงานต้นสังกัดจะเป็นผู้กำหนดนโยบายได้แก่ อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ซึ่งรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นผู้ควบคุมดูแลตามลักษณะการบริหารจัดการ และนักจัดรายการวิทยุฯ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามนโยบายดังกล่าว

1.2) การควบคุมส่วนภูมิภาค เป็นการกระจายการควบคุมจากส่วนกลาง เพื่อให้การควบคุม

ครอบคลุมและทั่วถึงสถานีในสังกัด ซึ่งเป็นการควบคุมการปฏิบัติงานตามนโยบายที่ได้รับมอบหมายจากส่วนกลาง และทำหน้าที่ประสานการดำเนินงานด้านนโยบายและแผนในราชการบริหารส่วนกลางกับราชการบริหารส่วนท้องถิ่น จากการศึกษาพบว่า นักจัดรายการวิทยุของสถานีวิทยุฯ แห่งประเทศไทย จะอยู่ภายใต้การควบคุมส่วนภูมิภาคจากสังกัดสำนักประชาสัมพันธ์เขต 1 ซึ่งแม้ว่าจะสังกัดส่วนกลาง แต่มีสถานที่ตั้งและพื้นที่รับผิดชอบอยู่ในส่วนภูมิภาค

1.3) การควบคุมส่วนท้องถิ่นหรือระดับสถานี เป็นการควบคุมเชิงปฏิบัติการ (operative control)

เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายที่ได้รับมอบหมายจากส่วนกลาง หรือรับนโยบายผ่านส่วนภูมิภาคให้เป็นไปตามระเบียบทองหน่วยงานที่สังกัด และตามการควบคุมระดับชาติ

การศึกษาการควบคุมระบบรัฐ พบว่า การควบคุมในระดับท้องถิ่น หรือ ระดับสถานีจะมีบทบาทควบคุมนักจัดรายการวิทยุฯที่เป็นบุคลากรของสถานีวิทยุฯ มากกว่าระดับอื่นเนื่องจากเป็นการควบคุมเชิงปฏิบัติการ และการมีอำนาจสั่งการโดยตรง ทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ ต้องปฏิบัติตาม

2) ระบบทวิภาค : รัฐเป็นเจ้าของแต่ให้บุคคลภายนอกบริหารจัดการ

ระบบทวิภาค หมายถึง ระบบที่มีลักษณะเชิงโครงสร้างแบบรัฐเป็นเจ้าของ แต่มีการบริหารจัดการโดยบริษัทเอกชนซึ่งได้รับสัมปทานช่วงเวลาในการจัดรายการ บริษัทอาจให้นักจัดรายการวิทยุซึ่งเป็นบุคลากรของบริษัทเอกชน จัดรายการหรือขายเวลาต่อให้กับนักจัดรายการวิทยุ อื่น หรือขายเวลาให้กับเจ้าของสินค้าหรือบริการซึ่งเป็นผู้สนับสนุนรายการก็ได้ ระบบนี้จะมีการควบคุมใน 2 ลักษณะ ก่อร่างกาย

1. การควบคุมจากหน่วยงานต้นสังกัด

การควบคุมจากหน่วยงานต้นสังกัด เป็นการควบคุมของหน่วยงานรัฐที่เป็นเจ้าของคลื่นความถี่ หรือสถานีวิทยุ จากการศึกษาพบว่า มีการควบคุมใน 3 ระดับ คือ

1.1) การควบคุมส่วนกลาง เป็นการควบคุมระดับนโยบาย และการตัดสินใจทำสัญญา ยกเลิกสัญญา หรือต่อสัญญากับบริษัทเอกชนใด (allocative control) ของหน่วยงานต้นสังกัดที่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายของสถานีวิทยุ ที่อยู่ส่วนกลาง โดยหน่วยงานต้นสังกัดจะเป็นผู้กำหนดนโยบาย ได้แก่

- กองบิน 1 กองทัพอากาศ กระทรวงกลาโหม
ควบคุม สถานีวิทยุกระจายเสียงทหารอากาศ (ทอ.03) จังหวัดนครราชสีมา
- กองทัพภาคที่ 2 กองทัพนก กระทรวงกลาโหม
ควบคุม สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพภาคที่ 2 (ทภ.2) จังหวัดนครราชสีมา
- กรมการทหารสื่อสาร กองทัพนก กระทรวงกลาโหม
ควบคุมสถานีวิทยุประจำถิ่น (วปค.3) จังหวัดนครราชสีมา
- กองสารนิเทศ สำนักงานตำรวจนแห่งชาติ
ควบคุม สถานีวิทยุกระจายเสียงราชคำริสัมพันธ์ (รส.) จังหวัดนครราชสีมา
- กองตำรวจสื่อสาร สำนักงานตำรวจนแห่งชาติ
ควบคุม สถานีวิทยุกระจายเสียงพิทักษ์สันติราษฎร์ (สวพ.) จังหวัดนครราชสีมา
- กรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงคมนาคม
ควบคุมสถานีวิทยุกระจายเสียงกรมอุตุนิยมวิทยา (สอต.) จังหวัดนครราชสีมา

1.2) การควบคุมส่วนท้องถิ่นหรือระดับสถานี เป็นการควบคุมเชิงปฏิบัติการ (Operative Control) เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายที่ได้รับมอบหมายจากส่วนกลาง หรือรับนโยบายผ่านส่วนภูมิภาคให้เป็นไปตามระเบียบของหน่วยงานที่สังกัด และตามการควบคุมระดับชาติ

2. การควบคุมจากบริษัทเอกชนซึ่งได้รับสัมปทานเวลา

การควบคุมจากบริษัทเอกชน หมายถึง การควบคุมเชิงปฏิบัติการ (operative control) และ การควบคุมในเชิงธุรกิจ จำแนกเป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1) การควบคุมแบบเบ็ดเตล็ด หมายถึงการที่บริษัทเอกชนฯ ควบคุมทั้งในเชิงปฏิบัติการและ เชิงธุรกิจ การควบคุมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การควบคุมการดำเนินงานของสถานี ซึ่ง เจ้าหน้าที่ทั้งหมดเป็นบุคลากรของบริษัทเอกชนซึ่งได้รับสัมปทานเวลา ปฏิบัติงานภาย ให้การควบคุมของหัวหน้าชุดปฏิบัติการ ซึ่งเป็นผู้ควบคุมเชิงธุรกิจ คือ การกำกับดูแล ด้านการขายเวลา ในขณะที่นายสถานีซึ่งเป็นบุคลากรประจำของหน่วยงานด้านสังกัดมี บทบาทเพียงกำกับดูแลด้านการส่งข่าวและรายงานข่าวการพยากรณ์อากาศ สถานีวิทยุฯ ที่มีรูปแบบการควบคุมลักษณะดังกล่าว ได้แก่ สถานีวิทยุกระจายเสียงกรมอุตุนิยมวิทยา จังหวัดนครราชสีมา

2.2) การควบคุมบางส่วน หมายถึงการที่บริษัทเอกชนฯ ควบคุมเฉพาะเชิงธุรกิจ คือ การซื้อ ขายเวลาและการตลาด ส่วนเชิงปฏิบัติการ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในสถานีจะเป็นบุคลากร ของหน่วยงานด้านสังกัด สถานีวิทยุฯ ที่มีรูปแบบการควบคุมดังกล่าว ได้แก่

- สถานีวิทยุกระจายเสียงท่าอากาศยาน จังหวัดนครราชสีมา
- สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพภาคที่ 2 จังหวัดนครราชสีมา
- สถานีวิทยุประจำถิ่น จังหวัดนครราชสีมา
- สถานีวิทยุกระจายเสียงราชคำริสัมพันธ์ จังหวัดนครราชสีมา
- สถานีวิทยุกระจายเสียงพิทักษ์สันติราษฎร์ จังหวัดนครราชสีมา

การศึกษาการควบคุมของโครงสร้างระบบทวิภาค พนวจ หน่วยงานด้านสังกัดไม่ได้ควบคุม เพิ่มมาก การควบคุมในระดับห้องถิน หรือ ระดับสถานีจะมีบทบาทควบคุมนักจัดรายการวิทยุฯ มากกว่าระดับอื่น เช่นเดียวกับนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ เนื่องจากเป็นการ ควบคุมเชิงปฏิบัติการ และการมีอำนาจสั่งการโดยตรง ทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ ต้องปฏิบัติตาม ในขณะที่ระดับส่วนกลางมีบทบาทเพียงการให้สัมปทานช่วงเวลา และกำกับดูแลนโยบาย ส่วนการ ควบคุมในเชิงธุรกิจของบริษัทธุรกิจเอกชนที่ได้รับสัมปทานเวลาของสถานี ซึ่งควบคุมการซื้อขาย เวลาสถานี เป็นปัจจัยควบคุมให้นักจัดรายการวิทยุฯ ที่จัดรายการในสถานีที่มีการควบคุมดังกล่าวห้อง นำเสนอรายการที่เป็นที่นิยมของผู้ฟัง คือ รายการบันเทิง ทั้งนี้ เพื่อผลต่อการพิจารณาจัดสรรเวลา สำหรับขั้นรายการ

หากสามารถเปลี่ยนการควบคุมเป็นการกำกับดูแล จะก่อให้เกิดเสรีภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชน โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้ผู้รับสาร(หรือผู้ฟัง) หรือสังคม รวมทั้งผู้ประกอบวิชาชีพ มีโอกาสได้ควบคุมสื่อมวลชนได้ อาจนำมาซึ่งบทบาทหน้าที่ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการ และผลประโยชน์และตอบสนองต่อความคาดหวังทุกด้านของผู้ฟังอย่างแท้จริงได้

การควบคุมที่ปรากฏในโครงสร้างระบบทวิภาคที่บริษัทเอกชนมีบทบาทค่อนข้างชัดเจนนั้น หากธุรกิจเข้าครอบครองสื่อมวลชน และมีเป้าหมายเพื่อการค้า และเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ โดยขาดสำนึกรักในบทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ดี สื่อมวลชนแขนงนี้ย่อมไม่ต่างไม่จากผู้ประกอบธุรกิจที่หวังเพียงผลกำไรแต่เพียงอย่างเดียว

3.3 การควบคุมระดับปัจจัยบุคคล

การควบคุมระดับปัจจัยบุคคล เป็นความสำนึกรัก ความรับผิดชอบ และความตระหนักรถึงบทบาทหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในฐานะสื่อมวลชนที่มีต่อสังคม จากการศึกษาพบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ควบคุมตนเองให้อยู่ในกฎระเบียบและการควบคุมของทั้ง กกช. หน่วยงานด้านสังกัดสถานีวิทยุฯ และอยู่ในกรอบของจรรยาบรรณวิชาชีพด้วย ซึ่งทั้งนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐและนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาคต่างมีความสำนึกรักในฐานะสื่อมวลชนที่มีต่อสังคม และในอีกแห่งหนึ่ง กรรมการระดับที่จะไม่ปฏิบัติหน้าที่ซึ่งส่งผลกระทบต่อตนเอง ได้แก่

- ไม่สร้างความแตกแยกในสังคม
- ไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล
- ไม่บิดเบือนหรือแต่งเติม แสดงความคิดเห็นซึ่งจะทำให้ข้อมูลข่าวสารผิดไปจากความเป็นจริง
- ไม่แสดงความคิดเห็นชี้นำและวิพากษ์วิจารณ์อันเป็นการส่อไปในทางมีอดีตทางหนึ่งทางใด

กล่าวโดยสรุป ระบบการควบคุมที่มีต่อนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา พ布ว่า มี 3 ระดับ คือ การควบคุมระดับชาติ ที่เป็นการควบคุมโดยรัฐบาลตามระเบียบต่าง ๆ ของ กกช. เช่น กฎหมายบังคับของผู้จัดรายการ และผู้ดำเนินรายการ รายการที่จะออกอากาศ การควบคุมการโฆษณาและบริการธุรกิจ ฯลฯ แต่ก็พบว่า การควบคุมไม่ครอบคลุมทั่วถึง หรือมีข้อยกเว้นสำหรับนักจัดรายการวิทยุฯ ที่ซึ่งไม่ได้รับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบการของประชาชนพันธุ์ที่อยู่ในระหว่างการขอเข้ารับการ

ทดสอบหรือการทดสอบอีกครั้ง แต่สามารถดำเนินรายการได้ จึงพบว่ามักจะขาดรายการวิทยุฯ บางคัน อ่าน พูด และออกเสียงภาษาไทยไม่ถูกต้องเท่าที่ควร

ส่วนการควบคุมระดับหน่วยงาน ซึ่งเป็นการควบคุมของหน่วยงานต้นสังกัด พนักงาน ทำการควบคุมแบบคำบัญชีนั้นกับบัญชา โดยที่การควบคุมจากส่วนกลางของหน่วยงานมีความสำคัญมากที่สุด เพราะเป็นระดับที่กำหนดนโยบาย และมีอำนาจในการให้สัมปทาน ส่วนการควบคุมที่มีบทบาทต่อหนักจัดรายการวิทยุฯมากที่สุด คือ การควบคุมระดับห้องดื่น เพราะเป็นการควบคุมเชิงปฏิบัติการโดยนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ ระดับสถานีจะมีบทบาทควบคุม ส่วนนักจัดรายการวิทยุฯที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค บริษัทเอกชน ซึ่งได้รับสัมปทานช่วงเวลาจะควบคุมในเชิงธุรกิจ คือ การซื้อขายเวลาด้วย

การที่จะทำให้สื่อมวลชน โดยเฉพาะนักจัดรายการวิทยุฯ มีบทบาทที่ช่วยเหลือ ส่งเสริม และพัฒนาสังคม และประเทศไทยได้อย่างเข้มแข็งนั้น ส่วนหนึ่งควรมีระบบการควบคุม ที่ประกอบด้วย การควบคุมที่มาจากการผู้ฟังและ/หรืออาจเป็นการควบคุมกันเองของนักจัดรายการวิทยุฯ ส่วนการควบคุมระดับต่าง ๆ ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะการควบคุมระดับหน่วยงาน ทั้งในระดับน้ยนาฯ และระดับปฏิบัติการ เช่น หัวหน้าสถานีหรือผู้อำนวยการสถานีควรเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ควบคุม เป็นผู้กำกับดูแล และอำนวยความสะดวกในทุกด้านให้นักจัดรายการวิทยุฯ มีอิสระ และเสรีภาพได้กรอบของกฎหมาย

การควบคุมระดับปัจจุบุคคล จะมีความสำนึก ความรับผิดชอบ และความตระหนักในการจัดรายการหรือการทำหน้าที่ที่จะไม่ให้ไปกระทบต่อการควบคุมระดับชาติ และระดับหน่วยงาน โดยนักจัดรายการวิทยุฯที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐและระบบทวิภาคจะมีการควบคุมคนสองอย่าง เคร่งครัด ทั้งนี้ ด้วยประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในฐานะสื่อมวลชนแห่งหนึ่ง ในอีกทางหนึ่ง ความสำนึกรองรับกับภารกิจ ความตระหนักรู้ ความตระหนักรู้ ในการทำหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯมิให้เกิดผล กระทบต่อคนสองและหน่วยงานต้นสังกัดของนักจัดรายการวิทยุฯ ด้วย ขณะเดียวกัน นักจัดรายการวิทยุฯ ไม่รู้ และไม่เข้าใจกฎหมายหรือพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการแสดงคงบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ เอง จึงทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ ตระหนักในบทบาทและหน้าที่เดิม ๆ คือ บทบาทการให้ความบันเทิง โดยไม่ให้ความสำคัญกับบทบาทอื่น ๆ เช่น การวิจารณ์ปัญหาสังคม บทบาทในการติดตามตรวจสอบ และเปิดเผยข้อเท็จจริงของหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่บุคคลมีสิทธิได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือ ราชการส่วนท้องถิ่น (ตามมาตรา 58 รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540) ฯลฯ

ระบบการควบคุมเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อบทบาทและหน้าที่ของนักขัต
รายการวิทยุฯ สังเกตได้จากการที่นักขัตรายการวิทยุฯ ส่วนหนึ่ง (ยกเว้นนักขัตรายการวิทยุฯ อิสระ) จะ
ให้สัมภาษณ์ได้ต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้ควบคุมระดับสถานี ได้แก่ นายสถานี หรือผู้อำนวยการ
สถานี ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการอิทธิพลของการควบคุมทั้งจากหน่วยงาน และจากนักขัตรายการวิทยุฯ
เอง ซึ่งเป็นกลไกหนึ่งในการป้องกันตนของนักขัตรายการวิทยุฯ

นอกจากการศึกษาด้านโครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ และระบบการควบคุม
อันเป็นปัจจัยที่มีบทบาทต่อนักขัตรายการวิทยุฯ ในจังหวัดครราษฎร์ ในการศึกษาระบบเศรษฐกิจ
จะทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาทของนักขัตรายการวิทยุฯ ได้ จากการศึกษา พน
ว่า ระบบเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับนักขัตรายการวิทยุฯ ในจังหวัดครราษฎร์ มีดังนี้

4. ระบบเศรษฐกิจ

ระบบเศรษฐกิจ เป็นการศึกษาการซื้อขายเวลาของสถานี คิวเพลง ธุรกิจโฆษณา และสื่อสู่แข่ง
จากการศึกษา พนว่า ปัจจัยจากระบบเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อนักขัตรายการวิทยุฯ จำแนกได้เป็น 3
ปัจจัย คือ

4.1 ระบบตลาด

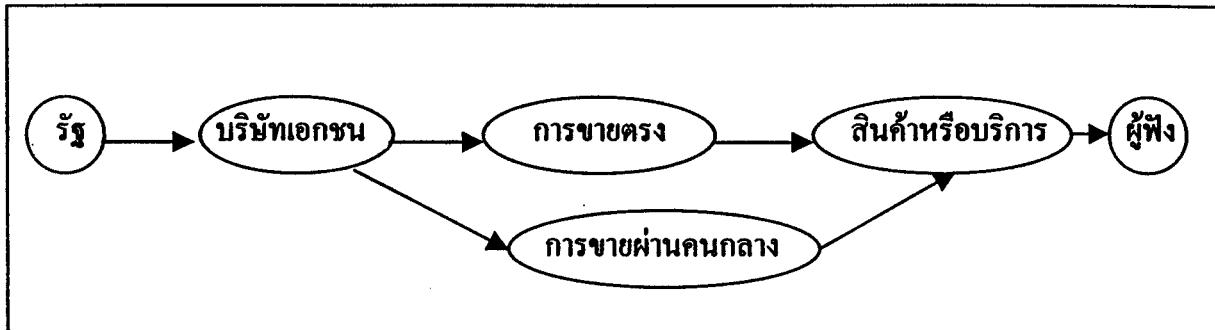
4.2 คิวเพลง

4.3 สื่อสู่แข่ง

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 ระบบตลาด

การศึกษาระบบตลาด เป็นการศึกษาเฉพาะ โครงสร้างที่เป็นระบบทวิกาด กล่าวคือ โครงสร้าง
ที่รัฐเป็นเจ้าของ แต่ให้บุคคลภายนอกบริหารจัดการ เพราะโครงสร้างระบบรัฐ ที่รัฐเป็นเจ้าของและ
บริหารจัดการเองนั้น มีแหล่งรายได้จากการประมวลผลแผ่นดิน ทำให้ไม่มีปัจจัยระบบตลาดเข้ามามาก
ซึ่ง ส่วนโครงสร้างที่เป็นระบบทวิกาคนั้นมีการประมูล มีการซื้อขายเวลาและมีธุรกิจโฆษณาเข้ามามาก
กว่า ทำให้เกิดระบบตลาดขึ้น และการศึกษาพบว่า ระบบตลาดนี้โครงสร้างของระบบ ดังแผนภูมิ
ที่ 9

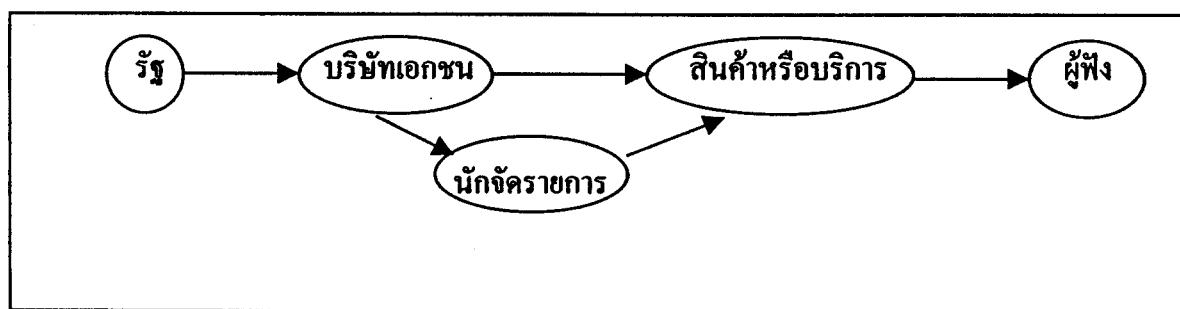

แผนภูมิที่ 9 แสดงระบบตลาด

จากแผนภูมิดังกล่าว หน่วยงานของรัฐที่เป็นต้นสังกัดให้สัมปทานแก่บริษัทเอกชน บริษัทเอกชนผู้รับสัมปทานจะทำหน้าที่เป็นผู้ขายเวลาไมymาใน 2 ลักษณะคือ การขายให้กับเจ้าของสินค้า หรือบริการ โดยตรง และขายผ่านคนกลาง คนกลางที่ขายต่อให้กับเจ้าของสินค้าหรือบริการ และสุดท้ายจึงจะถึงผู้ซื้องกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) การขายตรง

การขายตรง เป็นการซื้อขายเวลาของสถานีระหว่างบริษัทเอกชนซึ่งเป็นผู้ขายเวลาขายให้กับเจ้าของสินค้าหรือบริการซึ่งเป็นผู้ซื้อ แล้วจ้างนักจัดรายการวิทยุฯ จัดรายการให้ พนวจ มีพั้นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ และนักจัดรายการวิทยุฯที่เป็นบุคลากรของสถานี โดยได้รับค่าจ้างจัดรายการเป็นรายเดือน โดยการซื้อขายดังกล่าวไม่มีคนกลางใด ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง ดังแผนภูมิที่ 10

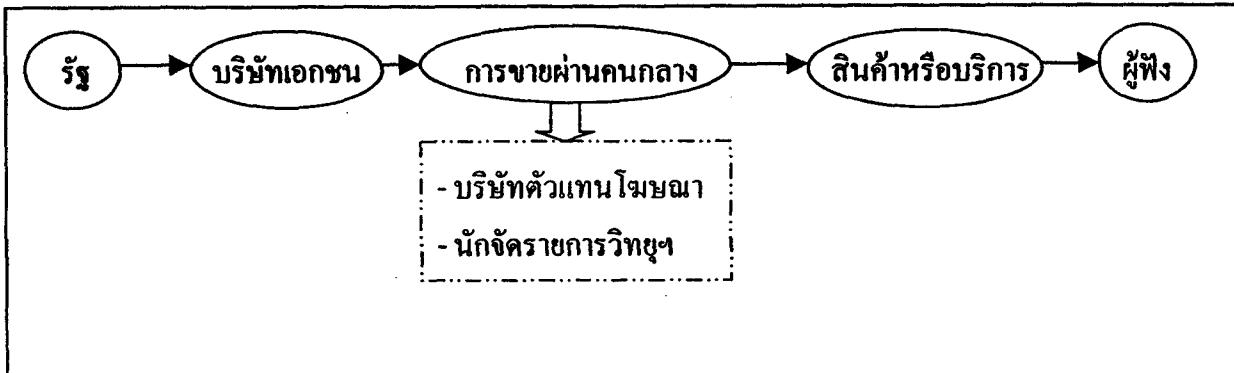
แผนภูมิที่ 10 แสดงการขายตรง

2) การขายผ่านคนกลาง

การขายผ่านคนกลาง เป็นการซื้อขายเวลาของสถานีที่เกี่ยวข้องกับ 3 ฝ่าย ได้แก่

- บริษัทเอกชนผู้รับสัมปทานคลื่นความถี่วิทยุ
- คนกลาง อันได้แก่ บริษัทตัวแทน โฆษณา และนักจัดรายการวิทยุฯ
- เจ้าของสินค้าหรือบริการ

เมื่อกนกลางชื่อเวลาจากบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทานคลื่นความถี่วิทยุแล้ว ทั้งบริษัทตัวแทนโฆษณา และนักจัดรายการวิทยุจะขายเวลาโฆษณาให้กับเจ้าของสินค้าหรือบริการอีกต่อหนึ่ง ดังแผนภูมิที่ 11

แผนภูมิที่ 11 แสดงการขายผ่านคนกลาง

อย่างไรก็ตาม ลักษณะการขายผ่านคนกลางนี้ ยังสามารถจำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ การซื้อขายผ่านคนกลางที่เป็นบริษัทตัวแทนโฆษณา และการซื้อขายผ่านคนกลางที่เป็นนักจัดรายการวิทยุฯ รายละเอียด ดังนี้

การซื้อขายผ่านคนกลางที่เป็นบริษัทตัวแทนโฆษณาท้องถิ่น เมื่อบริษัทตัวแทนโฆษณาซื้อเวลาจากบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทานแล้ว ก็จะนำเวลาดังกล่าวไปขายให้กับเจ้าของสินค้าหรือบริการ และให้นักจัดรายการวิทยุฯที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา เป็นผู้จัดรายการโดยได้รับค่าจ้างรายการเป็นเงินเดือน

การซื้อขายผ่านคนกลางที่เป็นนักจัดรายการวิทยุฯซึ่งเป็นนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ โดยบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทานขายเวลาให้กับนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ แล้วนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระขายเวลาต่อให้กับเจ้าของสินค้าหรือบริการ

จากการศึกษา ยังพบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระจะขายเวลาให้กับเจ้าของสินค้าหรือบริการในลักษณะการขายรายย่อย กล่าวคือหนึ่งรายการมีสินค้าหรือบริการหลายชนิดมากกว่าใช้รีการขายแบบเหมารายการ ซึ่งมีผู้สนับสนุนรายการเพียงรายเดียว ทั้งนี้ เนื่องจาก เวลาของสถานีมีราคาสูง จึงขายรายย่อยเพื่อให้นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระมีรายได้เพียงพอต่อค่าว่าเวลาที่ซื้อจากบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทาน ทำให้เนื้อหาของรายการเต็มไปด้วยเนื้อหาโฆษณาสินค้าจำนวนมาก

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษา พบว่า ลักษณะการควบคุมจากเจ้าของสินค้าหรือบริการจะไม่ดำเนินไปอย่างเข้มงวดนักเมื่อเทียบกับการควบคุมจากภาครัฐ จะพบว่า นักจัดรายการวิทยุฯจะหนักถึงความเห็นชอบในการดำเนินรายการที่จะไม่ส่งผลกระทบในทางลบต่อสินค้าหรือบริการ ทั้งนี้เนื่องด้วยลักษณะความสัมพันธ์อันดีเป็นเวลานานระหว่างนักจัดรายการวิทยุฯกับเจ้าของสินค้าหรือบริการอันเป็นผู้อุปถัมภ์รายการ และถ้อยที่ถืออย่างซึ้งกันและกันอย่างไม่เป็นทางการมากกว่าจะเป็นความสัมพันธ์ในเชิงธุรกิจล้วน ๆ

นอกจากการศึกษาปัจจัยระบบตลาดแล้ว การศึกษาคิวเพลงจะทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาทต่าง ๆ ของนักจัดรายการวิทยุฯในจังหวัดนครราชสีมา จากการศึกษา พบว่า คิวเพลงมีอิทธิพลดังต่อไปนี้

4.2 คิวเพลง

คิวเพลง หมายถึง ค่าตอบแทนจากการเปิดเพลง โดยบริษัทผู้ผลิตเทปและแผ่นเสียง หรือค่ายเทปป์บอนให้นักจัดรายการวิทยุฯเพื่อเปิดเพลงของนักร้องในสังกัดของตน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประชาสัมพันธ์เพลงใหม่ของบริษัทผู้ผลิตเทปและแผ่นเสียงให้เป็นที่รู้จัก ลักษณะการจ่ายค่าตอบแทนไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัวขึ้นอยู่กับนโยบายของบริษัทผู้ผลิตเทปและแผ่นเสียง และสภาพเศรษฐกิจในช่วงนั้น เช่น การจ่ายค่าตอบแทนเป็นรายเดือน โดยการโอนเข้าบัญชีธนาคารของนักจัดรายการวิทยุฯพร้อมส่งแผ่นเสียงหรือเทปมาให้ บริษัทผู้ผลิตเทปและแผ่นเสียงนำเงินส่วนมาจ่ายเป็นงวดพร้อมแผ่นเสียงหรือเทปเพลง โดยจะระบุเพลงที่ต้องการให้นักจัดรายการวิทยุฯเปิดเป็นกรณีพิเศษไว้ เป็นต้น

การรับคิวเพลงของนักจัดรายการวิทยุนมีมาตั้งแต่ในอดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน แต่พบว่า ในปัจจุบันคิวเพลงจะน้อยลงกว่าในอดีต เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและบริษัทผู้ผลิตเทปและแผ่นเสียงหันไปใช้วิธีการส่งเสริมการตลาดวิธีอื่นมากขึ้น เช่น การโฆษณาทางโทรทัศน์ โดยทั่วไป ลักษณะของคิวเพลงมักเป็นเพลงจากนักร้องที่มีชื่อเสียง นักจัดรายการวิทยุฯส่วนใหญ่จึงให้ความร่วมมือในการเปิดเพลง ทั้งนี้ ด้วยเหตุผลคือเพลงเป็นที่นิยมอยู่แล้ว และบริษัทต้นสังกัดของศิลปินคงกล่าวมกนีความสัมพันธ์ข้างานกับนักจัดรายการวิทยุฯ นักจัดรายการวิทยุฯจึงเห็นว่า การจ่ายค่าตอบแทนไม่ใช่เงื่อนไขสำคัญของการเปิดเพลง แต่เป็นสิ่นนำ้ใจ โดยมากบริษัทต้นสังกัดมักไม่มีข้อกำหนดให้นักจัดรายการวิทยุฯต้องนำเสนอเนื้อหาไปในทิศทางใด นอกเหนือให้เปิดเพลง และประกาศชื่อศิลปินผู้ขับร้องเท่านั้น ซึ่งนักจัดรายการวิทยุฯ ถือว่าเป็นธรรมเนียมปฏิบัติในการจัดรายการเพลงที่ต้องประกาศชื่อเพลงและนักร้องทุกครั้งที่เปิดเพลงอยู่แล้ว

จากการศึกษาพบว่า คิวเพลงเป็นปัจจัยที่มีบทบาททำให้การเลือกเพลงของนักจัดรายการ วิทยุฯ ข้ามยุคกับเพลงใดเพลงหนึ่ง หรือนักร้องเพียงบางสังกัด ส่งผลให้ผู้ฟังไม่ได้ฟังเพลงที่มีเนื้อหา หลากหลายเท่าที่ควร รวมทั้งนักจัดรายการวิทยุฯ ซึ่งอยู่ในฐานะสื่อมวลชนแบบหนึ่งไม่ได้มีบทบาท ด้านอื่น ๆ เช่น บทบาทด้านการพัฒนาเด็ก เยาวชน และครอบครัว เป็นต้น

นักจัดรายการวิทยุฯ โดยเฉพาะนักจัดรายการวิทยุฯ ที่จัดรายการเพลงควรระหบันกิจกรรมทาง และหน้าที่ของตนเป็นสำคัญ เพราะการตกเป็นเครื่องมือของบริษัทเทปเพลงขนาดใหญ่ในการส่งเสริม เพลง นอกจგาอาจจะเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะทำให้บริษัทเทปเพลงเลิก ๆ นั้น เดิมโดยอ่อนช้าง ล้ำกาก และอาจนำไปสู่การผูกขาดในธุรกิจเทปเพลง ได้แล้ว ยังอาจทำให้ผู้ฟังขาดศรัทธา พร้อม ๆ กับ เมื่อหน่ายกับรูปแบบการนำเสนอ ในขณะที่นักจัดรายการวิทยุฯ ไม่ได้เปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีส่วนร่วม ในรายการในลักษณะการสื่อสาร 2 ทาง ทำให้ผู้ฟังไม่สนใจฟังรายการ และหันไปฟังรายการที่ดีกว่า หรือหันไปปรับเปลี่ยนที่ดีกว่า

นอกจากการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวกับคิวเพลงแล้ว ผู้วิจัยยังได้ศึกษาสื่อคู่แข่ง ซึ่งการศึกษาพบว่า สื่อคู่แข่งมีอิทธิพลต่อนักจัดรายการวิทยุฯ ดังต่อไปนี้

4.3 สื่อคู่แข่ง

สื่อคู่แข่ง หมายถึง สื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ อาทิเช่น หนังสือพิมพ์ สถานีวิทยุโทรทัศน์ และสถานีวิทยุฯ แห่งอื่น ๆ แม้ว่า วิทยุท่องถิ่นจะมีบทบาทเข้าถึงชุมชนได้อย่างกว้างขวางและมีความ ใกล้ชิดกับผู้ฟัง แต่เนื่องด้วยความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมากขึ้น ประชาชนอ่านออกเขียนได้ มากขึ้น โอกาสในการเลือกเป็นรับสื่อจึงเพิ่มมากขึ้นไปด้วย ประกอบกับการแข่งขันกันระหว่าง สถานีวิทยุฯ ด้วยกันส่งผลต่อนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างการบริหารจัดการทั้งสอง ระบบ คือ ระบบรัฐและระบบทวิภาค ต่างต้องปรับรูปแบบและเนื้อหาให้สอดคล้องกับความต้องการ ของผู้ฟัง นำเสนอเนื้อหาที่เป็นประโยชน์กับผู้ฟังมากกว่าเสนอเพียงความบันเทิงหรือการพูดคุยสนุก สนาน เช่น ในอดีต

ลักษณะการแข่งขันจากสื่ออื่น ไม่ถือว่าเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพล โดยตรงต่อนบทบาทและการทำ หน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ แต่อาจกล่าวได้ว่า เป็นปัจจัยทางอ้อมที่ส่งผลให้นักจัดรายการวิทยุฯ ต้องปรับรูปแบบการนำเสนอรายการให้เข้ากับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนไป ใน ขณะเดียวกัน นักจัดรายการวิทยุฯ อาจใช้ประโยชน์ด้านเนื้อหาจากสื่ออื่นมานำเสนอแทรกเป็นส่วน

หนึ่งของรายการได้ เช่น นำความรู้จากคอมพิวเตอร์ในนิตยสาร หนังสือพิมพ์ นำข่าวสารจากสถานีวิทยุ โทรทัศน์นำเสนอแก่ผู้ฟังด้วย

หากจำแนกสื่อมวลชนตามพื้นที่สามารถจำแนกได้เป็น 2 ส่วนคือ สื่อมวลชนส่วนกลาง กับ สื่อมวลชนท้องถิ่น จากการศึกษา พบว่า สื่อท้องถิ่น อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น สถานีวิทยุฯ ท้องถิ่น นักจัดรายการวิทยุฯ ไม่ได้ให้ความสำคัญกับสื่อท้องถิ่นเท่าที่ควร โดยพบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ จะใช้ประโยชน์จากสื่อส่วนกลาง โดยใช้สื่อต่างๆ เป็นแหล่งข้อมูลนำเสนอเนื้อหาความรู้ในรายการ ได้แก่ ข่าวจากสถานีวิทยุโทรทัศน์ ข่าวจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เดลินิวส์ นิติชนฯ ฯลฯ

นอกจากนี้ นักจัดรายการวิทยุบางส่วนยังระบุว่า ผู้ฟังรายการมีจำนวนน้อยลง เนื่องจากกระแสความนิยมจากสื่อโทรทัศน์เพิ่มขึ้น สังเกตจากการมีส่วนร่วมในรายการของผู้ฟังลดลงกว่าช่วงเวลาที่โทรทัศน์ยังไม่แพร่หลาย จำนวนชมรมนายจากผู้ฟังมีน้อยลง และการส่งขึ้นส่วนโฆษณาซึ่งรางวัลมีน้อยลงด้วย

ในช่วงเวลาที่ผู้ฟังมีโอกาสในการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร ได้หลากหลายช่องทาง สื่อมวลชนท้องถิ่น เช่น นักจัดรายการวิทยุฯ ท้องถิ่น ควรกระหน่ำถึงความสำคัญของความเป็นท้องถิ่น โดยนำเสนอเรื่องราวของท้องถิ่นในเชิงลึก ทั้งนี้ เพื่อการเผยแพร่ และดำรงไว้ซึ่งความเป็นท้องถิ่น โดยอาจศึกษาค้นคว้าหรือร่วมมือกับสื่ออื่นในท้องถิ่น เช่น สื่อพื้นบ้านต่าง ๆ นำเสนอเนื้อหารายการที่มีความเป็นท้องถิ่นสูง โดยอาจจะกำหนดสัดส่วนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ฟัง และเป็นประโยชน์ ต่อการพัฒนาคนและสังคมในรูปแบบต่าง ๆ และเมื่อถึงระยะเวลาหนึ่งแล้วจึงขยายเครือข่ายไปยังท้องถิ่น ใกล้เคียง

นอกจากการศึกษาระบบทลอดและคิวเพลงแล้ว ปัจจัยจากแหล่งรายได้เป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจอีกประการหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อนบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา จากการศึกษาพบว่า แหล่งรายได้มีบทบาทต่อนักจัดรายการวิทยุฯ ดังนี้

5. แหล่งรายได้

แหล่งรายได้ เป็นส่วนสำคัญในการดำเนินงานทางด้านวิทยุกระจายเสียง เพราะสถานีวิทยุฯ มีการบริหารจัดการ มีบุคลากร อุปกรณ์ที่ต้องซ่อมบำรุง จึงมีความจำเป็นต้องอาศัยแหล่งรายได้เพื่อใช้ในการดำเนินงานของสถานีวิทยุฯ ส่วนนักจัดรายการวิทยุฯ นั้น แหล่งรายได้มีความสำคัญอย่างยิ่ง

เช่นกัน เพราะนักจัดรายการวิทยุก็เป็นนุյงที่อยู่เบื้องหนอยที่สุดก็ต้องการสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิต อันได้แก่ เครื่องอุปโภคและบริโภค แหล่งรายได้เป็นส่วนสำคัญที่จะให้ได้มาซึ่งสิ่งจำเป็นดังกล่าว จากการศึกษาสามารถจำแนกแหล่งรายได้ตามโครงสร้างการเป็นเจ้าของและการบริหารจัดการของสถานีวิทยุฯ ที่นักจัดรายการวิทยุสังกัด ดังตารางที่ 5

โครงสร้างระบบรัฐ		โครงสร้างระบบทวิภาค	
แหล่งรายได้	หน่วยงานต้นสังกัด	แหล่งรายได้	หน่วยงานต้นสังกัด
งบประมาณแผ่นดิน	กรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี	ค่าเช่าเวลาและค่าโฆษณาสินค้า	● กองบิน 1 กองทัพอากาศ กระทรวงกลาโหม ● กองทัพภาคที่ 2 กองทัพบก กระทรวงกลาโหม ● กรมการทหารสื่อสาร กองทัพบก กระทรวงกลาโหม ● กองตรวจสอบสื่อสาร สำนักงานตำรวจนแห่งชาติ ● กองสารนิเทศ สำนักงานตำรวจนแห่งชาติ ● กรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงคมนาคม

ตารางที่ 5 แสดงแหล่งรายได้จำแนกตามโครงสร้างและหน่วยงานต้นสังกัด

จากตารางที่ 5 แสดงแหล่งรายได้จำแนกตามลักษณะโครงสร้างและหน่วยงานต้นสังกัด โดยมีรายละเอียด ดังนี้

5.1 โครงสร้างระบบรัฐ

โครงสร้างระบบรัฐเป็นโครงสร้างของสถานีที่รัฐเป็นเจ้าของ และมีการบริหารจัดการโดยบุคลากรของรัฐ โครงสร้างสถานีลักษณะนี้มีรายได้จากการงบประมาณแผ่นดิน ได้แก่ สถานีวิทยุฯ ในสังกัดกรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี คือ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

จังหวัดนราธิวาส นักจัดรายการวิทยุที่ทำงานภายใต้โครงสร้างดังกล่าวมีรายได้เป็นเงินเดือน มาจากงบประมาณแผ่นดิน

จากการศึกษาพบว่า นักจัดรายการวิทยุที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ แม้จะมีความมั่นคง ค้านรายได้และสวัสดิการ แต่มีรายได้ไม่นักนัก โดยเฉพาะนักจัดรายการวิทยุที่เป็นลูกจ้างชั่วคราว ซึ่งไม่มีความมั่นคงในการทำงาน จึงทำให้ขาดช่วงและกำลังใจในการทำงาน ดังนั้นหน่วยงานควรหา มาตรการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อให้นักจัดรายการวิทยุ มีความพร้อมทุกด้านในการปฏิบัติงาน อาทิ สร้างหลักประกันความมั่นคงในการทำงาน และความก้าวหน้าในวิชาชีพ ตลอดจนการ สร้างสวัสดิการแก่นักจัดรายการวิทยุ พร้อมกับคุณครองในด้านสิทธิและเสรีภาพในการเสนอข้อมูล ข่าวสารที่เป็นจริงอย่างอิสระ

5.2 โครงสร้างระบบทวิภาค

โครงสร้างระบบทวิภาค เป็นโครงสร้างของสถานีที่รัฐเป็นเจ้าของ แต่ให้บุคคลภายนอกซึ่งอยู่ ในรูปบริษัทริหารจัดการ โครงสร้างสถานีลักษณะนี้มีรายได้จากการให้สัมปทาน ในขณะที่บริษัท เอกชนเป็นผู้รับสัมปทานมีรายได้จากการขายเวลาให้กับเจ้าของสินค้าหรือบริการที่ต้องการโฆษณา สินค้าหรือบริการของตนเอง นอกจากนี้ยังมีรายได้จากการให้เช่าช่วงเวลาแก่นักจัดรายการวิทยุ อิสระหรือบริษัทตัวแทนโฆษณา ทั้งในรูปแบบของการและสถาปัตโน้มโฆษณา ได้แก่ สถานีวิทยุ ใน สังกัด กองบิน 1 กองทัพอากาศ กองทัพภาคที่ 2 กองทัพบก กระทรวงกลาโหม กองสารนิเทศ กรมการทหารสื่อสาร กองทัพบก กระทรวงกลาโหม และกองตำรวจน้ำสื่อสาร สำนักงานตำรวจน้ำแห่งชาติ และกรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงคมนาคม

รายได้ของนักจัดรายการวิทยุที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค สามารถจำแนก ดังนี้ คือ

- 1) นักจัดรายการวิทยุที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา
 - 1.1 มีรายได้เป็นเงินเดือน จากบริษัทด้านสังกัด
- 2) นักจัดรายการวิทยุที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน มีรายได้ 2 แหล่ง คือ
 - 2.1 รายได้ที่เป็นเงินเดือนจากงบประมาณแผ่นดิน
 - 2.2 รายได้จากการจัดรายการซึ่งเป็นค่าจ้างขั้นจัดรายการจากบริษัทเอกชนผู้รับ สัมปทาน
- 3) นักจัดรายการวิทยุ อิสระ มีรายได้ 2 แหล่ง คือ
 - 3.1 รายได้ที่เป็นค่าจ้างจัดรายการจากเจ้าของสินค้าหรือบริการ

3.2 รายได้จากการขายเวลาโฆษณา

จากการศึกษาขั้นพื้นฐานนักจัดรายการวิทยุฯ ทั้ง 3 กลุ่มส่วนหนึ่งมีรายได้พิเศษอื่น ๆ เช่น การพูดสปอตโฆษณา พิธีกร เป็นต้น และบางส่วนขึ้นประกอนอาชีพเสริม ได้แก่ การทำธุรกิจส่วนตัว เช่น ค้าขาย ซื้อขายที่ดิน เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่า ลักษณะวิชาชีพของนักจัดรายการวิทยุฯ ซึ่งเป็นผู้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในท้องถิ่น ทำให้สามารถรับงานพิเศษซึ่งเป็นงานในกลุ่มธุรกิจประเภทเดียวกันได้ นอกจากนั้น เนื่องด้วยค่าเช่าช่วงเวลาโฆษณาค่าสูงขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่รายการมีน้อยและหาผู้สนับสนุนรายการได้น้อย นักจัดรายการวิทยุฯ จึงต้องหารายได้พิเศษทางอื่นมาเสริม เช่น ค้าขาย

สรุปรวมแหล่งรายได้ของนักจัดรายการวิทยุฯ จากการศึกษา พบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา มีแหล่งรายได้ 3 ลักษณะ คือ งบประมาณแผ่นดิน ค่าจ้างจัดรายการ และรายได้จากการขายเวลาโฆษณา ดังนี้

- 1) งบประมาณแผ่นดิน เป็นแหล่งรายได้ของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่ปฏิบัติงานในสถานีวิทยุฯ ที่มีโครงสร้างระบบบรรทุก ที่รู้เป็นเจ้าของคลื่นวิทยุ และได้รับการจัดสรรงบประมาณจากรัฐบาล
- 2) ค่าจ้างจัดรายการ เป็นแหล่งรายได้ของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่ปฏิบัติงานในสถานีวิทยุฯ ที่มีโครงสร้างระบบทวิกาค ทั้งนี้สามารถจำแนกนักจัดรายการวิทยุฯ ออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ นักจัดรายการวิทยุฯ สังกัดบริษัทด้วยตนเองโฆษณา ซึ่งจะมีรายได้เป็นค่าจ้างจัดรายการรายเดือนจากบริษัทด้วยแทนโฆษณา และนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของสถานี ที่มีรายได้ทั้งจากงบประมาณแผ่นดินและค่าจ้างจัดรายการเป็นรายเดือนจากบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทาน
- 3) รายได้จากการขายเวลาโฆษณา เป็นแหล่งรายได้ของนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิกาค

นอกจากนี้ ขั้นมีรายได้พิเศษอื่น เช่น การพูดสปอตโฆษณา พิธีกร ค้าขาย ฯลฯ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากแหล่งรายได้ ทั้งที่เป็นรายได้หลักและรายได้เสริมแล้ว พบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ภายใต้โครงสร้างระบบบรรทุก แม้จะมีรายได้น้อยเมื่อเทียบกับนักจัดรายการวิทยุฯ ภายใต้โครงสร้างระบบทวิกาค แต่มีความมั่นคงทางอาชีพสูง เนื่องด้วยเป็นบุคลากรของรัฐ ในขณะที่นักจัดรายการวิทยุฯ ภายใต้โครงสร้างระบบทวิกาคจะไม่มีความมั่นคง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทาน เพราะ

หากบริษัทเอกชนไม่ได้รับสัมปทาน นักจัดรายการวิทยุก็อาจไม่ได้จัดรายการต่อไปอีก อย่างไรก็ตาม พนว่า บริษัทเอกชนผู้รับสัมปทานก็มักได้รับสัมปทานในระยะยาวอย่างต่อเนื่อง นักจัดรายการวิทยุที่เป็นบุคลากรของสถานี ซึ่งมีรายได้ 2 แหล่ง จะมีความมั่นคงกว่านักจัดรายการวิทยุที่เป็นบุคลากรของบริษัทด้วยแทนโฆษณาและนักจัดรายการวิทยุ อิสระ ทั้งนี้ เพราะมีรายได้มาจากการเดือน ส่วนนักจัดรายการวิทยุ อิสระ แม้จะมีรายได้สูง เนื่องจากสามารถกำหนดราคาการขายเวลาให้บริษัทเจ้าของสินค้าหรือบริการเข้าเวลาได้ตามความพอใจ แต่จะมีความมั่นคงน้อยที่สุดทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนักจัดรายการวิทยุที่เป็นผู้กำหนดราคาและเจ้าของสินค้าหรือบริการ เนื่องจากบริษัทเอกชนอาจขึ้นค่าเช่าเวลา และอาจถูกยกเลิกรายการหากไม่สามารถชำระค่าเช่าเวลาได้ตามเวลาที่กำหนด รวมทั้งเจ้าของสินค้าหรือบริการอาจยกเลิกการสนับสนุนรายการได้โดยไม่จำเป็น ต้องแจ้งล่วงหน้า ทำให้นักจัดรายการวิทยุ อิสระจำนวนไม่น้อยต้องคืนเวลาให้กับบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทานเนื่องจากไม่สามารถชำระค่าเช่าเวลาได้ตามกำหนดหรือไม่มีผู้สนับสนุนรายการ

จากการศึกษา พนว่า ปัญหาเรื่องแหล่งรายได้ จะพบได้ชัดเจนในนักจัดรายการวิทยุ อิสระ เพื่อการเพิ่มขึ้นของค่าเช่าช่วงเวลาอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี จึงทำให้นักจัดรายการวิทยุ อิสระ ไม่มีความมั่นคงในแง่ของรายได้ ต่างจากนักจัดรายการวิทยุที่เป็นบุคลากรของสถานีและนักจัดรายการวิทยุที่เป็นบุคลากรของบริษัทด้วยแทนโฆษณา ทำให้นักจัดรายการวิทยุ อิสระ ต้องให้ความสำคัญกับการหาแหล่งรายได้ที่เป็นการขายเวลาโฆษณาให้กับเจ้าของสินค้าหรือบริการ ทำให้มีบทบาทในการให้ความบันเทิงและเสนอเนื้อหาโฆษณาหลากหลายกว่าเดิม ดังนั้น ในการจัดสรรคลื่นความถี่ ในภาคธุรกิจการกำหนดให้มีการแข่งขันที่เสรี ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่พิจารณาจำนวนเงิน แต่คำนึงถึงคุณภาพของการ และประโยชน์ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ฟังทุกกลุ่มได้ในทุกด้าน

นอกจากมิติในเชิงโครงสร้าง อันได้แก่ โครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ ระบบการควบคุม และมิติในเชิงเศรษฐกิจแล้ว การศึกษามิติทางสังคมก็จะทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักจัดรายการวิทยุในช่วงหัวตนครรราชสีมา จากการศึกษา พนว่า ปัจจัยทางสังคมมีบทบาทต่อนักจัดรายการวิทยุดังนี้

6. ปัจจัยทางสังคม

ปัจจัยทางสังคม หมายถึง กลุ่มนบุคคล ชุมชน หรือสมาคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ในที่นี้หมายถึง กลุ่มผู้พิพากษ์ องค์กร ชุมชน สถาบันทางสังคมในจังหวัดนราธิวาส จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยทางสังคม จำแนกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

6.1 กลุ่มผู้พิพากษา

6.2 กลุ่มองค์กร ชุมชน สถาบันทางสังคมในจังหวัด

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

6.1 กลุ่มผู้พิพากษา

เนื่องด้วยคุณสมบัติของวิทยุกระจายเสียงที่นับเป็นสื่อที่ใกล้ชิดกับผู้รับสารมากกว่าสื่อประเภทอื่น จึงควรศึกษาบทบาทของกลุ่มผู้พิพากษาที่มีผลต่อนักจัดรายการวิทยุฯ จากการศึกษาพบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ มักปรับเปลี่ยนรูปแบบรายการ โดยรับฟังความคิดเห็น ข้อติชมจากคำแนะนำของกลุ่มผู้พิพากษาที่แนะนำทางจดหมายและโทรศัพท์ นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ กล่าวว่า ในปัจจุบันกลุ่มผู้พิพากษาของสถานีวิทยุฯ มักไม่ต้องการให้นักจัดรายการวิทยุฯ ใช้เวลา กับการพูดคุยและอ่านจดหมายผู้พิพากษาในรายการมาก ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทที่ดำเนินอยู่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ ซึ่งมีบทบาทในการให้ความรู้เป็นหลักอยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ เปิดโอกาสให้ผู้พิพากษามีส่วนร่วมมากขึ้นกว่าในอดีต เนื่อง ให้ผู้พิพากษามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในรายการ โดยแสดงความคิดเห็นทางโทรศัพท์ เป็นต้น

บทบาทที่กลุ่มผู้พิพากษา มีต่อนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาคี ส่งผลต่อ การปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอรายการไปจากในอดีต กล่าวคือ ลดการพูดคุยและการสื่อสาร โดยการตอบจดหมายผู้พิพากษาในรายการ แต่มีการสื่อสารทางโทรศัพท์มากขึ้น และยังคงเนื้อหาความบันเทิง และรูปแบบรายการเป็นรายการเพลง เช่นเดิม

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษายังพบว่า กลุ่มผู้พิพากษารายการวิทยุปัจจุบันมีบทบาทในการเสนอ แนวรายการมากขึ้นกว่าในอดีต แต่มีเพียงกับปัจจัยที่มีอิทธิพลอื่น ๆ กลุ่มผู้พิพากษามิได้มีบทบาทหลัก ในการกำหนดเนื้อหารายการ กล่าวคือ กลุ่มผู้พิพากษามักไม่เสนอข้อคิดเห็นหรือความต้องการของตนเอง ต่อเนื้อหารายการมากนัก แต่จะให้ความสนใจกับความบันเทิงจากเพลงเป็นสำคัญ นอกจากนั้นกลุ่มผู้

พังจะมีอิทธิพลต่อนบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบบรัฐ มากกว่านักจัดรายการวิทยุฯที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิกาค เนื่องจาก ในสถานีวิทยุฯที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบบรัฐ การบริหารจัดการระดับส่วนกลาง อันหมายถึง รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี หรือ กรม ประชาสัมพันธ์ ได้มอบหมายให้ผลิตรายการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดหรือมีส่วนร่วมในรายการ เช่น รายการวิทยุชนชนา ทำให้นักจัดรายการวิทยุฯที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบบรัฐต้องให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของผู้ฟัง ในขณะที่นักจัดรายการวิทยุฯที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิกาค แม้ว่า นักจัดรายการวิทยุฯ จะเปิดโอกาสให้กู้นผู้ฟังรายการแสดงความคิดเห็น แต่ด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลมากต่อกำหนดเนื้อหา จึงทำให้ต้องเสนอรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการโฆษณาและความบันเทิงเป็นหลัก

6.2 กลุ่มองค์กร ชุมชน สถาบันทางสังคมในจังหวัด

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มองค์กรในชุมชนและสถาบันทางสังคม มีอิทธิพลต่อนักจัดรายการวิทยุฯในสถานีวิทยุฯที่มีโครงสร้างเป็นระบบบรัฐมากกว่านักจัดรายการวิทยุฯที่ปฏิบัติงานในสถานีวิทยุฯที่มีโครงสร้างเป็นระบบทวิกาค ทั้งนี้ สาเหตุประการหนึ่ง คือ จากรัฐธรรมนูญใหม่ที่ให้ความสำคัญต่องค์กรภาคประชาชน ได้มีสิทธิ เสรีภาพ และมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการกำหนดความต้องการของตนเอง ทำให้กู้นองค์กรดังกล่าวเข้ามามีบทบาทมากต่อรายการโดยการแนะนำติชมรายการ และการเข้ามามีส่วนร่วมในรายการ โดยเป็นผู้แสดงความคิดเห็นในประเด็นที่สำคัญและมีผลกระทบต่อชุมชนนั้น เช่น รายการ “วิทยุชนชนาของคนโกรราช” ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย (สวท.) จังหวัดครราษสีมา โดยนักจัดรายการวิทยุฯให้ความร่วมมือ และเปิดโอกาสให้กู้นต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมได้ รูปแบบรายการจึงปรับเปลี่ยนไปจากรายการเพลง หรือรายการข่าวท้องถิ่นซึ่งเดินมีนักจัดรายการวิทยุฯเป็นผู้ดำเนินรายการหลัก ปรับเปลี่ยนมาเป็นรูปแบบรายการที่กู้นองค์กรเป็นผู้ร่วมดำเนินรายการ หรือแขกรับเชิญในรายการ และมีโอกาสร่วมกำหนดกรอบเนื้อหาในการดำเนินรายการมากขึ้น

แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า กลุ่มองค์กรในจังหวัดที่เข้ามามีส่วนร่วมมากเป็นหน่วยงานราชการ เช่น สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานเทศบาลนคร สำนักงานเกษตรจังหวัด ส่วนสัคชีพจังหวัดครราษสีมาฯฯ ทำให้นักจัดรายการวิทยุฯที่อยู่ภายใต้โครงสร้างแบบรัฐบังคับมีบทบาทในการเป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานภาครัฐด้วยกันเอง หากก็จะเป็นเวทีสาธารณะขององค์กร ชุมชน สถาบันทางสังคมอื่นในจังหวัด นอกจากนั้น จากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันสถาบันทางสังคมในชนบทยังคงไม่มีบทบาทในลักษณะการมีส่วนร่วมโดยตรงในรายการมากนัก แม้นักจัด

รายการวิทยุฯ พยายามเชือเชิญ ทั้งนี้ อาจมีสาเหตุจากหลายปัจจัยประกอบกัน เช่น ความไม่รู้ของกลุ่มองค์กรชุมชนว่าคนสองสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในรายการได้ ความไม่เข้าใจในลักษณะการมีส่วนร่วม หรือปัญหาด้านการใช้ภาษากลางซึ่งคงยังเป็นข้อจำกัดสำหรับองค์กรชุมชน

แนวทางการแก้ไขปัญหา รัฐควรประชาสัมพันธ์ในเชิงรุกให้ประชาชนรู้จัก เข้าใจ และกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในรายการวิทยุมากขึ้น เปิดโอกาส และส่งเสริมการใช้ภาษาเพื่อการอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่นให้คงอยู่ในท้องถิ่น อีกด้านหนึ่ง ยังเป็นการอำนวยความสะดวกให้องค์กรชุมชนได้สามารถใช้ภาษาท้องถิ่นในการดำเนินรายการวิทยุฯ ได้ด้วย

นอกจากนี้ จากการศึกษานักจัดรายการวิทยุที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค พบร่วมนักจัดรายการวิทยุที่อยู่ภายใต้โครงสร้างดังกล่าว ไม่ให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสให้กลุ่มองค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งนี้ เนื่องจากปัจจัยทางเศรษฐกิjmีบทบาทกำหนดให้นักจัดรายการวิทยุนำเสนอนิءอหามโฆษณาและเพลงเป็นหลัก ประกอบกับค่าเช่าเวลาโฆษณาไม่อตรามิ่งคงที่ โดยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้นักจัดรายการวิทยุที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาคไม่สามารถเปิดโอกาสให้ผู้ฟังแสดงความคิดเห็นในรายการ ในขณะที่นักจัดรายการวิทยุฯ เองก็แสดงท่าทีที่ชัดเจนต่อนบทบาทของตนเองในการให้ความบันเทิง

แนวทางหนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว คือ รัฐควรยกเลิกระบบสัมปทานโดยผ่านบริษัทเอกชน แต่ให้นักจัดรายการวิทยุฯ สามารถซื้อเวลาโดยตรงกับสถานี ทั้งนี้ เพื่อลดภาระในด้านค่าเวลาให้กับนักจัดรายการวิทยุฯ ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค อันจะเป็นการลดบทบาทของปัจจัยด้านระบบตลาดอันเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลปัจจัยหนึ่ง ในขณะที่นักจัดรายการวิทยุฯ เองควรระหนักรถึงบทบาทในฐานะสื่อมวลชน ไม่เพียงแค่บทบาทในการให้ความบันเทิง แต่ควรมีบทบาทในการให้ความรู้ ข่าวสารเพื่อการสร้างสรรค์ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

นอกจากปัจจัยทางสังคม อันได้แก่ กลุ่มผู้ฟังและองค์กร ชุมชนที่มีอิทธิพลต่อนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนราธิวาสแล้ว อีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อนักจัดรายการวิทยุฯ คือ ปัจจัยวัฒนธรรม จากการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมมีบทบาทต่อนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนราธิวาส ดังนี้

7. ปัจจัยวัฒนธรรม

วัฒนธรรม หมายถึง แบบแผน ขบวนธรรมเนียมประเพณี วิถีปฏิบัติอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ และเป็นมรดกของชาติและของท้องถิ่น เช่น ภาษาพูด ศิลปะการแสดง ประเพณีพื้นบ้านฯลฯ

จากการศึกษา พบว่า วัฒนธรรม มิได้เป็นปัจจัยที่มีบทบาทโดยตรงต่อนบทบาทของนักจัด รายการวิทยุฯที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบบรรฐและระบบทวิภาค แต่นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้ โครงสร้างทั้ง 2 ระบบต่างทราบนักถึงความสำคัญในบทบาทการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมของ ชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่นเมื่อมีโอกาสเหมาะสม ออาทิ วันเข้าพรรษา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันลอยกระทง หรือในเทศกาลงานประเพณีประจำท้องถิ่น เช่น ประเพณีแห่งเรือ พิมาย งานฉลองชัยชนะของท้าวสุรนารี ฯลฯ นักจัดรายการวิทยุฯจะนำข้อมูลต่าง ๆ นานาเสนอให้ ความรู้แก่ผู้ฟัง นอกเหนือนี้ นักจัดรายการวิทยุฯยังมีบทบาทในการส่งเสริมศิลปะพื้นบ้าน เช่น การ เปิดเพลงโกรasz ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทในการอนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรมทั้งที่เป็นวัฒน ธรรมของชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

นอกจากนี้ การศึกษายังพบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบบรรฐจะให้ความ สำคัญต่อปัจจัยวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรมมากกว่านักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบ ทวิภาค กล่าวคือ นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบบรรฐนำเสนอเป็นรูปแบบรายการ สารคดี หรือจัดสรรช่วงเวลาสำหรับการเผยแพร่วัฒนธรรมโดยเฉพาะในรายการพูดคุยสดลับเพลง ใน ขณะที่นักจัดรายการวิทยุฯที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาคนำเสนอเนื้หาความรู้ด้านวัฒนธรรม ไม่มากนัก ทั้งนี้ นักจัดรายการวิทยุฯ จะพิจารณานำเสนอตามโอกาสอันควร โดยการแทรกในรายการ เพลง

การทำหน้าที่สักส่วนของเนื้อหารายการ ให้มีความสมดุล สอดคล้องกับความต้องการของ ท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย จะเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อลดบทบาท ของปัจจัยทางด้านการตลาด หรือแหล่งรายได้ อาจพิจารณาถึงการให้สัมภากานที่ไม่ต้องผ่านคนกลาง เพื่อให้นักจัดรายการวิทยุฯ ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค มีบทบาทในการอนุรักษ์และถ่ายทอด วัฒนธรรมของชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ในขณะที่นักจัดรายการวิทยุฯ เองควรทราบถึง บทบาทในด้านอื่น ๆ ในฐานะสื่อมวลชนโดยเฉพาะบทบาทในการอนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรม ของชาติและท้องถิ่น

นอกจากการศึกษาปัจจัยวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อนักจัดรายการวิทยุฯ ในช่วงหัวคันกรราชสีมา แล้ว ปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์ของนักจัดรายการวิทยุฯ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อนัก

ขั้นการวิทูฯ จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์มีอิทธิพลต่อนักจัดรายการวิทูฯ ดังนี้

8. ปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์ของนักจัดรายการวิทูฯ

จากการศึกษาลักษณะทางประชากรศาสตร์ของนักจัดรายการวิทูฯ ในจังหวัดนครราชสีมาพบว่า นักจัดรายการวิทูฯ มีลักษณะทางประชากรศาสตร์ ดังนี้

1) เพศ จำแนกได้ดังนี้

ชาย 8 คน

หญิง 14 คน

- 2) อายุการทำงานในวิชาชีพนักจัดรายการวิทูฯ พบว่า นักจัดรายการวิทูฯ มีอายุการทำงานระหว่าง 10 - 40 ปี
- 3) ระดับการศึกษา จากการศึกษาพบว่า มีนักจัดรายการวิทูฯ ที่มีการศึกษาต่ำที่สุดคือ สำเร็จการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และระดับการศึกษาสูงที่สุด คือ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี

ในจำนวนดังกล่าวมีนักจัดรายการวิทูฯ ที่กำลังศึกษาต่อระดับปริญญาโท คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 1 คน นอกจากนั้นยังพบว่า มีผู้จบการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยกรุงเทพ จำนวน 1 คน

การศึกษาทางด้านปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์ดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงสถานภาพทางด้านเพศ อายุการทำงาน และการศึกษา ซึ่งมีนัยสำคัญต่อการแสดงบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทูฯ โดยเฉพาะปัจจัยด้านอายุการทำงานในวิชาชีพ ทั้งนี้อาจเกิดจากกระบวนการควบคุมที่มีมาเป็นระยะเวลานาน ทำให้นักจัดรายการวิทูฯ ตระหนักระมัดระวังในการแสดงบทบาทในฐานะสื่อมวลชนของตน

จากการศึกษาพบว่า นักจัดรายการวิทูฯ ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นผู้สำเร็จการศึกษาทางด้านนิเทศศาสตร์ ซึ่งอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นักจัดรายการวิทูฯ มีความเข้าใจในบทบาทของตนเองในฐานะสื่อมวลชนไม่ชัดเจนมากนัก แนวทางแก้ไขประการหนึ่งคือ การส่งเสริม และบูรณาการความรู้ จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อชุมชน และสังคมของนักจัดรายการวิทูฯ อีกครั้งหนึ่ง

บทที่ 5

บทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา

งานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุในจังหวัดนครราชสีมา” เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อศึกษาบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา และเพื่อแสวงหาแนวทางที่พึงประสงค์ในการแสดงบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา การศึกษานักจัดรายการวิทยุฯ ที่จัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมาจำแนกตามโครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ ระบบการควบคุม และระบบเศรษฐกิจ พบว่า มี 2 กลุ่ม ดังนี้

1. นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ
 2. นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค
 - 2.1 นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐและจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน
 - 2.2 นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ
 - 2.3 นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทด้วยตนเอง โฆษณา

ดังนั้นในบทนี้ จะได้กล่าวถึงบทบาท หน้าที่ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งประกอบด้วยประเด็นต่อไปนี้

1. บทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ
 2. บทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค
 - 2.1 บทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐและจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน
 - 2.2 บทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ
 - 2.3 บทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทด้วยตนเอง โฆษณา
- นอกจากการนำเสนอบทบาท หน้าที่ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมาแล้ว ในแต่ละประเด็นผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นย่อย ได้แก่ ลักษณะการนำเสนอรายการ และแหล่งข้อมูล บทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ เปรียบเทียบระหว่างอดีตกับปัจจุบัน รวมทั้งปัญหาในการทำหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ แต่ละกลุ่ม
3. วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาท หน้าที่ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา

โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ หมายถึง นักจัดรายการวิทยุกระจายเสียง ที่เป็นบุคลากรของรัฐ ปฏิบัติงานและจัดรายการวิทยุที่เป็นเวลาของทางสถานีวิทยุฯ ในสังกัดกรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี ได้แก่ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดนครราชสีมา ทั้งนี้นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐดังกล่าว มีบทบาทดังต่อไปนี้

1.1 บทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ

จากการศึกษาบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ พบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐมีบทบาท ดังตารางที่ 6

นักจัดรายการวิทยุฯ	บทบาท
นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ	1. การแจ้งข่าวสารความเป็นไปของสังคม 2. การให้ข้อมูล 2.1 การพัฒนาอาชีพ 2.2 การพัฒนาท้องถิ่น 2.3 การศึกษา 2.4 ศุภภาพอนามัย 2.5 เทคโนโลยี 3. การให้สถานภาพแก่บุคคล 4. การกำหนดควระในสังคม 5. การประสานความสัมพันธ์ในสังคม 5.1 การประสานกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม 5.2 การระดมความร่วมมือ 5.3 การให้บริการประชาชน 6. การสร้างความตื่นเนื่องในสังคม 6.1 การเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้าน 6.2 การสนับสนุนและเผยแพร่ค่านิยมที่ดีงามในสังคม 7. การให้ความบันเทิง 8. การให้การศึกษา 8.1 การพัฒนาสติปัญญา 8.2 การสร้างมาตรฐานทางปัญญา

ตารางที่ 6 แสดงบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ

จากตารางที่ 6 ซึ่งแสดงถึงบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ นั้น มีรายละเอียดดังนี้

1.1.1 การแข่งข่าวสารความเป็นไปของสังคม

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ เป็นนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐมีบทบาทสำคัญในการแข่งข่าวสารต่าง ๆ ในสังคม สาเหตุมาจากการนโยบายของรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีที่คุ้มครองประชาชนสัมพันธ์ อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ ผู้อำนวยการสำนักประชาสัมพันธ์เขต และผู้อำนวยการสถานีวิทยุฯ ตามลำดับที่ต้องการให้ประชาชนได้รับทราบข่าวสารความเคลื่อนไหวของบ้านเมือง ประกอบกับเป็นความรู้สึกกระหนกในหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ เอง ซึ่งเห็นว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ ควรมีหน้าที่ในการให้ข้อมูล และต้องการให้ประชาชนทราบข่าวสารความเป็นไปของสังคม รวมทั้งเศรษฐกิจที่ประชาชนควรรู้ เมื่อค้ายื่นมานาฬนประเทศอื่น เช่น หนังสือพิมพ์ อาจไม่ให้ข้อมูลที่ถูกต้อง

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ ส่วนหนึ่งได้ให้ข่าวสารความรู้ เมื่อค่วยลักษณะรูปแบบของการที่จัดเป็นรายการพูดคุยโดยเฉพาะ เช่น “คุยกันสารพันข่าว” ของ วีรวรรณ กลัดเพชร นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรประจำสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย (สวท.) ซึ่งเป็นรายการพูดคุยข่าวโดยนำเสนอข่าวที่สำคัญและนำเสนอในหลากหลายเรื่องราว นักจัดรายการวิทยุฯ ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการให้สาระประโยชน์แก่ผู้ฟังเป็นเนื้อหาหลักในรายการ เช่น รายการสารคดีของวิภา รัตนะ จะนำเสนอเนื้อหาในรายการแต่ละวันในหนึ่งสัปดาห์แตกต่างกันไป ดังตารางที่ 7

วัน	เนื้อหา
จันทร์	ธรรมะ ศาสนา วัฒนธรรม
อังคาร	การศึกษา
พุธ	รัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง ประชาธิปไตย
พฤหัสบดี	สุขภาพ
ศุกร์	การท่องเที่ยว กีฬา
เสาร์	การเกษตร
อาทิตย์	ประเด็นทั่วไปซึ่งเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการทำงานในวันจันทร์

ตารางที่ 7 แสดงเนื้อหารายการในหนึ่งสัปดาห์ที่นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ นำเสนอ

1.1.2 การให้ข้อมูล

การให้ข้อมูล หมายถึง การนำเสนอข้อเท็จจริงที่เป็นความรู้ ซึ่งมีความสำคัญ และเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟังในด้านต่าง ๆ โดยข้อมูลที่นักจัดรายการวิทยุนำเสนอประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

1) การพัฒนาอาชีพ

นักจัดรายการวิทยุ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ มีบทบาทในการให้ข้อมูลด้านการพัฒนาอาชีพแก่ท้องถิ่น เช่น รายการเศรษฐกิจชุมชนเพื่อคนเอง มีการให้ข้อมูลด้านการประกอบอาชีพ สำหรับเกษตรกร หรือนำแนวทางการดำเนินงานของเกษตรกรหรือกลุ่มอาชีพที่ประสบความสำเร็จ มานำเสนอเพื่อให้ความรู้แก่ผู้ฟัง

2) การพัฒนาท้องถิ่น

นักจัดรายการวิทยุ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ มีบทบาทในการให้ข้อมูลด้านการพัฒนาท้องถิ่น เพราะนักจัดรายการวิทยุ เห็นว่ามีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับประชาชนโดยตรง เช่น การพัฒนาสาธารณูปโภค หากเป็นข่าวฝ่ายหรือข่าวบริการท้องถิ่นจากหน่วยงานต่าง ๆ จะให้ความสำคัญก่อนข่าวประเภทอื่น

3) การศึกษา

นักจัดรายการวิทยุ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ มีบทบาทในการให้ข้อมูลด้านการศึกษา ไม่นานนัก หากจะนำเสนอ毫克เป็นไปในลักษณะการเสนอข่าวสารความสำเร็จของโรงเรียนในจังหวัด ที่ประสบความสำเร็จในการแข่งขัน การประกวด หรือมีความเด่นในด้านใดด้านหนึ่ง โดยจะรายงานความสำเร็จดังกล่าวให้ผู้ฟังทราบ หรือโรงเรียนใดที่มีโครงการที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ก็จะนำเสนอในรายการ เช่น โครงการอาหารกลางวัน โครงการการบูดบูดเลี้ยงปลา เป็นต้น

ลักษณะการให้ข้อมูลด้านการศึกษาอีกทางหนึ่ง คือ นักจัดรายการวิทยุ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ อาจนำเสนอข่าวประชาสัมพันธ์จากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ซึ่งเมื่อสถาบันการศึกษามีกิจกรรมหรือจัดอบรม จะส่งข่าวประชาสัมพันธ์หรือข่าวแจก หรือโทรศัพท์แจ้งมาข้างรายการ นักจัดรายการวิทยุจะอ่านข่าวความตระหนกเป็นสื่อกลางเพื่อแจ้งข่าวสารการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าว

4) สุขภาพอนามัย

ลักษณะการนำเสนอข่าวสารด้านสุขภาพอนามัยของนักจัดรายการวิทยุที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ จากการศึกษาพบว่า มี 2 ลักษณะ คือ การนำเสนอเรื่องการดูแลสุขภาพที่น่าสนใจซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัวและเป็นสิ่งที่ประชาชนควรรู้และให้ความสนใจในช่วงระยะเวลาหนึ่งนานาเสนอ เช่น โรคไข้ฉีดหมู (โรคเลปโตรสไปโลซิต) หรือการระบาดของไข้หวัดในช่วงฤดูฝน เป็นต้น

การนำเสนอข่าวสารด้านสุขภาพอนามัยอีกลักษณะหนึ่ง คือ การเสนอความรู้ด้านสุขภาพ อนามัยเป็นค้านหลักในรายการ เช่น การเชิญแพทย์มาให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคต่าง ๆ ซึ่งจะนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ กำหนดวัน และเวลาสำหรับการให้ความรู้ ด้าน สุขภาพโดยเฉพาะ

5) เทคโนโลยี

บทบาทในการให้ความรู้ด้านเทคโนโลยี หรือนวัตกรรมใหม่ ๆ มีไม่นานนัก เพราะนักจัด รายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ ขังขาดความรู้ในด้านดังกล่าว หากมีการนำเสนอ ก็เป็นความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ และจะนำเสนอในรูปแบบการเล่าในรายการ โดยสรุปประเด็นที่น่าสนใจ

กล่าวโดยสรุป ในการให้ข้อมูลข่าวสารด้านต่าง ๆ ของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้ โครงสร้างระบบรัฐนั้น ข้อมูลที่นำเสนอมากที่สุด คือ ข้อมูลด้านการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิ พล คือ โครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ และระบบการควบคุมทั้งจากการควบคุมระดับ ชาติ และการควบคุมระดับหน่วยงาน คือ กรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งมอบหมายผ่านระดับส่วนภูมิภาค คือสำนักประชาสัมพันธ์เขต นัยยะระดับท้องถิ่น คือ สถานีวิทยุฯ ส่วนข้อมูลด้านเทคโนโลยีนำเสนอ น้อยที่สุด ทั้งนี้ ด้วยเหตุผลคือ นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ “ไม่มีความรู้ทาง ด้านดังกล่าวเพียงพอ ดังนั้น ซึ่งให้เห็นว่า ปัจจัยด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ของนักจัดรายการ วิทยุฯ คือ ตัวนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐเอง ที่มีผลต่อการนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ด้วย

1.1.3 การให้สถานภาพแก่บุคคล

บทบาทในการให้สถานภาพแก่บุคคลของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ สามารถจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1) การสัมภาษณ์บุคคล

การสัมภาษณ์บุคคล โดยมากมักเป็นข้าราชการ เช่น นายกเทศมนตรี สาธารณสุขจังหวัด เป็นต้น โดยหน่วยงานราชการนั้น ๆ หรือประชาสัมพันธ์จังหวัดติดต่อเข้ามาทางสถานีวิทยุฯ มากกว่า ที่นักจัดรายการวิทยุฯ เป็นฝ่ายไปติดต่อขอสัมภาษณ์ หรือหากเป็นนักการเมือง ปัจจุบันการควบคุม ระดับท้องถิ่น คือผู้อำนวยการสถานีวิทยุฯ เป็นผู้กำหนดให้นักจัดรายการวิทยุฯ เชิญมาในรายการ หรือ ผู้อำนวยการสถานีวิทยุฯ เชิญด้วยตนเอง ในบางโอกาส นักจัดรายการวิทยุฯ ได้เชิญบุคคลซึ่งเป็นที่ เคารพศรัทธาของประชาชนในท้องถิ่น เช่น พระสงฆ์เพื่อเทศนารรมนำไปข้อคิดและคิดเตือนใจแก่ผู้ฟังรายการ

2) การรายงานความสำเร็จของบุคคลในด้านใดด้านหนึ่ง

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐมีบทบาทในการให้สถานภาพแก่บุคคล โดยการรายงานความสำเร็จของบุคคลในด้านใดด้านหนึ่ง ในรูปแบบการนำเสนอประวัติหรือผลงานของบุคคลนั้น ๆ โดยอาจเป็นบุคคลในท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จในอาชีพ หรือความสำเร็จของเยาวชนที่สร้างชื่อเสียงในระดับชาติ เป็นต้น

1.1.4 การกำหนดควระในสังคม

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ มีบทบาทในการกำหนดควระในสังคม โดยนำเสนอในรูปแบบการพูดคุยความสถานการณ์หรือประเด็นที่น่าสนใจในช่วงนั้น นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ เห็นว่า ปัญหาสังคมปัจจุบันมีลักษณะเป็นลูกโซ่ เช่น น้ำมันแพง สินค้าขึ้นราคา ซึ่งมีผลเกี่ยวเนื่องกับประชาชน การนำเสนอดังกล่าวไม่ถูก “สร้างกระแส” แต่นำเสนอในลักษณะของการ “ลดกระแส” และนำเสนอความโดยบากของรัฐบาลตามโอกาสอันสมควร เช่น การนำเสนอเรื่องงบประมาณไทย ในระบบที่รัฐบาลกำหนดให้เป็นปีรวมค้วงธรรมไทย เป็นต้น

1.1.5 การประสานความสัมพันธ์ในสังคม

บทบาทในการประสานความสัมพันธ์ของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐนั้น นักได้รับนโยบายจากผู้อำนวยการสถานีวิทยุฯ ซึ่งเข้าร่วมเป็นกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ในกิจกรรมของหน่วยงานราชการ โดยเฉพาะกิจกรรมภายในท้องถิ่น ซึ่งนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ ในฐานะบุคลากรในหน่วยงานจะรับนโยบายหรือแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องมาดำเนินการ เช่น ประชาสัมพันธ์ แจ้งข่าวสารกิจกรรมต่าง ๆ ที่หน่วยงานราชการจัดให้มีขึ้น ลักษณะบทบาทในการประสานความสัมพันธ์ในสังคม นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ มีบทบาทดังนี้

1) การประสานกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐมีบทบาทเป็นสื่อกลางช่วยประชาสัมพันธ์ข่าวสารในสังคม เป็นเวทีสาธารณะสำหรับแจ้งข่าวสารที่หน่วยงานราชการต่าง ๆ ภายในจังหวัดที่ต้องการเผยแพร่ให้บุคคลทั่วไปได้ทราบ

2) การระดมความร่วมมือ

ลักษณะการเป็นสื่อรวมค้วงที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ นักกระทำเนื่องในโอกาสกิจกรรมสำคัญ เช่น การเลือกตั้ง ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น โดยเสนอ

ประโยชน์ของการเลือกตั้ง คุณลักษณะนักการเมืองที่ดี เพื่อกระตุ้นให้ผู้ฟังได้ใช้วิจารณญาณในการใช้สิทธิทางการเมือง ไม่ได้ชี้แนะนำหรือโน้มน้าวให้เลือกคนใดคนหนึ่ง ในบางครั้งการเป็นสื่อรัฐองค์อาจกระทำเพื่อสนองต่อนโยบายของรัฐบาล เช่น การรณรงค์ให้ประชาชนบริโภคผลไม้ไทย เป็นต้น

3) การให้บริการประชาชน

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ มีบทบาทเป็นสื่อกลางรับเรื่องร้องเรียน และรับฟังปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนทั้งในเรื่องส่วนตัวและส่วนรวม ในกรณีที่เป็นปัญหาของส่วนรวม ข้อร้องเรียนดังกล่าว เมื่อนำเสนอในรายการแล้วโดยมากจะประสานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อให้เกิดการแก้ไขต่อไป

อย่างไรก็ตาม ในการเป็นสื่อกลางดังกล่าว�ักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ เคยประสบปัญหาไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการเช่นกัน เช่น การนำเสนอข่าวร้องเรียน จากประชาชนเกี่ยวกับการบริการที่ได้รับจากหน่วยงานราชการ ทำให้หน่วยงานที่ถูกประชาชนร้องเรียนเกิดความไม่พอใจและนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ กับหน่วยงานราชการดังกล่าว

“จะหลังนี้เรามีไม่ค่อยได้ทำ เนื่องจากส่วนราชการค่อนข้างจะไม่พอใจ คิดว่าเราเป็นรัฐด้วยกัน ทำไม่เจ่นมา ทำไม่โง่มีรัฐด้วยกัน แต่จริง ๆ แล้วมันเป็นเรื่องของ พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารที่ประชาชนเขามีสิทธิ์จะฟัง แต่เราเป็นตัวกลางค่อนข้างจะลำบาก”

(วีรวรรณ กลัดเพชร, สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2543)

นอกจากนี้ นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ ยังมีบทบาทเป็นสื่อสนับสนุนหน่วยงานอื่นเพื่อให้บริการด้านความปลอดภัยเนื่องในเทศกาลสำคัญ เช่น เทศกาลสงกรานต์ นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ ได้แจ้งเตือนอุบัติเหตุ และรายงานภาระการจราจรแทรกในรายการเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

1.1.6 การสร้างความต่อเนื่องในสังคม

การสร้างความต่อเนื่องในสังคม หมายถึง การนำเสนอและถ่ายทอดความคิดทางสังคมของไทย ให้สืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง หรือจากสังคมหนึ่งไปสังคมหนึ่ง นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ มีบทบาทในการสร้างความต่อเนื่องในสังคม ดังนี้

1) การเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้าน

ในช่วงปีรองค์วัฒนธรรมไทย สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดนราธิวาส ได้กำหนดนโยบายให้นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ นำเสนองานที่เนื้อหาเกี่ยวกับการรักษาวัฒนธรรมพื้นบ้านในปีรองค์วัฒนธรรมไทย จนถึงปัจจุบัน บทบาทในการเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้านยังคงเป็นส่วนหนึ่งในบทบาทหลักของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ โดยได้จัดสรรให้เป็นส่วนหนึ่งของการ นอกจากนั้น ยังมีการนำเสนอภาษาท้องถิ่น หรือการให้ความรู้เกี่ยวกับคำนามพื้นบ้านที่สำคัญ เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ทราบและระลึกถึงคุณค่าและความสำคัญ

2) การสนับสนุนและเผยแพร่ค่านิยมที่ดีงามในสังคม

บทบาทในการสนับสนุนและเผยแพร่ค่านิยมในสังคม นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ ได้กระทำในลักษณะการพูดคุยรณรงค์ให้ประชาชนตระหนักรถึงค่านิยมที่ดีงามในสังคมไทย ซึ่งมักเป็นเรื่องในชีวิตประจำวัน เช่น นารายาทในการไหว้ การปฏิบัติตามกฎหมาย เป็นต้น

1.1.7 การให้ความบันเทิง

นอกจากนี้ ไปจากบทบาทในการให้ความรู้ ให้ข้อมูลข่าวสารแล้ว นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ มีบทบาทในการให้ความบันเทิงแก่ผู้ฟังด้วยการเปิดเพลง ซึ่งอาจเป็นเพลงสมัยใหม่ตามความต้องการของผู้ฟัง หรือเพลงเก่าเพื่อเป็นการอนุรักษ์เพลงไทยไว้ด้วย

1.1.8 การให้การศึกษา

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ มีบทบาทในการแจ้งข่าวสารของสถานี การศึกษา เช่น มหาวิทยาลัย และโรงเรียนต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งทางสถานีวิทยุฯ ได้จัดสรรเวลาไว้สำหรับสถานีการศึกษาเพื่อนำเสนอข่าวสารที่เป็นประโยชน์ หรือนำเสนอความรู้ที่น่าสนใจ แต่สำหรับบทบาทการให้การศึกษานั้น นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ เห็นว่า ไม่แน่ใจในความรู้ของตนเองว่าเพียงพอสำหรับการทำหน้าที่เป็นโรงเรียนหรือไม่

“พี่ยังจำอยู่เสมอว่า คนนับล้านกำลังฟังท่านอยู่ คนที่ฟังรายการนี้มีหลายระดับ การที่จะนำเสนอเรื่องใด ต้องคิดเสมอว่า เราไม่ความรู้แค่ไหนที่จะไปสอน”

(วิภา รัตนะ, สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2543)

อย่างไรก็ตาม นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ หรือเป็นบุคลากรของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย(สาข.) จังหวัดนราธิวาส นำบทบาทในการเป็นโรงเรียนให้แก่นักจัดรายการวิทยุฯ ของสถานีวิทยุฯ แห่งอื่นด้วย คือ มักได้รับเชิญจากสถานีวิทยุกระจายเสียงใน

จังหวัดนราธิวาส เป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดรายการแก่นักจัดรายการวิทยุของสถานีวิทยุฯ อื่น ๆ

นอกจากนี้ บทบาทการให้การศึกษา นักจัดรายการวิทยุ มีบทบาท ดังต่อไปนี้

1) การพัฒนาสติปัญญา

บทบาทในการพัฒนาสติปัญญาเป็นไปในรูปแบบการให้ข่าวสารความรู้ทั้งเป็นเนื้อหาหลัก และความรู้แทรกในรายการเพลง หรือหานักจัดรายการวิทยุ มีโอกาสเข้ารับการอบรมความรู้เพิ่มเติมในหัวข้อที่น่าสนใจ จะนำมามesonในรายการให้ผู้ฟังได้ร่วมรับทราบด้วย

2) การสร้างมาตรฐานทางปัญญา

เนื่องด้วยข้อ ได้เบริ่งจากการเป็นบุคลากรของรัฐ นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ จึงมีโอกาสได้รับการสนับสนุนให้เพิ่มพูน หรือพัฒนาสติปัญญาความรู้ของตนเองเสมอ เช่น เข้ารับการอบรมจากหน่วยงานราชการที่ติดต่อเชิญเข้าร่วม แต่สำหรับบทบาทในการสร้างมาตรฐานทางปัญญาให้แก่ผู้ฟังนั้น นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ ให้ความเห็นว่าในทางปฏิบัติอาจวัดประสิทธิผลได้ยาก เนื่องด้วยไม่สามารถวัดมาตรฐานผู้ฟังแต่ละคนได้

นอกจากการศึกษานบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ ผู้วิจัยยังได้ศึกษาหน้าที่ที่มิได้ปฏิบัติ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ ซึ่งแสดงได้ ดังตารางที่ 8

บทบาท	หน้าที่ที่ไม่ได้ปฏิบัติ	ปัจจัยที่มีอิทธิพล
1. การแจ้งข่าวสารความเป็นไปของสังคม 2. การให้ข้อมูล 2.1 การพัฒนาอาชีพ 2.2 การพัฒนาท้องถิ่น 2.3 การศึกษา 2.4 สุขภาพอนามัย 2.5 เทคโนโลยี 3. การให้สถานภาพแก่บุคคล 4. การกำหนดควระในสังคม 5. การประสานความสัมพันธ์ในสังคม 5.1 การประสานกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม 5.2 การระดมความร่วมมือ 5.3 การให้บริการประชาชน 6. การสร้างความต่อเนื่องในสังคม 6.1 การเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้าน 6.2 การสนับสนุนและเผยแพร่ค่านิยมที่ดีงามในสังคม 7. การให้ความบันเทิง 8. การให้การศึกษา 8.1 การพัฒนาสติปัญญา 8.2 การสร้างมาตรฐานทางปัญญา	1. การวิจารณ์ปัญหาสังคม 2. การแลกเปลี่ยนความรู้	1. โครงสร้างการเป็นเจ้าของ 2. การบริหารจัดการ 3. ระบบการควบคุม (ทั้งการควบคุมระดับชาติ การควบคุมระดับหน่วยงาน และการควบคุมระดับปัจเจกบุคคล) 4. ปัจจัยทางสังคม 5. ปัจจัยวัฒนธรรม 6. ปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์

ตารางที่ 8 แสดงบทบาทของนักจัดรายการวิทยุที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ หน้าที่ที่ไม่ได้ปฏิบัติ และปัจจัยที่มีอิทธิพล

จากตารางที่ 8 ที่แสดงถึงบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ พนว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้าง

ระบบรัฐ ได้แก่ โครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ ระบบการควบคุมทั้งการควบคุมระดับชาติ การควบคุมระดับหน่วยงาน และการควบคุมระดับปัจจุบัน รวมทั้งปัจจัยทางสังคม ปัจจัยวัฒนธรรม และ ปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์ ส่งผลต่อลักษณะการปฏิบัติงาน กล่าวคือ บทบาทการให้ความรู้และสาระประโยชน์แก่ผู้ฟังเป็นสิ่งที่นักจัดรายการวิทยุฯ เห็นว่า มีความสำคัญมาก นักจัดรายการวิทยุฯ ควรหนักถึงความสำคัญของบทบาทอื่น ๆ ในฐานะสื่อมวลชนนอกเหนือจากการให้ความบันเทิงแก่ผู้ฟังด้วยเพลง ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งนอกจากนโยบายของสถานีวิทยุฯ อันเกิดจากลักษณะโครงสร้างการบริหารจัดการของสถานีวิทยุฯ ภายใต้ระบบการควบคุมทั้ง 3 ระดับ คือ ระดับส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และในระดับส่วนท้องถิ่นแล้ว ยังมาจากการกระหนักในความสำคัญของการทำหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสารของนักจัดรายการวิทยุฯ เองด้วย

อย่างไรก็ตาม จากศึกษาพบว่า หน้าที่ที่นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ มิได้ปฏิบัติ มีดังนี้

- 1) การวิเคราะห์ปัญหาสังคม เนื่องด้วยลักษณะโครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ การควบคุมระดับหน่วยงาน และการควบคุมระดับปัจจุบัน เป็นกรอบควบคุมการทำงานของนักจัดรายการวิทยุฯ ซึ่งการปฏิบัติงานในฐานนักวิทยุฯ องรัฐ ส่งผลให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในด้านการวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาสังคมได้
- 2) การแลกเปลี่ยนความรู้ คือ การทำหน้าที่เป็นเวทีสำหรับแสดงความคิดเห็น และเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ระหว่างผู้ฟังกับนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ หรือระหว่างผู้ฟังด้วยกันเอง โดยใช้วิทยุฯ เป็นสื่อกลาง แต่ปัญหาที่นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐประสบอยู่ คือ ผู้ฟังเข้ามามีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความเห็นไม่มากนัก อย่างไรก็ตาม นักจัดรายการวิทยุฯ พยายามสื่อสารให้ผู้ฟังทราบว่า หากต้องการแจ้งข่าวสารความเคลื่อนไหว หรือต้องการให้นักจัดรายการวิทยุฯ นำเสนอประเด็นใด ขอให้แจ้งมา แต่เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันการมีส่วนร่วมของผู้ฟังยังคงมีน้อย ทำให้พบว่า บทบาทในการแลกเปลี่ยนความรู้ของนักจัดรายการวิทยุฯ เป็นไปในลักษณะการเป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานราชการ มากกว่า จะเป็นสื่อแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นระหว่างรัฐกับประชาชนหรือระหว่างประชาชน ด้วยกันเอง

นอกจากการศึกษาบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐแล้ว ผู้วิจัยังได้ศึกษาถึงลักษณะการนำเสนอรายการ และแหล่งข้อมูล ซึ่งพบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ มีลักษณะการนำเสนอรายการ และแหล่งข้อมูล ดังนี้

1.2 ลักษณะการนำเสนอรายการ และแหล่งข้อมูล

การนำเสนอเนื้อหาต่าง ๆ นอกเหนือจากความบันเทิง นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ นักนำเสนอในลักษณะของการพูดคุย หรือการสรุปประเด็นสำคัญมากกว่าใช้วิธีอ่านข่าวจากบทความหรือหนังสือพิมพ์ให้ผู้ฟังทราบ โดยบทบาทหลักที่กระทำมากที่สุด คือ การให้ข่าวสาร โดยเมื่อพิจารณาลักษณะปัจจัยที่มีอิทธิพล พบว่า ลักษณะโครงสร้างระบบรัฐที่ควบคุมการปฏิบัติงานของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ ทั้งนี้นิโยาจของผู้อำนวยการสถานีวิทยุฯ อันเป็นระบบการควบคุมส่วนห้องถินหรือระดับสถานี เป็นกรอบควบคุมการทำงานของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ การควบคุมดังกล่าว เป็นระบบการควบคุมอันได้รับอิทธิพลจากการควบคุมจากส่วนกลาง กล่าวคืออธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ รวมทั้งรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีที่กำกับดูแลกรมประชาสัมพันธ์ และการควบคุมส่วนภูมิภาค คือ ผู้อำนวยการสำนักประชาสัมพันธ์เขต ทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ ต้องคำนึงด้านนโยบายที่กำหนดไว้ โดยเน้นการให้ความรู้ข่าวสารอันเป็นประโยชน์ต่อรัฐและต่อประชาชน

ปัจจัยที่มีความสำคัญของ ไปรษณีย์ ของผู้อำนวยการสถานีวิทยุฯ คือ ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ กลุ่มผู้ฟัง ดังจะเห็นได้ว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ยังคงดำเนินถึงการให้ความบันเทิง และมีบทบาทเป็นสื่อแข่งข่าวสารประชาสัมพันธ์ให้กับกลุ่มผู้ฟังอย่างต่อเนื่อง

แหล่งที่มาของข้อมูลในการแสดงบทบาทต่าง ๆ นอกจากนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ ได้รับข่าวสารประชาสัมพันธ์ตามที่หน่วยงานราชการต่าง ๆ ได้แก่ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนราธิวาส สำนักงานเทศบาลนครราษฎร์สินีฯ ฯลฯ ส่วนมา ข้อมูลส่วนหนึ่งที่นำเสนอในรายการมาจาก การเปิดรับสื่อประเภทต่าง ๆ ของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ เช่น ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด แนวหน้า ฯลฯ รวมทั้งนิตยสาร และรายการจากสถานีวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการหาข้อมูลของนักจัดรายการวิทยุฯ

นอกจากนี้ สถานีวิทยุกระจายเสียงภายใต้โครงสร้างที่รัฐเป็นเจ้าของและบริหารจัดการเอง จะมีบุคลากรงานข่าวของสถานีวิทยุฯ ทำหน้าที่ในการสื่อข่าวและรายงานข่าวห้องถิน นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ จึงใช้ข่าวของงานข่าวดังกล่าวเป็นแหล่งข้อมูลเพื่อนำเสนอในรายการอีกแหล่งข้อมูลหนึ่ง

นอกจากการศึกษาบทบาท หน้าที่ ลักษณะการนำเสนอรายการ และแหล่งข้อมูลแล้ว การศึกษาบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ จากอคิด โดยเปรียบเทียบกับบทบาทในปัจจุบัน จะทำให้เกิดความชัดเจนในบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ ซึ่งพบว่า บทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐเปรียบเทียบระหว่างอคิดกับปัจจุบัน มีรายละเอียดดังนี้

1.3 บทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐเปรียบเทียบระหว่างอคิด กับปัจจุบัน

บทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป จากในอคิด โดยเพิ่มบทบาทการให้ความรู้ และข่าวสาร กล่าวคือ ให้ความสำคัญกับสาระความรู้มากขึ้น ให้ข้อคิดที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟังมากขึ้นกว่าในอคิด ซึ่งแต่เดิม นักจัดรายการวิทยุฯ มีการให้ความรู้อยู่แล้วแต่รูปแบบจะเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการเพลง

นอกจากเนื้อหารายการ และรูปแบบรายการที่เปลี่ยนจากการเพลงเป็นรายการสารคดี รายการสนทนารายการสัมภาษณ์แล้ว เนื้อหาที่นำเสนอที่ได้ปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์ และดำเนินถึงความสำคัญ ที่มีต่อกลุ่มผู้ฟัง รวมทั้งประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับด้วย

สาเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงในบทบาทดังกล่าว คือ ปัจจัยด้านโครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ และระบบการควบคุมส่วนห้องคิน คือ การกำกับดูแลและการมอนитอริ่งจากผู้อำนวยการสถานีฯ รวมทั้งปัจจัยอีกประการหนึ่ง คือ ปัจจัยลักษณะทางประชาราศาสตร์ คือ วัฒนธรรมที่เพิ่มขึ้นและประสบการณ์ที่มากขึ้นของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ นอกจากนี้ ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ กลุ่มผู้ฟัง ซึ่งเป็นอีกปัจจัยที่มีความสำคัญ แต่ไม่เด่นชัดนักเมื่อเทียบกับปัจจัยอื่นที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

1.4 ปัญหาในการทำหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ เห็นว่าปัญหาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ ในปัจจุบันมากที่สุด คือ การไม่มีเวลาเพียงพอสำหรับการค้นหาข่าวสารหรือความรู้นำเสนอผู้ฟัง เนื่องด้วย นักจัดรายการวิทยุฯ เป็นบุคลากรของสถานีวิทยุฯ ซึ่งมีงานประจำในส่วนอื่น ๆ ด้วย เช่น ความคุ้มเสียง ประกาศรายการ อ่านข่าว และบางครั้งต้องออกไปทำข่าวนอกสถานที่ ทำให้ไม่มีเวลา

เพียงพอสำหรับการค้นหาข้อมูลในประเด็นที่น่าสนใจนำเสนอได้มากนัก ทำให้นักจัดรายการวิทยุต้องใช้ข้อมูลเท่าที่ได้รับจากหน่วยงานราชการที่ส่งข่าวสารประชาสัมพันธ์มาให้กับทางสถานีวิทยุฯ

ปัญหาดังกล่าว มีแนวทางแก้ไขประการหนึ่ง คือ สถานีวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ ควรสนับสนุนให้นักจัดรายการวิทยุฯ ใช้สิทธิและเสรีภาพภายใต้กรอบของกฎหมาย ในฐานะสื่อมวลชนอย่างเต็มที่ รวมทั้งควรให้ความสำคัญต่อการเพิ่มอัตรากำลังของบุคลากรให้เพียงพอ และเหมาะสมกับภาระงาน เพื่อให้นักจัดรายการวิทยุฯ ใช้เวลาส่วนหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพของรายการ และบทบาทเพื่อการพัฒนาสังคมในด้านอื่น ๆ

2. นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค หมายถึง นักจัดรายการวิทยุกระจายเสียงที่ปฏิบัติงานในสถานีวิทยุที่รัฐเป็นเจ้าของแต่บริหารจัดการโดยเอกชน ซึ่งอาจเป็นบุคลากรของรัฐ หรือบริษัทด้านเทคโนโลยี ที่ปฏิบัติงานในสถานีวิทยุฯ หรือนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ แต่ปฏิบัติงานในสถานีวิทยุฯ โดยจัดรายการวิทยุที่เป็นเวลาของทางสถานีวิทยุฯ ได้แก่ นักจัดรายการวิทยุฯ ในสังกัดกองทัพภาคที่ 2 กองทัพนัก กระทรวงกลาโหม ได้แก่ สถานีวิทยุกองทัพภาคที่ 2 (ทก.2) จังหวัดครรราชสีما สังกัดกองบิน 1 กองทัพอากาศ ได้แก่ สถานีวิทยุกระจายเสียงทหารอากาศ (ทอ.03) จังหวัดครรราชสีมา สังกัดกองสารนิเทศ สำนักงานตำรวจนแห่งชาติ ได้แก่ สถานีวิทยุราชดำเนินพิพากษา (รส.) จังหวัดครรราชสีมา สังกัดกรมการทหารสื่อสาร กองทัพนัก กระทรวงกลาโหม ได้แก่ สถานีวิทยุประจำถิ่น (วปจ.3) จังหวัดครรราชสีมา สังกัดกองตำรวจนสื่อสาร สำนักงานตำรวจนแห่งชาติ ได้แก่ สถานีวิทยุกระจายเสียงพิทักษ์สันติราษฎร์ (สวพ.) จังหวัดนครราชสีมา และสังกัดกรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงคมนาคม ได้แก่ สถานีวิทยุกระจายเสียงกรมอุตุนิยมวิทยา (สอต.) จังหวัดครรราชสีมา ทั้งนี้นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค ดังกล่าว มีบทบาทดังต่อไปนี้

2.1 นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน หมายถึง นักจัดรายการวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดครรราชสีมาที่เป็นบุคลากรประจำของสถานีวิทยุฯ แต่จัดรายการให้กับบริษัทเอกชนผู้รับสัมภាន รายได้ของนักจัดรายการวิทยุฯ กลุ่มนี้จึงได้จากเงินเดือนจากสถานีวิทยุฯ ในฐานะบุคลากรประจำ และค่าจ้างจากการจัดรายการเป็นรายเดือน

2.1.1 บทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน

จากการศึกษาบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน พบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนนี้ บทบาท ดังตารางที่ 9

นักจัดรายการวิทยุฯ	บทบาท
นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค : นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน	1. การแจ้งข่าวสารความเป็นไปของสังคม 2. การให้ข้อมูล 2.1 การพัฒนาอาชีพ 2.2 การพัฒนาห้องถูน 2.3 การศึกษา 2.4 สุขภาพอนามัย 2.5 เทคโนโลยี 3. การให้สถานภาพแก่บุคคล 4. การกำหนดควระในสังคม 5. การประสานความสัมพันธ์ในสังคม 5.1 การประสานกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม 5.2 การระดมความร่วมมือ 5.3 การประสานสามัคคี 5.4 การให้บริการประชาชน 6. การสร้างความต่อเนื่องในสังคม 6.1 การเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้าน 6.2 การสนับสนุนและเผยแพร่ค่านิยมที่ดีงามในสังคม 7. การให้ความบันเทิง 8. การให้การศึกษา

ตารางที่ 9 แสดงบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน

จากตารางที่ 9 ซึ่งแสดงถึงบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนนั้น มีรายละเอียดดังนี้

2.1.1.1 การแจ้งข่าวสารความเป็นไปของสังคม

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน มีบทบาทในการแจ้งข่าวสารเหตุการณ์ที่น่าสนใจ โดยเน้นการเสนอข่าวท้องถิ่น ซึ่งนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน เห็นว่า เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์กับผู้ฟังมากกว่าการเสนอข่าวระดับชาติ หรือระดับโลก

2.1.1.2 การให้ข้อมูล

บทบาทในการให้ข้อมูล ความรู้ค้านั่นเอง ๆ อาจเป็นประเด็นที่นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน ได้มาจากการที่มีภารกิจตามสื่อต่าง ๆ หรือนักจัดรายการวิทยุฯ ค้นคว้ามานำเสนอเอง โดยมักเป็นปัญหาใกล้ตัวที่เกี่ยวข้องกับผู้ฟัง ซึ่งข้อมูลที่นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนนำเสนอ ได้แก่

1) การพัฒนาอาชีพ

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน มีบทบาทในการให้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนาอาชีพของประชาชนในท้องถิ่น โดยเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ให้กับองค์กรท้องถิ่นหรือหน่วยงานราชการซึ่งมักส่งข่าวสารแจ้งมายังสถานีวิทยุฯ หรือการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจ การจัดอบรมวิชาชีพของหน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น อี่างไรก็ตาม นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนที่มีประสบการณ์ในการจัดรายการ เป็นเวลานาน ไม่นำเสนอข้อมูลการพัฒนาอาชีพมากนัก ด้วยเห็นว่าสถานีวิทยุฯ จัดสรรเวลาสำหรับนำเสนอรายการเพื่อการพัฒนาอาชีพอยู่แล้ว

2) การพัฒนาท้องถิ่น

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน มีบทบาทในการเป็นสื่อแจ้งข้อมูล ทั้งข้อมูลทั่วไปที่นักจัดรายการวิทยุฯ ได้รับมาโดยตรง และท่าที่สถานีวิทยุฯ ได้รับจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ เพื่อนำเสนอในรายการข่าวท้องถิ่นหรือข่าวบริการประชาชน เช่น ข่าวประชาสัมพันธ์จากต่างประเทศ หน่วยบ้านในการจัดงานประจำปี งานประเพณีในท้องถิ่น การจัดกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เป็นต้น ซึ่งหากเป็นประเด็นที่น่าสนใจ นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนจะแทรกความรู้เพิ่มเติมในเรื่องที่เกี่ยวข้องเข้าไปด้วย

การเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนเลือกเสนอในประเด็นที่คาดว่าเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟังและเป็นเรื่องใกล้ตัว

ของผู้ฟัง ในบางโอกาส ผู้ฟังที่มีความสนใจกับนักจัดรายการวิทยุฯ ได้ฝากข่าวความคืบครึ่ง่อน เช่น ถนน ระบบสาธารณูปโภคในชุมชน นักจัดรายการวิทยุฯ จะนำข้อมูลดังกล่าวแจ้งผ่านทางรายการวิทยุให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปคุยกันแก้ไข วิธีการนำเสนอจะทำในลักษณะกระซิบเข้าหูแบบโดยไม่วิชาต์หรือใจดีรุนแรง ซึ่งบทบาทดังกล่าวเป็นบทบาทของการเป็นสื่อเพื่อการร้องเรียน นอกจากนี้การศึกษาขั้นพื้นฐานว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน ที่มีอาชญากรรมไม่ทำหน้าที่ให้ข้อมูลด้านการพัฒนาท้องถิ่น ด้วยเหตุผลคือ แต่ละหน่วยงานมีข่าวแจ้งมาทางสถานีวิทยุฯ ให้ประชาชนสัมพันธ์ในช่วงข่าวท้องถิ่นอยู่แล้ว

ลักษณะการให้ข้อมูลด้านการพัฒนาท้องถิ่น นอกจากนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนใช้วิธีนำเสนอโดยการอ่านจากบทความ ข่าว หรือ สรุปประเด็นที่นำเสนอในเสนอต่อผู้ฟังแล้ว นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนยังได้ใช้รูปแบบการนำเสนอที่สร้างความน่าสนใจอีกด้วย เช่น อ่านข่าวหรือบทความเกี่ยวกับการท่องเที่ยวประกอบการเปิดเพลงบรรยายศรีไทย โดยไม่สรุปหรือเสริมความคิดเห็นของตนเอง เพราะเห็นว่า หากเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวทางวิชาการนักจัดรายการวิทยุฯ ต้องมีความรู้ความชำนาญในเรื่องนั้นพอสมควรจึงสามารถสรุปและนำเสนอเองได้โดยไม่ต้องอ้างอิงแหล่งที่มา

3) การศึกษา

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน มีบทบาทในการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาโดยข้อมูลส่วนใหญ่เน้นการแจ้งข่าวสารการรับสมัครเพื่อเข้ารับการอบรมหรือฝึกอาชีพแก่ประชาชนทั่วไป

ในการให้ข้อมูลด้านการศึกษา บทบาทที่นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนจะมากที่สุด คือ เป็นสื่อกลางรับข่าวสารด้านการศึกษาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่น สถาบันการศึกษาต่างๆ ฯลฯ ซึ่งมักเป็นการฝากข่าวประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกิจกรรมการจัดอบรม แต่นักจัดรายการวิทยุฯ ไม่มีบทบาทในด้านนี้อ่อนนก เพราะนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนเห็นว่า สถานีวิทยุฯ จัดสรรเวลาให้กับหน่วยงานด้านการศึกษาสำหรับการเสนอรายการที่ให้ความรู้อยู่แล้ว จึงไม่ได้นำเสนอข้อมูลในด้านการศึกษามากนัก

4) สุขภาพอนามัย

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการรักษาสุขภาพอนามัยที่เป็นประโยชน์หรือ่น่าสนใจ รวมทั้งการป้องกันโรคต่างๆ โดยรูปแบบการนำเสนอ มักใช้การพูดคุยเพื่อให้เหมาะสมกับผู้ฟังกลุ่มนี้เป็นধุรทาง

5) เทคโนโลยี

บทบาทในการให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนไม่นักนัก เมื่อจากนักจัดรายการวิทยุฯ เห็นว่า มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำเสนอในรายการอื่นอยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม หากพบข้อมูลที่น่าสนใจหรือข้อมูลที่เป็นประโยชน์จากการโทรศัพท์ หรือจากหนังสือพิมพ์ นักจัดรายการวิทยุฯ อาจนำมาเสนอข้างบนเป็นข้อมูลแทรกในรายการเพลง

จากการศึกษา เมื่อจัดลำดับตามปริมาณการให้ข้อมูลข่าวสารของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนที่นำเสนอ พบว่า ข้อมูลที่นำเสนอมากที่สุด คือ ข้อมูลด้านสุขภาพอนามัย เมื่อถูกนำเสนอเรื่องที่มีความสำคัญต่อผู้ฟัง ข้อมูลที่เสนอในลำดับรองลงมา คือ การพัฒนาท้องถิ่น โดยเฉพาะการท่องเที่ยว การพัฒนาอาชีพ และมีการแทรกข้อมูลเกี่ยวกับธรรมะข้างในบางโอกาส เช่น วันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น

2.1.1.3 การให้สถานภาพแก่บุคคล

บทบาทการให้สถานภาพแก่บุคคล นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐและจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน ใช้วิธีการนำเสนอประวัติบุคคลเด่น หรือผู้เสียสละเพื่อสังคมทั้งที่เป็นชาวไทยและชาวต่างชาติที่มีชื่อเสียงและกระทำคุณความดี เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป มาอ่านให้ผู้ฟังทราบ รูปแบบการนำเสนอค่านิ่นไปในลักษณะการอ่านบทความ (จากหนังสือพิมพ์) ใช้เวลานำเสนอในรายการไม่นาน นัก โดยเฉลี่ยประมาณครึ่งละ 15 นาที

นอกจากการนำเสนอประวัติบุคคลที่เสียสละและบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมแล้ว นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนอาจนำเสนอประวัติบุคคลที่มีชื่อเสียงในด้านอื่นมาเสนอตามสมควร เช่น นักกีฬา แต่พบว่า ไม่มีการสัมภาษณ์บุคคลในรายการ เมื่อจากเวลามีจำกัด และนักจัดรายการวิทยุฯ เห็นว่า สถานีวิทยุฯ มีราชการเฉพาะสำหรับการนำเสนอประวัติบุคคลสำคัญและเชิญบุคคลที่น่าสนใจมาสัมภาษณ์อยู่แล้ว อีกทั้งอุปกรณ์เครื่องมือของสถานีวิทยุฯ ไม่มีความพร้อมมากนักสำหรับการดำเนินรายการสัมภาษณ์

2.1.1.4 การกำหนดควระในสังคม

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน มีบทบาทในการนำเสนอประเด็นปัญหาสำคัญเกี่ยวกับความเดือดร้อนของประชาชน เช่น ปัญหาค่าครองชีพ น้ำมันเชื้อรากา สินค้าราคาแพง นำมาพูดคุยในรายการ พร้อมกับให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้ฟังในประเด็นดังกล่าวตามสมควร เช่น การใช้จ่ายอย่างประหยัด เป็นต้น

2.1.1.5 การประสานความสัมพันธ์ในสังคม

บทบาทในการประสานความสัมพันธ์ในสังคม นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน มีบทบาทมีคั่งค่อไปนี้

1) การประสานกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม

การเป็นสื่อกลางประสานกิจกรรมของสังคมของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน มักดำเนินไปในลักษณะการเป็นสื่อกลางแจ้งข่าวสาร ประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานราชการให้บุคคลทั่วไปได้รับทราบ ซึ่งเป็นการแจ้งข้อมูลข่าวสารอันเป็นการประสานความสัมพันธ์ทางอ้อม มากกว่าการประสานกิจกรรมโดยตรง

2) การระดมความร่วมมือ

บทบาทในการเป็นสื่อรณรงค์หรือระดมความร่วมมือ มักกระทำในช่วงโอกาสสำคัญ และเป็นเรื่องที่มีผลกระทบโดยตรงต่อสาธารณะ เช่น การเลือกตั้ง แต่ไม่นำเสนอในลักษณะการชี้นำ หรือโน้มเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง นอกจากนั้น เมื่อรัฐบาลจัดโครงการหรืองาน โดยนายรณรงค์ เรื่องใด นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนจะนำประเด็นดังกล่าวมานำเสนอ เช่น การรณรงค์ให้ใช้สินค้าไทย การรณรงค์การประหยัดด้อม หรือการรณรงค์การท่องเที่ยวภายในประเทศ เป็นต้น ซึ่งแสดงว่า โครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ และระบบการควบคุมที่รัฐเป็นเจ้าของและการควบคุมระดับนโยบายจากส่วนกลางยังคงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐและจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนผู้รับสัมภากาน

ในบางครั้ง นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนใช้ประสบการณ์และวิชวิฒิของตนเองในการพิจารณาปัญหาสังคมว่า ปัญหาใดเป็นที่น่าสนใจและควรได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วน นักจัดรายการวิทยุฯ จะนำประเด็นนั้นมาเสนอและกระตุ้นผู้ฟังให้ร่วมมือกันในการแก้ไขหรือป้องกัน เช่น ปัญหาฯ เศพดิค ปัญหาความสะอาด และปัญหาการจราจร เป็นต้น

3) การประสานสามัคคี

นักจัดรายการวิทยุฯ มักมีบทบาทในการประสานสามัคคีในเรื่องที่เกี่ยวข้องหรือมีผลโดยตรงต่อผู้ฟัง แต่ยังไม่สามารถประสานดังกล่าวต้องไม่ส่งผลกระทบในทางลบต่อบุคคลอื่น

4) การให้บริการประชาชน

นอกจากบทบาทในการเป็นสื่อกลางประชาสัมพันธ์ข่าวสารของหน่วยงานต่าง ๆ แล้ว นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนยังมีบทบาทเป็นสื่อกลางระหว่างบุคคลด้วย เช่น การแจ้งข่าวสารบุคคลหายสาบสูญ การรับฟังปัญหาความเดือดร้อนส่วนตัวฯลฯ ทั้งนี้ เนื่องด้วยความรู้สึกสนใจและผูกพันที่ผู้ฟังมีต่อนักจัดรายการวิทยุฯ นำไปสู่ความรู้สึกไว้วางใจเสมอเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว

2.1.1.6 การสร้างความต่อเนื่องในสังคม

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน มีบทบาทในการสร้างความต่อเนื่องในสังคม ดังต่อไปนี้

1) การเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้าน

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน มีบทบาทในการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านแห่งไปกับความบันเทิง เช่น การเปิดเพลงโคราชอันเป็นเพลงพื้นบ้านประจำจังหวัด นอกจากนั้น ยังมีการพูดคุยถึงความสำคัญของเทศกาลหรือประเพณีที่น่าสนใจในท้องถิ่น โดยเลือกประเด็นที่เป็นประโยชน์เสนอในช่วงเทศกาลดังกล่าว

2) การสนับสนุนและเผยแพร่ค่านิยมที่ดีงามในสังคม

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน มีบทบาทเป็นสื่อกลางในการสนับสนุนค่านิยมที่ดีงามของไทย เช่น ค่านิยมเรื่องความกตัญญูต่อชาติ การใช้ชีวิตครอบครัว การยกย่องคุณความดีของบุคคล รวมทั้งการนำเสนอในรูปแบบของบทความเนื้องในวันสำคัญทางศาสนา หรือวันสำคัญของชาติ เช่น วันเข้าพรรษา วันพระ วันเฉลิมพระชนมพรรษา ในบางครั้ง นักจัดรายการวิทยุฯ ได้ใช้เพลงเพื่อสื่อความสำคัญหรือข้อเตือนให้ประชาชนรำลึกถึงโอกาสสำคัญต่าง ๆ เช่น เปิดเพลงพระราชพิพันธ์เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นต้น ซึ่งนอกจากนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนจะใช้วิธีการพูดคุยและใช้เพลงเป็นสื่อเผยแพร่ค่านิยมแก่ประชาชนแล้ว ยังใช้รูปแบบการนำเสนอในรูปแบบอื่น ได้แก่ การอ่านบทกลอนเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย เป็นต้น

2.1.1.7 การให้ความบันเทิง

บทบาทในการให้ความบันเทิง นอกจากการเปิดเพลง อันเป็นบทบาทหลักของนักจัดรายการวิทยุ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนแล้ว อาจมีการให้ความบันเทิงในรูปแบบอื่นตามความถนัดและประสบการณ์ส่วนตัว เช่น อ่านบทกลอนซึ่งแต่งขึ้นเอง หรือเปิดโอกาสให้ผู้ฟังที่สนใจหรือมีความสามารถในการประพันธ์และต้องการแสดงออกได้เขียนกลอนหรือเรื่องสั้น ส่งเข้ามาข้างรายการ และนักจัดรายการวิทยุ ก็จะนำเสนอด้วยการคุย

2.1.1.8 การให้การศึกษา

นักจัดรายการวิทยุ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน มีบทบาทในการให้การศึกษาไม่นานนัก ด้วยนักจัดรายการวิทยุ เห็นว่า ตนเองมีความรู้ไม่นานนัก หากจะให้การศึกษา หรือขัดเกลาสังคมจะคัดเลือกบทความที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์จากบุคคลที่สร้างความน่าเชื่อถือหรือศรัทธาแก่ประชาชนได้ เช่นนำเสนอพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เพื่อเป็นข้อเตือนสติแก่กลุ่มผู้ฟัง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาข้างพบว่า นักจัดรายการวิทยุ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนมักมีบทบาทให้ความรู้ในเรื่องทั่วไป มากกว่า การสั่งสอนหรือให้การศึกษาเสมือนเป็นโรงเรียนโดยตรง

นอกจากการศึกษานบทบาทของนักจัดรายการวิทยุ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน ผู้วิจัยยังได้ศึกษาหน้าที่ที่มีให้ปฏิบัติ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน ซึ่งแสดงได้ ดังตารางที่

บทบาท	หน้าที่ที่ไม่ได้ปฏิบัติ	ปัจจัยที่มีอิทธิพล
1. การแจ้งข่าวสารความเป็นไปของสังคม 2. การให้ข้อมูล 2.1 การพัฒนาอาชีพ 2.2 การพัฒนาท้องถิ่น 2.3 การศึกษา 2.4 สุขภาพอนามัย 2.5 เทคโนโลยี 3. การให้สถานภาพแก่บุคคล 4. การกำหนดควระในสังคม 5. การประสานความสัมพันธ์ในสังคม 5.1 การประสานกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม 5.2 การระดมความร่วมมือ 5.3 การประสานสามัคคี 5.4 การให้บริการประชาชน 6. การสร้างความต่อเนื่องในสังคม 6.1 การเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้าน 6.2 การสนับสนุนและเผยแพร่ค่านิยมที่ดี งามในสังคม 7. การให้ความบันเทิง 8. การให้การศึกษา	1. การวิเคราะห์ปัญหาสังคม 2. การແລກປේຢັນຄວາມຮູ້ 3. การพัฒนาสติปัญญา 4. การสร้างมาตรฐานทางปัญญา	1. โครงสร้างการเป็นเจ้าของ 2. การบริหารจัดการ 3. ระบบการควบคุม (ทั้งการควบคุมระดับชาติ การควบคุมระดับหน่วยงาน และการควบคุมระดับปัจเจกบุคคล) 4. ระบบตลาด 5. ปัจจัยทางสังคม 6. ปัจจัยวัฒนธรรม 7. ปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์

ตารางที่ 10 แสดงบทบาทของนักขัตติยการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน หน้าที่ที่ไม่ได้ปฏิบัติ และปัจจัยที่มีอิทธิพล

จากตารางที่ 10 แสดงบทบาทของนักขัตติยการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน หน้าที่ที่ไม่ได้ปฏิบัติ และปัจจัยที่มีอิทธิพล พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักขัตติยการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐและจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน คือ โครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ ระบบการควบคุมทั้งการควบคุมระดับชาติ การควบคุมระดับหน่วยงาน และการควบคุมระดับปัจเจกบุคคล รวมทั้งปัจจัยระบบตลาด ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยวัฒนธรรม และปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์ มีอิทธิพลให้บทบาทหลักของนักขัตติยการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ

และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน คือการให้ความบันเทิง นอกเหนือจากความบันเทิงโดยการเปิดเพลงแสง ขึ้นมีการนำเสนอในรูปแบบอื่น ๆ หลากหลายออกไปตามความสามารถและความสนใจของนักจัดรายการวิทยุฯ โดยทบทวนองค์การ คือ การให้ข้อมูลข่าวสาร แต่จะพบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ จะเลือกนำเสนอข้อมูลข่าวสารเมื่อมีเวลาเพียงพอ โดยให้ความสำคัญต่อความบันเทิงเป็นอันดับแรก หากเวลาจำกัดจะไม่นำเสนอสาระด้านอื่น ด้วยทราบว่า สถานีวิทยุฯ ได้จัดสรรเวลาสำหรับการเสนอความรู้ให้กับหน่วยงานต่าง ๆ อยู่แล้ว และหากมีการนำเสนอปัญหาหรือทำหน้าที่อื่น มักกระทำในบริบทของประเด็นปัญหาใกล้ตัวและส่งผลต่อผู้ฟังโดยตรง

จากการศึกษาบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐและจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน พบว่า หน้าที่ที่นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐและจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน มิได้ปฏิบัติ มีดังนี้

- 1) การวิจารณ์ปัญหาสังคม เนื่องด้วยลักษณะโครงสร้างระบบทวิภาค เป็นกรอบควบคุมการทำงานของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐและจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน ซึ่งปฏิบัติงานในฐานะบุคลากรของรัฐ ส่งผลให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่วิพากษ์วิจารณ์ปัญหาสังคมด้วย ทำให้พบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ พยายามหลีกเลี่ยงการวิจารณ์ปัญหาและวิจารณ์ตัวบุคคล ด้วยสาเหตุคือ ทางสถานีวิทยุฯ มีนโยบายห้ามการวิพากษ์วิจารณ์ เช่นเดียวกับนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ
- 2) การแลกเปลี่ยนความรู้ นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน ไม่สามารถทำหน้าที่เป็นสื่อกลางสำหรับแสดงความคิดเห็น และเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ระหว่างผู้ฟังกับนักจัดรายการวิทยุฯ หรือระหว่างกลุ่มผู้ฟัง ทั้งนี้ เพราะเวลาอันมีจำกัด และปัจจัยระบบตลาด ซึ่งทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ ต้องให้ความสำคัญกับการให้ความบันเทิงและการโฆษณาสินค้าหรือบริการ
- 3) การพัฒนาสติปัญญา นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐและจัดรายการให้บริษัทเอกชนเห็นว่า ด้วยเวลาในการจัดรายการที่มีจำกัด จึงต้องให้ความบันเทิงเป็นหลัก อาจไม่สามารถทำหน้าที่ในการส่งเสริมหรือพัฒนาสติปัญญาแก่ผู้ฟังได้
- 4) การสร้างมาตรฐานทางปัญญา นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐและจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนเห็นว่า ผู้ที่มีบทบาทในการสร้างมาตรฐานทางปัญญาได้ ควรเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์มากพอ และนักจัดรายการวิทยุฯ อาจมีความรู้ไม่เพียงพอที่จะสร้างมาตรฐานทางปัญญาแก่กลุ่มผู้ฟังได้

2.1.2 ลักษณะการนำเสนอรายการ และแหล่งข้อมูล

บทบาทหลักของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของสถานีวิทยุฯ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน คือการให้ความบันเทิงในรูปแบบรายการเพลง ด้วยเห็นว่า หากกลุ่มผู้ฟังมีความพึงพอใจในการฟังรายการ จะส่งผลต่อเข้าของสินค้าหรือบริการที่เป็นผู้สนับสนุนรายการ ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อนักจัดรายการวิทยุฯ จากการศึกษา พบว่า บทบาทในลำดับรองลงมาคือ การให้ความรู้เชิงสาร และการเป็นสื่อรณรงค์ อันเป็นการแสดงถึงความสำคัญของ ปัจจัยโครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ และการควบคุมระดับชาติ และระดับหน่วยงาน ได้แก่ นโยบายของสถานีวิทยุฯ อันเป็นการควบคุมส่วนห้องถีน เนื่องจากนักจัดรายการวิทยุฯ มีสถานภาพเป็นบุคลากรของสถานีวิทยุฯ ดังนั้น จึงให้ความสำคัญต่อนโยบายของสถานีวิทยุฯ ด้วย

การแสดงบทบาทด้านการให้ข้อมูลนี้ นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนมีแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการจัดรายการ คือ หนังสือ ตำรา และเอกสารที่มีผู้ส่งมาให้ และจากการค้นหาของนักจัดรายการวิทยุฯ เอง แต่แหล่งข้อมูลสำคัญมากได้มาจากหน่วยงานภาcnอกหรือจากเอกสารของสถานีวิทยุฯ เพราะนักจัดรายการวิทยุฯ ปฏิบัติงานประจำอยู่ที่สถานีวิทยุฯ จึงมีโอกาสได้รับเอกสารต่างๆ จากหน่วยงานภาcnอก และนักจัดรายการวิทยุฯ ที่มีอายุไม่นักเสนอหรือใช้ช่วงเวลาที่หน่วยงานภาcnอกส่งช่วงเวลาประชาสัมพันธ์มาอย่างสถานีวิทยุฯ มากกว่าการค้นคว้าหาข้อมูลด้วยตนเอง และไม่นำเสนอในเรื่องที่ไม่มีความรู้ความชำนาญ นอกจากนี้จากการศึกษาข้างบนว่า การคิดต่อสื่อสารระหว่างนักจัดรายการวิทยุฯ กับกลุ่มผู้ฟังมักเป็นไปเพื่อขอเพลง พูดคุย หรือปรึกษาปัญหาส่วนตัวมากกว่าการแนะนำรายการและเสนอประเด็นต่างๆ

2.1.3 บทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนเปรียบเทียบระหว่างอีติทกับปัจจุบัน

ปัจจุบันบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต กล่าวคือ มีบทบาทในการให้สาระความรู้มากขึ้น ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟังมากขึ้น ต่างจากในอดีตซึ่งมีบทบาทเดียว คือ ให้ความบันเทิง รูปแบบการนำเสนอรายการในอดีต คือ เน้นโฆษณาสินค้า พูดคุย และตอบจดหมายผู้ฟัง แต่ปัจจุบันมีการพูดคุยหลากหลายคือ พูดคุยและตอบจดหมายในรายการน้อดลง ในขณะที่มีการเปิดเพลงมากขึ้น นอกจากรูปแบบ

การนำเสนอที่เปลี่ยนไป เพลงที่เสนอในรายการ ได้เปลี่ยนไปตามความนิยมของผู้ฟังด้วย กล่าวคือ จากเดิมเสนอเฉพาะเพลงลูกทุ่ง ได้ปรับเปลี่ยนเป็นเพลงตามสมัยนิยมมากขึ้น

สาเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังกล่าว คือ ปัจจัยด้านเข้าของสินค้าหรือบริการซึ่งเป็นผู้อุปถัมภ์รายการ และการแข่งขันจากศิลปินมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอ เช่นกัน นอกเหนือนั้น วิธีที่เพิ่มขึ้นของนักจัดรายการวิทยุฯ ทำให้เกิดความตระหนักร้าว ต้องให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์กับผู้ฟังนอกเหนือจากความบันเทิง โดยเฉพาะในปัจจุบันซึ่งเกิดปัญหาสังคมนากมาย นักจัดรายการวิทยุฯ ควรมีบทบาทในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาดังกล่าวบ้าง เช่น ยาเสพติด และจากประสบการณ์ทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ เห็นว่า การจัดรายการรูปแบบเดิมอาจจำเจ ทำให้ผู้ฟังเบื่อได้ อย่างไรก็ตาม ในอนาคตถ้าหากจัดรายการอาจเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสม

นอกจากปัจจัยที่เกิดจากตัวนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐและจัดรายการให้บริษัทเอกชนที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงแล้ว อีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวคือ ความต้องการของกลุ่มผู้ฟังที่เสนอความเห็นแนวทางจุดหมายหรือโทรศัพท์ แต่อย่างไรก็ตามความสำคัญของปัจจัยดังกล่าวไม่เด่นชัดนักเมื่อเทียบกับปัจจัยที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น

2.1.4 ปัญหาในการกำหนดที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐและจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐและจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน ส่วนใหญ่เห็นว่าปัจจุบันปัญหาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่มากที่สุด คือ จำนวนบริษัทเข้าของสินค้าหรือบริการที่เป็นผู้สนับสนุนรายการลดลง ส่งผลกระทบต่อรายได้ เพราะนักจัดรายการวิทยุฯ จะมีรายได้ที่เป็นเงินเดือนอันได้จากการประเมินแผ่นดินในฐานะบุคลากรประจำสถานีวิทยุฯ แล้ว ซึ่งมีรายได้จากค่าจ้างจัดรายการเป็นรายเดือนด้วย ดังนั้น นักจัดรายการวิทยุฯ จึงกังวลในรายได้ซึ่งลดลงและเห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญสำหรับตนเอง

ปัจจัยประการหนึ่งที่ทำให้จำนวนผู้สนับสนุนรายการลดน้อยลง คือ การแข่งขันจากศิลปินโดย同一 โอดี้เพลย์สื่อโทรศัพท์ ซึ่งแย่งชิงกลุ่มผู้ฟังไปจากสื่อวิทยุ เนื่องจากผู้ฟังลดความสนใจในสื่อวิทยุ และเปิดรับชมโทรศัพท์มากขึ้น ส่งผลให้ผู้สนับสนุนรายการหันไปให้ความสำคัญกับสื่อโทรศัพท์มากขึ้น โดยชี้เวลาโฆษณาทางสถานีวิทยุโทรศัพท์แทนการซื้อโฆษณาในรายการวิทยุ

แนวทางแก้ไขประการหนึ่งคือ หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดสรรคลื่นความถี่วิทยุฯ ควรกำหนดให้มีการแข่งขันด้านการประกอบกิจกรรมวิทยุกระจายเสียง อย่างเสรี และเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ โดยไม่พิจารณาจำนวนเงินเป็นหลักเกณฑ์สำคัญ แต่ควรคำนึงถึงคุณภาพของการ และประโยชน์ที่สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ฟังทุกกลุ่ม

2.2 นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ

นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ หมายถึง นักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนราธิวาสที่อยู่ภายใต้ โครงสร้างระบบหัวภาค ที่มิใช่บุคลากรประจำของสถานีวิทยุฯ หรือบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทาน แต่ เป็นผู้ซื้อเวลาจากบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทาน ซึ่งนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระมีบทบาท ดังนี้

2.2.1 บทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ

จากการศึกษาบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ พนว่า นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระนี้ บทบาท ดังตารางที่ 11

นักจัดรายการวิทยุฯ	บทบาท
นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค : นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ	1. การแจ้งข่าวสารความเป็นไปของสังคม 2. การให้ข้อมูล 2.1 การพัฒนาอาชีพ 2.2 การพัฒนาท้องถิ่น 2.3 การศึกษา 2.4 สุขภาพอนามัย 3. การให้สถานภาพแก่บุคคล 4. การกำหนดควระในสังคม 5. การประสานความสัมพันธ์ในสังคม 5.1 การประสานกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม 5.2 การระดมความร่วมมือ 5.3 การให้บริการประชาชน 6. การสร้างความต่อเนื่องในสังคม 6.1 การเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้าน 6.2 การสนับสนุนและเผยแพร่ค่านิยมที่ดีงามในสังคม 7. การให้ความบันเทิง 8. การให้การศึกษา 8.1 การพัฒนาสติปัญญา 8.2 การแลกเปลี่ยนความรู้ 8.3 การสร้างบุคลิกภาพใหม่แก่ผู้ฟัง

ตารางที่ 11 แสดงบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ

จากตารางที่ 11 ซึ่งแสดงถึงบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระนั้น มีรายละเอียดดังนี้

2.2.1.1 การแจ้งข่าวสารความเป็นไปของสังคม

นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ มีบทบาทในการรายงานข่าวสารความเป็นไปของสังคม โดยเฉพาะประเด็นที่สำคัญ และนำเสนอในสำหรับประชาชนในจังหวัดครรราชสินما ลักษณะการแจ้งข่าวสารอาจใช้วิธีอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ และข่าวประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานราชการ รวมทั้งรายงานเหตุการณ์ประจำวันที่น่าสนใจในช่วงนั้น เช่น การเลือกตั้งในช่วงของการเลือกตั้ง เป็นต้น

2.2.1.2 การให้ข้อมูล

บทบาทในการให้ข้อมูลด้านต่าง ๆ ของนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ ใช้รูปแบบการนำเสนอโดยสรุปมาพูดถ้อยคำสำนวนของตนเอง ซึ่งนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ พยายามคิดตามท่าทางในด้านต่าง ๆ อ่านสมำเสນอ ใช้การจับประเด็นที่น่าสนใจ โดยลักษณะการนำเสนอรายการอยู่ในรูปของการพูดคุยกับผู้ฟังมิใช่การสั่งสอน

สถานีวิทยุฯ บางแห่ง เช่น สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพภาคที่ 2 (ทก.2) ได้วางแนวโน้มภายในการนำเสนอประเด็นต่าง ๆ ในรายการด้วย เช่นในการประชุมระหว่างผู้บริหารสถานีวิทยุฯ กองทัพภาคที่ 2 กับนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เข้าเวลากองทัพภาคที่ 2 ซึ่งจัดประชุมเดือนละ 1 ครั้ง ผู้บริหารสถานีวิทยุฯ ขอความร่วมมือในการให้ความรู้เรื่องการต่อต้านยาเสพติดแก่ผู้ฟังในรายการด้วย ซึ่งนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระก็มีกปฏิบัติตาม

กล่าวโดยสรุป นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ มีบทบาทในการให้ข้อมูลในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) การพัฒนาอาชีพ

นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ มีบทบาทในการแจ้งข่าวสารด้านการพัฒนาอาชีพ ได้แก่ ข่าวการรับสมัครงาน ข่าวสั้นเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพของกลุ่มชนชั้นต่าง ๆ ซึ่งหน่วยงานราชการ และกลุ่มองค์กร ชุมชนในห้องถึงส่วนมา นำเสนอโดยอ่านตามเนื้อข่าวที่ได้รับมา แต่หากเวลาไม่เพียงพอในการเสนอข่าวจะไม่นำเสนอ ด้วยเหตุผลว่า ทางสถานีวิทยุฯ ได้จัดสรรเวลาให้กับหน่วยงานราชการในการประชาสัมพันธ์แจ้งข่าวสารแล้ว

2) การพัฒนาท้องถิ่น

นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ มีบทบาทในการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น เมื่อมีข่าวฝ่ายประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานราชการ และนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระพิจารณาแล้ว เห็นว่า ข่าวที่นำเสนอไม่重大เกินไป ทั้งนี้เพื่อความขาวของข้อมูลเป็นปัจจัยหนึ่งที่นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระจะเลือกนำเสนอหรือไม่นำเสนอ เนื่องด้วยเวลาของรายการนี้จำกัด การนำเสนอข้อมูลเหล่านี้ จึงอยู่กับนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระแต่ละคน กล่าวคือ นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระที่เน้นการเสนอข่าวสารหรือการพูดคุยมากกว่าความบันเทิง จะให้ความสำคัญกับข่าวพัฒนาท้องถิ่นมาก เช่น การแจ้งข่าวสารประชาสัมพันธ์จากห้องที่ต่าง ๆ หรือหากมีประกาศที่สำคัญและน่าสนใจ ส่วนนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ ซึ่งเปิดเพลงเป็นหลักจะให้ข้อมูลด้านการพัฒนาท้องถิ่นไม่มากนัก และหากมีข่าวดังกล่าว นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระที่เปิดเพลงเป็นหลักจะพิจารณาความเหมาะสมกับเวลา เนื่องจากให้เหตุผลว่า เวลาในการจัดรายการมีจำกัด และทางสถานีวิทยุฯ แห่งอื่น เช่น สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย มีบริการแจ้งข่าวสารด้านนี้อยู่แล้ว

3) การศึกษา

บทบาทของนักจัดการวิทยา อิสระ ใน การแข่งขันสารการศึกษา มักเป็นการรายงานข่าวสารเกี่ยวกับการรับสมัครนักศึกษา หรือกิจกรรมของสถาบันการศึกษา มากกว่าจะเป็นการให้ความรู้ หรือการศึกษาโดยตรง

บทบาทการให้ข้อมูลทางด้านการศึกษาอีกลักษณะหนึ่ง คือ การแนะนำสิ่งที่มีประโยชน์กับ การเรียนต่อ ก่อนผู้ฟังซึ่งเป็นเยาวชน เช่น กระตุนให้เยาวชนอ่านหนังสือเตรียมตัวสอบเข้า มหาวิทยาลัย แนะนำสถานศึกษาสำหรับผู้ที่สอบเข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้ แต่ไม่กล่าวข้างมากนัก ด้วย เกรงผู้ฟังเบื่อหน่าย เป็นต้น

4) สุขภาพอนามัย

การให้ข้อมูลด้านสุขภาพอนามัยของนักจัดการวิทยา อิสระ เป็นไปใน 2 แนวทาง คือ การรายงานกิจกรรมเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดขึ้น ได้แก่ การจัดงาน หรือการจัด กิจกรรมต่าง ๆ โดยหน่วยงานสาธารณสุข หรือโรงพยาบาลเนื่องในโอกาสสำคัญ เช่น กิจกรรมการ ตรวจโรค การจัดนิทรรศการ โอกาสต่าง ๆ ฯลฯ

บทบาทในการให้ข้อมูลด้านสุขภาพอีกแนวทางหนึ่ง คือ นักจัดการวิทยา อิสระเสนอ ข้อมูลการคุ้มครองสุขภาพด้วยตนเองขึ้นพื้นฐาน เช่น การออกกำลังกาย การรับประทานอาหารที่ มีประโยชน์ การรักษาร่างกายให้แข็งแรง เป็นต้น

เมื่อจัดทำข้อมูลที่นักจัดการวิทยา อิสระนำเสนอ พบร้า นักจัดการวิทยาอิสระนำเสนอ ข้อมูลด้านสุขภาพอนามัยมากที่สุด เพราะเรื่องสุขภาพอนามัยเป็นเรื่องใกล้ตัว อีกทั้งนักจัดการวิทยา อิสระ สามารถหาข้อมูลดังกล่าวได้สะดวก

จากการศึกษา พบร้า ข้อมูลที่นักจัดการวิทยา อิสระไม่ได้นำเสนอ คือ ข้อมูลด้าน เทคโนโลยี เพราะเกรงผู้ฟังไม่เข้าใจ ประกอบกับนักจัดการวิทยา อิสระมีความชำนาญในเรื่อง นี้ไม่นัก หรือหากมีการนำเสนอ นักเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสินค้าที่โฆษณาในรายการ เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้ารุ่นใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับผู้สนับสนุนรายการที่เป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น

2.2.1.3 การให้สถานภาพแก่นักบุคคล

การให้สถานภาพแก่นักบุคคล จากการศึกษาถ้วนหน้ากจักรายการวิทยุฯ อิสระ ไม่ปรากฏลักษณะของการนำเสนอรายการในรูปแบบการสัมภาษณ์บุคคลเหมือนนักจักรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ แต่นักจักรายการวิทยุฯ อิสระจะนำเสนอประวัติของบุคคลที่น่าสนใจ บุคคลที่สร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดหรือประเทศไทย มีความเด่น หรือมีคุณประโยชน์ในด้านใดด้านหนึ่งแก่สังคม เช่น ประวัติของผู้รับรางวัลแม่ค้าเด่นประจำปี หรือศิลปินนักร้องผู้มีชื่อเสียง การกล่าวถึงบุคคลที่น่าสนใจอาจถูกนำมาเชื่อมโยงกับการเปิดเพลงในรายการ เช่น นักจักรายการวิทยุฯ เพลงสากลนำเสนอประวัติของนักร้อง หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเพลง มาพูดคุยกับผู้ฟังได้รับข้อมูลอย่างไรก็ตาม นักจักรายการวิทยุฯ อิสระ พยายามหลีกเลี่ยงการกล่าวถึงนักการเมือง ทั้งในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่นในรายการที่จัด ด้วยเกรงเป็นปัญหาการพาดพิง แต่หากกล่าวถึงนักการเมืองด้วยเป็นบุคคลที่มีความเด่นอย่างชัดเจน และมีความสามารถ หรือคุณสมบัติบางประการเป็นที่ยอมรับ และยกย่องโดยทั่วไป เช่น พล.อ.ชาติชาย ชุม仇恨 อดีตนายกรัฐมนตรี ซึ่งชาวจังหวัดนครราชสีมาให้ความเคารพยิ่งอย่างสูง กระนั้นก็ตามนักจักรายการวิทยุฯ อิสระมีบทบาทในการให้สถานภาพแก่นักบุคคลไม่นักนักเนื่องด้วยเวลาในการจัดรายการมีจำกัด

2.2.1.4 การกำหนดควระในสังคม

บทบาทในการนำเสนอประเด็นปัญหาที่น่าสนใจในสังคม นักจักรายการวิทยุฯ อิสระ เสนอในเรื่องใกล้ตัวและเป็นประเด็นสาธารณชนที่สังคมสนใจ แต่จะไม่พูdreื่องที่มีเนื้อหาสาระหนักหรือเครียดจนเกินไป นักจักรายการวิทยุฯ อิสระบางคนเน้นการนำเสนอปัญหาสังคมเป็นหลัก เช่น การนำเสนอปัญหาสินค้าราคาแพง ลักษณะการนำเสนอประเด็นปัญหาสังคมมาพูดคุยนักจักรายการวิทยุฯ อิสระ มักจะนำเสนอข้อมูลและความคิดเห็นตามที่พนักพื้นในชีวิตประจำวันที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง

2.2.1.5 การประสานความสัมพันธ์ในสังคม

จากการศึกษาบทบาทของการประสานความสัมพันธ์ในสังคมของนักจักรายการวิทยุฯ อิสระสามารถจำแนกได้ดังนี้

1) การประสานกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม

นักจักรายการวิทยุฯ อิสระ ซึ่งจัดรายการมาเป็นเวลานาน มักมีบทบาทสำคัญในการเป็นสื่อประสานกิจกรรมของท้องถิ่น เนื่องด้วยความรู้สึกสนใจที่สัมมุตติและห่วงนักจักรายการวิทยุฯ อิสระ กับกลุ่มผู้ฟังโดยเฉพาะกับชุมชนท้องถิ่น โดยกิจกรรมดังกล่าวมักเป็นกิจกรรมภายในหมู่บ้าน หรือชุมชนที่จัดขึ้น และต้องการเผยแพร่ให้ชุมชนอื่นได้รับทราบ

2) การระดมความร่วมมือ

ในการระดมความร่วมมือ นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ มีบทบาทในการเป็นสื่อผู้ทรงค์ในโอกาสสำคัญ ๆ เช่น การเลือกตั้งในระดับชาติและท้องถิ่น แม้ว่าบทบาทในการรณรงค์ดังกล่าว ไม่ได้เป็นนโยบายกำหนดมาจากการสถานีวิทยุฯ แต่นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระจะหนักกว่า บทบาทในการระดมความร่วมมือมีความสำคัญต่อผู้ฟัง และลักษณะการนำเสนอจะไม่เป็นสื่อชักชวนให้เลือกนักการเมืองคนหนึ่งคนใด

3) การให้บริการประชาชน

นอกจากบทบาทเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานของรัฐแล้ว ในบางครั้ง นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ มีบทบาทเป็นสื่อแจ้งข่าวสารที่มีลักษณะเป็นข่าวสารส่วนบุคคลของผู้ฟังด้วย เช่น งานบุญ งานบวช ทั้งนี้ ด้วยความผูกพันและสนใจสอนระหว่างนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระกับผู้ฟังกลุ่มผู้ฟังเชิงอาชีวภาพนั้นดีที่มีกับนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ ในการฝ่ากข่าวประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ เช่น แจ้งข่าวสารของบุคคล ประกาศติดตามหาคนสูญหาย ฯลฯ ซึ่งนักจัดรายการวิทยุฯ มักยินดีให้บริการ แต่อย่างไรก็ตามนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ ไม่เป็นสื่อในการขอเพลิงให้แก่บุคคลอื่น

2.2.1.6 การสร้างความต่อเนื่องในสังคม

นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ มีบทบาทในการสร้างความต่อเนื่องในสังคมในลักษณะดังต่อไปนี้

1) การเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้าน

นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ มีบทบาทในการเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้านใน 2 ลักษณะ คือ การเป็นสื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นตามที่ชุมชนหรือท้องถิ่นนั้นขอความร่วมมือ และบทบาทอีกลักษณะหนึ่ง คือ การเป็นสื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัด อันได้แก่ เพลงโกร雅 ซึ่งเป็นเพลงพื้นบ้านเก่าแก่ของจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้การปีกเพลงโกร雅เพื่อการอนุรักษ์ดังกล่าว สำหรับนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ ซึ่งมีทุนส่วนตัวจำนวนหนึ่ง เช่น วิษณุ ศรีล่อง และ สุภารักษ์ ศรีล่อง ได้จัดทำและจำหน่ายเพลงพื้นบ้านโกร雅และปีกเพลงดังกล่าวในรายการด้วย

2) การสนับสนุนและเผยแพร่ค่านิยมที่ดีงามในสังคม

นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ มักแทรกการเผยแพร่ค่านิยมที่ดีงามในสังคมอย่างสม่ำเสมอ เช่น การแสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่ การรักษาวัฒนธรรม และ การอนุรักษ์ความเป็นไทย ทั้งนี้ การะหนักในความสำคัญของบทบาทดังกล่าว ส่วนหนึ่งมีปัจจัยมาจากพื้นความรู้ของนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระด้วย เช่น สุภารักษ์ ศรีล่อง ซึ่งสำเร็จการศึกษาจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นซึ่งมีแนวคิดในการใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงเพื่อให้ความรู้และข้อมูลแก่เยาวชนโดยขัดเคล้าให้เข้าชานมีสัมมาคารواะ มีความเคารพผู้ใหญ่ นอกจากนั้น ในโอกาสสำคัญ เช่น วันพ่อ วันแม่ แห่ง

ชาติ นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ จะข้ามเดือนให้เด็กและเยาวชนรำลึกถึงพระคุณของบิดามารดา หรือ ในวันพระจะมีการนำเสนอคติธรรมสั้น ๆ สำหรับเป็นข้อคิดและเตือนสติในการดำเนินชีวิต นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ บางคนใช้บทเพลงเป็นสื่อในการแทรกข้อคิดที่น่าสนใจ ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับเนื้อหาของเพลง เช่น เมื่อเปิดเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเด็กถูกทอดทิ้ง นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระได้กล่าวถึงปัญหาที่เกิดจากภาระยั่งยืนที่ส่งผลต่อสังคม ฯลฯ

2.2.1.7 การให้ความบันเทิง

การให้ความบันเทิงโดยบทเพลงเป็นบทบาทสำคัญของนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ เนื่องด้วย นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ เห็นว่า ความบันเทิงในการพิจพงเพลิงเป็นความต้องการของกลุ่มผู้ฟัง อย่างไร ก็ตาม ในการให้ความบันเทิงนั้น ได้แทรกสิ่งที่เป็นประโยชน์ด้วย เช่น เปิดเพลงเก่าเพื่อเป็นการอนุรักษ์ และการเปิดเพลงให้ก็ตามจะดำเนินถึงความหมายสมด้วย โดยจะหลีกเลี่ยงการเสนอเพลงที่มีเนื้อหาไม่ส่งเสริมคุณธรรม หรือทำลายวัฒนธรรมอันดีงาม

นอกจากการเปิดเพลงแล้ว นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระยังให้ความบันเทิงโดยการพูดคุยกับผู้ฟัง คุยชี้แจงแบบสนุกสนาน เสมือนเป็นคนในครอบครัวเดียวกับผู้ฟัง ทั้งนี้ เพื่อสร้างความสนใจ และคึณคุณใจผู้ฟัง มิให้เปลี่ยนไปเป็นรับฟังรายการจากสถานีวิทยุฯ แห่งอื่นหรือเป็นรับสื่ออื่น

2.2.1.8 การให้การศึกษา

นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ มีบทบาทในการให้ความรู้และขัดเกลาสังคมในประเด็นปัญหา ใกล้ชิดของผู้ฟัง โดยนำเสนอในลักษณะการพูดคุยミニไชสั่งสอน เช่น การให้ความรู้ถึงโทษของยาเสพติด โดยไม่เน้นไปที่กลุ่มเด็กหรือเยาวชน แต่เน้นให้ข้อมูลกลุ่มเยาวชนผู้ฟังมากกว่า เพราะเป็นต้นเหตุแห่งปัญหา คือเป็นผู้ผลิตและจำหน่ายยาเสพติดให้แก่เด็ก

นอกจากนี้ ในการแสดงบทบาทการให้ความรู้และขัดเกลาสังคม นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ ได้แสดงบทบาทต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) การพัฒนาสติปัญญา

นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ มีบทบาทในการพัฒนาสติปัญญาของผู้ฟังโดยให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต เช่น การให้ความรู้ในลักษณะข้อเตือนสติแก่ผู้ฟังประสงค์จะเดินทางไปทำงานต่างประเทศเพื่อป้องกันการถูกหลอกหลวงหรือเอาเปรียบจากบริษัทนายหน้า

2) การแลกเปลี่ยนความรู้

บทบาทในแลกเปลี่ยนความรู้ของนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระมีในลักษณะการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้โทรศัพท์มาระดับความเห็น แจ้งข่าวสารหรือฝากร่างประชาสัมพันธ์ในรายการ แต่ก็พบว่า ยัง

ไม่มีผู้ฟังร่วมแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นกับนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ หรือระหว่างผู้ฟังกับผู้ฟังโดยผ่านทางรายการมากนัก

3) การสร้างบุคลิกภาพใหม่แก่ผู้ฟัง

นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระมีบทบาทในการช่วยสร้างบุคลิกภาพใหม่แก่ผู้ฟังในบางส่วน เช่น เสนอประโยชน์ของการออกกำลังกาย วิธีการรักษาสุขภาพ การไม่ดื่มเหล้าหรือสูบบุหรี่ ฯลฯ อย่างไรก็ตาม นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระบางคนไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว เพราะไม่แน่ใจว่า ข้อจำกัดค้านคุณลักษณะของสื่อวิทยุกระจายเสียงซึ่งได้ยินเสียงแต่ไม่เห็นภาพ จะสามารถสร้างบุคลิกภาพใหม่ให้ผู้ฟังได้หรือไม่

นอกจากการศึกษาบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ ผู้วิจัยยังได้ศึกษาน้ำที่ทิ้งไว้ได้ปฏิบัติและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ ซึ่งแสดงได้ดังตารางที่ 12

บทบาท	หน้าที่ที่ไม่ได้ปฏิบัติ	ปัจจัยที่มีอิทธิพล
1. การแจ้งข่าวสารความเป็นไปของสังคม 2. การให้ข้อมูล 2.1 การพัฒนาอาชีพ 2.2 การพัฒนาท้องถิ่น 2.3 การศึกษา 2.4 ศุขภาพอนามัย 3. การให้สถานภาพแก่บุคคล 4. การกำหนดควระในสังคม 5. การประสานความสัมพันธ์ในสังคม 5.1 การประสานกิจกรรมต่าง ๆ ของ สังคม 5.2 การระดมความร่วมมือ 5.3 การให้บริการประชาชน 6. การสร้างความต่อเนื่องในสังคม 6.1 การเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้าน 6.2 การสนับสนุนและเผยแพร่ค่า นิยมที่ดีงามในสังคม 7. การให้ความบันเทิง 8. การให้การศึกษา 8.1 การพัฒนาสติปัญญา 8.2 การแลกเปลี่ยนความรู้ 8.3 การสร้างบุคลิกภาพใหม่แก่ผู้ฟัง	1. การวิเคราะห์ปัญหาสังคม 2. การให้สถานภาพแก่ บุคคล	1. โครงสร้างการเป็นเจ้าของ 2. การบริหารจัดการ 3. ระบบการควบคุม (ทั้งการ ควบคุมระดับชาติ การ ควบคุมระดับหน่วยงาน และการควบคุมระดับ ปัจเจกบุคคล) 4. ระบบตลาด 5. ปัจจัยทางสังคม 6. ปัจจัยวัฒนธรรม 7. ปัจจัยลักษณะทาง ประชากรศาสตร์

ตารางที่ 12 แสดงบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ หน้าที่ที่ไม่ได้ปฏิบัติ และปัจจัยที่มีอิทธิพล

จากตารางที่ 12 แสดงบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ หน้าที่ที่ไม่ได้ปฏิบัติ และปัจจัย ที่มีอิทธิพล พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ คือ โครงสร้างการเป็นเจ้าของ การ บริหารจัดการ ระบบการควบคุมทั้งการควบคุมระดับชาติ การควบคุมระดับหน่วยงาน และการ ควบคุมระดับปัจเจกบุคคล รวมทั้งปัจจัยระบบตลาด ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยวัฒนธรรม และ ปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์ มีอิทธิพลให้นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระนับบทบาทหลัก คือ การให้ ความบันเทิง แต่บทบาทซึ่งทวีความสำคัญขึ้น คือ การให้ความรู้แก่ผู้ฟังโดยเป็นความรู้ที่

นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ เห็นว่า เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ซึ่งมักเป็นเรื่องใกล้ตัว เช่น สุขภาพ อาชีพ การพัฒนาท้องถิ่น ประเด็นที่นำเสนอเป็นประเด็นที่นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระมีข้อมูลหรือ มีความรู้ในเรื่องดังกล่าวพอสมควร โดยจะนำเสนอในลักษณะสอดแทรกในรายการ และนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระจะไม่ใช้ความคิดเห็นส่วนตัวในการวิจารณ์ปัญหาสังคม ด้วยเกรงผล กระทบต่อคนอื่นและกระทบต่อเจ้าของสินค้าหรือบริการซึ่งเป็นผู้สนับสนุนรายการ

จากการศึกษาบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ พบว่า หน้าที่ที่นักจัดรายการ วิทยุฯ อิสระนิได้ปฏิบัติ มีดังนี้

- 1) การวิจารณ์ปัญหาสังคม นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระจะหลีกเลี่ยงที่จะวิพากษ์วิจารณ์ปัญหา สังคม หากมีการกล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้น จะนำเสนอในลักษณะการนำเสนอประเด็นมาพูดคุย โดยให้กำลังใจแก่ผู้ฟังมากกว่าวิจารณ์ปัญหานั้น เช่น กล่าวถึงปัญหาเศรษฐกิจทุก ด้าน หรือการดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นเฉพาะประเทศไทย แต่เกิดขึ้นไปทั่วโลก นอกจาก นี้นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระซึ่งพยาบาลหลีกเลี่ยงประเด็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อเจ้าของ สินค้าหรือบริการที่เป็นผู้สนับสนุนรายการ เช่น ไม่นำเสนอปัญหาน้ำมันแพง ในรายการที่มีการโฆษณาสินค้าประเภทรถจักรยานยนต์ เป็นต้น

สาเหตุที่นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระหลีกเลี่ยงการวิจารณ์ปัญหาสังคม เนื่องจาก ปัจจัยด้านการบริหารจัดการซึ่งแม้จะเป็นระบบทวิภาค และนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระนิ ได้เป็นบุคลากรประจำของสถานีวิทยุฯ แต่บังคับต้องคำนึงถ้วนเรียบและนโยบายของ สถานีวิทยุฯ เช่นกัน ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมิอิทธิพลต่อนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระไม่มากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบธุรกิจและนักจัดรายการ วิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน และอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำ ให้นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในการวิจารณ์ปัญหาสังคม คือ ปัจจัย ทางสังคม ซึ่งนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ เห็นว่าผู้ฟังไม่ชอบฟังการสั่งสอน และอาจมีทั้ง ผู้ฟังที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย จึงไม่ทำหน้าที่วิพากษ์วิจารณ์ เพราะเกรงส่งผลในทางลบ ต่อตัวนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ มากกว่าผลในทางบวก

- 2) การให้สถานภาพแก่บุคคล นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในการนำเสนอ ประวัติบุคคลเด่น ทั้งนี้ อาจเนื่องด้วยเวลาในการจัดรายการที่มีไม่มากนัก และเนื่องจาก จากระบบทลอดเป็นปัจจัยควบคุมให้นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ ซึ่งซื้อเวลาเองต้องใช้เวลา ในการให้ความบันเทิงเป็นสำคัญ

2.2.2 ลักษณะการนำเสนอรายการ และแหล่งข้อมูล

จากการศึกษา พบว่า บทบาทหลักของนักจัดรายการวิทยุ อิสระ คือ การให้ความบันเทิง โดยบทบาทในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเป็นเพียงส่วนหนึ่งในรายการเพลง นักจัดรายการวิทยุ อิสระใช้เวลาไม่นานนักในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารค้านั่ง ๆ โดยจะดำเนินถึงเงื่อนไขของเวลา และให้สัดส่วนความสำคัญกับความบันเทิงเป็นหลัก ถ้ารายการมีเวลาอีบีจะเสนอข่าวสารความรู้ได้ไม่นาน โดยลักษณะการนำเสนอรายการจะใช้รูปแบบการนำเสนอแทรกในรายการมากกว่าการเน้นให้ข้อมูลข่าวสารเพียงประการเดียว

สำหรับแหล่งข้อมูลที่นักจัดรายการวิทยุ อิสระใช้เพื่อนำเสนอในรายการเป็นข้อมูลที่ได้มักมาจากการสื่อ宦ังสื่อพิมพ์ ข่าวประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานราชการ เช่น เทศบาลนคร สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด และสำนักงานพาณิชย์จังหวัด เป็นต้น รวมทั้งนักจัดรายการวิทยุ อิสระ อาจใช้ความสนใจสนมส่วนตัวเพื่อขอข้อมูลที่น่าสนใจจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ชุมชนในท้องถิ่น สถานบันการศึกษา เป็นต้น

2.2.3 บทบาทของนักจัดรายการวิทยุ อิสระเบริยนเทียบระหว่างดีดกับปัจจุบัน

บทบาทของนักจัดรายการวิทยุ อิสระ ในปัจจุบันเปลี่ยนไปจากในอดีตพอสมควร กล่าวคือ มีบทบาทในด้านการให้ความรู้ และข้อมูลข่าวสารมากขึ้น ซึ่งให้เห็นว่า�ักจัดรายการวิทยุ อิสระนี้ บทบาทอื่นเพิ่มมากขึ้น นอกเหนือจากการให้ความบันเทิง นอกจากนี้รูปแบบการนำเสนอได้เปลี่ยนไปจากเดิมที่เป็นรายการเพลงปรับเปลี่ยนมาเป็นรายการพูดคุยข่าวสารเพลง โดยแทรกความรู้ หรือข่าวประชาสัมพันธ์ในรายการ รวมทั้งลักษณะการสื่อสารกับผู้ฟังจากอดีตที่เน้นการตอบจดหมาย และพูดคุยกับผู้ฟัง แต่ปัจจุบันรูปแบบการสื่อสารดังกล่าวมีปริมาณลดลง สำหรับนักจัดรายการวิทยุ อิสระที่มีฐานะพอสมควรจะมีกิจกรรมอื่นเพื่อสังคมด้วย โดยการนำเครื่องอุปกรณ์และบริโภคไปแจกจ่ายให้กับประชาชนในชนบท หรือร่วมเป็นพิธีกรรับเชิญในงานของชุมชนท้องถิ่น

ปัจจัยที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของบทบาทและรูปแบบการนำเสนอของนักจัดรายการวิทยุ อิสระ ปัจจัยหนึ่ง คือ ปัจจัยทางสังคม คือ กลุ่มผู้ฟังซึ่งไม่ต้องการเพียงความบันเทิงจากการฟังวิทยุ รวมทั้งปัจจัยการควบคุมระดับปัจเจกบุคคล อันได้แก่ ครอบครัวยานารถที่นักจัดรายการวิทยุ อิสระ ตระหนักถึงความสำคัญของบทบาทในการให้ความรู้ข้อมูลข่าวสาร เช่น เซวาร์ช ถนนเมือง และจ.ส.อ.ราวดี พรมไชย กำหนดบทบาทของตนเองในอนาคตว่า หากเป็นไปได้ จะนำเสนอรายการ สัมภาษณ์โดยเชิญผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาในสังคมมาให้ความรู้ความคิดเห็นที่เป็น

ประโภชน์ เช่น นักวิชาการด้านการศึกษา อาจารย์ ข้าราชการ นักการเมือง ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

2.2.4 ปัญหาในการทำหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจส่งผลต่องานทางและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ กล่าวคือ ระบบตลาดที่บริษัทผู้รับสัมปทานให้ความสำคัญต่อการเสนอขายเวลาให้ได้มากที่สุด โดยไม่คำนึงถึงคุณภาพรายการ รวมทั้งใช้กลยุทธ์การตัดราคาขายเวลาให้กับเจ้าของสินค้าหรือบริการในราคเดียวกันที่ขายให้กับนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ ในขณะเดียวกันมีนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระจำนวนมากใช้กลยุทธ์ในการตัดราคาระหว่างนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระด้วยกันเอง ทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระไม่มีความมั่นคงในแง่ของรายได้ และลักษณะการแข่งขันที่ดำเนินอยู่ตลอดเวลา เช่นนี้ ส่งผลให้นักจัดรายการวิทยุอิสระฯ ไม่สามารถมีบทบาทในด้านอื่น ๆ ได้เท่าที่ และมีนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระจำนวนหนึ่งต้องออกจากกระบวนการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมดังกล่าว

ปัญหาอีกประการหนึ่งที่นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระเห็นว่าส่งผลกระทบต่อการทำงาน คือ ปัญหาด้านเทคนิค เช่น เครื่องมือ อุปกรณ์ในการส่งกระจายเสียงขึ้นไม่ทันสมัย ทำให้ระบบการส่งกระจายเสียงขึ้นไม่ถูกต้อง หรือไม่ชัดเจนเท่าที่ควร ทำให้จำนวนกลุ่มผู้ฟังอยู่ในขอบเขตจำกัด และอาจเปลี่ยนไปเป็นรับสื่ออื่นหรือสถานีวิทยุฯ แห่งอื่นที่มีความชัดเจนในการรับฟังมากกว่า

เนื่องพิจารณาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่องานทางของนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ พบว่า โครงสร้างการบริหารจัดการระบบทวิภาค มีอิทธิพลต่อนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระน้อยกว่านักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ ทั้งนี้ เนื่องจากนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ มิใช่บุคลากรประจำของสถานีวิทยุฯ และซื้อเวลาต่อจากบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทาน ปัญหาอันเกิดจากการควบคุมภายใต้โครงสร้างดังกล่าวจึงมีไม่นักนัก

แนวทางแก้ไขประการหนึ่งคือ หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดสรรคลื่นความถี่วิทยุฯ และสถานีวิทยุฯ ที่ได้รับการจัดสรรคลื่นความถี่วิทยุฯ ควรกำหนดให้มีการแข่งขันด้านการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง อย่างเสรี และเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ โดยไม่พิจารณาจำนวนเงินเป็นหลักเกณฑ์สำคัญ แต่ควรคำนึงถึงคุณภาพของรายการ และประโภชน์ที่สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ฟังทุกกลุ่ม ส่วนปัญหาด้านเทคนิค อันได้แก่ เครื่องมือและอุปกรณ์ในการส่งกระจายเสียง สถานีวิทยุฯ ควรปรับปรุงแก้ไขให้มีความทันสมัย และมีคุณภาพในการกระจายเสียงครอบคลุมทุกพื้นที่ในรัศมีของการส่งสัญญาณ

2.3 นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา หมายถึง นักจัดรายการวิทยุ กระจายเสียงในจังหวัดคราชสีมาที่ปฏิบัติงานภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค และเป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณาผู้เข้าเวลาต่อจากบริษัทเอกชนที่รับสัมปทานจากสถานีวิทยุฯ ดังนั้น รายได้หลักของนักจัดรายการวิทยุฯ กลุ่มนี้จึงมาจากการเดือนประจำกับบริษัทตัวแทนโฆษณาที่สังกัด ซึ่ง นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา มีบทบาท ดังนี้

2.3.1 บทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา

จากการศึกษา พบร้า บทบาทในฐานะตัวมูลชนของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา มีลักษณะคล้ายคลึงกับนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐและจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทาน ก่อว่าคือ มีบทบาทหน้าที่ดังแสดงในตารางที่ 13

นักจัดรายการวิทยุฯ	บทบาท
นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค : นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา	การแจ้งข่าวสารความเป็นไปของสังคม การให้ข้อมูล การพัฒนาท้องถิ่น การศึกษา สุขภาพอนามัย การทำหน้าที่ในสังคม การประสานความสัมพันธ์ในสังคม การสร้างความตื่นเนื่องในสังคม การเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้าน การสนับสนุนและเผยแพร่ค่านิยมที่ดีงามในสังคม การให้ความบันเทิง การให้การศึกษา

ตารางที่ 13 แสดงบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา

จากตารางที่ 13 ชี้แจงถึงบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.3.1.1 การแจ้งข่าวสารความเป็นไปของสังคม

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา มีบทบาทในการรายงานข่าวสารที่น่าสนใจในสังคม นำเสนอในลักษณะของการสรุปประเด็นสำคัญของข่าวที่นักจัดรายการวิทยุฯ ได้รับชมจากสื่อโทรทัศน์ หรืออ่านจากหนังสือพิมพ์ มาพูดคุยแทรกในรายการเพลง

2.3.1.2 การให้ข้อมูล

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา มีบทบาทในการให้ข้อมูลด้านต่าง ๆ บ้าง แต่ไม่นักเมื่อเทียบกับนักจัดรายการวิทยุฯ กลุ่มอื่น ทั้งนี้ เพราะเวลาอันมีจำกัด และนโยบายบริษัทฯ ที่ไม่ยุ่งเน้นการให้ข่าวสาร นโยบายดังกล่าวของบริษัทฯ เป็นปัจจัยที่ทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา มีบทบาทในการให้ข้อมูลไม่มากนัก แต่จากความตระหนักในหน้าที่สื่อมวลชน อันเป็นการควบคุมระดับปัจจุบัน ทำให้นักจัดรายการวิทยุฯเห็นว่า หากมีเวลาเพียงพอจะนำเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์ อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา มีบทบาทในการให้ข้อมูลด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) การพัฒนาห้องถ่าย

บทบาทในการให้ข้อมูลด้านการพัฒนาห้องถ่ายนี้ นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา เลือกนำเสนอเฉพาะประเด็นสำคัญ เช่น ความสำคัญของการเลือกตั้งระดับห้องถ่าย ฯลฯ

2) การศึกษา

บทบาทในการให้ข้อมูลด้านการศึกษานี้ นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา นำเสนอไม่นัก โดยประเด็นที่นำเสนอ ล้วนแล้ว แต่ การปฏิรูปการศึกษาและความสำคัญของการศึกษา ฯลฯ หากในประเด็นใดที่มีผู้ฟังโทรศัพท์หรือจดหมายเข้ามาสอบถามแล้วไม่สามารถให้คำตอบได้ นักจัดรายการวิทยุฯ จะสอบถามผู้รู้ และนำมาอธิบายในรายการภายหลัง

3) สุขภาพอนามัย

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา มีบทบาทในการให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาสุขภาพอนามัยในประเด็นใกล้ตัว และมีความสำคัญต่อประชาชนโดยตรง

เมื่อจัดทำดับข้อมูลที่นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณาดำเนินการ พนวจ บทบาทการให้ข้อมูลค้านการพัฒนาท้องถิ่น นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณาดำเนินการมากที่สุด ในขณะที่บทบาทการให้ข้อมูลค้านการศึกษาจะดำเนินการไม่มากนัก

2.3.1.3 การกำหนดความระในสังคม

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา มีบทบาทในการดำเนินการ ประเด็นปัญหาที่นำเสนอในสังคมโดยจะนำมาพูดคุยในรายการ ซึ่งมักเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องและเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวผู้ฟัง

2.3.1.4 การประสานความสัมพันธ์ในสังคม

บทบาทการประสานความสัมพันธ์ในสังคมของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา มีลักษณะเป็นการแจ้งข่าวกิจกรรม ความเคลื่อนไหวของหน่วยงานต่าง ๆ ในส่วนท้องถิ่นตามที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง นอกจากนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา มีบทบาทในการเป็นสื่อในแจ้งกิจกรรมของหน่วยงานราชการและชุมชนไปสู่ผู้ฟังแล้ว គุขความสนใจสนับสนุนและใกล้ชิดเป็นการส่วนตัวระหว่างนักจัดรายการวิทยุฯ กับผู้ฟัง ในบางโอกาส นักจัดรายการวิทยุฯ ยังได้รับเชิญเป็นพิธีกรในงานหรือกิจกรรมที่หน่วยงานหรือชุมชนจัดขึ้นด้วย

2.3.1.5 การสร้างความต่อเนื่องในสังคม

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา มีบทบาทในการสร้างความต่อเนื่องในสังคมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) การเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้าน

2) การสนับสนุนและเผยแพร่ค่านิยมที่ดีงามในสังคม

การแสดงบทบาทดังกล่าว นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา เลือกนำเสนอตามโอกาสอันควร แต่พบว่า บทบาทดังกล่าวจะกระทำไม่บ่อยนัก ด้วยเวลาของรายการ ที่มีจำกัด

2.3.1.6 การให้ความบันเทิง

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา มีบทบาทในการให้ความบันเทิง โดยนำเสนอเพลงเป็นหลัก ทั้งนี้ เนื่องด้วยปัจจัยหลักที่มีอิทธิพล คือ บริษัทตัวแทนโฆษณาที่ให้ความสำคัญกับระบบตลาด คือเจ้าของสินค้าหรือบริการซึ่งเป็นผู้สนับสนุนรายการ ที่จะพิจารณาการเลือกเพลงโฆษณาในรายการ โดยตัดสินจากความนิยมของผู้ฟัง ซึ่งมาจากความต้องการของผู้ฟังในการฟังรายการวิทยุฯ คือ ความเพลิดเพลินที่ได้รับจากการฟังเพลง ดังนั้น บทบาทซึ่งนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณาเห็นว่าสำคัญที่สุด คือการเสนอเพลงให้เป็นที่พึงพอใจของผู้ฟัง

2.3.1.7 การให้การศึกษา

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา มีบทบาทในการให้การศึกษาทางอ้อมแก่ประชาชน และเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนความรู้ข้างตามสมควร โดยเฉพาะเมื่อผู้ฟังมีประเด็นปัญหาใดสงสัยก็จะโทรศัพท์เข้ามาสอบถามถ้าในรายการ อย่างไรก็ตามบทบาทดังกล่าวปรากฏไม่นานนัก เพราะผู้ฟังมักไม่สอบถามเรื่องราวอื่นนอกจากการขอเพลงและแนะนำรายการ

นอกจากการศึกษาบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา ผู้วิจัยยังได้ศึกษาหน้าที่ที่มิได้ปฏิบัติ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา ซึ่งแสดงได้ ดังตารางที่ 14

บทบาท	หน้าที่ที่ไม่ได้ปฏิบัติ	ปัจจัยที่มีอิทธิพล
1. การแจ้งข่าวสารความเป็นไปของสังคม 2. การให้ข้อมูล 2.1 การพัฒนาท้องถิ่น 2.2 การศึกษา 2.3 สุขภาพอนามัย 3. การกำหนดควระในสังคม 4. การประสานความสัมพันธ์ในสังคม 5. การสร้างความต่อเนื่องในสังคม 5.1 การเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้าน 5.2 การสนับสนุนและเผยแพร่ค่านิยมที่ดีงามในสังคม 6. การให้ความบันเทิง 7. การให้การศึกษา	1. การวิจารณ์ปัญหาสังคม 2. การให้สถานภาพแก่บุคคล 3. การระดมความร่วมมือ 4. การสร้างบุคลิกใหม่แก่ผู้ฟัง 5. การสร้างมาตรฐานทางปัญญา 6. การประสานสามัคคี	1. โครงสร้างการเป็นเจ้าของ 2. การบริหารจัดการ 3. ระบบการควบคุม (ทั้งการควบคุมระดับชาติ การควบคุมระดับหน่วยงาน และการควบคุมระดับปัจเจกบุคคล) 4. ระบบตลาด 5. ปัจจัยทางสังคม 6. ปัจจัยวัฒนธรรม 7. ปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์

ตารางที่ 14 แสดงบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา ปฎิบัติงาน

หน้าที่ที่ไม่ได้ปฏิบัติ และปัจจัยที่มีอิทธิพล

จากตารางที่ 14 นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา ปฏิบัติงานภายใต้ปัจจัยที่มีอิทธิพลคือ โครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ ระบบการควบคุม ทั้งการควบคุมระดับชาติ การควบคุมระดับหน่วยงาน และการควบคุมระดับปัจเจกบุคคล ระบบตลาด ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยวัฒนธรรม และปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์ ทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา มีบทบาทหลักในการให้ความบันเทิง ในขณะที่บทบาทการให้สาระความรู้นี้ไม่น่ากัน ก็ ซึ่งนักนำเสนอตามโอกาสสำคัญและตามที่เวลาอ้ออำนวยมากกว่าจะนำเสนอเป็นประจำในรายการ และพยายามไม่ให้เนื้อหาที่นำเสนอ มีผลกระทบต่อเจ้าของสินค้าหรือบริการ

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ และนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาคกอุ่นอื่น นักจัดรายการวิทยุฯ ที่สังกัดบริษัทตัวแทนโฆษณา จะมีบทบาทอื่นนอกเหนือจากบทบาทของการให้ความบันเทิงไม่น่ากัน ก็ ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่า ด้วยเงื่อนไขปัจจัยจากบริษัทฯ ที่เน้นการสร้างความนิยมจากผู้ฟัง โดยการให้ความบันเทิงมาก

กว่าการให้ความรู้ข้อมูลข่าวสาร และการปฏิบัติงานที่ไม่จำเป็นต้องอยู่ได้กรอบบังคับเคร่งครัดจากนโยบายสถานีฯ หรือภายใต้ข้อกำหนดจากการบริหารของรัฐ ทำให้นักจดรายการวิทยุฯ มิได้ปฏิบัติหน้าที่ดังต่อไปนี้

- 1) การวิเคราะห์ปัญหาสังคม
- 2) การให้สถานภาพแก่บุคคล
- 3) การระดมความร่วมมือ
- 4) การสร้างบุคลิกภาพใหม่แก่ผู้ฟัง
- 5) การสร้างมาตรฐานทางปัญญา
- 6) การประสานสามัคคี

2.3.2 สักษะการนำเสนอรายการ และแหล่งข้อมูล

ปัจจัยระบบตลาด ได้แก่ เจ้าของสินค้าหรือบริการที่เป็นผู้สนับสนุนรายการ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลให้นักจดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณาเมินบทบาทหลักในการให้ความบันเทิง ในขณะที่ปัจจัยการควบคุมล้วนห้องถูนคือ สถานีฯ มีอิทธิพลไม่นักนัก เพราะนักจดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณาไม่ได้อ่ายภาษาให้การกำกับดูแลจากสถานีวิทยุฯ โดยตรง จึงทำให้นักจดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณาเมินบทบาทในด้านการให้ความบันเทิงโดยนำเสนอรายการในรูปแบบรายการเพลง

แหล่งข้อมูลที่นักจดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา นำมาใช้ในการให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร มักได้รับมาจากหน่วยงานราชการ เช่น เดียวกับนักจดรายการวิทยุฯ กลุ่มนี้ แต่ข่าวสารที่ได้รับมีไม่นักนัก เพราะหน่วยงานราชการหรือองค์กรท้องถิ่นต่าง ๆ มักส่งข่าวประชาสัมพันธ์มาขึ้นสถานีวิทยุฯ มากกว่าส่งไปยังบริษัทตัวแทนโฆษณาที่นักจดรายการวิทยุฯ สังกัดอยู่

2.3.3 บทบาทของนักจดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา เปรียบเทียบระหว่างอดีตกับปัจจุบัน

บทบาทของนักจดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา เมื่อเปรียบเทียบระหว่างอดีตกับปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ในลักษณะของการให้ความรู้และให้ข่าวสารมากขึ้นแต่ไม่นักนัก โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว คือ ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ กลุ่มผู้ฟัง ซึ่งมีความต้องการข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งพฤติกรรมการเปิดรับสื่อของกลุ่มผู้ฟังที่เปลี่ยนไปจากเดิม

ปัจจัยที่มีอิทธิพลรองลง ไปคือ ระบบตลาด ได้แก่ เจ้าของสินค้าหรือการที่เป็นผู้สนับสนุนรายการ นอกจากนั้น เทคโนโลยีในการสื่อสารซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลง เช่น การสื่อสารจากผู้พิมพ์ข้าง นักจัดรายการวิทยุฯ โดยโทรศัพท์เข้ามาร่วมรายการ ทำให้รูปแบบรายการมีการปรับเปลี่ยนไปจากเดิมที่เน้นความบันเทิง โดยการเพิ่มเพลงเพียงประการเดียวเป็นการพุดคุยโต้ตอบ ซักถาม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันมากขึ้น

2.3.4 ปัญหาในการทำหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณาเห็นว่า ปัญหาในการปฏิบัติงาน มีไม่นานนัก เนื่องด้วยการปฏิบัติงานของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา อยู่ในการควบคุมและบริหารงานจากบริษัทตัวแทนโฆษณาโดยตรง จึงไม่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการควบคุมระดับหน่วยงาน ได้แก่ การควบคุมส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น เช่นเดียวกับนักจัดรายการวิทยุฯ กลุ่มนี้ อีกทั้งไม่จำเป็นต้องอยู่ใต้ครอบงำด้านปัจจัยการตลาด จากผู้สนับสนุนรายการ โดยตรง แต่อาจมีอิทธิพลโดยทางอ้อม กรณีที่บริษัทตัวแทนโฆษณาที่นักจัดรายการวิทยุฯ สังกัดอยู่ไม่มีผู้สนับสนุนรายการ ซึ่งส่งผลต่อสถานภาพของบริษัทฯ ปัจจัยดังกล่าว ทำให้นักจัดรายการฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณาไม่ทนท��หลักในการให้ความบันเทิง และมีหน้าที่ไม่ได้ปฏิบัติมากกว่านักจัดรายการฯ กลุ่มนี้

แนวทางแก้ไขประการหนึ่งคือ บริษัทตัวแทนโฆษณาที่เป็นบริษัทด้านสังกัดควรระหนักรถึง การทำธุรกิจสื่อสารมวลชนอันมีบทบาทสำคัญต่อส่วนรวม ผุ่งเน้นการผลิตรายการที่มีคุณภาพเพื่อการพัฒนาสังคม โดยการกำหนดนโยบายที่เป็นรูปธรรมเพื่อให้นักจัดรายการวิทยุฯ ชัดเป็นแนวปฏิบัติ

นอกจากการศึกษาประเด็นบทบาท หน้าที่ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมาแล้ว ผู้วิจัยยังได้ศึกษาเชิงเปรียบเทียบบทบาท หน้าที่ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมาทั้ง 4 กลุ่ม รายละเอียดดังนี้

3 วิเคราะห์เปรียบเทียบทบทบาท หน้าที่ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา

เมื่อพิจารณาบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ทั้ง 4 กลุ่ม สามารถจำแนกกลุ่มจะ บทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา ภายใต้ปัจจัยที่มีอิทธิพลได้ดังตารางที่ 15

นักจัดรายการวิทยุฯ	บทบาท	หน้าที่ที่ไม่ได้ปฏิบัติ	ปัจจัยที่มีอิทธิพล
นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของ รัฐ	1. การแจ้งข่าวสารความเป็นไปของสังคม 2. การให้ข้อมูล 2.1 การพัฒนาอาชีพ 2.2 การพัฒนาท้องถิ่น 2.3 การศึกษา 2.4 ศุภภาพอนามัย 2.5 เทคโนโลยี 3. การให้สถานภาพแก่บุคคล 4. การกำหนดควระในสังคม 5. การประสานความสัมพันธ์ในสังคม 5.1 การประสานกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม 5.2 การระดมความร่วมมือ 5.3 การให้บริการประชาชน 6. การสร้างความต่อเนื่องในสังคม 6.1 การเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้าน 6.2 การสนับสนุนและเผยแพร่ค่านิยมที่ดี งามในสังคม 7. การให้ความบันเทิง 8. การให้การศึกษา 8.1 การพัฒนาสติปัญญา 8.2 การสร้างมาตรฐานทางปัญญา	1. การวิจารณ์ปัญหาสังคม 2. การแลกเปลี่ยนความรู้	1. โครงสร้างการเป็นเจ้าของ 2. การบริหารจัดการ 3. ระบบการควบคุม (ทั้งการควบคุมระดับชาติ การควบคุมระดับหน่วยงาน และการควบคุมระดับปีบุคคล) 4. ปัจจัยทางสังคม 5. ปัจจัยวัฒนธรรม 6. ปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์
นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครง สร้างระบบทวิภาค : นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของ รัฐและจัดรายการให้ กับบุรุษทักษิณ	1. การแจ้งข่าวสารความเป็นไปของสังคม 2. การให้ข้อมูล 2.1 การพัฒนาอาชีพ 2.2 การพัฒนาท้องถิ่น 2.3 การศึกษา 2.4 ศุภภาพอนามัย 2.5 เทคโนโลยี 3. การให้สถานภาพแก่บุคคล 4. การกำหนดควระในสังคม 5. การประสานความสัมพันธ์ในสังคม 5.1 การประสานกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม 5.2 การระดมความร่วมมือ 5.3 การประสานสามัคคี 5.4 การให้บริการประชาชน 6. การสร้างความต่อเนื่องในสังคม 6.1 การเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้าน 6.2 การสนับสนุนและเผยแพร่ค่านิยมที่ดี งามในสังคม 7. การให้ความบันเทิง 8. การให้การศึกษา	1. การวิจารณ์ปัญหาสังคม 2. การแลกเปลี่ยนความรู้ 3. การพัฒนาสติปัญญา 4. การสร้างมาตรฐานทางปัญญา	1. โครงสร้างการเป็นเจ้าของ 2. การบริหารจัดการ 3. ระบบการควบคุม (ทั้งการควบคุมระดับชาติ การควบคุมระดับหน่วยงาน และการควบคุมระดับปีบุคคล) 4. ระบบตลาด 5. ปัจจัยทางสังคม 6. ปัจจัยวัฒนธรรม 7. ปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์

นักจัดรายการวิทยุฯ	บทบาท	หน้าที่ที่ไม่ได้ปฏิบัติ	ปัจจัยที่มีอิทธิพล
นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครง สร้างระบบหัววิภาค : นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ	1. การแจ้งข่าวสารความเป็นไปของสังคม 2. การให้ข้อมูล 2.1 การพัฒนาอาชีพ 2.2 การพัฒนาท้องถิ่น 2.3 การศึกษา 2.4 ศุภภาพอนามัย 3. การให้สถานภาพแก่บุคคล 4. การกำหนดควระในสังคม 5. การประสานความสัมพันธ์ในสังคม 5.1 การประสานกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม 5.2 การระดมความร่วมมือ 5.3 การให้บริการประชาชน 6. การสร้างความตื่นเต้นในสังคม 6.1 การเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้าน 6.2 การสนับสนุนและเผยแพร่ค่านิยมที่ดี งานในสังคม 7. การให้ความบันเทิง 8. การให้การศึกษา 8.1 การพัฒนาสติปัญญา 8.2 การแลกเปลี่ยนความรู้ 8.3 สร้างบุคลิกภาพใหม่แก่ผู้ฟัง	1. การวิจารณ์ปัญหาสังคม 2. การให้สถานภาพแก่บุคคล	1. โครงสร้างการเป็นเจ้าของ 2. การบริหารจัดการ 3. ระบบการควบคุม (ทั้งการควบคุมระดับชาติ การควบคุมระดับหน่วยงาน และการควบคุมระดับปัจจุบันบุคคล) 4. ระบบคลาด 5. ปัจจัยทางสังคม 6. ปัจจัยวัฒนธรรม 7. ปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์
นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครง สร้างระบบหัววิภาค : นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของ บริษัทด้วยแทน โฆษณา	1. การแจ้งข่าวสารความเป็นไปของสังคม 2. การให้ข้อมูล 2.1 การพัฒนาท้องถิ่น 2.2 การศึกษา 2.3 ศุภภาพอนามัย 3. การกำหนดควระในสังคม 4. การประสานความสัมพันธ์ในสังคม 5. การสร้างความตื่นเต้นในสังคม 5.1 การเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้าน 5.2 การสนับสนุนและเผยแพร่ค่านิยมที่ดี ลงในสังคม 6. การให้ความบันเทิง 7. การให้การศึกษา	1. การวิจารณ์ปัญหาสังคม 2. การให้สถานภาพแก่บุคคล 3. การระดมความร่วมมือ 4. การสร้างบุคลิกใหม่แก่ผู้ฟัง 5. การสร้างมาตรฐานทางปัญญา 6. การประสานสามัคคี	1. โครงสร้างการเป็นเจ้าของ 2. การบริหารจัดการ 3. ระบบการควบคุม (ทั้งการควบคุมระดับชาติ การควบคุมระดับหน่วยงาน และการควบคุมระดับปัจจุบันบุคคล) 4. ระบบคลาด 5. ปัจจัยทางสังคม 6. ปัจจัยวัฒนธรรม 7. ปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์

ตารางที่ 15 แสดงการเปรียบเทียบบทบาท หน้าที่ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักจัดรายการวิทยุฯ
ในจังหวัดนราธิวาส

จากตารางที่ 15 แสดงการเปรียบเทียบบทบาท หน้าที่ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนราธิวาส สามารถกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้ นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ มีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักจัดรายการวิทยุฯ คือ โครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ ระบบการควบคุม ทั้งการควบคุมระดับชาติ การควบคุมระดับหน่วยงาน และการควบคุมระดับปัจจัยบุคคล ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยวัฒนธรรม และปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีอิทธิพลทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐมีบทบาทหลักในการให้ความบันเทิง และบทบาทอื่นๆ เช่น การแจ้งข่าวสารความเป็นไปของสังคม การให้ข้อมูลด้านต่าง ๆ การให้สถานภาพแก่บุคคล การกำหนดควระในสังคมฯลฯ

ในขณะที่นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค ได้รับอิทธิพลจากปัจจัย โครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ ระบบการควบคุมทั้งการควบคุมระดับชาติ การควบคุมระดับหน่วยงาน และการควบคุมระดับปัจจัยบุคคล ระบบตลาด ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางวัฒนธรรม และปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์ มีอิทธิพลให้นักจัดรายการวิทยุฯ มีบทบาทในการให้ความบันเทิงเป็นหลัก ในขณะที่บทบาทด้านอื่น ๆ เช่น การแจ้งข่าวสารความเป็นไปของสังคม การให้ข้อมูลด้านต่าง ๆ การให้สถานภาพแก่บุคคลฯลฯ เป็นบทบาทที่มีความสำคัญรองลงมา แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาคให้ความสำคัญกับการแสดงบทบาทที่หลากหลายกว่าในอดีต เช่น การແດกเปลี่ยนความรู้ การให้สถานภาพแก่บุคคล และการกำหนดควระในสังคม เป็นต้น

ปัจจัยที่นำไปสู่ความแตกต่างในการแสดงบทบาทระหว่างนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ และนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค คือ โครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ และระบบการควบคุม กล่าวคือ นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ อยู่ภายใต้กรอบความคุมอย่างเข้มงวดจากส่วนกลาง คือ กรมประชาสัมพันธ์ซึ่งมอนนโยบายยังระดับส่วนภูมิภาค คือ สำนักประชาสัมพันธ์เขต และการควบคุมระดับห้องถิน ซึ่งเป็นการควบคุมในระดับการปฏิบัติการจากผู้อำนวยการสถานีที่เป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรง ด้วยโครงสร้างการบริหารจัดการระบบรัฐ ทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ มีบทบาทในฐานะสื่อของรัฐที่ต้องเป็นสื่อประชาสัมพันธ์แก่หน่วยงานราชการต่าง ๆ ให้บริการสังคม ชุมชน และให้ความรู้อันเป็นประโยชน์ และพัฒนาสติปัญญาของกลุ่มผู้ฟัง แต่อย่างไรก็ตามภายใต้โครงสร้างที่รัฐเป็นเจ้าของดังกล่าวที่ยังต้องขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี จึงทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐไม่มีอิสระในการทำงานอย่างเต็มที่ ในขณะที่นักจัดรายการวิทยุฯ ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค แม้จะอยู่ภายใต้การวางแผนนโยบายจากรัฐที่เป็นเจ้าของซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลเช่นกัน แต่เนื่อง

จากบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทานมีปัจจัยระบบตลาดเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาคต้องดำเนินถึงนโยบายของบริษัทและผลกำไรในเชิงธุรกิจ ทำให้มีบทบาทหลักในการให้ความบันเทิง

อย่างไรก็ตาม นอกจากอิทธิพลจากปัจจัยโครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ ระบบการควบคุม และระบบตลาดแล้ว การควบคุมระดับปัจจัยบุคคล ได้แก่ จริยธรรมและจรรยาบรรณของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมาที่กระหนนกถึงบทบาทของตนในฐานะสื่อมวลชน รวมถึง ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยพัฒนารัฐ และปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมาที่อยู่ภายใต้โครงสร้างที่แตกต่างกันทั้ง 2 กลุ่มให้แสดงบทบาทต่าง ๆ

เมื่อเปรียบเทียบบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างทั้ง 2 ระบบ คือ นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบบริษัทและนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค พนบฯ บทบาทหลักที่ทั้งสองกลุ่มปฏิบัติเหมือนกัน คือ บทบาทในการให้ความบันเทิง และให้ข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ นอกงานนั้นนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบบริษัท มีบทบาทที่เด่นกว่านักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค ในการให้ข้อมูล ทั้งนี้ เนื่องจากปัจจัยระบบการควบคุมส่วนท้องถิ่น คือ ระดับสถานีจากผู้อำนวยการสถานีวิทยุฯ

การศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างทั้ง 2 ระบบไม่ได้ปฏิบัติ พนบฯ นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างทั้ง 2 ระบบไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในการวิจารณ์ปัญหาสังคม เนื่องด้วยปัจจัยจากระบบการควบคุมทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ การควบคุมระดับชาติ การควบคุมระดับหน่วยงาน และการควบคุมระดับปัจจัยบุคคล ที่ทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างทั้ง 2 ระบบ ระมัดระวังที่จะไม่วิพากษ์วิจารณ์ปัญหาสังคม ด้วยเกรงว่าจะเป็นการสร้างความแตกแยก หรือความสับสนให้เกิดขึ้นในสังคม

เมื่อเปรียบเทียบนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมาทุกกลุ่ม ในประเด็นที่เกี่ยวกับหน้าที่ที่ไม่ได้ปฏิบัติพนบฯ หน้าที่ที่นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบบริษัทไม่ได้ปฏิบัติ ได้แก่ หน้าที่ในการวิจารณ์ปัญหาสังคม และการนำเสนอที่แตกเปลี่ยนความรู้ ในขณะที่นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในหลาย ๆ ด้าน ทั้งนี้นอกจากปัจจัยการควบคุมของรัฐที่เข้ามามีอิทธิพลต่อนบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาคแล้ว ยังมีปัจจัยจากระบบเศรษฐกิจและแหล่งรายได้เข้ามามีอิทธิพล ทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้

โครงสร้างระบบทวิภาคต้องล่วงเว้นการปฏิบัติหน้าที่จำนวนมากกว่า กล่าวคือ ระบบตลาด มีอิทธิพล กำหนดให้นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐและจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนไม่ได้ปฏิบัติ หน้าที่ในการวิจารณ์ปัญหาสังคม การแผลเปลี่ยนความรู้ การพัฒนาสังคมปัญญา และการสร้าง มาตรฐานทางปัญญา ส่วนนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ มีปัจจัยที่มีอิทธิพล คือ ระบบตลาด และการ ควบคุมส่วนห้องถูน มีอิทธิพลทำให้ไม่สามารถทำหน้าที่วิจารณ์ปัญหาสังคม และการให้สถานภาพ แก่บุคคล ในขณะที่นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทน โฆษณาเมื่อน้ำที่ที่ไม่ ได้ปฏิบัติ คิดเป็นสัดส่วนมากที่สุดเมื่อเทียบกับนักจัดรายการวิทยุฯ กลุ่มอื่น ซึ่งหน้าที่ที่ไม่ได้ปฏิบัติ ได้แก่ การวิจารณ์ปัญหาสังคม การให้สถานภาพแก่บุคคล การระดมความร่วมมือ การสร้าง บุคลิกภาพใหม่แก่ผู้ฟัง การสร้างมาตรฐานทางปัญญา และการประสานสามัคคี ทั้งนี้ เนื่องจากปัจจัย ระบบตลาด คือ แหล่งรายได้ ซึ่งเป็นเงินเดือนที่ได้รับจากบริษัทตัวแทน โฆษณา เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพล ทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทน โฆษณาต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ทาง ธุรกิจของบริษัท จนทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทน โฆษณาต้องให้ความ สำคัญกับการเสนอเนื้อหารายการเพลง อันเป็นบทบาทในการให้ความบันเทิงเป็นหลัก จนไม่สามารถ ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ได้มากนัก

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุในจังหวัดนครราชสีมา” นี้ สามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

สรุป

การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ปฏิบัติงานในสถานีวิทยุฯ ที่รัฐเป็นเจ้าของ ทั้งนี้สามารถจำแนกนักจัดรายการวิทยุฯ ได้ 2 กลุ่มใหญ่ คือ นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ (state system) และนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค (dual system)

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ มีการบริหารจัดการ โดยรัฐเอง แต่มีลักษณะในแนวตั้ง นักจัดรายการวิทยุฯ เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีระบบการควบคุมแบบรวมศูนย์อ่านาง (ในรูปแบบของการกำหนดนโยบาย) ไว้ส่วนกลาง และให้ส่วนท้องถิ่นปฏิบัติตาม

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค การบริหารจัดการแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ การบริหารจัดการ โดยหน่วยงานของรัฐ และการบริหารจัดการ โดยบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทาน มีระบบการควบคุมแบบแยกส่วนระหว่างรัฐที่เป็นเจ้าของกับบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทาน การควบคุมของรัฐนี้เป็นแบบรวมศูนย์อ่านาง (ในรูปแบบของการกำหนดนโยบาย ให้สัมปทาน ฯลฯ) ไว้ส่วนกลาง และให้ส่วนท้องถิ่นปฏิบัติตาม ซึ่งมีลักษณะของการควบคุมแบบ allocative control ในขณะที่การควบคุมจากบริษัทเอกชน จะมีลักษณะการควบคุมเชิงปฏิบัติการ (operative control) โดยมีการควบคุม 2 ลักษณะ คือ การควบคุมแบบเบ็ดเสร็จ และการควบคุมบางส่วน

การควบคุมระดับชาติ ที่เป็นการควบคุมโดยรัฐบาลตามระเบียบต่าง ๆ ของ กกช. เช่น คุณสมบัติของผู้จัดรายการ และผู้ดำเนินรายการ รายการที่จะออกอากาศ การควบคุมการโฆษณาและบริการธุรกิจ ฯลฯ แต่ก็พบว่า การควบคุมไม่ครอบคลุมทั่วถึง หรือมีข้อกเว้นสำหรับนักจัดรายการวิทยุฯ ที่ยังไม่ได้รับใบอนุร่องเป็นผู้ประกาศจากกรมประชาสัมพันธ์ที่อยู่ในระหว่างการขอเข้ารับการทดสอบหรือการทดสอบอีกครั้ง แต่สามารถดำเนินรายการได้

การควบคุมระดับหน่วยงาน โดยภาพรวมของการควบคุม พนักงาน ควบคุมของหน่วยงาน ต้นสังกัด เป็นการควบคุมแบบลำดับชั้นบังคับบัญชา โดยที่การควบคุมจากส่วนกลางของหน่วยงานมี ความสำคัญมากที่สุด เพราะเป็นระดับที่กำหนดนโยบาย และมีอำนาจในการให้สัมปทาน ส่วนการ ควบคุมที่มีบทบาทต่อนักจัดรายการวิทยุฯ มากที่สุด คือ การควบคุมระดับห้องถิน เพราะเป็นการ ควบคุมเชิงปฏิบัติการ โดยนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ ระดับสถานีจะมี บทบาทควบคุม ส่วนนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค บริษัทเอกชนซึ่งได้รับ สัมปทานเวลาจะควบคุมในเชิงธุรกิจ คือ การซื้อขายเวลาด้วย

การควบคุมระดับปัจจุบันนี้ ทั้งนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐและ นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาคต่างมีความสำนึกในฐานะสื่อมวลชนที่มีต่อ สังคม และในอีกแห่งหนึ่ง ก็ยังมีความหวังที่จะไม่ปฏิบัติหน้าที่ซึ่งส่งผลกระทบต่อตน

ระบบตลาด พนักงานในโครงสร้างที่เป็นระบบทวิภาค โดยหน่วยงานของรัฐที่เป็นต้นสังกัดให้ สัมปทานแก่บริษัทเอกชน บริษัทเอกชนผู้รับสัมปทานจะทำหน้าที่เป็นผู้ขายเวลาโฆษณาใน 2 ลักษณะคือ การขายให้กับเจ้าของสินค้าหรือบริการ โดยตรง และขายผ่านคนกลาง ลักษณะการขาย ผ่านคนกลางนี้ ขึ้นสามารถจำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ การซื้อขายผ่านคนกลางที่เป็นบริษัทด้วยกัน โฆษณา และการซื้อขายผ่านคนกลางที่เป็นนักจัดรายการวิทยุฯ จากนั้นคนกลางก็ขายต่อให้กับเจ้าของ สินค้าหรือบริการ และ สุดท้ายจะถึงผู้ฟังกลุ่มเป้าหมาย

อีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดครราษฎร์ คือ กิจเพล ซึ่งเป็น ค่าตอบแทนจากการเปิดเพลง โดยบริษัทผู้ผลิตเทปและแผ่นเสียง หรือค่าเทปปอนบให้นักจัดรายการ วิทยุฯ เพื่อเปิดเพลงของนักร้องในสังกัดของตน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประชาสัมพันธ์เพลงใหม่ของ นักร้องในสังกัดบริษัทผู้ผลิตเทปและแผ่นเสียงให้เป็นที่รู้จัก ลักษณะการจ่ายค่าตอบแทนไม่มี กฎเกณฑ์ที่แน่นอนด้วยตัวเขียนอยู่กับนโยบายของบริษัทผู้ผลิตเทปและแผ่นเสียง และสภาพเศรษฐกิจ ในช่วงนั้น

สื่อสื่อแปร เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อนบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัด นครราชสีมา ทั้งในลักษณะการแปรรูปและอื้อประโภช์ต่อกัน กล่าวคือ สื่อสื่อแปรที่มีคุณลักษณะที่ ให้ทั้งภาพและเสียง ได้แก่ วิทยุโทรทัศน์ที่มีความน่าสนใจมากกว่าสื่อวิทยุกระจายเสียง ในขณะที่ นักจัดรายการวิทยุฯ ก็ใช้ประโยชน์ด้านเนื้อหาจากสื่ออื่นมาดำเนินการเป็นส่วนหนึ่งของการ

ได้ เช่น นำความรู้จากคลิมนีในพิพิธภัณฑ์ หนังสือพิมพ์ นำเข้าวารสารจากสถานีวิทยุโทรทัศน์นำเสนอแก่ผู้ฟังด้วย

การศึกษาเรื่องแหล่งรายได้ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ มีรายได้จากการประมวลผลแผ่นดิน ส่วนรายได้ของ นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวีภาค สามารถจำแนกได้ ดังนี้ คือ นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนมีรายได้ 2 แหล่ง คือ รายได้ที่เป็นเงินเดือนจากงบประมาณแผ่นดิน และรายได้จากการจัดรายการ ซึ่งเป็นค่าจ้างจัดรายการจากบริษัทเอกชน ผู้รับสัมปทาน สำหรับนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ มีรายได้ 2 แหล่ง คือ รายได้ที่เป็นค่าจ้างจัดรายการ จากเจ้าของสินค้าหรือบริการ และรายได้จากการขายเวลาโฆษณา และนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทด้านเทคโนโลยี ไม่ได้เป็นเงินเดือนจากบริษัทด้านสังกัด จากการศึกษาข้างบนว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ทั้ง 3 กลุ่มส่วนหนึ่งมีรายได้พิเศษอื่น ๆ เช่น การพูดสป็อกโฆษณา พิธีกร เป็นต้น และบางส่วนยังประกอบอาชีพเสริม ได้แก่ การทำธุรกิจส่วนตัว เช่น ค้าขาย ซื้อขายที่ดิน เป็นต้น

ปัจจัยทางสังคม อันได้แก่ กลุ่มผู้ฟัง และกลุ่มองค์กร ชุมชน จากการศึกษาพบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ มักปรับเปลี่ยนรูปแบบรายการ โดยรับฟังความคิดเห็น ข้อดีข้อจำกัดที่แนะนำของ ผู้ฟังที่แนะนำทางชุมชนและโทรศัพท์ โดยนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐเปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมมากขึ้นกว่าในอดีต เช่น ให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในรายการ โดยแสดงความคิดเห็นทางโทรศัพท์ เป็นต้น บทบาทที่กลุ่มผู้ฟังมีต่อนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวีภาค ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอรายการ ไปจากในอดีต กล่าวคือ ลดการพูดคุยและการสื่อสาร โดยการตอบจดหมายผู้ฟังในรายการ มีการสื่อสารทางโทรศัพท์มากขึ้น แต่ยังคงเนื้อหาความบันเทิง และรูปแบบรายการเป็นรายการเพลงเช่นเดิม จากการศึกษาพบว่า กลุ่มองค์กรในชุมชนและสถาบันทางสังคม มีบทบาทที่ต่อนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐมากกว่านักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวีภาค ทั้งนี้ สาเหตุ ประการหนึ่ง คือ จากรัฐธรรมนูญใหม่ที่ให้ความสำคัญต่อภาคประชาชน ได้มีสิทธิ เสรีภาพ และมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการกำหนดความต้องการของตนเอง

ปัจจัยด้านวัฒนธรรม นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้ระบบโครงสร้างทั้ง 2 ระบบต่าง ระหว่างนักดึงความสำคัญในบทบาทการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรม โดยนักจัดรายการวิทยุฯ จะนำ วัฒนธรรมของชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่นเสนอแทรกในรายการเมื่อมีโอกาส

ปัจจัยลักษณะทางประชาราศาสตร์ ได้แก่ อาชุกการทำงาน และการศึกษา มีนัยสำคัญต่อ บทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างทั้ง 2 ระบบ โดยเฉพาะปัจจัยด้าน อาชุกการทำงานในวิชาชีพ ทั้งนี้นักจัดรายการวิทยุฯ ที่มีอาชุกในการทำงานในวิชาชีพนี้มากจะกระหนก และระมัดระวังในการแสดงบทบาทเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อตนเองและบุคคลอื่น ในด้านของ การศึกษาของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนราธิวาส พบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัด นราธิวาสามีความเชี่ยวชาญในบทบาทในฐานะสื่อมวลชนของตนเอง อย่างไม่ลึกซึ้งมากนัก

บทบาท หน้าที่ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนราธิวาส

1. นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ

1.1 บทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ มีบทบาทดังนี้

1. การแจ้งข่าวสารความเป็นไปของสังคม
2. การให้ข้อมูล
 - 2.1 การพัฒนาอาชีพ
 - 2.2 การพัฒนาท้องถิ่น
 - 2.3 การศึกษา
 - 2.4 สุขภาพอนามัย
 - 2.5 เทคโนโลยี
3. การให้สถานภาพแก่บุคคล
4. การกำหนดควระในสังคม
5. การประสานความสัมพันธ์ในสังคม
 - 5.1 การประสานกิจกรรมต่าง ๆ สังคม
 - 5.2 การระดมความร่วมมือ
 - 5.3 การให้บริการประชาชน
6. การสร้างความต่อเนื่องในสังคม

- 6.1 การเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้าน
- 6.2 การสนับสนุนและเผยแพร่ค่านิยมที่ดีงามในสังคม
- 7. การให้ความบันเทิง
- 8. การให้การศึกษา
 - 8.1 การพัฒนาสติปัญญา
 - 8.2 การสร้างมาตรฐานทางปัญญา

โดยหน้าที่ที่ไม่ได้ปฏิบัติ ได้แก่ หน้าที่ในการวิจารณ์ปัญหาสังคม และหน้าที่ในการแลกเปลี่ยนความรู้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ ได้แก่ โครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ ระบบการควบคุม ทั้งการควบคุมระดับชาติ การควบคุมระดับหน่วยงาน และการควบคุมระดับปัจจุบันคุกคัก ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยวัฒนธรรม และปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์

1.2 ลักษณะการนำเสนอรายการ และแหล่งข้อมูล

การนำเสนอเนื้อหาต่าง ๆ นอกเหนือจากความบันเทิง นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ นักนำเสนอในลักษณะของการพูดคุย หรือการสรุปประเด็นสำคัญมากกว่าใช้วิธีอ่านข่าวจากบทความหรือหนังสือพิมพ์ให้ผู้ฟังทราบ

แหล่งที่มาของข้อมูลในการแสดงบทบาทค่าง ๆ นอกจากนักจัดรายการวิทยุฯ ได้รับข่าวสารประชาสัมพันธ์ตามที่หน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่ส่งมาแล้ว ซึ่งได้มาจาก การเปิดรับสื่อประเภทต่าง ๆ ของนักจัดรายการวิทยุฯ อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และวิทยุโทรศัพท์

1.3 บทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐเปรียบเทียบระหว่างอดีต กับปัจจุบัน

บทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต โดยเพิ่มบทบาทการให้ความรู้ และข่าวสาร กล่าวคือ ให้ความสำคัญกับสาระความรู้มากขึ้น ให้ข้อคิดที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟังมากขึ้นกว่าในอดีต ซึ่งแต่เดิม นักจัดรายการวิทยุฯ มีการให้ความรู้อยู่แล้ว แต่รูปแบบจะเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการเพลย์

นอกจากเนื้อหารายการ และรูปแบบรายการที่เปลี่ยนจากการเพลงเป็นรายการสารคดี รายการสนทนารายการสัมภาษณ์แล้ว เนื้อหาที่นำเสนอต้องปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์ และคำนึงถึงความสำคัญ ที่มีต่อผู้ฟัง รวมทั้งประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับด้วย

1.4 ปัญหาในการทำหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ เห็นว่าปัญหาส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ ในปัจจุบันมากที่สุด คือ ไม่มีเวลาเพียงพอสำหรับการค้นหาข่าวสารหรือความรู้มานำเสนอผู้ฟัง

2. นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค

2.1 นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐและจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐและจัดรายการวิทยุฯ ให้กับบริษัทเอกชนมีบทบาท ดังนี้

2.1.1 บทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐและจัดรายการให้กับ บริษัทเอกชน

1. การแจ้งข่าวสารความเป็นไปของสังคม
2. การให้ข้อมูล
 - 2.1 การพัฒนาอาชีพ
 - 2.2 การพัฒนาท้องถิ่น
 - 2.3 การศึกษา
 - 2.4 ศุภภาพอนามัย
 - 2.5 เทคโนโลยี
3. การให้สถานภาพแก่บุคคล
4. การกำหนดควระในสังคม
5. การประสานความสัมพันธ์ในสังคม
 - 5.1 การประสานกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม
 - 5.2 การระดมความร่วมมือ
 - 5.3 การให้บริการประชาชน

6. การสร้างความต่อเนื่องในสังคม
 - 6.1 การเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้าน
 - 6.2 การสนับสนุนและเผยแพร่ค่านิยมที่ดีงามในสังคม
7. การให้ความบันเทิง
8. การให้การศึกษา

หน้าที่ที่นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐและจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนมิได้ปฏิบัติ ได้แก่ การวิจารณ์ปัญหาสังคม หน้าที่การแลกเปลี่ยนความรู้ หน้าที่การพัฒนาสติปัญญา และหน้าที่การสร้างมาตรฐานทางปัญญา

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐและจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนที่ได้รับสัมภาน ได้แก่ โครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ ระบบการควบคุม ทั้งการควบคุมระดับชาติ การควบคุมระดับหน่วยงาน และการควบคุมระดับปัจเจกบุคคล ระบบตลาด ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยวัฒนธรรม และปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์

2.1.2 ลักษณะการนำเสนอรายการ และแหล่งข้อมูล

บทบาทหลักของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของสถานีวิทยุฯ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน คือ การให้ความบันเทิง ด้วยเห็นว่า หากผู้ฟังได้รับเพียงพอในการฟังรายการ จะส่งผลต่อเจ้าของสินค้าหรือบริการซึ่งเป็นผู้สนับสนุนรายการ

แหล่งข้อมูลที่ใช้ คือ หนังสือ ตำรา เอกสารที่มีผู้ส่งมาให้ และจากการค้นคว้าของนักจัดรายการวิทยุฯ เอง แต่แหล่งข้อมูลสำคัญมากได้มาจากหน่วยงานภาครัฐจากเอกสารของสถานีวิทยุฯ

2.1.3 บทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชนเบริญเทียนเที่ยนระหว่างอดีตกับปัจจุบัน

ลักษณะการแสดงบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ มีการเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต กล่าวคือ มีบทบาทในการให้สาระความรู้มากขึ้น ให้ข้อคิดที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟังมากขึ้น ต่างจากในอดีตซึ่งมีบทบาทเดียว คือ ให้ความบันเทิง รูปแบบการนำเสนอรายการในอดีต คือ เนื้อร้องภาษาลินคำ พูดคุย

และตอบจดหมายผู้ฟัง แต่ปัจจุบันจะพูดคุยน้อยลง นอกจากรูปแบบการนำเสนอที่เปลี่ยนไป เพลงที่เสนอในรายการได้เปลี่ยนไปตามความนิยมของผู้ฟังด้วย

สาเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังกล่าว คือ ปัจจัยด้านเจ้าของสินค้าหรือบริการซึ่งเป็นผู้อุปถัมภ์รายการ และการแข่งขันจากสื่ออื่นมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเนื้อหา และรูปแบบในการนำเสนอ เช่นกัน นอกจากนั้น ปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ อายุที่เพิ่มขึ้นของนักจัดรายการวิทยุฯ ทำให้ทราบกันว่า ต้องให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์กับผู้ฟังด้วยนักอนุเคราะห์จากการให้ความบันเทิง

2.1.4 ปัญหาในการทำหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของรัฐและจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของสถานีวิทยุฯ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน ส่วนใหญ่ เห็นว่าปัญหาส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ในปัจจุบันมากที่สุด คือ จำนวนบริษัทเจ้าของสินค้า หรือบริการที่เป็นผู้สนับสนุนรายการลดลง ส่งผลกระทบต่อรายได้ เนื่องจากรายได้ส่วนหนึ่งของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของสถานีวิทยุฯ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน นักจัดรายการวิทยุฯ ได้เงินเดือนอันได้จากการประเมินค่าเดือนในฐานะบุคลากรของสถานีวิทยุฯ แล้ว ยังมีรายได้จากการค่าจ้างจัดรายการเป็นรายเดือนด้วย

2.2 นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ

นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

2.2.1 บทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ

1. การแข่งขันสารความเป็นไปของสังคม
2. การให้ข้อมูล
 - 2.1 การพัฒนาอาชีพ
 - 2.2 การพัฒนาท้องถิ่น
 - 2.3 การศึกษา
 - 2.4 สุขภาพอนามัย
3. การให้สถานภาพแก่บุคคล

4. การกำหนดควระในสังคม
5. การประสานความสัมพันธ์ในสังคม
 - 5.1 การประสานกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม
 - 5.2 การระดมความร่วมมือ
 - 5.3 การให้บริการประชาชน
6. การสร้างความต่อเนื่องในสังคม
 - 6.1 การเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้าน
 - 6.2 การสนับสนุนและเผยแพร่ค่านิยมที่ดีงามในสังคม
7. การให้ความบันเทิง
8. การให้การศึกษา
 - 8.1 การพัฒนาสติปัญญา
 - 8.2 การแลกเปลี่ยนความรู้
 - 8.3 การสร้างบุคลิกภาพใหม่แก่ผู้ฟัง

หน้าที่ที่นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ มีได้ปฏิบัติ ได้แก่ การวิจารณ์ปัญหาสังคม และการให้สถานภาพแก่บุคคล

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ ได้แก่ โครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ ระบบการควบคุม ทั้งการควบคุมระดับชาติ การควบคุมระดับหน่วยงาน และการควบคุมระดับปัจจ恩บุคคล ระบบตลาด ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยวัฒนธรรม และปัจจัยลักษณะทางประชาราศาสตร์

2.2.2 สักษะการนำเสนอรายการ และแหล่งข้อมูล

นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระนำเสนอข้อมูลข่าวสารค้านต่าง ๆ โดยใช้เวลาไม่นานนัก ทั้งนี้นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระจะคำนึงถึงเงื่อนไขของเวลา และให้สัดส่วนความสำคัญกับความบันเทิงเป็นหลัก

แหล่งข้อมูลที่นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระนำมาใช้ในการจัดรายการได้จากสื่อหนังสือพิมพ์ และข่าวประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานราชการ

2.2.3 บทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระเปลี่ยนเสียงระหว่างอคีตกับปัจจุบัน

บทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ เปลี่ยนไปจากในอดีตพอสมควร กล่าวคือ เพิ่มข่าวสารความรู้ในรายการเพลงมากขึ้น รูปแบบการนำเสนอเปลี่ยนไปจากเดิมที่เป็นรายการเพลงปรับเปลี่ยนมาเป็นรายการพูดคุยกับผู้ฟังเปลี่ยนไปจากเดิมที่เน้นการตอบจดหมายและพูดคุยกับผู้ฟังรายการ มาเป็นมีการตอบจดหมายและพูดคุยบันทึก แต่เพิ่มบทบาทอื่น นอกเหนือจากการให้ความบันเทิง นอกจากนั้น หากนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ มีฐานะพอสมควร จะมีกิจกรรมอื่นเพื่อสังคมด้วย

ปัจจัยหนึ่งที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ได้แก่ ปัจจัยทางสังคม คือ ความต้องการของกลุ่มผู้ฟัง ซึ่งไม่ต้องการเพียงความบันเทิงจากการฟังวิทยุฯ เท่านั้น ดังนั้น นักจัดรายการวิทยุฯ ต้องทันต่อเหตุการณ์มากขึ้น ในขณะเดียวกัน ปัจจัยด้านการควบคุมระดับปัจจุบันคือ นักจัดรายการวิทยุฯ อิสระเอง tribun นักถึงความสำคัญของข่าวสารความรู้มากขึ้น

2.2.4 ปัญหาในการทำหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ

ปัญหาในการทำหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือ ระบบตลาดที่บริษัทผู้รับสั่งปักกานให้ความสำคัญต่อการเสนอขายเวลาให้ได้มากที่สุด โดยไม่คำนึงถึงคุณภาพรายการ รวมทั้งใช้กลยุทธ์การตัดราคา และการตัดราคาระหว่างนักจัดรายการวิทยุฯ ค้ายกันเอง และปัญหาอีกประการหนึ่งในทศวรรษของนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ คือ ปัญหาด้านเทคนิค เช่น เครื่องมือ อุปกรณ์ในการส่งกระจายเสียงยังไม่ทันสมัย

2.3 นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทด้วยเงิน俸

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทด้วยเงิน俸 นับทบทวน ดังนี้

2.3.1 บทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทด้วยเงิน俸

1. การแจ้งข่าวสารความเป็นไปของสังคม
2. การให้ข้อมูล
 - 2.1 การพัฒนาท้องถิ่น
 - 2.2 การศึกษา
 - 2.3 สุขภาพอนามัย

3. การกำหนดควระในสังคม
4. การประสานความสัมพันธ์ในสังคม
5. การสร้างความต่อเนื่องในสังคม
 - 5.1 การเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้าน
 - 5.2 การสนับสนุนและเผยแพร่ค่านิยมที่ดีงามในสังคม
6. การให้ความบันเทิง
7. การให้การศึกษา

หน้าที่ที่นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณาได้ปฏิบัติ ได้แก่ การวิจารณ์ปัญหาสังคม การให้สถานภาพแก่นักคิด การระดมความร่วมมือ การสร้างบุคลิกภาพใหม่แก่ผู้ฟัง การสร้างมาตรฐานทางปัญญา และการประสานสามัคคี

นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา มีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนบทบาทได้แก่ โครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ ระบบการควบคุม ทั้งการควบคุมระดับชาติ การควบคุมระดับหน่วยงาน และการควบคุมระดับปัจจัยบุคคล ระบบตลาด ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยวัฒนธรรม และปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์

2.3.2 ลักษณะการนำเสนอรายการ และแหล่งข้อมูล

ปัจจัยจากบริษัทตัวแทนโฆษณา เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลให้นักจัดรายการวิทยุฯ มีบทบาทในการให้ความบันเทิงเป็นหลัก

สำหรับแหล่งข้อมูลที่นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา นำมาใช้ในการให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร นักได้รับมาจากการหน่วยงานราชการ เช่นเดียวกับนักจัดรายการวิทยุฯ ก่อนอื่น

2.3.3 บทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา เบรี่ยงเที่ยบระหว่างอดีตกับปัจจุบัน

บทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา จากอดีตถึงปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ในลักษณะของการเพิ่มการให้ความรู้และการให้ข้อมูลข่าวสารมากขึ้น

กว่าอีก โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว คือ ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ กลุ่มผู้ฟัง ซึ่งมีความต้องการข้อมูลข่าวสาร และพฤติกรรมการเปิดรับสื่อเปลี่ยนไปจากเดิม ปัจจัยที่มีอิทธิพลรองลงมาคือ ระบบตลาด ได้แก่ เจ้าของสินค้าหรือบริการที่เป็นผู้สนับสนุนรายการ นอกจากนี้ ความทันสมัยของระบบการส่งกระจายเสียงก็มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน ทำให้รูปแบบรายการมีการปรับเปลี่ยนไปจากเดิมที่เน้นความบันเทิง

2.3.4 ปัญหาในการทำหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณา

ปัญหาในการปฏิบัติงานของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทตัวแทนโฆษณาไม่นานนัก แต่ปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยทางอ้อม ได้แก่ สถานภาพของบริษัทตัวแทนโฆษณาที่นักจัดรายการวิทยุฯ สังกัดอยู่ กล่าวคือ หากบริษัทฯ ไม่มีผู้สนับสนุนรายการ อาจมีผลต่อความมั่นคงในการประกอบวิชาชีพของนักจัดรายการฯ

กล่าวโดยสรุป นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ มีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนบทบาท คือ โครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ ระบบการควบคุมทั้ง 3 ระดับ โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยวัฒนธรรม และปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์ ส่งผลให้นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ มีบทบาทในการให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์

ในขณะที่นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค ยังคงได้รับอิทธิพลจากปัจจัยโครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ ระบบการควบคุมทั้ง 3 ระดับ โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยวัฒนธรรม และปัจจัยลักษณะทางประชากรศาสตร์ ทำให้ นักจัดรายการวิทยุฯ มีบทบาทในการให้ความบันเทิงเป็นหลัก ส่วนบทบาทด้านอื่นเป็นเพียงบทบาทรอง โดยปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อนบทบาทดังกล่าว คือปัจจัยด้านระบบตลาด ที่ทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ ต้องคำนึงถึงการแข่งขันในเชิงธุรกิจ ดังนั้น จึงให้ความสำคัญต่อการให้ความบันเทิง เพื่อรองความนิยมจากผู้ฟัง ส่วนบทบาทอื่น จะเป็นภารกิจในลักษณะรองลงไป อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทที่หลากหลายมากกว่าในอดีต เช่น การแลกเปลี่ยนความรู้ และการสร้างสถานภาพแก่บุคคลฯ ฯลฯ

ปัจจัยที่นำไปสู่ความแตกต่างในการแสดงบทบาทระหว่างนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้าง 2 ลักษณะ คือ โครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ กล่าวคือ นักจัดรายการวิทยุฯ ภายใต้โครงสร้างการบริหารจัดการระบบรัฐ อยู่ภายใต้กรอบความคุณอย่างเข้มงวดจากระดับส่วนกลาง คือ กรมประชาสัมพันธ์ซึ่งอนุนโยบายขึ้นยังระดับส่วนภูมิภาค คือ สำนักประชาสัมพันธ์เขต และการควบคุมระดับท้องถิ่น ซึ่งเป็นการควบคุมในระดับการปฏิบัติการจากผู้อำนวยการสถานี ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรง ประกอบกับต้องขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ด้วยโครงสร้างการบริหารจัดการระบบรัฐ ทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ มีบทบาทในฐานะสื่อของรัฐที่ต้องเป็นสื่อประชาสัมพันธ์แก่นั่นเองงานราชการต่าง ๆ ให้บริการสังคม ชุมชน และให้ความรู้อันเป็นประโยชน์ และพัฒนาสติปัญญาของผู้ฟัง ในขณะที่นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค เมน จะอยู่ภายใต้การวางแผนนโยบายจากรัฐซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลเช่นกัน แต่เนื่องจากบริษัทเอกชนบริหารจัดการ จึงอยู่ภายใต้อิทธิพลจากปัจจัยระบบตลาด ซึ่งเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้บทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาคต้องคำนึงถึงแนวโน้มนโยบายของบริษัทและผลในเชิงธุรกิจ ทำให้มีบทบาทในการให้ความบันเทิงเป็นหลัก

เมื่อเปรียบเทียบบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้าง 2 ระบบ คือ นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐและนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค พบว่า บทบาทหลักที่ทั้งสองกลุ่มปฏิบัติเหมือนกัน คือ บทบาทในการให้ความบันเทิง และให้ข้อมูลข่าวสาร โดยการให้ความบันเทิงเป็นบทบาทหลัก ในขณะที่หน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างทั้ง 2 ระบบไม่ได้ปฏิบัติ คือ การวิเคราะห์ปัญหาสังคม เนื่องด้วยปัจจัยจากการควบคุมทั้ง 3 ระดับอันได้แก่ การควบคุมส่วนกลาง การควบคุมส่วนท้องถิ่น และการควบคุมระดับปัจจุบันคือ ที่ทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างทั้ง 2 ระบบ ตระหนักรถึงความเห็นชอบด้านจรรยาบรรณและจริยธรรมของสื่อมวลชนที่จะไม่สร้างความแตกแยก หรือความสับสน ให้เกิดขึ้นในสังคม นอกจากนี้ นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐ ยังมีบทบาทที่เด่นกว่านักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค ใน การให้ความรู้ อันเป็นการปฏิบัติตามปัจจัยการควบคุมส่วนท้องถิ่นจากผู้อำนวยการสถานีวิทยุฯ และปัจจัยด้านการควบคุมระดับปัจจุบันคือ

เมื่อเปรียบเทียบนักจัดรายการวิทยุฯ ในสังหวัติกรรมลักษณะทุกกลุ่ม ในประเด็นที่เกี่ยวกับหน้าที่ที่มิได้ปฏิบัติพบว่า หน้าที่ที่นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐไม่ได้ปฏิบัติได้แก่ หน้าที่ในการวิเคราะห์ปัญหาสังคม และการเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ ในขณะที่นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในหลาย ๆ ด้าน ทั้งนี้นักจัดรายการ

ความคุณของรัฐที่เข้ามามีอิทธิพลต่อนบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ภายใต้โครงสร้างระบบทวิกา
แล้ว ซึ่งมีปัจจัยจากระบบเศรษฐกิจและแหล่งรายได้เข้ามามีอิทธิพล ทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่
ภายใต้โครงสร้างระบบทวิกาต้องละเว้นการปฏิบัติหน้าที่จำนวนมากกว่า ซึ่งนักจัดรายการวิทยุฯ ที่
เป็นบุคลากรของรัฐ และจัดรายการให้กับบริษัทเอกชน มีหน้าที่ที่ไม่ได้ปฏิบัติ ได้แก่ หน้าที่ในการ
วิจารณ์ปัญหาสังคม การแลกเปลี่ยนความรู้ การพัฒนาสติปัญญา และการสร้างมาตรฐานทางปัญญา
ส่วนนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ มีหน้าที่ที่ไม่ได้ปฏิบัติคือ การวิจารณ์ปัญหาสังคม และการให้
สถานภาพแก่นักศึกษา ในขณะที่นักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นบุคลากรของบริษัทด้วยโฆษณาหน้าที่ที่
ไม่ได้ปฏิบัติ คิดเป็นสัดส่วนมากที่สุดเมื่อเทียบกับนักจัดรายการวิทยุฯ กลุ่มนี้ ซึ่งหน้าที่ที่ไม่ได้
ปฏิบัติ ได้แก่ การวิจารณ์ปัญหาสังคม การให้สถานภาพแก่นักศึกษา การระดมความร่วมมือ การสร้าง
บุคลิกภาพใหม่แก่ผู้ฟัง การสร้างมาตรฐานทางปัญญา และการประสานสามัคคี

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา” ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดของกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์จากการศึกษาพบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ที่ปฏิบัติงานในสถานีวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา มีจำนวน 2 กลุ่มคือ นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐที่มีการบริหารจัดการโดยรัฐเอง แต่มีลักษณะในแนวตั้ง นักจัดรายการวิทยุฯ เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีระบบการควบคุมแบบรวมศูนย์อำนาจ (ในรูปแบบของการกำหนดนโยบาย) ไว้ส่วนกลาง และให้ส่วนท้องถิ่นปฏิบัติตาม และนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค การบริหารจัดการแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ การบริหารจัดการโดยหน่วยงานของรัฐ และการบริหารจัดการโดยบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทาน มีระบบการควบคุมแบบแยกส่วนระหว่างรัฐที่เป็นเจ้าของกับบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทานการควบคุมของรัฐนั้นเป็นแบบรวมศูนย์อำนาจ (ในรูปแบบของการกำหนดนโยบาย ให้สัมปทานฯ ฯ ไว้ส่วนกลาง และให้ส่วนท้องถิ่นปฏิบัติตาม ซึ่งมีลักษณะของการควบคุมแบบ allocative control ในขณะที่การควบคุมจากบริษัทเอกชน จะมีลักษณะการควบคุมเชิงปฏิบัติการ (operative control) และเนื่องจากภายในโครงสร้างระบบทวิภาคที่มีการให้สัมปทานจึงพบว่า มีระบบคลาดເเข้ามาเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ซึ่งยืนยันตามแนวคิดของกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองที่มีแนวคิดหลัก 3 แนวคือ โครงสร้างเศรษฐกิจของสังคม อุดสาหกรรมสื่อมวลชน และเนื้อหา/ผลผลิตของสื่อมวลชนที่กลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองสนใจว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร ทั้งนี้ กลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองให้ความสนใจในการวิเคราะห์โครงสร้างการเป็นเจ้าของ (ownership) ระบบการควบคุม และระบบคลาดของสื่อ โดยเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจและการเมืองของสังคม ทั้งจากการ

ดำเนินการของสื่อและธุรกิจอื่นที่เกี่ยวข้อง ส่วนการวิเคราะห์ระดับเนื้อหา กลุ่มเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองเชื่อว่าส่วนหนึ่งของเนื้อหาของสารที่สื่อมวลชนนำเสนอจะถูกกำหนดโดยระบบตลาด ผลประโยชน์ของเจ้าของเงินทุนหรือผู้ตัดสินใจระดับนโยบาย และอาจถูกกำหนดโดยผู้รับสารอีกส่วนหนึ่ง

ส่วนแนวคิดของสำนัก Birmingham ที่ปฏิเสธการอธิบายสังคมโดยแบ่งโครงสร้างส่วนล่าง และส่วนบนของสังคมที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์ (ideal) และ พลังผลักดัน (material forces) ออกจากกัน และให้นิยามวัฒนธรรมว่า เป็นทั้งวิธีทาง (means) และคุณค่า/ค่านิยม (value) ที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในกลุ่มต่าง ๆ ในลักษณะของการรังสรรค์ประวัติศาสตร์การรวมกลุ่ม ความสัมพันธ์ภายนอกกลุ่ม และมีบทบาทในการบริหารจัดการกับการดำรงอยู่ของกลุ่มคนต่าง ๆ ภายใต้สังคม จากการศึกษาพบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้ระบบโครงสร้างทั้ง 2 ระบบค่าง伧หนัก ถึงความสำคัญในบทบาทการอนุรักษ์และสืบต่อวัฒนธรรม โดยนักจัดรายการวิทยุฯ จะนำวัฒนธรรมของชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่นเสนอแทรกในรายการเมื่อมีโอกาส ซึ่งชี้ให้เห็นว่า วัฒนธรรมมีบทบาทต่อนักจัดรายการวิทยุฯ

สำหรับทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและทฤษฎีสื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาชุมชน ด้านทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม แนวคิดสำคัญของกลุ่มทฤษฎีนี้ คือ เน้นการสื่อสารในแนวนอน (horizontal) คือระหว่างประชาชนในระดับเดียวกัน มากกว่าการสื่อสารในแนวตั้ง (vertical) โดยเฉพาะจากบันลุงล่าง และพยาบาลต่อด้านการผูกขาดทางธุรกิจของเอกชน และต่อด้านการใช้อำนาจรัฐในลักษณะการรวมศูนย์อำนาจ พรมเสนองานออกที่เหมาะสมที่สุด คือ ต้องหันกลับมาให้ความสำคัญกับความต้องการ ผลประโยชน์ และตอบสนองต่อความคาดหวังทุกด้านของผู้รับสาร โดย McQuail (1994 : 131-132) นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ ได้ระบุหน้าที่สำคัญของสื่อมวลชนตามทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

- พลเมืองทุกคน และชนกลุ่มน้อยทุกกลุ่ม มีสิทธิที่จะเข้าถึงสื่อมวลชน และมีสิทธิที่จะใช้สื่อเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง
- องค์กรของสื่อและเนื้อหาสื่อจะต้องไม่ถูกควบคุมจากหน่วยงานรัฐ
- สื่อจะต้องมีอยู่เพื่อประชาชน มิใช่เพื่อตัวองค์กรเอง มิใช่เพื่อนักวิชาชีพหรือบรรดาลูกค้า (ภาคธุรกิจ) ของสื่อ
- กลุ่ม องค์กร และชุมชนควรจะเป็นเจ้าของสื่อได้เอง

- สื่อขนาดเล็กที่มีลักษณะปฏิสัมพันธ์ (interactive) และเปิดโอกาสให้ผู้รับสารมีส่วนร่วม ย่อมดีกว่าสื่อขนาดใหญ่ที่ดำเนินการโดยนักสื่อสารมวลชนมืออาชีพ และเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว
- การสื่อสารมีความสำคัญเกินกว่าที่จะปล่อยให้อยู่ในมือของนักวิชาชีพสื่อมวลชนเท่านั้น

ส่วนทุกภูมิสื่อมวลชนเพื่อการพัฒนา McQuail (1994 : 131) กล่าวถึงหน้าที่สำคัญของสื่อมวลชนตามแนวคิดทฤษฎีสื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาไว้ ดังนี้

1. สื่อมวลชนต้องยอมรับและเข้าร่วมดำเนินการในงานพัฒนาประเทศที่สอดคล้องกับแผนและนโยบายการพัฒนาของสังคมโดยรวม
2. เสริมภาพของสื่อมวลชนจะมีได้ภายใต้ขอบเขตที่กำหนดไว้ว่า ต้องขึ้นอยู่กับคำศัਬด์ความสำคัญของการพัฒนาทางเศรษฐกิจและความต้องการการพัฒนาในทุกด้านของสังคม
3. เนื้อหาของสื่อ ต้องให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมและภาษาของชาติเป็นอันดับแรก
4. ข่าวและสารสนเทศของสื่อต้องให้ความสำคัญกับประเทศไทยที่กำลังพัฒนาด้วยกัน โดยเฉพาะประเทศไทยอยู่ใกล้ชิดกันทางภูมิศาสตร์
5. ผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อทุกแขนง และทุกระดับชั้นต้องปฏิบัติงานอย่างมีเสรีภาพ พร้อมกับความรับผิดชอบต่อสังคม
6. เพื่อผลประโยชน์ของประเทศ รัฐมีสิทธิเข้าแทรกแซงการทำงานของสื่อมวลชนได้ เช่น การให้ทุนสนับสนุน การเขียนเชอร์

เมื่อพิจารณาจากหน้าที่ดังกล่าวข้างต้นกับข้อค้นพบของการวิจัย มีลักษณะที่ไม่สอดคล้องกัน ทั้งนี้เพราะระบบเชิงโครงสร้างของสถานีวิทยุฯ ที่รัฐเป็นเจ้าของ แต่หากพิจารณาจากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยเฉพาะมาตราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักจัดรายการวิทยุฯ ดังนี้

มาตรา 39 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น

การจำกัดเสรีภาพความวรรณคนหนึ่งจะกระทำไม่ได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศิลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อบังคับหรือระงับความเสื่อมธรรมทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน

การสั่งปิดโรงพิมพ์ สถานีวิทยุกระจายเสียง หรือสถานีวิทยุโทรทัศน์ เพื่อตัดตอนเสริมภาพตามมาตรานี้จะกระทำได้

การให้นำข่าวหรือบทความไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์จะกระทำได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเภทอยู่ในภาวะการสังคมหรือการรับ แต่ทั้งนี้ จะต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นตามความในวรรคสอง

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์ หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การให้เงิน หรือทรัพย์สินอย่างอื่นอุดหนุนหนังสือพิมพ์ หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชน รัฐ จะกระทำได้

มาตรา 40 คลื่นความถี่ที่ใช้ในการสั่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพย์สื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ

ให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ตามวาระหนึ่ง และกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การดำเนินการตามวาระสองคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะอื่น รวมทั้ง การแข่งขัน โดยเสรีและเป็นธรรม

มาตรา 41 พนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์ ย้อนมีเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่ต้องอยู่ภายใต้อำนาจของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าของกิจการนั้น แต่ต้องไม่ขัดต่อจรรยาบรรณแห่งการประกอบวิชาชีพ

มาตรา 58 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลนั้นจะกระทบต่อกำลังมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้ส่วนเสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 59 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือส่วนราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับคนหรือชนชั้นท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่กฎหมายบัญญัติ

แม้จะวิจัย นักจัดรายการวิทยุฯ จำนวนหนึ่งของยอมรับว่าซึ่งไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่ปรากฏชัดเจนแม้รัฐธรรมนูญจะประกาศใช้มาแล้วตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2540 แต่ก็เชื่อว่าหากผู้มีอำนาจขึ้นในเขตนา้มลีของรัฐธรรมนูญยังคงครอง แล่นักจัดรายการวิทยุฯ เองร่วมกับสื่อมวลชน แทนงอื่น ๆ ร่วมนื้อกันยังคงความเป็นวิชาชีพ ย่อมมั่นใจในระดับหนึ่งได้ว่า สื่อมวลชน โดยเฉพาะนักขัต รายการวิทยุฯ จะมีลักษณะและมีบทบาทของสื่อมวลชนตามทฤษฎีประชาธิปไตย แบบมีส่วนร่วมและทฤษฎีสื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาได้ในลักษณะเฉพาะของสังคมไทย

สำหรับทฤษฎีหน้าที่นิยมนั้น จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ มีบทบาทในการให้ความบันเทิง ให้ความรู้ และแจ้งข้อมูลข่าวสาร ซึ่งยืนยันแนวคิดดังกล่าวเพียงส่วนหนึ่ง ทั้งนี้ เพราะนักจัดรายการวิทยุฯ ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่มากำหนด เช่น ปัจจัยเชิงโครงสร้างการเป็นเจ้าของ การบริหารจัดการ ระบบการควบคุม และระบบตลาด ฯลฯ การศึกษาจึงพบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ไม่มีบทบาท หรือไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่อีกส่วนหนึ่ง ได้แก่ การวิจารณ์ปัญหาสังคม การแลกเปลี่ยนความรู้ การพัฒนาสติปัญญา การให้สถานภาพบุคคล การระดมความร่วมนื้อ ฯลฯ ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพนั้น ข้อค้นพบสามารถยืนยันได้ว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ขึ้นในแนวคิดเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพ

จากการศึกษาพบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ที่ปฏิบัติงานในสถานีวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา มีจำนวน 2 กลุ่มคือนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบรัฐที่มีการบริหารจัดการโดยรัฐ เอง แต่มีลักษณะในแนวตั้ง นักจัดรายการวิทยุฯ เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีระบบการควบคุมแบบรวมศูนย์อำนาจ (ในรูปแบบของการกำหนดนโยบาย) ไว้ส่วนกลางและให้ส่วนท้องถิ่นปฏิบัติตามและนักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค การบริหารจัดการแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือการบริหารจัดการโดยหน่วยงานของรัฐ และการบริหารจัดการโดยบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทานมีระบบการควบคุมแบบแยกส่วนระหว่างรัฐที่เป็นเจ้าของกับบริษัทเอกชนผู้รับสัมปทานการควบคุมของรัฐนั้น เป็นแบบรวมศูนย์อำนาจ (ในรูปแบบของการกำหนดนโยบาย ให้สัมปทาน ฯลฯ) ไว้ส่วนกลาง และให้ส่วนท้องถิ่นปฏิบัติตาม ซึ่งมีลักษณะของการควบคุมแบบ allocative control ในขณะที่การควบคุม

จากบริษัทเอกชนจะมีลักษณะการควบคุมเชิงปฏิบัติการ (operative control) และเนื่องจากภายใต้โครงสร้างระบบที่วิภาคที่มีการให้สัมปทานจึงพบว่า มีระบบตลาดเข้ามาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทและหน้าที่ของนักจัดการวิทยุ การค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยชี้แจงโครงสร้างของสถานีวิทยุท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่กำหนดครูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุ” ของวีรพงษ์ พลนิกรกิจ (2542) ที่พบว่า ปัจจัยโครงสร้างการเป็นเจ้าของ ระบบการควบคุม และระบบตลาด เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดครูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “การกำหนดครูปแบบ และวิธีการนำเสนอรายการข่าววิทยุกระจายเสียง” ของศรีประภัสสร สุทธิเสวนต์ (2535) ที่พบว่า ปัจจัยที่กำหนดครูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการข่าววิทยุ อันได้แก่ ผู้ควบคุมนโยบายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง ผู้ผลิตรายการ ผู้อุปถัมภ์รายการ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยกำหนดลักษณะการดำเนินรายการสนทนากลางวิทยุ” ของเดิมศักดิ์ จาธุปราณ (2541) ที่พบว่า ปัจจัยที่กำหนดครูปแบบและวิธีการดำเนินรายการสนทนากลางวิทยุกระจายเสียง ได้แก่ ผู้ผลิตรายการ ระบบอุปถัมภ์ วัฒนธรรมขององค์กร กระแสความสนใจของสื่อและผู้รับสาร และความสามารถเฉพาะตัวของผู้ดำเนินรายการ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อโครงสร้างและการจัดผังรายการของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11” ของสุพัชรินทร์ โพธิ์ทองนาค (2541) พบว่า ปัจจัยที่มีนัยทางคือ ปัจจัยการใช้อำนาจของรัฐ ในฐานะผู้ถือกรรมสิทธิ์การเป็นเจ้าของ (state ownership) มีนโยบายในการควบคุม และกำหนดโครงสร้างขององค์กร ส่งผลต่อการกิจหน้าที่หลัก การบริหารจัดการรายได้ และนโยบายด้านรายการ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์เนื้อหารายการเพื่อท้องถิ่นของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 12 สุราษฎร์ธานี” ของวิริยะ กลิ่นเสาวคนธ์ (2536) ที่พบว่า ปัจจัยด้านโครงสร้างการบริหารและนโยบาย เป็นปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานของฝ่ายข่าวสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 12 สุราษฎร์ธานี สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “บทบาทของข่าวท้องถิ่นที่น้ำเสียงผ่านสื่อมวลชนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี” ของนริศรา น้ำขาว (2541) ที่พบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการกำหนดลักษณะเนื้อหาและการแสดงบทบาทของข่าวท้องถิ่นที่นำเสนอย่างสื่อมวลชนประเภทวิทยุกระจายเสียง ได้แก่ โครงสร้างการเป็นเจ้าของสื่อที่วิทยุกระจายเสียง เป็นสื่อของรัฐ และปัจจัยด้านนโยบายในการบริหารงานที่มีลักษณะของการรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ปัจจัยด้านงบประมาณ และบุคลากรเป็นปัจจัยที่มีผลต่อนบทบาทของวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดอุบลราชธานี จึงทำให้รายการไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง และสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “คิวเพลง” ของยกระงค์ ปลดเปลลือง (2536) ที่พบว่า ระบบคิวเพลงทำให้บริษัทเจ้าของรายการเพลงหรือผู้จัดรายการมีรายได้จากการค้าคิวเพลง และรายได้จากสปอนเซอร์ แต่ทำให้เบิกเพลงได้ในวงจำกัด ไม่มีอิสระในการนำเสนอรายการ

การศึกษาพบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมา มีบทบาทคือการให้ความบันเทิง และให้ความรู้ / ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “นักจัดรายการวิทยุฯ กับการเผยแพร่ข้อมูลทางวิชาการ” ของสุกานี เวชพงศา (2540) ที่พบว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ส่วนใหญ่เห็นว่า บทบาทที่เพิ่งปรากฏมาสำหรับวิชาชีพสื่อมวลชนตามลำดับ คือ การให้ความบันเทิงแก่สังคม ทำหน้าที่เป็นครูให้การศึกษาอบรมแก่ผู้ฟัง การเผยแพร่ข้อมูลทางวิชาการ การแสดงความคิดเห็นส่วนตัว และควรเป็นผู้นำทางความคิดของสังคมได้

ข้อจำกัดในการวิจัย

- 1) ข้อจำกัดจากเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล งานวิจัยนี้ ใช้การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จึงทำให้ขาดข้อมูลด้านเนื้อหาของรายการ ทั้งนี้ ด้วยเงื่อนไขเวลาในการดำเนินการวิจัยเป็นปัจจัยที่กำหนดให้การเก็บข้อมูลต้องใช้การสัมภาษณ์เป็นหลัก
- 2) ข้อจำกัดจากการให้ข้อมูลของนักจัดรายการวิทยุฯ เนื่องด้วย การวิจัยนี้สัมภาษณ์นักจัดรายการวิทยุฯ ถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนบทบาทและหน้าที่ ทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ เกรงข้อมูลที่ให้จะส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของตน จึงมีนักจัดรายการวิทยุฯ บางคนปฏิเสธการให้สัมภาษณ์ และนักจัดรายการวิทยุฯ บางคนให้ข้อมูลไม่ครบถ้วนตามประเด็นที่กำหนดไว้
- 3) ข้อจำกัดของความไม่สอดคล้องตรงกันของเวลาระหว่างผู้วิจัย และผู้ให้ข้อมูลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้ เพราะนักจัดรายการวิทยุฯ มีอาชีพเสริมนอกจากการเป็นนักจัดรายการวิทยุฯ โดยเฉพาะนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ ทำให้ไม่สามารถขอเวลาเพื่อสัมภาษณ์ได้โดยมีจำนวน 2 คน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) การวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษาโดยวิเคราะห์เนื้อหารายการเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน และเป็นการตรวจสอบซ้ำ (double check) เพื่อความนั่นใจและเป็นการยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์

- 2) การวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษานักจัดรายการวิทยุฯ ซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานต่าง ๆ กัน เช่น กลุ่มนักจัดรายการวิทยุฯ ใหม่ หรือนักจัดรายการวิทยุฯ ที่ปฏิบัติงานในช่วง 5-10 ปี เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงเบริญเที่ยบ และได้ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่มีประสบการณ์แตกต่างกัน
- 3) การวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษา โดยการสัมภาษณ์ หรือเก็บข้อมูลจากบุคคลซึ่งมีผลต่อการแสดงบทบาทและการทำงานที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ เช่น หัวหน้าสถานีวิทยุฯ เจ้าของสินค้าหรือบริการ ผู้บริหารบูรณะด้านแทนโฆษณาฯลฯ เพื่อให้ได้ munun องค์ประกอบเด่นปัญหาดังกล่าวกว้างขวางขึ้น
- 4) การวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษาระบวนี้ หรือทิศทางการปรับตัว ความคาดหวัง และข้อเสนอแนะของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่มีต่อการจัดสรรคลื่นความถี่ฯ และแนวทางการประกอบวิชาชีพนักจัดรายการวิทยุฯ ที่พึงประดูณาในอนาคต
- 5) การวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่องบทบาทและหน้าที่และบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ในภูมิภาคอื่น ๆ ทั่วประเทศ เพื่อให้ทราบถึงสถานภาพโดยรวมของนักจัดรายการวิทยุฯ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นรูปธรรมชัดเจนสำหรับดำเนินการแก้ไขในระดับน้ำภาคต่อไป
- 6) การวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษานักจัดรายการวิทยุฯ ที่ปฏิบัติงานในทุกสถานีวิทยุกระจายเสียง โดยเฉพาะสถานีวิทยุฯ ที่มีโครงสร้างการเป็นเจ้าของที่แตกต่างกัน อาทิ รัฐวิสาหกิจ เช่นองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย เป็นต้น เพื่อให้ทราบถึงบทบาทและหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุฯ ที่ปฏิบัติงานภายใต้ลักษณะโครงสร้างต่าง ๆ
- 7) การวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษาการใช้ประโยชน์ ความพึงพอใจ และความคาดหวังของผู้ฟังที่มีต่อรายการวิทยุฯ และนักจัดรายการวิทยุฯ เพื่อนำข้อค้นพบดังกล่าวมาพัฒนาให้รายการวิทยุฯ มีรูปแบบและเนื้หารายการตรงกับความต้องการของผู้ฟัง

ข้อเสนอแนะทั่วไป

- 1) สถานีวิทยุฯ ที่มีลักษณะโครงสร้างระบบบรรทัดและสถานีวิทยุฯ ที่มีลักษณะโครงสร้างระบบทวิกาค ควรพิจารณาปรับปรุง แก้ไขการให้ค่าตอบแทนหรือให้สถานภาพแก่นักจัดรายการวิทยุฯ ซึ่งเป็นบุคลากรของรัฐ แต่ปฏิบัติงานในตำแหน่งลูกจ้างชั่วคราวหรือลูกจ้างประจำ เพราะเกิดความไม่เท่าเทียมกันในด้านค่าตอบแทน และสวัสดิการ ทำให้นักจัดรายการวิทยุฯ ขาดหัวใจและกำลังใจในการทำงาน
- 2) สถานีวิทยุฯ ควรให้นักจัดรายการวิทยุฯ มีอิสระจากปัจจัยที่มีอิทธิพลต่าง ๆ เช่น การควบคุมจากหน่วยงานภาครัฐโดยเฉพาะจากรัฐบาล ปัจจัยทางเศรษฐกิจฯลฯ ทั้งนี้ ให้มีการ

ความคุณจากทั้งภายในและภายนอก ก่อให้เกิด ปัจจัยการควบคุมระดับปัจจัยบุคคล ได้แก่ กระบวนการบรรยายราษฎร และปัจจัยควบคุมภายนอก ได้แก่ ปัจจัยทางสังคม อาทิ กลุ่มผู้พึง องค์กร ชุมชน และสถานที่ทางสังคมในท้องถิ่น รวมทั้งการตรวจสอบระหว่าง สื่อมวลชน เป็นกลไกควบคุมบทบาทในฐานะสื่อมวลชนของท้องถิ่น

- 3) สถานีวิทยุฯ แต่ละแห่ง ควรจัดทำแผนการสำรวจ หรือสอนถ่านการใช้ประโยชน์ ความ พึงพอใจและความต้องการของกลุ่มผู้พึงอ่านต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อนำผลการสำรวจดัง กล่าวมาพัฒนาและกำหนดทิศทางบทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ รวมทั้งการดำเนินงาน ของสถานีวิทยุฯ ให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ชุมชนและสังคมมากขึ้น
- 4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ หรือ ประชุมระหว่างนักจัด รายการวิทยุฯ ผู้บริหารสถานี หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกัน คิดต่อปัญหาในการปฏิบัติงาน แสวงหาทางแก้ไข รวมทั้งพัฒนาศักยภาพในการแสดง บทบาทของนักจัดรายการวิทยุฯ ในฐานะสื่อมวลชนตามความคาดหวังของสังคม
- 5) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยมีเป้าหมายเพื่อกระตุ้น และ พัฒนาศักยภาพของนักจัดรายการวิทยุฯ ให้มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชน และสังคมให้ เป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง
- 6) สถานีวิทยุฯ แต่ละแห่งควรให้ความสำคัญกับการปรับปรุงซ่อมแซมและพัฒนาคุณภาพ อุปกรณ์เครื่องมือในการส่งสัญญาณวิทยุให้สามารถครอบคลุมพื้นที่เป้าหมายได้
- 7) เนื่องจากสังคมปัจจุบัน เข้าสู่ยุคแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบกับผู้พึงมีความ ต้องการเข้าสู่สารามากขึ้น ผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อสารมวลชนทุกแขนงจึงควรใช้เทคโนโลยี ดังกล่าวให้เกิดประโยชน์ ดังนั้น สถานีวิทยุฯ แต่ละแห่งจึงควรมีอุปกรณ์ที่ให้นักจัด รายการวิทยุฯ สามารถติดตามและค้นหาความรู้เข้าสู่สารรวมทั้งเทคโนโลยีต่าง ๆ นำเสนอ ผู้พึง ได้อย่างรวดเร็ว เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์และการติดตั้งระบบอินเทอร์เน็ต เป็นต้น
- 8) ควรยกเลิกกระบวนการซื้อ-ขายผ่านคนกลาง ซึ่งถูกมองเป็นปัจจัยสำคัญในการปฏิบัติงานของ นักจัดรายการวิทยุฯ ที่อยู่ภายใต้โครงสร้างระบบทวิภาค โดยเฉพาะนักจัดรายการวิทยุฯ อิสระ เพราะต้องรับภาระต่อค่าเช่าช่วงเวลาที่มีราคาสูงขึ้นเรื่อย ๆ และเปลี่ยนแปลงตลอด เวลา

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กาญจนา แก้วเทพ. (2541). สื่อสารมวลชน : ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.

ขวัญเรือน กิตติวัฒน์. (2526). วิัฒนาการสื่อสารมวลชนไทย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2542). แผนพัฒนาสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคม เพื่อการพัฒนาคนและสังคม (พ.ศ. 2542-2551). กรุงเทพฯ.

ช่วงค์ ลิมนีปั้นปานปี. (2541). บทบาทสื่อมวลชนกับการพัฒนาความเป็นประชาสังคม. ใน กาญจนา แก้วเทพ (บรรณาธิการ). วัฒนธรรม : สื่อสารเพื่อสานสร้าง, หน้า 184. กรุงเทพฯ : เค.ซี.พรินท์ แอนด์ แอค.

เต็มศักดิ์ จากรุ่ปราษ. (2541). นัจจย์กำหนดลักษณะการดำเนินรายการสันทนาข่าวทางวิทยุ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธรรมเกียรติ กันอริ. (2541). พอลซิลในฟองคลื่นวิทยุ. ใน กาญจนา แก้วเทพ (บรรณาธิการ). วัฒนธรรม : สื่อสารเพื่อสานสร้าง, หน้า 136. กรุงเทพฯ : เค.ซี.พรินท์ แอนด์ แอค.

นริศรา บัวขาว. (2541). บทบาทของข่าวท้องถิ่นที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนท้องถิ่นใน จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญรักย์ บุญญะเบฒมาลา. (2542). ระหว่างกระจากกับตะเกียง : ถูกโลบายสื่อศึกษา แผนที่สู่ศตวรรษ ที่ 21 บทเรียนจากยุคเศรษฐกิจฟองสนุ่งจุดยุคปฏิรูปการเมือง. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

ประชาสันพันธ์, กรม. (2541). ครบรอบ 68 ปี วันวิทยุกระจายเสียง. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.

พระธรรมปีฎก. (2537). มุมมองสอง派ปราชญ์. กรุงเทพฯ : ลิเบอร์ตี้เพรส.

ยกธง ปลดเปลือง. (2536). คิวเพลง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วิริยะ กลิ่นเสาวคนธ์. (2536). การวิเคราะห์รายการเพื่อท้องถิ่นของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 12 สุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีรพงษ์ พลนิกรกิจ. (2542). ปัจจัยเชิงโครงสร้างของสถานีวิทยุท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่กำหนดรูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีประภัสสร สุทธิเสวัณต์. (2535). การกำหนดรูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการข่าว วิทยุกระจายเสียง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สายทิพย์ สุคติพันธ์. (2534). เศรษฐศาสตร์การเมืองของระบบวิทยุกระจายเสียงไทย. วารสารนิเทศศาสตร์ 12. (ฉบับภาคการศึกษาต้น 2534): 19-25.
- สุพัชรินทร์ โพธิ์ทองนาค. (2541). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อโครงสร้างและการจัดผังรายการของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาณี เวชพงศา. (2540). นักจัดรายการวิทยุกับการเผยแพร่ข้อมูลวิชาการ. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. นคปรสุน: ม.ป.ท.
- อุบลรัตน์ ศิริบุรักก็ค์. (2536). สถานีสื่อสารมวลชนท่ามกลางวิกฤติทางวัฒนธรรม. สรุปผลการประชุมสมัชชาศิลปะวัฒนธรรมไทยเรื่องทิศทางศิลปะและวัฒนธรรมไทย ในกระการแสดงพัฒนา 16-17 สิงหาคม 2536 ณ อาคารรัฐสภา กรุงเทพฯ.
- อุบลรัตน์ ศิริบุรักก็ค์. (2534). สถานีโทรทัศน์ โมเมนา และผลกระทบที่มีต่อการผลิตข่าวสารและวัฒนธรรม. วารสารนิเทศศาสตร์ 12 (ฉบับภาคการศึกษาต้น 2534): 37-47.
- อุบลรัตน์ ศิริบุรักก็ค์. (2542). ระบบวิทยุและโทรทัศน์ไทย : โครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองและผลกระทบต่อสังคมเชิงภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

McQuail, D. (1994). *Mass communication theory : an introduction*. 3rd ed. London: SAGE Publications.

ภาคผนวก

แนวคิดเห็นในการสัมภาษณ์

1. ข้อมูลส่วนบุคคล

- ชื่อ - นามสกุล
- อายุ
- อายุการทำงาน
 - ตลอดการเป็นนักจัดรายการวิทยุ
 - เนพะที่จัดรายการที่นครราชสีมา
- การศึกษา
- ภูมิลำเนา - ที่อยู่ปัจจุบัน (ใน จ.นครราชสีมา หรือ อยู่ต่างจังหวัด)
- สถานภาพ
- ลักษณะการเป็นเจ้าของรายการ (อิสระ / เช่าเวลา / สังกัดบริษัท)
- รายได้จากการจัดรายการ (เงินเดือนจากสถานี / เงินเดือนจากบริษัท / เงินจาก Sponsor / คิวเพลง ๆ ๆ)
- สถานีวิทยุฯ ที่จัด
- จำนวนรายการที่จัดในปัจจุบัน
- จำนวนเวลาในการจัดรายการ (ชั่วโมงต่อวัน / สัปดาห์)
- ประกอบอาชีพเสริม / อาชีพอื่นด้วยหรือไม่

2. ข้อมูลเกี่ยวกับรายการ

- สาเหตุที่มาประกอบวิชาชีพนักจัดรายการวิทยุ
- เข้ามาประกอบวิชาชีพนี้ได้อย่างไร
- รายการที่จัดเป็นรายการประเภทใด (เพลง / ข่าว ๆ ๆ)
- ลักษณะการจัดรายการเป็นอย่างไร (พูดสั้นเพลง / ตอบจดหมาย – สั้นเพลง / ข่าวสั้น เพลง ๆ ๆ)
- มีเวลาในการเตรียมตัวก่อนการจัดรายการแต่ละครั้งหรือไม่ ถ้าเตรียม ๆ ๆ อะไรบ้าง (เพลง ที่จะเปิด เนื้อหาที่จะพูด ๆ ๆ)

- กลวิธีการสื่อสารกับผู้ฟังเป็นอย่างไร และใช้วิธีการดังกล่าวบ่อยหรือไม่ อย่างไร (อ่านจดหมาย / คุยโทรศัพท์ – หน้าไม้กี หรือหลังรายการ)
- จำนวนจดหมายที่ได้รับต่อเดือนมีจำนวนเท่าใด และส่วนใหญ่เป็นจดหมายประเภทใด (ซิงโฉค / ขอเพลง / ปรึกษาปัญหา / แนะนำรายการฯลฯ)
- เนื้อหาที่นำมาพูดในรายการได้มาจากที่ใด (จากข่าว / จาก sponsor / จากผู้ฟัง / คิดเองฯลฯ)
- เนื้อหาที่พูดในรายการมีประเด็นใดบ้าง
- ผู้สนับสนุนรายการได้มาจากการใด (บริษัทกำหนดให้โฆษณาอยู่แล้ว / ทางอง / ทางสินค้า เป็นฝ่ายมาติดต่อ)

3. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มากำหนด

ปัจจัยต่อไปนี้ มีผลต่อการจัดรายการบ้างหรือไม่ ทำไม อย่างไร

3.1 โครงสร้างการเป็นเจ้าของ

3.1.1 นโยบายสถานี

(ระหว่างเจ้าหน้าที่สถานี และนักจัดรายการอิสระซึ่งชื่อเวลาจากสถานีโดยตรง มีปัญหา เห็นอกันหรือไม่) เช่น กำหนดเนื้อหาการพูดหรือไม่ ฝากข่าว – ข้อความประชาสัมพันธ์มากน้อยแค่ไหน / ควบคุมเข้มงวดหรือไม่ อย่างไร ทำไม

3.1.2 นโยบายบริษัท

ระหว่างเจ้าหน้าที่บริษัท และนักจัดรายการอิสระซึ่งชื่อเวลาบริษัทมีปัญหา เห็นอกันหรือต่างกันหรือไม่

3.2 ลักษณะการบริหารจัดการ

3.2.1 การบริหารจัดการของสถานี

มีลักษณะอย่างไร และมีผลต่อการจัดรายการหรือไม่ อย่างไร ทำไม

3.2.2 การบริหารจัดการของบริษัท

มีลักษณะอย่างไร และมีผลต่อการจัดรายการหรือไม่ อย่างไร ทำไม

3.3 เศรษฐกิจ / ระบบการตลาด

3.3.1 ผู้สนับสนุนรายการ

มีบทบาท หน้าที่กำหนดเนื้อหารายการที่นำเสนอหรือไม่ อย่างไร ทำไม่

3.3.2 คิวเพลง

- มีหรือไม่
- ถ้ามี
 - เดือนหนึ่ง ๆ มีคิวเพลงมากหรือไม่
 - ผู้ให้คิวเพลงเข้ามาติดต่ออย่างไร (ผ่านทางสถานี / ผ่านทางบริษัท / นักข่าวก็สามารถโทรศัพท์ได้ตรง ๆ ฯลฯ)
 - การขอให้เปิดเพลงมีข้อกำหนดหรือไม่ อย่างไร
มีการเสนอข้อแลกเปลี่ยนหรือไม่ อย่างไร ทำไม่

3.3.3 สื่อสู่แข่ง นักจัดรายการเห็นว่าสิ่งต่อไปนี้มีผลต่อการจัดรายการในปัจจุบัน บ้างหรือไม่

- สถานีวิทยุอื่น ๆ
- นักจัดรายการจากกรุงเทพฯ (อัคเตอร์สั่งมา / รายการผ่าน
ดาวเทียม) มีผลหรือไม่ อย่างไร ทำไม่
- สื่อประเภทอื่น เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ มีผลต่อการ
จัดรายการหรือไม่ อย่างไร ทำไม่

3.4 การควบคุม

3.4.1 ทางการเมือง

- 1) อำนาจจากนักการเมืองระดับประเทศ
 - มีผลหรือไม่ อย่างไร ทำไม่
- 2) อำนาจจากนักการเมืองระดับท้องถิ่น
 - มีผลหรือไม่ อย่างไร ทำไม่

3.4.2 ระเบียบราชการ / กฎหมาย

- มีบทบาทควบคุมอะไรบ้าง
- เครื่องครัดหรือไม่
- ตัวนักจัดรายการเอง เกษพิตระเบียนหรือละเอียดข้อบังคับใดบ้าง
หรือไม่ (หากเกย เพราสารແຫຼຸດໃຈ เช่น ความໄນ້ຮູ້ / ຄົວວ່າຄນ
ອື່ນ ๆ ກີບປົກຕິເຫັນນີ້ ฯລฯ)

3.5 กระบวนการทางสังคม

3.5.1 ผู้พิพากษา / กลุ่มองค์กร / ชุมชน / สถาบันทางสังคมฯ

- มีส่วนร่วมในการอ่านตัวอักษร และมีมากน้อยเพียงใด
- เข้ามายื่นเอกสารอย่างไร ทำไม่
- การนำเสนอเนื้อหาในรายการมาจากความต้องการหรือ คำขอจากผู้พิพากษา หรือไม่ ทำไม่
- ผู้พิพากษาได้รับปัญหามีความแตกต่างกันหรือไม่ และถ้าแตกต่าง มีความแตกต่างในด้านใด ทำไม่ (จำนวน/ การมีส่วนร่วม/ การศึกษา/ ความต้องการ)

3.5.2 วัฒนธรรมชุมชน

- วัฒนธรรมในท้องถิ่นมีผลในการจัดรายการหรือไม่ อ่านตัวอักษร ทำไม่

ปัจจัยทั้งหมดดังนี้ได้แก่ โครงสร้างการเป็นเจ้าของ ลักษณะการบริหารจัดการ ระบบเศรษฐกิจ / ระบบตลาด การควบคุม และกระบวนการทางสังคม มีผลต่อการจัดรายการของท่าน มากน้อย แตกต่างกันอย่างไร ทำไม่

4. ข้อมูลเกี่ยวกับการทำหน้าที่สื่อมวลชนตามทฤษฎีบรรทัดฐานนิยม

4.1 ระดับโครงสร้าง

- มีเสรีภาพจากธุรกิจหรือไม่
- มีหลักประกันด้านสิทธิ เสรีภาพ ก่อนประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 และหลังประกาศใช้ ต่างกันหรือไม่ อ่านตัวอักษร ทำไม่

4.2 ระดับปฏิบัติงาน

- เวลาจัดรายการ มีกฎระเบียบ และแนวทางด้านวิชาชีพและมีจรรยาบรรณเป็นกรอบการทำหน้าที่หรือไม่ อ่านตัวอักษร ทำไม่

4.3 ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

- เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด วิธีการมีส่วนร่วมทำอย่างไร
- ประเด็นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด เกี่ยวข้องกับเรื่องใด ทำไม่

4.4 ทฤษฎีสื่อมวลชนเพื่อการพัฒนา

- ได้ให้ข้อมูลข่าวสารในด้านต่อไปนี้มาก หรือน้อยเพียงใด อย่างไร ทำไม่
 - ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น
 - การพัฒนาอาชีพ
 - การศึกษา
 - สุขภาพอนามัย
 - ข่าวสารด้านเทคโนโลยี
 - และอื่น ๆ

5. ข้อมูลเกี่ยวกับการทำหน้าที่สื่อมวลชนตามทฤษฎีหน้าที่นิยม

ได้ทำหน้าที่ต่อไปนี้ หรือไม่ อย่างไร ทำไม่

5.1 ให้ข้อมูลข่าวสาร

- แจ้งข่าวสาร ความเป็นไปของสังคม
- เพย์แพรนวัตกรรม ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น
- ให้สถานภาพแก่บุคคล เช่น สัมภาษณ์บุคคลที่มีความคุ้นเคยในด้านหนึ่ง
- กำหนดควรทางสังคม เช่น ยกประเด็นปัญหาสินค้าแพง นำมันขึ้นราคากลาง

5.2 ประสานความสัมพันธ์

- วิจารณ์ปัญหาสังคม
- สนับสนุนกิจกรรม หรือบุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ ในด้านความรู้ กฎหมาย ความกล้าหาญ
- ให้ความรู้
- หล่อหลอมหรือขัดเกลาสังคม
- ประสานกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม

5.3 สร้างความตื่นเต้น

- เพย์แพรวัฒนธรรมพื้นบ้าน และวัฒนธรรมของชาติ
- สนับสนุน และเผยแพร่ค่านิยมที่ดีงามในสังคม

5.4 ให้ความบันเทิง

5.5 ระดมความร่วมมือ

- เป็นสื่อร่วมร่วงค์ในด้านต่าง ๆ เช่น การเมืองการปกครอง กิจกรรมสาธารณรัฐ

6. ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นอื่น ๆ

- 6.1 ตัวนักจัดรายการเองมีความรู้เกี่ยวกับ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสาร และพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ฯ มากน้อยเพียงใด
- 6.2 คิดว่าทั้ง 2 พระราชบัญญัติมีความสำคัญ / มีบทบาทหรือไม่ต่อการปฏิบัติหน้าที่นักจัดรายการวิทยุฯ
- 6.3 คิดว่า ตอนนี้อะไรที่เป็นปัญหาที่สุดในการจัดรายการวิทยุฯ
- 6.4 ลักษณะการจัดรายการของตัวนักจัดรายการฯ เอง จากอดีตถึงปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปบ้าง หรือไม่ หรือยังคงเหมือนเดิม ถ้าเปลี่ยน มีปัจจัยอะไรทำให้เปลี่ยน
- 6.5 ในอนาคต มีแนวโน้มจะปรับรูปแบบการจัดรายการหรือไม่ เพราะอะไร
- 6.6 ในฐานะผู้ปฏิบัติงานในแวดวงนี้มาเป็นเวลานาน มองแนวโน้มของวงการวิทยุกระจายเสียงในทศวรรษหน้าว่าจะมีทิศทางไปอย่างไร
- 6.7 คิดว่า นักจัดรายการวิทยุฯ ที่ดีควรมีคุณสมบัติอย่างไร

รายชื่อสถานีวิทยุฯ และนักจัดรายการวิทยุฯ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

รายชื่อสถานีวิทยุฯ

สถานีวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมาที่ศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 7 สถานี ได้แก่

1. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย (สวท.) จังหวัดนครราชสีมา
2. สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพภาคที่ 2 (ทภ.2) จังหวัดนครราชสีมา
3. สถานีวิทยุประจำถิ่น (วปจ.3) จังหวัดนครราชสีมา
4. สถานีวิทยุกระจายเสียงทหารอากาศ (ทอ.03) จังหวัดนครราชสีมา
5. สถานีวิทยุกระจายเสียงพิทักษ์สันติราษฎร์ (สวพ.2) จังหวัดนครราชสีมา
6. สถานีวิทยุกระจายเสียงของกรมอุตุนิยมวิทยา (สอต.) จังหวัดนครราชสีมา
7. สถานีวิทยุกระจายเสียงราชคำริสัมพันธ์ (รส.) จังหวัดนครราชสีมา

รายชื่อนักจัดรายการวิทยุฯ

นักจัดรายการวิทยุฯ ในจังหวัดนครราชสีมาที่ศึกษาทั้งสิ้น 84 คน ในจำนวนดังกล่าว มีนักจัดรายการวิทยุฯ ที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างต่อเนื่องใน จังหวัดนครราชสีมา เป็นระยะเวลา 10 ปีขึ้นไป จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 26 ดังมีรายชื่อ ต่อไปนี้

1) วีระวรรณ	กลัดเพ็ชร์
2) ธัญญารัตน์	โรมน้ำสิดิน
3) วิภา	รัตนะ
4) สนองศักดิ์	จันทร์สวัสดิ์
5) เตือนใจ	โพธิ์สูง
6) มนิตย์	มหาสิทธิ์
7) อรุณี	รัตนพุก
8) ชนกนุช	ขาวจันทร์
9) สุพรพรรณทิภา	ศิลปัชัย
10) สุคลสาสดิ์	สามใจ
11) พ.อ.อ.ประยูร	สุขปาน
12) จิระศักดิ์	เกณฑุติ
13) รัชนี	เกียรติยศ
14) มัณฑนา	แก้วกุล
15) นที	เทอดไภย
16) สมศักดิ์	เอกนิว
17) รุ่งอรุณ	กรีฑาเวช
18) สุภารักษ์	ศรีลอง
19) วิษณุ	ศรีลอง
20) เชาวร์ช	ถนนเล็ก
21) ช.ส.อ.ราวดี	พรน.ไชย
22) ปราณี	สีเสน

ประวัตินักวิจัย

หัวหน้าโครงการ

ชื่อ นาย วีรพงษ์ พลนิกรกิจ
ที่อยู่ปัจจุบัน 111 ถนนมหาวิทยาลัย คำมูลสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
สถานที่ทำงาน สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ (นิเทศศาสตร์) สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม
 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
 30000
โทรศัพท์ 0-4422-4205, 0-4422-4207-8

ประวัติการศึกษา

ระดับการศึกษา	วุฒิการศึกษา	สถาบันการศึกษา	ปีที่จบการศึกษา
ปริญญาตรี	ศิลปศาสตรบัณฑิตสถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม	(สาขาวิชาศิลปศาสตร์)	2540
ปริญญาโท	นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย		2542

ผลงานทางวิชาการ

- “ปัจจัยเชิงโครงสร้างของสถานีวิทยุท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่กำหนดครูปแบบ และเนื้อหารายการวิทยุ” วิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- “สื่อเพื่อชุมชน : การประมวลองค์ความรู้” ทุนการวิจัยและขั้คพิมพ์โดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (เดือน/ปีที่พิมพ์ : พฤษภาคม 2543) (นักวิจัย)

ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ นางสาวหนึ่งห้าย ขอผลกลาง
ที่อยู่ปัจจุบัน 111 ถนนมหาวิทยาลัย คำมูลสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
สถานที่ทำงาน สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ (นิเทศศาสตร์) สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม
 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
 30000
โทรศัพท์ 0-4422-4339, 0-4422-4205, 0-4422-4207-8

ประวัติการศึกษา

ระดับการศึกษา	วุฒิการศึกษา	สถาบันการศึกษา	ปีที่จบการศึกษา
	ปริญญาตรี วารสารศาสตรบัณฑิต	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	2536
	(สาขาวิชาสื่อสารมวลชน)		
	ปริญญาโท นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	2541

ผลงานทางวิชาการ

“พัฒนาการของการศึกษาและฝึกอบรมด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย”

วิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย